

III
RIIGIKOGU PROTOKOLLIDE
LISAD.

II ISTUNGJÄRK.

4. oktoobrist 1926. a. — 17. detsembrini 1926. a.

Lisa nr. 1.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VALLANÕUKOGUDE VALIMISE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Vabariigi Valitsuse poolt 4. aprillil 1921. a. ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal vastu võetud vallanõukogude valimise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 26 — 1921. a., sead. nr. 21) §§ 5., 6., 10. p. 2., 28., 31., 32., 34., 35., 39., 64., 74., 83., 85., ja 91. pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 5. Hääleõigusest jäävad ilma:

1) kes seadusjõusse astunud kohtuotsusega on mõistetud kui nad ei ole varemini õigusi tagasi saanud:

a) sunnitööle, — kümne aasta jooksul pärast karistusaja lõppu;

b) asumisele, vangiroodu, parandusmaja, vangimaja või kindluse õiguste kaotamise või kitsendamisega, viie aasta jooksul pärast karistusaja lõppu;

2) kes süüdlaseks mõistetud varguses, välja arvatud Rk. Tr. S. § 171. p. 2. ettenähtud juhtumised, petmises, kätteusaldatud varanduse omastamises või raiskamises, välja arvatud raiskamised, mis sama Rk. Tr. S. § 177. teises lõikes ja N. S. § 1681. teises lõikes ette nähtud, varastatud asjade varjamises, varastatud asjade teadvalt ostmises või pandiksvõtmises äriajamise näol, võltsimises, liigkasuvõtmises, altkäemaksu võtmises, kupeldamises ja kõlvatule elule avatlemises (U. N. S. §§ 524—526, 526¹, 527. ja 529.), niisama Riigikogu ja omavalitsuse asutuste valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise kohta käivate määruste rikkumises, — kolme aasta jooksul pärast karistusaja lõppu“.

„§ 6. Vallanõukogu liikmeteks võib valida ainult sama valla valimiste nimekirjadesse sissekantud isikuid“.

„§ 10. .... 2) Kandidaatide nimekirjade vastuvõtmine ja läbivaatamine ning avalikuks nägemiseks väljapanemine“.

„§ 28. Igale kandidaatide nimekirjale peab vähemalt viis valijat soovitatatena alla kirjutama, kusjuures kandidaadid ei või olla soovitajad. Soovitajate allkirjad peavad tõestatud olema vastava vallavalitsuse või selle poolt volitatud ametniku poolt.

Nimekirjale lisatakse juurde kõigi kandidaatide teadustused, et nad nõus on end selle nimekirja järgi hääletada laskma. Nimekirjale võib ka juurde lisatud olla nimekirja nimetus, kui see seaduste ja kõlbluse vastu ei käi, mille üle vallakomitee otsustab.

On nimekirjad esitatud mõne registreeritud organisatsiooni nimetusega, võib selle organisatsiooni juhitav keskorgan hiljemalt kümme päeva enne valimiste esimest päeva vallakomiteele teatada, missugusele esitatud nimekirjale ta ei luba organisatsiooni nimetust pealkirjana tarvitada. Selleks on tal õigus saada tarvilikke teateid vallakomiteelt esitatud nimekirjade kohta. On eelnimetatud keskorgan keelanud mõnele nimekirjale organisatsiooni nimetust nimekirja pealkirjana tarvitada, kustutab vallakomitee nimekirjalt nimetuse, teatades sellest nimekirja esitajale“.

„§ 31. Ühte ja sama isikut ei või mitmes kandidaatide nimekirjas üles seada. On üks ja sama kodanik mitmes kandidaatide nimekirjas üles seatud ja kandidaadi nõusoleku teadustused selleks esitatud, siis loetakse ta kandidaadiks esimesena vallakomiteele antud nimekirjas“.

„§ 32. Kandidaadi nõusoleku teadaanne ja soovitaja allkiri, samuti kui kandidaatide nimekirigi, on tagasisivõtmatu“.

„§ 34. Kandidaatide nimekirjadele, mis käesolevas seaduses ettenähtud nõuetele vastavad, märgitakse mis kuupäeval ja tunnil nad vastu võetud. Nende andmetega kviitung antakse nimekirja esitajale“.

„§ 35. Kandidaatide nimekirjad ühes organisatsioonide nimetusega, kui see nimekirjale juurde lisatud, seatakse üles vallakomitee ruumides hiljemalt kaheksa päeva enne esimest valimispäeva“.

„§ 39. Iga valimistäht peab sisaldama ühe kandidaatide nimekirja ilma mingi muudatuse ja ümberpaigutamisetä ning nimekirja nimetuse, kui nimekiri oli sellega varustatud (§ 28)“.

„§ 64. Isikud, kes süüdi on tegude toimepanekus, mille sihiks on vallanõukogu valimiste vabadust, õigust ja korralikkust rikkuda, võetakse vastutusele Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse §§ 104—113. põhjal („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926. a. sead. nr. 17)“.

„§ 74. Käesoleva seaduse põhjal valitava nõukogude ja nende poolt valitud ametnikkude volitused kestavad kuni 1. jaanuarini 1930.“

„§ 83. Valla-omavalitsuse täidesaattvaks organiks on vallavalitsus, mis koosneb vallavanemast, vähemalt ühest tema abist ja ühest liikmest“.

„§ 84. Vallavalitsuse liikmed (§ 83) valitakse vallanõukogu poolt. Valituks tunnustatakse need kandidaadid, kes vallanõukogu koosolekul üle poole koosolijate nõukogude liikmete häältest on saanud.

Valida võib ka neid, kes mitte vallanõukogu liikmed ei ole, kuid vallavalitsuse liikmetena on neil vallanõukogu koosolekutel ainult sõnaõigus“.

„§ 85. Vallavalitsuse sekretäri, kui ka teisi ametnikke määrab vallavalitsus“.

„§ 91. Oma tegevuse eest saavad vallavanem ja tema abid kindla palga vallanõukogu otsuse järgi. Palgamääramine sünnib enne valimisi“.

Lisa nr. 2.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

vallanõukogude valimise seaduse muutmise seadusele.

Maksivad omavalitsuse esituskogude valimiseadused olid kooskõlasse viidud endise Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seadusega („Riigi Teataja“ nr. 105/106 — 1920. a., sead. nr. 242). Uue Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926 a., sead. nr. 17) vastuvõtmisega tekkis küsimus, kas kooskõlastada tähendatud valimiseadusi ka uue Riigikogu valimiseadusega, tehes neis vastavaid parandusi, või vastu tulles I Eesti omavalitsuse tegelaste kongressil vastuvõetud soovile: asuda uute valimiseaduste väljatöötamisele, neis ette nähes liikumata nimekirjade asemel liikuvaid nimekirju. Et omavalitsuse esituskogude valimised on eeloleval sügisel, mis ajaks Riigikogu vaevalt suudaks neid seadusi vastu võtta, siis näib otstarbekohasemana lahendada küsimust sel viisil, et omavalitsuse esituskogude valimiseadusi tuleks võimalikult kooskõlastada Riigikogu valimiseadusega, ühtlasi tehes neis ka mõned muud parandused.

Kooskõlastamine Riigikogu valimiseadusega on läbi viidud §§ 5., 10. p. 2., 28., 31., 32., 35., 39. ja 64. Peale selle on veel ette võetud mõned teised uuendused: 1) On maksima pandud see põhimõte, et vallanõukogude liikmeteks võib valida ainult sama valla valimiste nimekirjadesse sissekantud isikuid (§ 6). Selle uuenduse headus on selles, et tema mõjul vallanõukogude koosseisud enam vastavad valijate kui ka valimistel võistlevate erakondade tahtmisele; 2) Esitatava seaduseelnõuga on vallasekretär vallavalitsuse koosseisust välja jäetud; ta on vallavalitsuse ametnik ja määratakse ametisse vallavalitsuse poolt üldisel alusel (§ 85). See uuendus vastab osalt vallasekretäride ühingu soovile, et vallasekretärid valitakse määramata aja peale.

Lisa nr. 3.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

vallanõukogude valimise seadusele.

Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule vallanõukogude valimise seaduse muutmise seaduse, mis sisaldas kokku 15 paragrahvi muutmist. Selles ettepanekus oli §§ 5., 10. p. 2., 28., 31., 32., 35., 39. ja 64. muutmine tingitud kooskõlastamisest uue Riigikogu valimise seaduse vastavate paragrahvidega. Ülejäänud seitse paragrahvi sisaldasid muid parandusi.

Omavalitsuse komisjon pidas tarvilikuks kooskõlastada maksvat vallanõukogude valimise seadust („R. T.“ nr. 26 — 1921. a.) uue Riigikogu valimise seadusega („R. T.“ nr. 16 — 1926. a.) märksa suuremal määral, kui seda ette nägi Vabariigi Valitsuse ettepanek. Komisjon pidas vallanõukogude valimistel tarvilikuks: 1) lubada esitada valimistel kandidaatide nimekirjade ühendusi, 2) nõuda kandidaatide nimekirjade paljundamist ja nende valijatele kätte toimetamist, 3) lubada valijatele kandidaatide allakriipsutamist ja 4) ühtlustada valimiste toimetust ja väljaarvamist üldjoontes Riigikogu valimistega.

Eelpooltoodud asjaolude tõttu tuli muuta maksvast seadusest kas tervelt või osaliselt kaugelt üle poole paragrahve. Kuna ühe ja sama valimise seaduse käsitlemine mitmes seaduses (algseadus ja muutmiseadus) kodanikkudele ja omavalitsuse asutustele raskusi tekitab, pidas omavalitsuse komisjon tarvilikuks esitada Riigikogule tervikuna vallanõukogude valimise seaduse, kuhu on võetud muutmata jäänud praegumaksva seaduse osad kui ka komisjoni poolt heakskiidetud muudatused.

Üksikute paragrahvide, tehtud muudatuste ja täienduste kohta on komisjonil järgmist seletada:

Eelnõu pealkiri ja §§ 1—2 on võetud muutmatault 1921. a. seadusest.

§ 3 on võetud 1921. a. seadusest ja muudetud selles, et valimistest võivad osa võtta kodanikud, kes „valimiste esimeseks päevaks“ 20 aastat vanaks saanud, kuna maksev seadus lubab osa võtta neid, kes „valimiste nimekirjade kokkuseadmise ajaks“ 20 aastat vanad olid. Selle parandusega on tahetud võimaldada valimistest osavõtt neile kodanikkudele, kes valimiste nimekirjade kokkuseadmise ajal veel 20 aastat vanad ei olnud, kuid valimiste esimeseks päevaks 20 aastat vanaks saanud.

§ 4 on võetud põhiseadusest (§ 28. esimene lõige).

§§ 5 ja 6 on võetud põhiseaduse alusel Riigikogu valimise seadusest (§§ 4 ja 5).

§ 7 on võetud Vabariigi Valitsuse ettepanekust (§ 6).

§ 8 on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 9 on võetud 1921. a. seadusest ja ühtlustatud Riigikogu valimise seaduse vastavate paragrahvidega. Komisjon leidis, et vallakomitees peaksid esitatud olema kandidaatide nimekirjade esitajad ühesugusel alusel Riigikogu valimistega. Redaktsiooniliselt muudeti „juhataja“ pro „esimees“, missugune muudatus ka järgmistes paragrahvides läbi viidud.

§ 10 p. 1. Jaoskonna komisjonid ei saa vastavate dokumentide puudusel valijate nimekirju kontrollida ja sellepärast on see ülesanne pandud vallakomiteede peale.

§ 11. — esimene lõige on võetud muutmatult 1921. a. seadusest, kuna teine lõige on kooskõlastatud § 9-ga.

§§ 12—16 on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 17 on võetud „linnavolikogude valimise seadusest.“

§§ 18 ja 19 on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 20 on võetud 1921. a. seadusest parandusega „avalikult kodanikkudele teada antakse“ pro „kuulutuste abil teada antakse.“ „Kuulutuste“ läbi on vallas teadaandmine raskendatud ja võib tekitada arusaamatusi. Avalikult kodanikkudele teadaandmise kord on valdades välja kujunenud, s. o. külavanemate (külapupjade) kaudu kirjalik teadaandmine.

§§ 21, 22, 23 ja 24 on võetud redaktsiooniliste parandustega 1921. a. seadusest. § 23. on kustutatud sõna „administratiiv“ kui ülearune valimiseseaduses, sest missugune kohus asja läbi vaatab, otsustab kohtu korraldus. See parandus on läbi viidud ka teistes paragrahvides.

§ 25. on ühtlustatud vastava Riigikogu valimise seaduse paragrahviiga.

§ 26 on võetud 1921. a. seadusest redaktsioonilise parandusega „kodanik“ pro „isik“; see parandus on läbi viidud ka teistes paragrahvides.

§ 27 on võetud 1921. a. seadusest ja kustutatud sõnad „vastava vallanoökogu“ kui ülearused.

§ 28. Komisjon pikendas 1921. a. seaduses ettenähtud tähtaega 16 päeva pealt 26 päeva peale, et võimaldada vallavalitsustele korralikumalt paljundada kandidaatide nimekirju, kuna vallas ei ole trükikodasid, ja nad peavad oma trükitoid linnades teha laskma, milleks siis valdadel pikem tähtaeg peab olema. Et kandidaatide nimekirjades ühtlust luua,

pidas komisjon tarvilikuks maksma panna ka kandidaatide nimekirja vormi, missugune vorm maksev ka Riigikogu ja linnavolikogude valimistel.

§ 29. on võetud Vabariigi Valitsuse ettepanekust ja komisjoni poolt täiendatud: 1) III lõikega, et kandidaatide nõusoleku teadustused oleksid ühtlased, 2) V lõikes juurde lisatud „(Ühingute ja nende liitude seadus — „R. T.“ nr. 37 — 1921. a. §§ 2—5 ja ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seadus — „R. T.“ nr. 37 — 1923. a. §§ 6 ja 7)“ et kodanikkudele kätte juhatada, kust nad vastavad juhtnöörid võiksid leida ja 3) pikendati tähtaega kooskõlas § 28-ga 10 päeva pealt 20 päeva peale.

§ 30 on võetud muutmatult „Riigikorra kaitse seadusest.“

§ 31. on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 32 on võetud 1921. a. seadusest, selle muudatusega, et kandidaate ei või esitada vähem kui kolm. Ühtlasi kustutati paragrahvi lõpp: „Nad peavad aga viimasel korral § 29. määruse järgi vallavalitsusele kirjalikult teatama, et nad nõus on endid hääletada laskma“ kui ülearune, sest et see nõue peab kandidaatidel § 29. järgi juba enne, kui neid arvesse saab võtta, täidetud olema.

§§ 33, 34 ja 35 on võetud vastavate muudatustega Riigikogu valimise seadusest.

§ 36 on võetud Vabariigi Valitsuse ettepanekust. Komisjon muutis viimase sõna „sisseandjale“ pro „esitajale“, et selgemalt vahet teha nimekirja esitaja (§ 9) ja nimekirja sisseandja vahel. Nimekirja sisseandja ei pruugi olla nimekirja esitaja.

§ 37 on võetud Vabariigi Valitsuse ettepanekust selle muudatusega, et tähtaeg „8 päeva“ on pikendatud kooskõlas § 28. „18“ päeva peale.

§ 38 on võetud 1921. a. seadusest ja muudetud selles mõttes, et „valimise esimeseks päevaks on pühapäev“ kuna seni oli „mille hulgas ka pühapäev“. Komisjon leidis, et valimine peaks pühapäeval terve päev olema ja esmaspäeval, kui teisel päeval lõppema kell 2, et veel samal päeval jaoskonna komisjonid oma tööd lõpetada jõuaksid.

§§ 39 ja 40 on võetud redaktsiooniliste parandustega 1921. a. seadusest.

§ 41 on võetud redigeeritult Riigikogu valimise seadusest.

§ 42 on võetud muutmatult Vabariigi Valitsuse ettepanekust.

§§ 43—50 on võetud 1921. a. seadusest.

§ 51 on võetud Riigikogu valimise seadusest.

§§ 52—55 on võetud 1921. a. seadusest.
 § 56 on võetud 1921. a. seadusest ja täiendatud p. 3. Riigikogu valimise seadusest.

§ 57 on võetud 1921. a. seadusest.

§§ 58—60 on võetud redigeeritult Riigikogu valimise seadusest.

§ 61 on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 62 on võetud Riigikogu valimise seadusest.

§ 63. Maksev vallanõukogude valimise seadus nägi ette teistsuguse valimiste väljaarvamise viisi, kui see maksev Riigikogu ja teiste omavalitsuste esituskogude valimistel. Komisjon pidas soovitavaks ühtlustada valimiste väljaarvamist. Kuna Riigikogu valimiste väljaarvamise süsteem (d' Hondt'i süsteem) omavalitsuste jaoks liig keeruline, pidas komisjon tarvilikuks lihtsustada valimiste väljaarvamist. Lihtsustamist võimaldab Hagenbach-Bischoff süsteem, mille ka komisjon omaks võttis.

Näide valimiste väljaarvamiseks vallas, kus 3900 elanikku esinevad vallanõukogu valimistel, 3 nimekirjade ühendust ja 3 iseseisvat nimekirja, ja saavad hääli:

I nimekirjade ühendus	779.
II „ „ „	680.
III „ „ „	481.
IV iseseisev nimekiri	212.
V „ „	98.
VI „ „	61.

Maksvaks tunnustatud häälte koguarv 2320.

Vallavolikogu liikmete arv on $15 + (2400 : 200) 12 = 29$.

$2320 : 29 = 80$ esialgne jagaja.

I $779 : 80 = 9,74 = 9$ esialgselt määratud kohta.
II $690 : 80 = 8,62 = 8$ „ „ „
III $481 : 80 = 6,01 = 6$ „ „ „
IV $212 : 80 = 2,65 = 2$ „ „ „
V $96 : 80 = 1,22 = 1$ „ „ „
VI $61 : 80 = 0,75 = 0$ „ „ „

Kokku 26 esialgselt määratud kohta.

$29 - 26 = 3$ pärast esialgset jagamist määramata kohtade arv.

Jagamine kolmanda löike korras:

I $779 : (9 + 1) = 77,9$	$779 : (9 + 2) = 70,81$
II $690 : (8 + 1) = 76,66$	$690 : (8 + 2) = 69,00$
III $481 : (6 + 1) = 68,71$	
IV $212 : (2 + 1) = 70,66$	
V $96 : (1 + 1) = 48,0$	
VI $61 : (1 + 1) = 61,0$	

Pärast esimest jagamist määramata kohtadest langevad: I nimekirja ühendusele 2 kohta ja II nimekirjade ühendusele 1 koht. Valimisjagaja annab I nimekirjade ühenduse viimane

koht. Seega saavad kohti: I — 11, II — 9, III — 6, IV — 2, V — 1 ja VI — 0, kokku 29 kohta.

§§ 64—69 on võetud redigeeritult Riigikogu valimise seadusest.

§§ 70—78 on võetud redigeeritult 1921. a. seadusest.

§ 79. 1921. a. seaduses oli ette nähtud volituste kestuse kindel tähtpäev. Komisjon leidis, et kindel tähtpäev kannab ajutist iseloomu ja võttis „volitused kestavad kolm aastat.“

§§ 80—84 on võetud 1921. a. seadusest.

§ 85. Komisjon kustutas endisest paragrahvist I löike lõpu: „Hääletamise juures erapooletuks jääjad loetakse koosolekul viibijateks, hääleenamuse aga määratakse kindlaks antud häälte järgi“, sellega kohustades nõukogu liikmeid otsekoheselt täitma oma kohust, kuna erapooletud ühel või teisel juhtumisel ikkagi vastutavaks jäävad tehtud otsuste eest.

§ 86 on võetud parandusega 1921. a. seadusest. Komisjon ei pidanud õigeaks, et „nõukogu liige, kes kolme kuu jooksul“ koosolekutest osa ei võta, lahkunuks loetakse, kuna vallanõukogu võib kolme kuu jooksul koguni kokku kutsumata jääda, mis ometi põhjuseks ei või olla väljalangemiseks. Komisjon muutis paragrahvi nii, et „kes kolmest koosolekust järgimööda“ osa ei võta, võivad mõjuvatel põhjustel nõukogu liikmest välja langeda.

§ 87. on võetud täiendusega 1921. a. seadusest, et revisjoni komisjoni liikmete arv ei või olla vähem kui kolm.

§ 88. Komisjon leidis, et vallavalitsuse liikmete koosseisu ei või kuuluda vallasekretär ja kuna „vallavalitsuse liikme“ instituut uus, siis võttis juba tarvitusel oleva sõna „vallavanema abi“. Ühes sellega suurendati „abide“ arvu nii, et vallavalitsus vähemalt kolmest liikmest koos seisaks.

§ 89. kustutas komisjon I löike viimase lause: „Valituks tunnistatakse see, kes üle poole koosolijate liikmete häältest on saanud,“ kui ülearu, sest hääletamise kord nõukogus on ette nähtud §§ 84 ja 85.

§ 90. Vallasekretäri asjus asus komisjon seisukohale, et tema peab olema vastava kutsega (ajutine seadus vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise kohta — „R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.) vallaametnik ja et järelevalve asutustel oleks õigus nõuda, et tegu võimsad inimesed oleksid vallasekretäri kohtadel, kes asjaajamist ja seadust tunneksid ja oma töö eest otsekoheselt vastutavad oleksid. Arvesse võttes, et meil tulevikus võib Tartu üli-

koolist tulla vastav arv noori juriste, siis võiks tulevikus nõuda ka vallasekretärikt kõrgemat juriidilist haridust.

Et aga vallasekretäridel peaks olema suurem kohalikkude elanikkude usaldus, siis arvas komisjon, et vallasekretäri peaks ametisse valima vallanõukogu, kui vallarahva esitus.

Ehk küll vallanõukogu vallasekretäri valib, ei tule sellest järeldada, et vallasekretär on ametisse valitud nõukogu kestuse ajaks, vaid vastupidi — nõukogu volituste kestusega ei ole seotud vallasekretäri ameti volituse kestus, vaid see võib varem lõppeda, kui ka edasi kesta ilma nõukogu ametisolemise aega arvesse võtmata. Ühes sellega leidis komisjon, et vallasekretäri vabastamine mõjuvatel põhjustel võib sündida vallanõukogu poolt kvalifitseeritud hääleteenamusega, mis kindlustaks sekretäri ta koha püsivuse ja et vallandamine võiks sündida siis, kui selle nõukogu enamuse tõesti tarviliku leiab olevat, kuid ainult siis, kui järevalve asutus sellega nõus on, või omalt poolt sellekohase ettepaneku teeb.

Et aga valdadele ka võimalust anda uute ametisse valitavate sekretäridega tutvuneda, leidis komisjon, et käesolev seadus ei keela valdadel ametisse kutsuda ka sekretäri kohustäitjad.

§ 91 on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 92. Komisjon leidis, et ei ole tarvidust vallavalitsusele sunduslikuks teha pidada koosolekuid vähemalt kord nädalas, vaid see sünniks tarvidust mööda, kuid siiski mitte vähem kui kaks korda kuus. Sama paragrahvi lõpust kustutas komisjon: „Need koosolekud (s. o. vallavalitsuse) määratakse vallavalitsuse poolt kindlaks ja antakse vallas üldiselt teada“ kui üleauruse.

§§ 93 ja 94 on võetud 1921. a. seadusest.

§ 94. muutis komisjon selles mõttes, et hääletamine võib olla üldiselt avalik, kui keegi salast hääletamist ei nõua. Ametnikkude valimisel pidas komisjon tarvilikuks salase hääletamise.

§ 95 on uus. Kuna vallasekretär enam ei ole vallavalitsuse liikmeks, ei või tema üksinda vallavalitsuse nimel toimida ja sellepärast peaks kirjavahetus kandma kahte allkirja. Teiselt poolt leiti, et kui sekretär ei kirjuta kirjadele ja dokumentidele alla, võib vallavanem, kui vähem seadusetundja, sarnastele kirjadele ja dokumentidele alla kirjutada, mis seaduse vastased. Eriti peeti tarvilikuks kahte allkirja rahalistes asjades. Ka tuleksid võimalikult anda valla käsud kahe allkirjaga, kuivõrd see tegelikult elus raskusi ei sünnita.

§ 96, 97 ja 98 on võetud muutmatult 1921. a. seadusest.

§ 99 on uus. Komisjon leidis, et ka koolikorraldus valdades peaks kuuluma vallavalitsuse võimkonda ja ühes sellega kustutada Eesitmaa koolivalitsuse ajutise korralduse §§ 26—33 („R. T.“ nr. 6—1918. a.) IV osa, mis käsitab valla koolikorraldust. Avalikkude algkoolide seadusega on need kohustused, mis olid valla koolivalitsusel, pandud hoolekogude peale, maksmatuna on jäänud ainult vallas koolivanem, kelle ülesanne õpetajatele palgamaksmine, mida aga tegelikult ka toimetab vallavanem.

Lisa nr. 4.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

paranduste vallanõukogude valimise seaduse juurde.

Riigikogu andis 16. novembril 1926. a. „vallanõukogude valimise seaduse“ omavalitsuse komisjoni tagasi. Tagasiandmise puhul soovitasid Riigikogu liikmed K. Virma ja O. Gustavson kaaluda järgmisi küsimusi:

1) Käesolev seadus jaotada kaheks seaduseks:

a) vallanõukogude valimise seadus (peat. I—XI),

b) vallanõukogu ja vallavalitsuse korraldamise seadus (peat. XII).

2) Muuta § 74. kohtuotsuste täitmine enne Riigikohtu otsust.

3) Esitada paljundatult need parandused, mis tingitud Riigikogu poolt heakskiidetud parandustest „linnavolikogude valimise seaduse“ arutamise puhul.

Omavalitsuse komisjon ei pidanud otstarbekohaseks eraldada käesolevast seadusest vallanõukogude ja vallavalitsuse korraldust (peatükk XII) järgmistel põhjustel. Praegumaksmat vallas nõukogude valimise seaduses on küsimus sarnaselt korraldatud. Vallanõukogu ja vallavalitsuse korraldus praegusel kujul on ajutine ja puudulik. Kui aga seda osa eriseaduseks maksma panna, siis tuleks seda täiendada. Peatükk XII arutamisel komisjonis kerkis üles terve rida uusi küsimusi, mida kiire korras võimatu otsustada. Komisjon aga ei pea oma ülesandeks uut eelnõu välja töötada. Selle peaks välja töötama Vabariigi Valitsus. Seni kuni uut eelnõu esitatud ei ole, tuleb leppida ajutise seadusega, mis vallanõukogude valimise seaduse peatükk XII ette nähtud.

Komisjoni parandused §§ 3, 9, 11, 12, 14—19, 28, 29, 34, 35, 37 ja 71 on tingitud Riigikogu poolt heakskiidetud parandustest „linnavolikogude valimise seaduses“.

§ 74. juures ühines komisjon rkl. O. Gustavson'i sooviavaldusega ja muutis ära kohtuotsuste täitmise enne Riigikohtu otsust.

§§ 87. ja 89. pidas komisjon tarvilikuks lähemalt ära määrata, kui kaua kestavad vallanõukogu poolt valitud vallavalitsuse liikmete ja teiste vallanõukogu esitajate volitused.

§ 97. on komisjon ühtlustanud tähtajad vastavalt valla eelarve-aasta muutmisele.

Lisa nr. 5.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

LINNAVOLIKOGUDE VALIMISTE AJUTISTE MÄÄRUSTE MUUTMISE SEADUS.

Vene ajutise valitsuse poolt antud (seadl. ja valits. korrald. kogu nr. nr. 95 ja 143 — 1917. a.) ja ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1920. a. vastuvõetud linnavolikogude valimiste seadusega („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a., sead. 311, „Riigi Teataja“ nr. 3 — 1921. a., sead. nr. 22) muudetud linnavolikogude valimiste ajutiste määruste §§ 2, 6, 9, 10, 13—17, 20¹, 26—28, 28¹, 28⁴, 28⁵, 28⁷, 28¹⁰, 29, 30 ja 34 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 2. Käesolevate määruste põhjal valitavate volikogude ning nende poolt valitud ametnikkude volitused kestavad kuni 1. jaanuarini 1930. a. Volikogude liikmete arv, mis linnades valida tuleb, on ette nähtud käesoleva paragrahvi lisas“.

„§ 4. Isikutest, kes eelmises (3) paragrahvis ettenähtud nõuetele vastavad, ei võta linnavolikogude valimistest osa kodanikud:

1) kes seaduslikus korras on tunnustatud nõdra- või hullumeelseks ja 2) pimedad, kurtummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all“.

„§ 5. Hääleõigusest jäävad ilma:

1) kes seadusjõusse astunud kohtuotsusega on mõistetud kui nad ie ole varemini õigusi tagasi saanud.

a) sunnitööle, — kümne aasta jooksul pärast karistusaja lõppu;

b) asumisele, vangiroodu, parandusmaija, vangimaija või kindluse õiguste kaotamise või kitsendamisega, viie aasta jooksul pärast karistusaja lõppu;

2) kes süüdlaseks mõistetud varguses, välja arvatud Rk. Tr. S. § 171. p. 2. ettenähtud juhtumised, petmises, kättesaldatud varanduse omastamises või raiskamises, välja arvatud

raiskamised, mis sama Rk. Tr. S. § 177. teises lõikes ja N. S. § 1681. teises lõikes ette nähtud, varastatud asjade varjamises, varastatud asjade teadvalt ostmises või pandiksvõtmises äriajamise näol, võltsimises, liigkasuvõtmises, altkäemaksu võtmises, kupeldamises ja kõlvatule elule avatlemises (U. N. S. §§ 524—526, 526¹, 527 ja 529), niisama Riigikogu ja omavalitsuse asutuste valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise kohta käivate määruste rikkumises, — kolme aasta jooksul pärast karistusaja lõppu.“

„§ 6. Linnavolinikkudeks võib valida ainult sama linna valijate nimekirjadesse sissekantud isikud“.

„§ 9. Linnavalitsuse poolt kokkuseatud valijate nimekirja pannakse üldiseks järelevaatamiseks välja viisil, mis järelevaate kättesaadavust kindlustab.“

„§ 10. Viie päeva jooksul, valijate nimekirja üldiseks järelevaatamiseks väljapanemise päevast arvates, võib siseministeeriumi administratiiv-osakond linnavalitsuse ees nimekirjas leiduvate vigade ja puuduste vastu protestiga esineda; samas korras võivad kaevata tähendatud asjus ka valijad. Linnavalitsus on kohustatud temale esitatud proteste ja kaebusi 5 päeva jooksul läbi vaatama ning oma otsustest siseministeeriumi administratiiv-osakonnale või kaebajatele teatama. Kui linnavalitsus tähendatud tähtaja jooksul ei teata või kui ta protesti või kaebuse rahuldamata jätab, on siseministeeriumi administratiiv-osakonnal või kaebuste esitajatel õigus kolme päeva jooksul administratiivkohtu korras vastavas kohtus protestiga või kaebusega esineda.

Käesolevas paragrahvis tähendatud asjus tehtud kohtuotsused tuleb ära täita, kuid nende peale võib Riigikohtusse edasi kaevata. Neid kaebusi võidakse esitada ja neid võetakse läbi vaatamisele ainult siis, kui § 32. korras valimiste korralikkuse üle kaevatakse ning ühel ajal niisuguse kaebusega“.

„§ 13. Valimisi toimetatakse laupäeval ja pühapäeval linnavolikogu määramisel. Kui linn valimisjaoskondadeks jagatud, toimetatakse valimisi ühteageu kõigis jaoskondades. Valimise komisjonid on valimissedelite äraandmiseks (§§ 15 ja 16) valimiste päeval kell 9 hommikul kuni 9-ni õhtul avatud. Valimiste päevadest, tunnist ja kohast kuulutab linnavalitsus hiljemalt kaks nädalat enne valimiste esimest päeva üldiseks teadmiseks linnavolikogu poolt kindlaksmääratud korras“.

„§ 14. Valimisi toimetatakse hääle andmise kaudu ühele kandidaatide nimekirjale.

Kandidaatide nimekirjad antakse linnakomiteele valijate poolt hiljemalt kümme päeva enne valimisi.

Igale kandidaatide nimekirjale peab vähemalt viis valijat soovitatjana alla kirjutama, kusjuures kandidaadid ei või olla soovitatjana. Soovitajate allkirjad peavad tõestatud olema linnavalitsuse või selle poolt volitatud ametniku poolt.

Nimekirjale lisatakse juurde kõigi kandidaatide teadustused, et nad nõus on end selle nimekirja järgi hääletada laskma.

Nimekirjale võib ka juurde lisatud olla nimekirja nimetus, kui see seaduste ja kõlbluse vastu ei käi, mille üle otsustab linnakomitee.

On nimekirjad esitatud mõne registreeritud organisatsiooni nimetusega, võib selle organisatsiooni juhtiv keskorgan hiljemalt üheksa päeva enne valimiste esimest päeva linnakomiteele teatada, missugusele esitatud nimekirjale ta ei luba organisatsiooni nimetust pealkirjana tarvitada. Selleks on tal õigus saada tarvilikke teateid linnakomiteelt esitatud nimekirjade kohta. On eelnimetatud keskorgan keelanud mõnele nimekirjale organisatsiooni nimetust nimekirja pealkirjana tarvitada, kustutab linnakomitee nimekirjal nimetuse ja loeb ühtlasi tühistatuks liitumise teadaande teiste samanimeliste nimekirjadega, kui see tähendatud nimekirjal on tehtud. Sellest nimetuse kustutamisest ja liitumise teadaande tühistamisest teatab linnakomitee nimekirja esitajale.

Nimekirjas tähendatud kandidaatide arv ei tohi suurem olla üldisest linnavolinikkude arvust, mis selles linnas peab valima; nimekirjades, kus rohkem kandidaate, ei võeta üleliigseid kandidaate, kes nimekirjas viimastena seisavad mitte arvesse.

Iga valija võib soovitajana alla kirjutada ainult ühele kandidaatide nimekirjale. Sel juhtumisel, kui üks ja sama valija mitmele nimekirjale on alla kirjutanud, loetakse ta allkiri maksvaks ainult esimesena linnakomiteele antud nimekirjal.

Ühte ja sama isikut ei või mitmes kandidaatide nimekirjas üles seada. On üks ja sama isik mitmes kandidaatide nimekirjas üles seatud ja kandidaadi nõusoleku teadustused selleks esitatud, siis loetakse ta kandidaadiks esimesena linnakomiteele antud nimekirjas.

Kandidaatide nimekirju esitavad valijate rühmad võivad nimekirjal teadustada, et nimekiri liitub kõigi samanimeliste organisatsioonide kandidaatide nimekirjadega nimekirjade ühenduseks.

Ei ole tehtud sarnast teadaannet sisseantaval nimekirjal, loetakse kandidaatide nimekiri iseseisvaks. Kandidaadi nõusoleku teadaanne ja soovitaja allkiri, samuti kui kandidaatide nimekiri ja liitumise teadaanne, on tagasi võtmatu.

Kandidaatide nimekirjadele, mis käesolevas seaduses ettenähtud nõuetele vastavad, märgitakse mis kuupäeval ja tunnil nad vastu võetud. Nende andmetega kviitung antakse nimekirja esitajale.

Kandidaatide nimekirjad ühes organisatsiooni nimetusega, kui see nimekirjale juurde lisatakse, avaldatakse üldiseks teadmiseks hiljemalt seitse päeva enne valimiste esimest päeva linnavolikogu poolt kindlaksmääratud korras.“

„§ 15. Linnavolikogude valimisi toimetavad linnakomiteed ja jaoskondade komisjonid.

Linnakomitee koosneb: esimehest, kelleks linnapea või tema abi, ja kahest liikmest linnavolikogu valikul. Peale selle astub linnakomiteesse volikogu valimiste ajaks liikme õigustega üks esitaja iga kandidaatide nimekirja poolt. Esitajaks loetakse nimekirjale esimene allkirjutaja või kandidaatide nimekirja esitava valijate rühma poolt eriti volitatud isik.

Linnakomitee ülesandeks on:

1) valvamine selle järele, et jaoskonna komisjonid õigel ajal tegevuse avaksid;

2) kandidaatide nimekirjade vastuvõtmine ja läbivaatamine ja üldiseks teadmiseks avaldamine;

3) valimisümbrikkude ja sedelite, protokolliplankide jne. valmistamine ja jaoskonna komisjonidele edasitoimetamise korraldamine;

4) valimistagajärgede kokkuvõtmine, volikogu liikmeteks valitud isikute nimekirja kokkuseadmine, selle üldiseks teadmiseks väljakuulutamise ja valitud liikmetele sellekohaste tunnistuste väljaandmine;

5) valismaterjalide edasitoimetamine siseministeeriumi administratiiv-osakonnale.“

„§ 16. Jaoskonna komisjonid seisavad koos linnavolikogu poolt valijate hulgast valitud neljast liikmest. Jaoskonna komisjoni liikmed valivad eneste hulgast esimehe ja sekretäri.

Peale selle astub jaoskonna komisjoni liikme õigustega üks esitaja iga kandidaatide nimekirja poolt. Esitajaks loetakse nimekirjale esimene allkirjutaja või kandidaatide nimekirja esitava valijate rühma poolt eriti volitatud isik.

Jaoskonna komisjoni ülesandeks on valimisedelitelte vastuvõtmine, esialgne ülelugeamine ja edasitoimetamine linnakomiteele.“

„§ 17. Igale valijale saadetakse linnakomitee poolt hiljemalt viis päeva enne valimiste esimest päeva nimeline tunnistus, kus ära tähendatud valija nimi ja perekonnanimi, tema elukoht, valimisjaoskond ja number, mille all ta nimekirjas seisab, samuti hääletamise aeg ja koht. Ühel ajal nimelise tunnistusega toi-

metatakse valija kätte ka valimissedelid, üks iga sisseantud kandidaatide nimekirja kohta.

Jaoskonna komisjoni esimees on kohustatud valimistelt neid isikuid kõrvaldama, kellel tema käes olevate teadete järgi valimistest osavõtmise õigust ei ole. Enne valimiste algust loetakse käesolevate ajutiste määruste §§ 3—5 ette ja seletatakse valijatele, et valimistest seadusvastaselt osavõtnud isikud vastava karistuse alla langevad (§ 29)⁴.

„§ 20¹. Iga valimissedel peab sisaldama ühe kandidaatide nimekirja ilma mingi muudatuse ja ümberpaigutamise ning nimekirja nimetuse, kui nimekiri oli sellega varustatud (§ 14)⁴“.

„§ 26. Jaoskonna komisjoni protokoll saadetakse samal päeval linna komiteele. Protokollile lisatakse juurde eraldi pakkides: 1) komisjoni poolt maksvaks tunnustatud sedelid; 2) need komisjonis maksvaks tunnustatud sedelid, mille maksvuse kohta mõni komisjoni liige on väelnud; 3) need sedelid, mis komisjoni tema üksikute liikmete arvamise vastu maksvusetuks tunnustanud ja 4) komisjoni poolt ühel häälel maksvusetuks tunnustatud sedelid⁴“.

„§ 27. Linnakomitee määrab jaoskonna komisjoni protokollide ja selle juurde lisatud sedelite läbivaatamise järele lõpulikult kindlaks iga jaoskonna, kui ka kogu linna kohta: 1) maksvate sedelite üldise arvu; 2) igale kandidaatide nimekirjale antud sedelite arvu, mille hulka kuuluvad ka üksikut kandidaati märkivad sedelid; 3) sedelite arvu, mille saanud nimekirja piidries märgitud üksikud kandidaadid; 4) sedelite arvu, mille saanud iga kandidaatide nimekiri ilma üksikut kandidaati märkimata⁴“.

„§ 28. Linnakomitee istungid, kus toimetatakse jaoskonna komisjonide protokollide läbivaatamist ja antud sedelite ütelugemist, on avalikud⁴“.

„§ 28¹. Linnakomitee teeb jaoskonna komisjonide protokollide põhjal igale nimekirjade ühendusele (§ 14) antud häälte üldkokkuvõtte⁴“.

„§ 28⁴. Igale ühenduse nimekirjale antud häälte arv jagatakse järgimööda arvudega 1, 2, 3, 4 jne., jagamisel saadud arvudest eraldatakse välja nii mitu kõige suuremat arvu, kui palju nimekirjade ühendusele lõpulik jagamisel langenud linnavolikogu liikmete kohti § 28. järgi, need arvud seatakse ritta vähenevas järjekorras. Viimane tähendatud arvudest on ühenduse jagaja.

Linnavolikogu liikmete kohtade arv igale ühendusse liitunud kandidaatide nimekirjale

määratakse nimekirjale antud häälte arvu ühenduse jagaja jagamise kaudu⁴“.

„§ 28⁵. Kandidaatide arvu puudumisel mõnes nimekirjade ühendusse kuulavas kandidaatide nimekirjas jaotatakse ülejäänud linnavolikogu liikmete kohad § 28⁴ korras teiste samasse ühendusse kuuluvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Juhtumisel, kui vabanenud linnavolikogu liikmete kohtade täitmiseks üheski nimekirjade ühendusse kuulavas kandidaatide nimekirjas enam kandidaate üle ei jäänud, jaotatakse vabanenud linnavolikogu liikmete kohad kõigi teiste § 14. korras arvessevõetud nimekirjade ühenduste ja iseseisvate nimekirjade vahel § 28² ja järgmiste korras⁴“.

„§ 28⁷. On kandidaatide nimekiri saanud rohkem linnavolikogu liikmete kohti, kui eelmises (28⁶) paragrahvis ettenähtud väljaarvamine määrab, jaotatakse ülejäänud linnavolikogu liikmete kohad veel mitte valituiks tunnustatud kandidaatide vahel järgmiselt: nimekirjale ilma üksikut kandidaati märkimata antud häälte arvust arvatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale jne. kandidaadile temale antud nimeliste häälte juurde, kui tal neid ei ole, siis tema nimelile nii palju hääli, et valimise jagaja täis saab. Ei tee üksikut kandidaati tähendamata antud häälte arvu ülejääk ka nimekirjas järgneva kandidaadi nimeliste häältega koos valimise jagajat välja, arvatakse ülejääk nimelisteks häälteks nimekirjas seismise järjekorras esimesele kandidaadile, keda veel ei ole valituks loetud, ja arvatakse valituks see kandidaat, kellel sellega on kõige rohkem nimelisi hääli, kusjuures ühesuuruse häälte arvu juures annab nimekirja järjekord eesõiguse⁴“.

„§ 28¹⁰. Linnakomitee peab kõige selle kohta, mis istungil sünnib, protokollid, mille komitee liikmed oma allkirjadega kinnitavad⁴“.

„§ 29. Isikud, kes süüdi on tegude toimepanekus, mille sihiks linnavolikogu valimiste vabadust, õigust ja korralikkust rikkuda, võetakse vastutusele Riigikogu valimiste, rahvahäälendamise ja rahvaalgatamise seaduse §§ 104—113 põhjal („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926. a., sead. nr. 17)⁴“.

„§ 30. Pärast valimiste toimetamise lõppu lõpetavad valimisasutused oma tegevuse ja kogu valimismaterjal saadetakse kahe päeva jooksul siseministeriumi administratiiv-osakonnale, kes seitsme päeva jooksul vastavas kohtus administratiivkohtu-korras protestiga esineda võib⁴“.

„§ 34. Arusaamatused, mis käesolevate määruste käsitamisel tekivad, lahendab sise-minister⁴“.

§ 2. lisa.

Linnavolikogude liikmete arv.

Tallinnas	101.
Rakveres	29.
Narvas	45.
Petseris	20.
Valgas	40.
Viljandis	28.
Võrus	23.
Tartus	60.
Pärnus	56.
Kuressaares	35.
Paides	20.
Haapsalus	29.
Paldiskis	20.
Tapal	21.
Põltsamaal	21.
Türis	21.
Tõrvas	21.

Lisa nr. 6.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

linnavolikogude valimiste ajutiste määruste muutmise seadusele.

Maksivad omavalitsuse esituskogude valimisseadused olid kooskõlasse viidud endise Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvalgatamise õiguse seadusega („Riigi Teataja“ nr. 105/106 — 1920. a., sead. nr. 242). Uue Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvalgatamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926. a. sead. nr. 17) vastuvõtmisega tekkis küsimus, kas kooskõlastada tähendatud valimisseadusi ka uue Riigikogu valimisseadusega, tehes neis vastavaid parandusi, või vastu tulles I Eesti omavalitsuse tegelaste kongressil vastuvõetud soovile: asuda uute valimisseaduste väljatöötamisele, neis ette nähes liikumata nimekirjade asemel liikuvaid nimekirju. Et omavalitsuse esituskogude valimised on eeloleval sügisel, mis ajaks Riigikogu vaevalt suudaks neid seadusi vastu võtta, siis näib otstarbekohasemana lahendada küsimust sel viisil, et omavalitsuse esituskogude valimisseadusi tuleks võimalikult kooskõlastada Riigikogu valimisseadusega, ühtlasi tehes neis ka mõned muud parandused.

Vastavalt sellele on ka kokku seatud esitatav linnavolikogude valimiste ajutiste määruste muutmise seaduseelnõu: 1) — linnavolikogude valimiste ajutiste määruste vastavad paragrahvid (5, 14, 15, 20¹, 28⁴, 28⁵, 28⁷ ja 29) on kooskõlastatud Riigikogu valimisseadusega; 2) — vali-

misi toimetavateks organiteks on ette nähtud, nagu teisteski omavalitsuse esituskogude valimisseadustes, komiteed ja jaoskonna komisjonid (§ 15); 3) vastavates paragrahvides on linnapea asemel võetud linnavalitsus (9, 10 j. t.); 4) § 2 on varustatud lisaga, kus ette on nähtud volinikkude arv igas limnas; 5) on pandud maksma põhimõte, et volikogu liikmeteks võidakse valida ainult need isikud, kes sama linna valijate nimekirjadesse sisse kantud. Neist parandustest tuleks kõige tähtsamaks lugeda viimast. Juba Asutava Kogu ajast saadik on alati rõhutatud, et ka meil tuleks maksma panna Lääne-Euroopas üldtunnustatud põhimõte, et mitte ainult omavalitsuse esituskogude valimistest, vaid ka tähendatud esituskogude liikmetena peaksid õigustatud olema osa võtma ainult need isikud, kellel vastava omavalitsuse piirkonnas alaline elukoht. Et seda põhimõtet täielikult teostada, tuleks, nagu seda ka Asutava Kogu omavalitsuse komisjoni poolt vastuvõetud omavalitsuse seaduseelnõu heaks arvas, sisse seada alaliste elanikkude registreerimine. Kuid arvesse võttes, et meil seni lõpulikult ei ole lahendatud küsimus, kas jääda seniste omavalitsuste üksuste juurde või ette võtta siin mõnesuguseid ümberkorraldusi, siis näis otstarbekohasemana esialgu leppida esitatavas eelnõus ettenähtud parandusega. See parandus mõjub tuntuvalt kaasa selleks, et esituskogude koosseisud vastaksid enam-vähem valijate kui ka valimistel võistlevate erakondade tahtmisele.

Lisa nr. 7.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

linnavolikogude valimise seadusele.

Vabariigi Valitsuse poolt esitati Riigikogule linnavolikogude ajutiste määruste muutmise seaduseelnõu selleks, et kooskõlastada linnavolikogude valimiste kohta käivaid seadusi uue Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvalgatamise seadusega („R. T.“ nr. 16 — 1926.).

Muudatuste ja täiendustega maksavad linnavolikogude valimiste kohta praegu järgmised seadused: Vene ajutise valitsuse poolt antud linnavolikogude valimise ajutised määrused (seaduste ja val. korrald. kogu nr. 95 ja 143 — 1917. a.), 6. sept. 1920. a. linnavolikogude valimise seadus („R. T.“ nr. 147/148 — 1920. a.), linnavolikogude valimise seaduse muutmise seadused 11. dets. 1920. a. („R. T.“ nr. 219/220 — 1920. a.) ja 31. dets. 1920. a. („R. T.“ nr. 3 — 1921. a.) Uue eelnõu vastuvõtmisega

oleks tulnud nendele seadustele lisaks veel viies seadus. Mitmete seaduste käsitlemine tekitab raskusi kohtadel nii omavalitsuse asutustele kui ka kodanikkudele. Teiselt poolt oleks tulnud suurem osa maksvate seaduste paragrahve muuta, kas sisuliselt või redaktsiooniliselt. Sellepärast otsustas omavalitsuse komisjon anda uus linnavolikogude valimise seadus, missuguse seaduse käesoleva ettepanekuga Riigikogule esitab.

Käesolevas eelnõus on püütud paragrahvide järjekorda võimalikult kooskõlastada Riigikogu valimise seaduse paragrahvide järjekorraga.

Üksikute paragrahvide kohta oleks järgmist seletada:

§ 2. Linnavolikogude liikmete volituste kestuse otsustas komisjon kindlaks määrata kolme aasta peale.

§ 3. Praegumaksvas seaduses on linnavolikogude liikmete arv kindlaks määratud iga üksiku linna kohta eraldi. Komisjon, arvestades ka linnade liidu seisukohaga, otsustas volikogude liikmete arvu teha rippuvaks linna elanikkude arvust.

Mitmest komisjonile esitatud projektist otsustas komisjoni enamus § 3-da vastu võtta esitatud kujul. Selle järgi tuleks volinikke Tallinnas 100, Tartus 56, Narvas 35, Pärnus 32 jne. Vähemates alla 5000 elanikuga linnades luges komisjon küllaldaseks 15-liikmelised volikogud.

§ 4 on võetud maksvast seadusest ja kooskõlastatud Riigikogu valimise seadusega.

§§ 5 ja 6 on võetud Riigikogu valimise seadusest.

§§ 8, 9. ja 10. kohta ühineb komisjon valituse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega.

§ 11 on võetud redaktsiooniliste parandustega maksvast seadusest.

§§ 12. ja 13. kohta ühines komisjon Vabariigi Valitsuse motiividega.

§ 14 on võetud maksvast seadusest parandustega.

§ 15 on võetud Riigikogu valimise seadusest, et võimaldada kogemata nimekirjadesse võtmata jäänud hääleõiguslikele kodanikkudele (§ 4) kuni 2 päeva enne valimisi endi nimekirjadesse sissekandmisi nõuda, nagu see on Riigikogu valimise seaduses.

§§ 11—14 on peale selle täpsemalt võrreldes maksva seadusega ära tähendatud kaitseväljaste valijate nimekirjade kokkuseadmise kord.

§ 16. kohta ühines komisjon Vabariigi Valitsuse seletusega valitsuse eelnõu § 6. juurde.

§ 17. On pikendatud kandidaatide nimekirjade sisseandmise tähtajad, et ära hoida raskusi, mis linnakomiteedel nimekirjade liig hilja sisseandmise tõttu valimismaterjalide

trükkimisel tekkida võivad. Siis on analoogiliselt Riigikogu valimise seadusele juurde lisatud kandidaatide nimekirja vorm.

§ 18. juurde on samuti lisatud kandidaadi nõusoleku vorm ning vastavalt eelmisele paragrahvile pikendatud tähtajad.

Nimekirjade esitamisel, mis varustatud ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse („R. T.“ nr. 37 — 1926. a.) §§ 6. ja 7. korras registreeritud organisatsiooni nimetusega (ühingute ja nende liitude sead. — „R. T.“ nr. 37 — 1926. a. — §§ 2—5), võivad vastavate organisatsioonide keskkorpanid nõuda nimetuse kustutamist, nagu see ette nähtud ka Riigikogu valimise seaduses.

§§ 19—23. kohta ühines komisjon Vabariigi Valitsuse seletusega.

§ 24. Linnavolikogude kohta käiv paragrahv riigikorra kaitse seaduses.

§§ 25—42 on võetud vastavate muudatustega seni maksvatest seadustest, kusjuures linnavolikogude valimiste väljakuulutamise (§ 25) tähtaega on pikendatud 25 päeva peale.

§ 43. arvas komisjon tarvilikuks lihtsustada volinikkude väljaarvamise viisi, et ära hoida liigseid jagamisi, nagu neid teha tuleb Riigikogu valimise seaduse põhjal.

Näide valimistagajärgede väljaarvamisest eelnõu järgi.

Valimistel esinesid 5 nimekirjade ühendust ja 6 iseseisvat nimekirja ning said hääli:

I	nimekirjade ühendus	11.991.
II	„ „	11.196.
III	„ „	7.070.
IV	„ „	6.464.
V	„ „	3.882.
VI	iseseisev nimekiri	3.033.
VII	„ „	2.813.
VIII	„ „	1.747.
IX	„ „	1.327.
X	„ „	1.235.
XI	„ „	699.

Häälte koguarv 52.345.

Linnavolikogu liikmete üldarv on 100.

$52.345:100=523$ —esialgne jagaja.

I — $11.991:523=22$ esialg. määratud kohta.

II — $11.196:523=21$ „ „ „

III — $7.070:523=13$ „ „ „

IV — $6.464:523=12$ „ „ „

V — $3.882:523=7$ „ „ „

VI — $3.033:523=5$ „ „ „

VII — $2.813:523=5$ „ „ „

VIII — $1.747:523=3$ „ „ „

IX — $1.527:523=2$ „ „ „

X — $1.235:523=2$ „ „ „

XI — $699:523=1$ „ „ „

93 = esialgselt määratud kohtade koguarv.

100—93=7 pärast esialgset jagamist määrata kohtade arv.

I	— 11.991: (22+1)=521,46 (1)
	11.991: (22+2)=499,64 (5)
	11.991: (22+3)=470,65.
II	— 11.196: (21+1)=508,91 (2)
	11.196: (21+2)=486,78 (7)
III	— 7.070: (13+1)=505,01 (4)
	7.070: (13+2)=471,34.
IV	— 6.464: (12+1)=496,98 (6)
V	— 3.882: (7+1)=485,30.
VI	— 3.033: (5+1)=505,65 (3)
VII	— 2.813: (5+1)=461,88.
VIII	— 1.747: (3+1)=436,85.
IX	— 1.327: (2+1)=442,60.
X	— 1.235: (2+1)=408,47.
XI	— 699: (1+1)=349,50.

Pärast esimest jagamist määrata kohtadest langevad:

I nimekirjale 2 kohta, II nimekirjale 2 kohta, III, IV ja VI nimekirjale, igale 1 koht.

Järelikult saavad kohti:

I	nimekiri	24,
II	„	23,
III	„	14,
IV	„	13,
V	„	7,
VI	„	6,
VII	„	5,
VIII	„	3,
IX	„	2,
X	„	2,
XI	„	1.
Kokku . . .		100.

§ 44 on võetud maksvast seadusest redaktsiooniliste parandustega.

§ 45. Nimekirjade ühendustes arvatakse kohad välja eelmises korras, kusjuures valimise jagaja asemele võetakse „ühenduse jagaja“.

§ 46 on võetud maksvast seadusest redaktsiooniliste parandustega.

§§ 47—49 käsivad väljaarvamist allakriiputuste korral sarnaselt Riigikogu valimise seadusele, kusjuures nimekirjade ühenduse korral arvestatakse ühenduse jagajaga.

§ 50 on võetud maksvast seadusest redaktsiooniliste parandustega.

§ 51 — valimiste vabaduse ja korra kindlustamisel tuleb tarvitada Riigikogu valimise seaduse vastavaid paragrahve.

§§ 52—58 käsivad protesteerimise korda ja on võetud maksvast seadusest redaktsiooniliste parandustega.

§ 59 on võetud maksvast seadusest.

§ 60. Senimaksvad seadused peavad käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmisega oma jõu kaotama.

Lisa nr. 8.

Rkl. J. Lehtman'i ettepanek.

VÄLJAVEOTOLLI § 1. p. 1. MUUTMISE SEADUS.

Määruses kaupade sisseveo ja väljaveo ning tollimaksude kohta („Riigi Teataja“ nr. 4/5, 11. jaanuarist 1924. a.) muudetakse väljaveotariifi § 1. p. 1. järgmiselt:

Tariifi		Kaupade nimetus.	Tollimäärused.	
§§	Punktid.		Alus.	Kuldfrang.
I	1	Kartulid	1 kg. br.	ilma tollita.
	Märkus.	Lastakse välja ainult põllutöoministeriumi tunnistuste järgi, kui need välja veetakse maadesse, kus niisuguseid tunnistusi nõutakse tõenduseks, et kartulid on haiguste vabad. Tähen- datud maade nimekiri avaldatakse põllutöomi- nisteriumi poolt.		

Lisa nr. 9.

Rkl. J. Lehtman'i

SELETUSKIRI

väljaveotolli § 1. p. 1. muutmise seadusele.

Põhja-Eestis ja Saaremaal on kartul tähtis väljaveo-aine. Nii on 1923. a. välja veetud

üle 23 miljoni kg. ligi 170 miljoni marga väärtuses. Meie kartuli peaturuks on viimasel ajal olnud Soome ja osalt Rootsi. Iseäranis tähtis on Soome turg, kuid sinna on tulnud meile suureks võistlejaks Saksa kartul. Saksa- maa eksporteerib praegu kartulid Soome, meie aga vaatame pealt, sest ei suuda Saksa- maa hindadega võistelda. Võistlusvõimetuks

teeb meid praegu kartuli väljaveotoll. Nimelt võetakse tolli 0,005 kd. fr. kilo pealt, see teeb välja (praeguse kursi juures 1 kd. fr.=75 mk.) 6 mk. 15 penni puudast ehk 37 mk. tündrist. Nüüdset Soomes pakutavat hinda arvesse võttes teeb toll üksi välja 15% sellest hinnast, mis põllupidaja kartulist saab. Peale selle tulevad veel teised maksud, nagu kartuli kontrolli seaduse järgi võetav maks, päritolu-tunnistuse maks, jne. Rohkem kui 15% ära anda väljaveomaksudeks kauba pealt, mis sisaldab eneses 75% vett, ei ole loomulik ja tagajärg on see, et meie kartul välisturul võistelda ei suuda ning väljavedu seisma jääb. See aga oleks suur hoop meie põllumajandusele. Nimeetatud pahe ärahoidmiseks tuleb väljaveotoll kartuli pealt ära muuta.

Lisa nr. 10.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

väljaveotoll § 1. p. 1. muutmise seadusele.

Rahaasjanduse komisjon ühines eelnõu algataja ettepanekuga ja tema poolt ettetoodud motiividega, muutes eelnõu kartulite väljaveo kontrolli seadusega kooskõlastamiseks „... et kartulid on vabad haigustest ja kahjuritest“ pro „... et kartulid on haiguste vabad.“

Lisa nr. 11.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

MAASEADUSE TÄIENDAMISE JA MUUTMISE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 95/96—1925. a.) § 3. p. 2 muudetakse ja pannakse maksuma järgmiselt:

2) Kirikuteenijate senistes alalistes asukohtades väljaspool linnade ja alevite administratiiv-piire asuvatest koguduste maadest riigi-maade planeerimise korras koguduste teenijate isiklikkudeks tarvidusteks eraldatud maad ühes nende peal asuvate kirikuteenijate elu- ja majapidamishoonetega ning muude päraldustega, kogusuuruses mitte üle 25 ha, kusjuures koguduste ühe teenija tarviduseks eraldatud maa-ala ei või olla üle 15 ha.

Tagasiantavatest maadest eraldatakse ja jäävad tagasi andmata igal juhtumisel:

a) koolimajad ühes seaduse järgi nõutava koolimaaga;

b) iseseisvad majapidamised, mille pidajateks ei ole koguduse teenijad.

Märkus — kustutatakse.

Lisa nr. 12.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma

SELETUSKIRI

maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seadusele.

II Riigikogu otsustas kogudustele tagasi anda maad kuni 75 ha ja metsa kuni 25 ha, peale selle armuadra-maad. Sarnane kingitus kogudustele ei ole millegiga põhjendatud, paneb aga elu arenemise kiriku ümbruskonnas seisma. Võtame näiteks Kolga-Jaani, Rõngu, Nõo, Sangaste, Võnnu. Neis kohtades võiksid tekkida alevikud. Ei ole aga võimalik saada ehituskrunte, sest riigi maatagavarad antakse kiriku kasutada. Kohalikud elanikud on lootnud maad saada, on isegi ehitusmaterjali valmis muretsenud, see mädaneb. Nende lootustest, et saavad omale iseseisva majapidamise asutada, on kirikutele maade tagasiandmisega, mida teostama on asunud, kriips läbi tõmmatud.

Nii pole kirikutele maade tagasiandmine otstarbekohane ega vasta riigi eluliste huvidele.

Ka ei vaja kirikud 75 ha maad ja 25 ha metsa. Kirikuteenijad saavad kogudustelt kindla palga, mis vähema töö juures kõrgem on kui teistel haritlastel maal. See palk võimaldab küllalt hästi elamist. Kui neile veel tarvis maad on loomade ja hobuse pidamiseks, siis mitte 75 ha, vaid 25 ha on küllalt. Kui anda kirikuõpetajale ja köstrile nii suurel määral riigi maad, siis on seda suurem õigus seda saada arstil, veterinaaril, ämmaproual, kooliõpetajal ja teistel maaharitlastel, kelle elutingimused raskemad, töö väärtuslikum ja palk väiksem on kui kirikuõpetajal. Kui neile kõigile nii suurel määral, nagu kirikuteenijaile, riigi maatagavaradest maad anda, siis tuleks veel hulk tõsiseid põlluharijaid, kellele maaharimine ainsaks ja kutsetöök on, maast ilma jätta. Kuid maaharitlastele, ka kirikuteenijatele, ei ole maad tarvis kui ainsat sissetulekuallikat, vaid ainult kõrvaltöök. Ka armuadra-maade tagasiandmine jätab paljud põlluharijad maal ilma eluülespidamiseta. Armuadra-maad tulevad välja anda harimiseks tõsistele põlluharijatele.

Kirikutele suurte maalahmakute tagasiandmine edendab ka maaga kaubitsemist.

Lisa nr. 13.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

maaseaduse täiendamise ja muutmise
seaduse muutmise seadusele.

Maakomisjon, arutades Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seaduseelnõu, leidis, et kogudustele on maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 95/96 — 1925. a.) põhjal maade tagasiandmine osalt juba teostatud. Nii on 40 kogudusele lõpulikult planeeritud ja sellekohaste aktidega kätte antud 2770,9 hektaari. Kuna soovitav ei ole, et kui üks osa kogudusi juba maa kätte on saanud ja selle kasutamisele asunud, siis seda teistele kogudustele, kellele veel maad lõpulikult kätte antud ei ole, seda teistsuguste normide järgi antakse.

Märkuse kustutamise leidis maakomisjon otstarbekohaseks, sest armuadra-maad on seni kogudustele välja andmata ja neid kasutavad kohati asunikud ja väikerentnikud, peaaeglikult Saaremaal, kus ka nimetatud maid planeeritud ja põlise pidamise õigusega välja antud.

Maakomisjon esitab seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 14.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

maaseaduse täiendamise ja muutmise
seaduse muutmise seadusele.

Riigikogu otsuse põhjal 29. oktoobril 1926. a. „Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse muutmise seaduse“ kohta Riigikogus II lugemisel tehtud parandus-ettepanekute ulatuse ja tagajärgede selgitamiseks esitab maakomisjon järgmised andmed:

Maaseaduse täiendamise ja muutmise seaduse („R. T.“ nr. 95/96 — 1925. a.) põhjal on seni planeeritud 100 kirikumõisat, planeerimistö on maksma läinud 1½ miljonit marka. Tagasi on antud 40 kogudusele maad kogusuuruses 2779 ha; nendele kogudustele on põllutööstusministeeriumi poolt vastavad ajutised dokumendid välja antud nende maade omandusõiguse kohta. Seni on need maad kreposteerimata koguduste nimele, sest puuduvad täpsed plaanid, santuti ei ole ka kindel tagasiantavate maade kreposteerimise kord.

Paljude koguduste kohta puuduvad täpsed andmed, kuid siiski on võimalik pilti saada, kuivõrd suureneks riiklik maatagavara kirikumaade arvel, kui tagasiandmist vähendada 50 ha peale.

Luteriusu koguduste kirikumaade arvel suureneks riiklik maatagavara järgmiselt:

Harjumaal	471,62	ha võrra,
Virumaal	271,52	” ”
Järvamaal	137,47	” ”
Läänemaal	581,64	” ”
Pärnumaal	307,38	” ”
Viljandimaal	177,91	” ”
Tartumaal	693,19	” ”
Võrumaal	226,41	” ”
Saaremaal	317,46	” ”
Valgamaal	131,28	” ”

Kokku 3315,88 ha võrra.

Apostliku-õigeusu kirikumaade arvel suureneks riiklik maatagavara järgmiselt:

Virumaal	50	ha võrra,
Pärnumaal	88,14	” ”
Viljandimaal	6,60	” ”
Tartumaal	24,87	” ”
Saaremaal	440,21	” ”

Kokku 609,82 ha võrra.

Üldse suureneks riiklik maatagavara kirikumaade arvel 3925,70 ha võrra. Andmed ei ole täpsed: eksitus on võimalik 10% piirides.

Mis puutub § 5. märkusesse sõna „linnade“ sissevõtmist, siis on see tarvilik nende linnade kaitseks, mille administratiiv-piirid pärast maaseaduse vastuvõtmist on laiendatud; nende linnade hulka kuuluvad Tartu, Rakvere, Narva, Valga ja Viljandi.

Kui palju nendes linnades sarnaseid maid on, selle kohta puuduvad andmed põllutööstusministeeriumil ja neid andmeid on võimatu põllutööstusministeeriumil kui ka omavalitsustel kiires korras koguda, sest siin on tegemist erasikute omavaheliste ostu-müügi lepingutega.

Põllutööstusministeeriumil on teada ainult Viljandis umbes 40 vakamaa suurune maa-ala, mis kõik omanikule tagasi läheb, kui § 5. märkus muutmata jääb.

Peale selle on hulk aleveid Vabariigi Valitsuse otsusega muudetud linnadeks; kellel alevi piirides oli võimalik ainult 1 ha tagasi saada, see nüüd alevi linnaks muutmise puhul võib kõik maa tagasi nõuda.

Põllutööstusministeeriumi esitaja kui ka ühe osa komisjoni liikmete poolt leiti loomulik olevat, et kui tehakse kitsendus alevite ja alevikkude suhtes, siis õiguse mõttes peaks sama kitsendus maksev olema ka linnade kohta.

Rkl. Baranin'i poolt tehtud paranduse ulatuse ja tagajärgede kohta põllutöoministeeriumi esitajal andmeid esitada ei olnud; niisamuti puudub valitsuse seisukoht maade vahetamise kohta, nimelt, kas on võimalik sellele kogudusele, kelle alalise asukoha juures maad ei ole, mujalt riiklikust maatagavarast maad asemele anda, — sellepärast ei olnud see küsimus täies ulatuses maakomisjonis arutamisel. Sama paranduse teise osa kohta, mis käsitleb maade eest tasumaksmist, avaldati arvamist, et seda küsimust ei ole otstarbekohane lahendada käesoleva seadusega, seda tuleks teha eriseadusega.

Mis puutub armuadra-maadest saadud tulude kohta, siis ei ole põllutöoministeeriumi poolt maakomisjonile andmeid esitatud, ja sellepärast ei saanud ka maakomisjon seda küsimust tema ulatuse kohta selgitada. Riigikogu liikmete H. Anniko, V. Vessart'i ja H. Martinson'i ettepanekuid maakomisjon ei arutanud.

Lisa nr. 15.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KAITSEVÄEOSADE JA ASUTUSTE ALLA VÕETUD RUUMIDE ÜÜRINORMIDE MAKSVUSE PIKENDAMISE SEADUS.

Kaitsevæosade ja asutuste alla võetud ruumide üüriseaduse muutmise seadusele („R. T.“ nr. 108 — 1923. a., seaduse nr. 95) juurdelisatud üüritabeli maksvust pikendatakse 1928. aasta 31. märtsini.

Lisa nr. 16.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

kaitsevæosade ja asutuste alla võetud ruumide üürinormide maksvuse pikendamise seadusele.

Riigikogu poolt 4-dal augustil 1923. a. vastuvõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 108 — 1923. a. avaldatud sõjavæeosade ja -asutuste alla võetud ruumide üüriseaduse muutmise seaduse § 4-da juures maksmapandud kaitsevæe tarvitada võetud ruumide üürinorme pikendati Riigikogu poolt 19. juunil 1925. a. vastuvõetud seadusega („R. T.“ nr. 109/110 — 1925. a. seadus nr. 52) kuni 31. detsembrini 1926. a.

Need üürinormid („R. T.“ nr. 109/110 — 1925. a. seadus nr. 52) on vastavatest 1914. a.

normidest umbes 120 korda kõrgemad (1914. a. oli ühe sõduri aasta üüriks arvatud 9 rbl. — praegu kogukonna kasarmutes 216 mrk. ruutmeeter, sõduri kohta „R. T.“ nr. 94 — 1922. a. sead. nr. 76 põhjal 5 ruutmeetrit põrandapinda = $216 \times 5 = 1080$ mk. aastas; $1080 : 9 = 120$ ja eramajaomanikkudele maksetav tasu sellest veel $\frac{1}{3}$ suurem.

Riigikogu poolt 2. detsembril 1921. a. vastuvõetud üüriseaduse („R. T.“ nr. 112 — 1921. a.) § 10. põhjal reguleeritakse kodanikkude eraüürivahekordi praegu 1914. a. 19. juulil maksetud tõeliku üüri alusel 40- ja 60- kordselt. Nii on kaitsevæosade ja asutuste alla võetud ruumide üürinormid kodaniku üüriseaduse üürinormidest praegusel korral märksa kõrgemad.

Silmas pidades seda ja et senini ka ruumide omanikud kaitsevæe poolt maksetava üüri tasu suuruse kohta rahulolematust pole avaldanud, ei ole kaitsevæe üürinormide muutmiseks praegu olulisi vajadusi ega põhjendusi.

Praegumaksvad üürinormid on ka 1927./28. a. eelarves kaitsevæe üürikulude kalkulatsioonide aluseks võetud.

Esitatava seadusega on kavatsatud kaitsevæe üürinorme pikendada kooskõlas eelarve-aastaga — kuni 31. märtsini 1928. a., s.o. 1927./28. eelarve aasta lõpuni.

Lisa nr. 17.

Omaavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

kaitsevæosade ja -asutuste alla võetud ruumide üürinormide maksvuse pikendamise seadusele.

Omaavalitsuse komisjon võttis käesoleva eelnõu vastu muutmata Vabariigi Valitsuse ettepanekus.

Omaavalitsuse komisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega.

Lisa nr. 18.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KARTULITEVEO KONTROLLI SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

4. veebr. 1926. a. „Kartuliteveo kontrolli seaduse“ („Riigi Teataja“ nr. 12 — 1926. a.) § 6 kaotab maksvuse.

Lisa nr. 19.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

kartuliteveo kontrolli seaduse muutmise seadusele.

Riigikogu poolt 4. veebr. 1926. a. vastu võetud „Kartuliteveo kontrolli seaduse“ § 6. põhjal võivad kartulid välja vedada ainult isikud ja asutused, kes selleks vastava loa on muretsenud. Loa annab põllutööminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga.

Niisugune kord kartulite väljaveo juures on tülikas ja otstarbetu. Kartulite väljaveoks on lühikese aja jooksul juba üle 160 loa nõutatud. Suurem osa eksportööridest on rannaelanikud, kes oma paatidel ja purjekatel kartulid Soome veavad. Niisuguse suure arvu juhuslikkude ja hooaja eksportööride juures on võimatu äri soliidisuse seisukohast eksportööre hinnata või üldse mingisugust kriitilist alust loaandmisel leida.

Kuna suure osa meie kartulitest rannaelanikud ilma kontrollita lahtiselt välja veavad — müügiks Soome sadamates, on otstarbetu ka nendele loaandmise juures takistusi teha, seda enam, et kartulite vedu tihtipeale nende tähtsam tegevusala on.

Lubadeandmine on muutunud mõttetuks vormitaitmiseks, mis suuri raskusi eksportööridele teeb ning liigse tööga riigiasutusi koormab.

Lisa nr. 20.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

kartuliteveo kontrolli seaduse muutmise seadusele.

Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja motiividega ning esitab käesoleva eelnõu Riigikogule muutmatault vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 21.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

PROKURATUURI OSAVÖTU KITSENDAMISE SEADUS KOHTUISTUNGI-TEST.

I. Kohtuas. sead. § 58 muudetakse järgmiselt:

§ 58. Rahukogu kui teise astme kohtu istungitest võib prokuratuuri esitaja oma ära-

nägemise järgi osa võtta asjade kohta arvamise avaldamiseks krim. ja tsiv. kohtup. sead. ettenähtud alustel. Samuti võib prokuratuuri esitaja oma äranägemise järgi osa võtta ka rahukogu korraldavatest koosolekutest.

II. Krim. kohtup. sead. § 166 muudetakse järgmiselt:

§ 166. Prokuratuuri esitaja osavõtmise korral annab ta enne kohtuotsuse tegemist seletust kogutud tõenduste kohta, saatub asja kohta käivate seaduste peale ja avaldab arvamist nende käsitamise kohta käesolevas asjas; kuid pärast seda antakse viimane sõna alati süüalusele või tema volinikule.

III. Tsiv. kohtup. sead. §§ 343, 1460⁵, 1460¹⁰ ja 1911 muudetakse järgmiselt:

§ 343. Prokuratuuri esitaja võib oma äranägemise järgi arvamist avaldada järgmistel juhtumistel:

1) vaidlusküsimustes alluvuse kohta kohtu- ja valitsusasutuste vahel:

2) vaidlustes dokumentide võltsimise kohta ja üldse juhtumistel, kui tsiviilasjas asjaolud selguvad, mille arutamine kuulub kriminaalkohtule;

3) abieluasjus ja asjus sündimise seaduslikkuse kohta, kui kostjat ei ole, ja

4) kahjutasu nõudmisasjus riigi- ja oma-valitsuse teenijate vastu.

§ 1460⁵. Laste seaduslikustamise asju arutatakse kinniste uste taga. Prokuratuuri esitaja võib oma äranägemise järgi nende asjade arutamisest osa võtta.

§ 1460¹⁰. Adopteerimise asjade arutamisest võib prokuratuuri esitaja oma äranägemise järgi osa võtta.

§ 1911. Adopteerimise ja adopteerimisest loobumise asjade arutamisest võib prokuratuuri esitaja oma äranägemise järgi osa võtta.

Lisa nr. 22.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

prokuratuuri osavõtu kitsendamise seadusele kohtuistungitest.

Käesoleva eelnõuga kavatakse prokuratuuri esitajate osavõttu kitsendada kriminaalasjus rahukogu kui teise astme kohtus ja tsiviilasjus üldse, nõnda et nad ei tarvitseks just igakord nende asjade arutamisest osa võtta, vaid oma äranägemise järgi, see on kui asja tähtsus seda nõuab. Igakordne osavõt-

mine nõuab prokuratuurilt asjata palju aega, ilma et see just tarvilik oleks.

Järepärimise peale on ka kohtupalat ja rahukogud üldjoontes käesoleva eelnõu kohta jaatavale seisukohale asunud.

Lisa nr. 23.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

prokuratuuri kohtuistungitest osavõtu muutmise seadusele.

Käesoleva seaduseelnõuga, mis esitatud Vabariigi Valitsuse poolt, tahetakse ära muuta prokuratuuri esitaja osavõtu sunduslikkust rahukogude ja kohtupalati istungitest üksikutes seaduses tähendatud tsiviilasjus ja rahukogude kui teise astme kohtu istungitest väiksemates kriminaalasjus; prokuratuurile jäetakse aga õigus tarviduse korral oma äranägemise järgi osa võtta nende asjade arutamise eest.

Üldkomisjon oli üldiselt eelnõuga päri, sest ka üldkomisjoni arvamise järgi ei nõua kaugelt suurem osa ülaltähendatud asjadest mitte, et prokuratuuri esitaja tingimata nende arutustest osa võtaks. Sellepärast oleks prokuratuuri asjata koormamine, kui teda sundida osa võtma kõigist eeltähendatud asjade arutamisest.

Üldkomisjon leidis aga tarvilikuks, teha eelnõus mõned parandused. Vastu tulles Riigikohtu soovile võttis üldkomisjon eelnõusse üles muudetud kujul ka tsiviilkohtupidamise seaduse § 804, mis läbi seaduse maksvus laiendatakse ka Riigikohtu tsiviilosakonna istungite peale. Eelnõusse üles võetud tsiviilkohtupidamise seaduse §§ 1460⁵ ja 1460¹⁰ heitis üldkomisjon eelnõust välja, sest et need paragrahvid meie juures ei maksa. Peale selle tegi üldkomisjon eelnõus mõned redaktsioonilised parandused. Üldkomisjon esitab eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 24.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

SORTEERIMISPUNKTIDE RIIKLIKU LAENU SEADUS.

§ 1. Põllutöoministeriumile riigi 1926./27. a. eelarves (operatsioonifondid § 6) määratud krediit Mk. 5.000.000.—, kui ka edaspidi riigi eelarves selleks määratavad summad tarvitatakse laenu andmiseks ühistegelistele ühingutele ning nende liitudele kui ka põllu-

majandusliikudele seltsidele vilja sorteerimis punktide asutamiseks ja selleks tarvilikkude sisseseadete muretsemiseks.

§ 2. Vabariigi Valitsusel on õigus anda määrusi laenude väljaandmise korra, nõutavate kindlustuste, protsentide määra ja laenude kestuse kohta.

Lisa nr. 25.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

sorteerimispunktide riikliku laenu seadusele.

Põllumajandusliikude masinate kasutamine Eestis on tunduvalt taha jäänud naaberriikidest. Statistilistest andmetest selgub, et 1920. aastal oli põllu 100 tiinu kohta masinaid:

	Mitu korda		
	Eestis.	Soomes.	Soomes rohkem kui Eestis.
Jõumasinaid	0,20	0,6	3
Reaskülvimasinaid	0,25	0,8	13
Lõikusmasinaid	1,46	4,7	3
Viljapeksumasinaid	0,68	2,2	3

Nii siis on Soomes masinaid, võttes põllu 100 tiinu kohta, tunduvalt rohkem kui meil. Ka Lätimaal on kasulikkude põllutöömasinate kasutamine palju suurem. Läti andmete järgi on seal tarvitusel reaskülvimasinaid 3663 ja seemnepuhastuse masinaid, triööre — umbes 1000. Eestis külvimasinaid 600 ja triööre 100.

Nii suur vahe on tingitud väga suurelt osalt sellest, et meie naaberriikides on tehtud põllumeestele mitmesuguseid soodustusi põllutöömasinate ostmisel. Lätis anti riigi poolt põllumeestele kasulikkude põllutöömasinate ostmiseks 75%—30% masina hinnast toetust, mida tagasi maksta pole tarvis. Niisuguste kasulikkude masinate hulka kuuluvad esimeses järjekorras seemnepuhastuse- ja reaskülvimasinad. Läänud aastal anti toetust 8.500.000 Emk. suuruses. Tulevikus on kavatsatud masinate ostmiseks anda väikseprotsendilist laenu.

Meie põllutöö intensiivsemaks muutmiseks on tarvis esimeses järjekorras põllumeestele võimaldada vilja sorteerimispunkte avada, mis annavad kohe tunduvaid tagajärgi ja töstavad põllumehe tööviljakust. Kuid praegusel rahakehval ajal ei ole aga põllumeestel omal niipalju kapitali, et põllumajandusliku kultuuri tõstmiseks hädatarvilikke vilja sorteerimispunkte avada ja selleks tarvilikke masinaid muretseda, siin peab riik abiks tulema ja võimaldama odavaprotsendilist laenu kasu-

likkude masinate ostmiseks masinate ühiskasutajatele — ühisustele, sest ühiskasutamise teel saab tähendatud masinate kasutamist laiemale põllumeeste ringkondadele võimaldada.

Eelnimetatud otstarbeks on põllutööministeeriumi 1926./27. a. eelarvesse Mk. 5.000.000.— üles võetud, missugusest krediidist tuleks vastava seaduse põhjal, mille eelnõu käesoleva juures esildatakse, laenusid võimaldada kuni 75% muretsetavate masinate väärtusest. Laenusid saaks antud kuni 5 a. peale 4% aastas.

Laenude valitsemise, kestuse, protsendimäära, tagasiandmise korra, laenude kindlustuste ja tasumise lähema korra määraks kindlaks Vabariigi Valitsus.

Lisa nr. 26.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

sorteerimispunktide riikliku laenu seadusele.

Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja motiividega ning esitab käesoleva eelnõu Riigikogule muutmata vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 27.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

LÄÄNEMERE GEODEETILISE KONVENTSIOONI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Läänemere geodeetiline konventsioon, mis sõlmitud Eesti, Saksamaa, Taani, Soome, Läti, Leedu, Poola ja Rootsi vahel Helsingis, 31. detsembril 1925. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsus- ja saksa-keelne algtekstid ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Lisa nr. 28.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seadusele.

30. X 1924. a. esitas Soome valitsus Eesti Vabariigi Valitsusele ettepaneku, osa võtta Balti geodeetilise komisjoni asutamisest, mille ülesandeks oleks ühiseid geodeetilisi ja geodeetilis-astronoomilisi töid korraldada

ja nende toimepaneku järele valvata. Kuna haridusministeerium, eriti Tartu ülikool, kui ka sõjaministeerium kavatsesid mõõtmistöödest huvitatud on, siis otsustas Vabariigi Valitsus oma koosolekul 10. VI 1925. a. vastava konventsiooni kava heaks kiita, mis-sugune otsus 31. detsembril 1925. a. konventsioonile allakirjutamisega täide saadeti.

Mis puutub konventsiooni sisusse, siis on asutatava komisjoni ülesanded tarviliku täielikkusega konventsiooni esimeses artiklis kindlaks määratud. Komisjon ise moodustatakse lepinguosaliste riikide esitajatest ja tema kokkuastumise ja töötamise kord on ette nähtud konventsiooni art. art. 2—6. Viimases nendest on ette nähtud, et komisjoni tööde alustamise tähtajaks loetakse 1. I 1925. a., sest tegelikult olid juba tol ajal tööd alustatud. Seda silmas pidades loetakse ka liikmemaksu maksmise kohustust maksvaks 1. jaanuarist 1925. a., nagu see konventsiooni art. 13-das väljendatud. Need kohustused piirduvad Eesti suhtes 250 dollariga aastas, missugust aastamaksu võib meie seisukohalt vastuvõetavaks tunnustada. Liikmemaks samas suurus on ette nähtud Taani, Läti, Leedu ja Poola kui ka tulevikus konventsiooniga ühinevate riikide kohta, kui nende elanikkude arv on alla 3 miljoni. Kõikidele teistele riikidele on aastamaksuks ette nähtud 500 dollarit.

Arvesse võttes, et Eesti komisjoni ülesannetest ja töödest otsekoheselt huvitatud, ning et konventsiooniga Eesti poolt kanda võetud kohustused vastavad kavatsesid tööde tähtsusele, võib Läänemere geodeetilist konventsiooni täiesti vastuvõetavaks pidada ja soovitada tema heakskiitmist ja vastuvõtmist Riigikogu poolt.

Lisa nr. 29.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Läänemere geodeetilise konventsiooni kinnitamise seadusele.

Väliskomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse seletuskirjaga.

Lisa nr. 30.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

TULETÖRJE SEADUSE MUUTMISE JA TÄIENDAMISE SEADUS.

Tuletõrje seaduse („Riigi Teataja“ nr. 72/73 — 1924. a., sead. nr. 33) §§ 3, 4, 6, 9,

11, 21 ja 24 panna maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 3. Omavalitsuse tuletõrje asutatakse tarviduse järgi ühe või mitme omavalitsuse piirkonna jaoks. Viimasel juhtumisel määrab tuletõrje ringkonna piirid kindlaks sise-minister vastavate linna ja maakonna omavalitsuste ettepanekul. Tuletõrje ülevõlpidamise kulud kaetakse vastavate omavalitsuste eelarvete järele.

Omavalitsuse tuletõrje asutamine on linnale, alevile või vallale sunduslik, kui neis ei ole vabatahtlikku tuletõrje ühingut“.

„§ 4. Omas tuletõrje ringkonnas omavalitsuse tuletõrje ülevõlpidamiseks, vabatahtlikkude tuletõrje ühingute toetamiseks ja tulekahju kustutamiseks ühenduses olevate kulude katmiseks, mis käesolevas seaduses ette nähtud, määravad iga aasta linna ja alevi omavalitsused vähemalt $\frac{1}{2}\%$, maakonna ja valla omavalitsused vähemalt $\frac{1}{4}\%$ oma kulude eelarvest“.

„§ 6. Vabatahtlikud tuletõrje ühingud tegutsevad seaduslikus korras registreeritud põhikirja järele, mis normaalpõhikirja nõuetele vastavalt kokku seatud peab olema. Asutatava ühingu registreerimiseks on tarvilik kohaliku omavalitsuse esituskogu nõusolek. Normaalpõhikirja kinnitab siseminister, ära kuulata linna ning maakonna omavalitsuste, samuti ka tuletõrje ühingute liidu arvamist, kui seesugune liit olemas“.

„§ 9. Kui omavalitsuse piirkonnas mitu tuletõrje ühingut või komandot tegutsemas, siis alluvad nemad tulekahjude juures ning ühistel õppustel ja proovidel ühisele kohaliku omavalitsuse poolt kinnitatud juhatajale või tema asemikule.

Ühise tuletõrje juhataja kandidaadid valitakse tuletõrje komandode või komandode volinikkude ühisel koosolekul.

Komandode volinikud valitakse proportsionaalselt komandode koosseisule“.

„§ 11. Vabatahtlikud tuletõrje ühingud võivad liituda ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduses ettenähtud korras.

Tuletõrje ühingute liitude liikmeks võib võtta ka omavalitsusi ja riiklikke ettevõtteid, kes juriidiliselt ja rahaliselt iseseisvad“.

„§ 21. Tulekahjust päästetud varanduste kaitsmine on tuletõrjele kohuslik kuni tulekahju likvideerimiseni“.

„§ 24. Tuletõrjesse puutuvais asjus on vabatahtlikkude tuletõrje ühingute kirjavahetus ametiasutustega kantslei- ja tempelmaksust vabad.

Tuletõrje organisatsioonidele tarvitamiseks väljamaalt tellitud autod ja teised abinõud on tollimaksust vabad.

Tuletõrje organisatsioonid kuuluvad heategevate organisatsioonide hulka“.

Lisa nr. 31.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadusele.

Esitatav eelnõu on osalt sama, mis Vabariigi Valitsuse poolt kolmandale*) Riigikogule esitati, kuid mis Riigikogu poolt tagasi lükati; osalt sisaldab see täiendusi, mille vajadus on möödunud aja jooksul ilmsiks tulnud. Kolmandale**) Riigikogule esitatud eelnõu nägi ette kaks täiendust tuletõrje seadusele („Riigi Teataja“ nr. 72/73 - 1924. a., sead. nr. 33) — nimelt: § 3. uue redaktsiooni järgi oli tuletõrje asutamine valdadele sunduslikuks tehtud ühistel alustel linnade ja alevitega ja § 24. kolmas lõige nägi ette, et tuletõrje organisatsioonid kuuluvad heategevate organisatsioonide hulka, mis kooskõlas oli juba varem Vabariigi Valitsuse poolt ametiasutustele antud seletusega. Esimest täiendust toetas Eesti maakondade liit, teist — üleriiklik vabatahtlikkude tuletõrje ühingute liit. Need mõlemad täiendused sisalduvad ka esitatavas eelnõus. Neid parandusi toetavad teist korda tähendatud liidud.

Käesoleva eelnõu esitamisel asub samuti ka siseministerium seisukohal, et tuletõrje asutamist tuleb valdadele sunduslikuks teha, sest nagu on selgunud, eraalgatus vabatahtlikkude tuletõrje ühingute näol üksinda maal ei suuda vastu panna tulehädadohule, et siin ei aita ka need primitiivsed abinõud, mis igal ühel taluomanikul olemas, vaid et siin tuleb tahes-tahtmata tegevusse tõmmata ka valla omavalitsusi. Mis puutub tuletõrje organisatsioonide heategevate organisatsioonide hulka kuuluvateks tunnistamisesse, siis selle kohta ei võiks kahtlust tekkida, sest oma eesmärgi järgi, mis seisab ainult riigi ja kodanikkude vara kaitses tule hävitamise eest ning abiandmises „ka teiste loodusjõuliste ja muude suuremate õnnetuste puhul“ (tulet. sead. § 14), kuuluvad nemad tähendatud organisatsioonide hulka, nagu seda Vabariigi Valitsus omalt poolt ka seletanud.

Sisulised parandused on tehtud veel §§ 9. ja 11. § 9. maksev redaktsioon jätab täiesti

*) Peab olema „teisele“.

**) Peab olema „teisele“.

lahtiseks tuletõrje üldise juhataja kandidaatide valimise korra. Uus redaktsioon, mida toetab ka eelpoolnimetatud tuletõrje liit ja mille otstarbekohasus ka tegelikus elus on kinnitust leidnud, kõrvaldab tähendatud puudust.

§ 11 näeb ette, et tuletõrje ühingute liitude liikmeks võib võtta ka omavalitsusi ja riiklikke ettevõtteid, kes juriidiliselt ja rahaliselt iseseisvad; see täiendus on tehtud vastavalt põhimõttele, mis Riigikogu poolt hiljuti kooperative ühisuste liitude kohta on maksma pandud („Riigi Teataja“ nr. 32 — 1926. a., sead. nr. 52), ja seda toetab ka vabatahtlikkude tuletõrje ühingute liit.

§§ 4. 6. ja 21. on ainult redaktsioonilised parandused tehtud; § 4-das ühenduses § 3-da täiendusega; §§ 6. ja 21. aga — praksises ettetulevate lahkarmiste ärarahoidmiseks.

Lisa nr. 32.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

tuletõrje seaduse muutmise ja täiendamise seadusele.

Omavalitsuse komisjon on käesoleva eelõu muutmata Vabariigi Valitsuse ettepanekus vastu võtnud. Komisjon ühineb valitsuse eelõu seletuskirjas toodud põhjendustega.

Lisa nr. 33.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

RIIGIMAADE PÕLISEKS TÄRIVAMISEKS JA OMANDUSEKS ANDMISE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 109/110 — 1925. a.) § 4 muudetakse ja panakse maksma järgmiselt:

§ 4. Ühel isikul võib olla põliseks tarvitamiseks või omanduseks § 1. tähendatud kõlbulikku maad kuni 30 hektaari. Koondub kellegi kätte üle 30 hektaari kõlbulikku maad põliseks tarvitamiseks või omanduseks pärimise või muul põlise tarvitamise või omanduse õiguse ülekandmise teel, siis on ta kohustatud võõrandama ülemäära maa või selle põlise tarvitamise õiguse kahe aasta jooksul, arvates päevast, mil tema nimele rohkem kui 30 hektaari maad kinnistatud või kui ei kinnistata,

siis sellest päevast, mil ta asunud maa valdamisele. Vastasel korral müüb riik kohtu teel viimati juurdeomandatud maaüksuse või selle põlise tarvitamise õiguse ära. Müügist saadud raha — müügikulud maha arvatud — antakse endisele omanikule või põlisele tarvitajale.

Lisa nr. 34.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma

SELETUSKIRI

riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadusele.

Käesoleva seaduseelnõu ülesanne on, piirata kõlbuliku maa suurust, mis riigi maatagavarast võib olla ühel isikul põliseks tarvitamiseks või omanduseks, 30 hektaariga 75 hektaari asemel. See on põhjendatud järgmiste asjaoludega. Maaseaduse sihiks ei olnud mitte ainult see, et kõrvaldada mõisniku seisust selle eesõigustega, mis elu edenemist takistasid, vaid maareformiga taheti juhtida maad väikemaapidamistena — normaaltaludena — nende kätte, kes seda ise harivad ja kellele maaharimine on kutsetöök. Maaseaduse teostamisel on maaseaduse mõttest ja sihist mööda mindud ja osatud juhtida suuri maalahmakaid üksikute isikute kätte, kes tihti ise ei mõtlegi maa juurde tööle asuda, — vaid linnas elavad ja tegutsevad, paljudel juhtumistel isegi pensiooni õigust andvas riigivõi omavalitsuse teenistuses, äri teevad, oma valdamisel olevat maad aga kõrge hinna eest kasutamiseks edasi rendivad. Selle tagajärjel, et üksikutele liig palju maad on antud, on jäänud paljud, kes ka õigustatud maad saama, kes kutselised põlluharijad, maast kas täiesti ilma või on pidanud leppima mõne vakamaaga üldse, mis isegi kõige suurema jõupingutuse juures äraelamist ei võimalda.

Maareformi teostamine hakkab lõpule jõudma. Juba on ostuhinna kohta määrused valmis. Varsti võib algada maa lõpulik väljaandmine. Et tehtud vigu ja maaseaduse mõtte ja sihi vastu eksimisi vähegi veel enne kõrvaldada, selleks on vaja riigimaadest üksikule antava kõlbuliku maa suurust piirata 30 hektaariga 75 hektaari asemel, üksikutele ülearu antud maad juhtides nende kodanikkude kätte, kes on küll tõsised põlluharijad, kuid seni kas maast täiesti ilma jäänud või seda liig vähe saanud.

Lisa nr. 35.

Vabariigi Valitsuse

SEISUKOHT

riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seaduse kohta.

Vabariigi
Valitsuse
resolutsioon
8. oktoobril
1926. a.

Ühineda põl-
lutöömistri
seisukohaga.
Riigivanem
(J. Teemant.)

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seaduseelnõu näeb ette, et ühel isikul ei või olla põliseks tarvitamiseks või omanduseks üle 30 ha kõlbulikku maad, mis eraldatud riiklikust maagavarast. Selle ettepaneku põhjenduseks tuuakse ette asjaolu, et „suurte maalahmakate“ üksikute isikute kätte juhtimisega on maareformi teostamisel mööda mindud maaseaduse mõttest. Et maad aga juhtida väikemajapidamistena — normaaltaludena — nende kätte, kes seda ise harivad, on tarvis, seaduseelnõu järgi, normaaltalu kõlbuliku maa-ala suuruse ülemmääraks võtta 30 ha.

Riigimaade planeerimisel on riiklikust maagavarast eraldatud ja maaseaduse § 20. ettenähtud korras välja antud:

1919.—1921. a. —	17.138	maakohta.
1922. a. —	5.628	„
1923. a. —	4.182	„
1924. a. —	4.382	„
1925. a. —	1.105	„
1926. a. —	1.100	„

Kokku 33.535 maakohta.

maakohtade poolitamisel 1925. a. —	2.166	„
maakohtade poolitamisel 1926. a. —	2.737	„

Üldse 38.438 maakohta.

Silmas pidades põllumajanduslikult produktiivse maa-ala väärtust, ei saa selle maa-ala suurust uute maakohtade rajamisel kitsa maa-ala ülemmääraga piirata, vaid siin tuleb arvestades kohalikkude oludega, majapidamise viisiga ja olemasolevate hoonetega normaaltalu suuruse kindlaksmääramisel tarvitada suuremat amplituuti.

Neil kaalumistel sai riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 16. („R. T.“ nr. 69/70 — 1920. a.) ettenähtud normaaltalu normiks kuni 50 ha.

Rajatud maakohtadest on:

kuni 5 ha —	6,5%
5—10 „ —	5,4%
10—15 „ —	10,5%
15—20 „ —	27,1%
20—25 „ —	25,4%
25—30 „ —	13,6%
üle 30 „ —	11,5%

Maakondade järgi on kõigesuuremad kohad Läänemaal, mis ka arusaadav, kui Läänemaa maapinda võrrelda Lõuna- või Kesk-Eesti maapinnaga.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud seaduseelnõu järgi tuleksid kõik maakohad enne põliseks tarvitamiseks või omanduseks andmist vähendada kuni 30 ha. Selle järgi kuuluks ümberplaneerimisele maasaajatele väljaantud maakohtadest 11,5% ehk 4420 maakohta ning peaaesjalikult kehvema maapinnaga maakondades. Kui arvesse võtta asjaolu, et maakohad on maasaajatele kätte antud ja nendega sõlmitud rendilepingute põhjal maasaajatele kohustuseks tehtud, majapidamisele tarvilikke hooneid ehitada või olemasolevaid hooneid omandada, ning suurem osa on neid tingimisi täitnud, siis peaks selge olema, et maakohtade maa-ala vähendamine suuri majanduslikke raskusi asunikkudele tooks.

Piirates normaaltalu kõlbulikku maa-ala 30 ha ülemmääraga, ei ole sugugi kindlustatud, et talupidaja omale talupidamise kõrval muid tegutsemise alasid ei otsiks. Olemasolevad andmed näitavad, et väikeste normaaltalu pidajate poolt rohkem sooviavaldusi on tulnud talude liitumiseks, kui suuremate talupidajate poolt. Samuti tuleb kruntide edasiantmist ja edasirentimist alla 30 ha maakohtade juures sagedamini ette, kui suuremate juures.

Kõiki eelpooltoodud asjaolusid arvesse võttes, ei leia põllutöömisteerium Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud seaduseelnõu juurde kuuluvas seltskirjas tähendatud põhjuste kaotamiseks normaaltalu kõlbulikku maa-ala piiramisega 30 ha suuruse ülemmääraga otstarbekohase olevat, mille alusel ka seaduseelnõu ei ole vastu võetav.

Põllutöömisteerium (Osk. Köster.).

Kantselei juhataja (K. Tiitso.).

Lisa nr. 36.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadusele.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt algatatud kujul nägi käesolev seaduseelnõu ette, et ühel isikul ei või olla põliseks tarvitamiseks või omanduseks üle 30 ha riiklikust maatagavarast eraldatud maad. Praegumaksva seaduse järgi on see norm 75 ha. Komisjon leidis, et maksev norm liiga kõrge on ja asundustalude suurt koondamist võimaldab. Arvestades sellega, et riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 16-das („Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1920. a.) on ette nähtud normaaltalu normiks kuni 50 ha, otsustas komisjon selle normi ka riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse § 4. ülesse võtta ülemäärana.

Kuid komisjon leidis, et seda ülemäära ei saa maksuma panna nende asunduskohtade suhtes, mis juba planeeritud ja välja antud suurematena kui 50 ha, nagu seda eelnõu algatajad soovitasid.

Maakohad on maasaajatele kätte antud ja nendega sõlmitud rendilepingute põhjal on maasaajatele kohuseks tehtud majapidamisele tarvilikke hooneid ehitada või olemasolevaid hooneid omandada, ning suurem osa ongi neid tingimisi täitnud, nii et juba väljaplaneeritud ja väljaantud maakohtade maa-ala vähendamine suuri majanduslikke raskusi looks. Ei ole ka riiklikult soovitav ilma tungiva vajaduseta tagasi võtma hakata seda maa-ala, mis juba kätte on antud, sest see looks maapidajate seas kindlusetuse tunde, ja võiks halvavalt mõjuda majapidamiste tõstmise peale. Sellepärast pidas komisjon tarvilikuks eelnõusse võtta teise lõike, nagu see ka maksvas seaduses on.

Pooled komisjoni liikmed leidsid, et teine lõige küllaldaselt ei kindlusta seniste riigirenditalupidajate huvisid, kelle kohad veel planeerimata. Nemad pidasid tarvilikuks sellepärast lisada eelnõule kolmanda lõike, mis aga ka põllutöoministeeriumile vabad käed jätab koha suurust muuta, kui selleks mõjuvad põhjused, nagu renditalumaa peal asuva popsikoha eraldamine ja elujõuliseks muutmine, kõrgemaväärtusliku maa asemele andmine talu ümberplaneerimisel ja kruntiamisel jne. Teine pool komisjoni liikmetest oli selle lõike vastu, ning hääled langesid pooleks. Sellepärast on kolmas lõige esitatud variandina Riigikogule vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks.

Lisa nr. 37.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

SEADUS BRITI ALAMATE ÕIGUSTE KAITSE KOHTA PATENTIDE JA KAUBAMÄRKIDE PEALE.

§ 1. Briti alamatele antakse õigus kuue kuu jooksul, käesoleva seaduse maksmahakamise päevast arvates, esitada registreerimiseks Eestis, maksvates seadustes ettenähtud korras, nende päralt olevaid patente ja kaubamärke, mis olid registreeritud nendele enne 24. veebruari 1918. a. Venemaal.

§ 2. Kui § 1. tähendatud patendid või kaubamärgid esitatakse registreerimiseks, seaduses ettenähtud korras, ühes tõendustega selle üle, et patent või kaubamärk oli registreeritud enne 24. veebruari 1918. a. Venemaal, siis registreeritakse niisugune patent või kaubamärk, kui enne 18. jaanuari 1926. a. ei ole Eestis registreeritud ühtlast patenti või kaubamarki.

§ 3. Kui aga patentide või kaubamärkide registreerimise palve esitamisel selgub, et enne 18. jaanuari 1926. a. on Eestis juba registreeritud ühtlased patendid või kaubamärgid, siis registreeritakse nad peale viimaste tühistamist kohtuotsuse läbi vastaspoole nõudmisel, misjuures niisugune nõudmine peab olema esitatud kuue kuu jooksul, Eestis patendi või kaubamärgi registreerimise nõutekirja esitamise päevast arvates.

§ 4. § 2. või 3. põhjal registreeritud patente kestvus algab registreerimise päevast ja nende viieteistkümnepäevane kestvus lühendatakse vaheaja peale 20. juulist 1920. a. kuni nende registreerimise päevani. Nende patente kestvus aga, mis olid jõus Venemaal 31. juulil 1914. a., lühendatakse nende registreerimisel veel vaheaja võrra nende väljandmise päevast Venemaal kuni 31. juulini 1914. a.

Lisa nr. 38.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

seadusele Briti alamate õiguste kaitse kohta patentide ja kaubamärkide peale.

Eesti-Briti kaubaleping, mis alla kirjutatud 18. jaanuaril 1926. a. ja Riigikogu poolt vastu võetud (seadus nr. 53, „Riigi Teataja“ nr. 32 — 1926. a.), sisaldab muuseas ka Eesti nõusoleku, kaitsta ja tunnustada kõiki Briti alamatele kuuluvaid õigusi tööstusliku oman-

duse kohta, mis maksvusel on ehk oleksid olnud, kui sõda ja revolutsioon ei oleks seda takistanud, tema territooriumide mingisuguses osas enne selle liitumist Eestiga (artikkel 25).

Artikkel 25 kõlab järgmiselt:

„Eesti on nõus vastastikususe alusel, tunnustama ja kaitsma kõiki Briti alamatele kuuluvaid õigusi tööstusliku omanduse kohta, mis maksvusel on ehk oleksid olnud, kui sõda ja revolutsioon ei oleks seda takistanud, tema territooriumide mingisuguses osas enne selle liitumist Eestiga, ja niisuguste õiguste uuendamiseks antakse vastav ajapikendus.

On kokku lepitud, et ülevalnimetatud eeskirjade tarvis võib Eesti nõuda omanduse õiguste tõestamist ja ka niisuguste õiguste registreerimist Eestis.

Edasi on kokku lepitud, et patente ja kaubamärke, mis võiksid Eestis enne käesoleva lepingu sõlmimise päeva registreeritud olla ja oleksid ühtlased nendega, mis Briti alamate poolt varemalt Venemaal registreeritud, võib Eestis tühjaks tunnistada ainult kohtuotsuse läbi. Eesti avaldab nõusolekut kuue kuu jooksul, arvates käesoleva lepingu ratifitseerimise päevast, eriseadust välja kuulutada niiviisi registreeritud patentide ja kaubamärkide tühjastunnistamise kohta“.

Käesolev seaduseelnõu on kokku seatud Eesti-Briti kaubalepingu art. 25. täitmiseks, ja ta jaguneb nelja paragrahvi, mille kohta oleks järgmist tähendada.

§ 1. Tähtaeg kuus kuud, mille jooksul tulevad esitada registreerimiseks patendid ja kaubamärgid, tuleb tunnistada küllaldaseks. Registreerimiseks võetakse vastu ainult neid leidusi ja kaubamärke, mis olid patenteeritud resp. registreeritud Venemaal enne Eesti iseseisvuse väljakuulutamist, see on enne 24. veebruari 1918. a. Leidused ja kaubamärgid, mis olid Venemaal ainult esitatud patenteerimiseks resp. registreerimiseks, ei käi siia alla, sest et teadmata on, kas neid üldse registreeriti või mitte.

§ 2. Patentide registreerimist tuleb mõista otsekoheses mõttes, see on endiste Venemaal antud patentide põhjal esitatud leiduste peale antakse Eestis patendid välja ilma esialgse väljakuulutamiseta. Tähtaeg 18. jaanuar 1926. a. on võetud Eesti-Briti kaubalepingu art. 25. järgu 3. põhjal, mille järgi kõnealla tulevad ainult need patendid ja kaubamärgid, mis võiksid olla Eestis registreeritud enne Eesti-Briti kaubalepingu sõlmimise päeva, see on enne 18. jaanuari 1926. a. Käesolev registreerimine annab kõik õigused, mis on seotud patentide andmisega ja kaubamärkide registreerimisega.

§ 3. Selles paragrahvis on võetud tähtaeg 18. jaanuar 1926. a. sama art. 25. järgu 3. põhjal, nagu eelpool tähendatud. Kuuekuuline tähtaeg, mille jooksul vastaspool võib esitada oma nõudmisi kohtu teel, tuleb lugeda küllaldaseks. Patendi või kaubamärgi kaitse tühistamine ei anna siiski õigust kahjutasu nõudmiseks patendi või kaubamärgi tarvitamise eest enne nende tühistamist.

§ 4. Patentide kestuse lühendamine vaheaja peale 20. juulist 1920. a. kuni nende registreerimiseni on võetud sisse järgmistel põhjustel. Eesti-Briti kaubalepingu art. 25. esimeses järgus on öeldud, et Eesti on nõus tunnustama ja kaitsma kõiki Briti alamatele kuuluvaid õigusi tööstusliku omanduse kohta, mis oleksid olnud maksvusel, kui sõda ja revolutsioon ei oleks seda takistanud, tema territooriumide mingisuguses osas enne selle liitumist Eestiga. Selle artikli mõtte järgi peavad kaitset saama ka patendid, mis olid välja antud Venemaal pärast sõja algust (31. juuli 1914. a.) kuni Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseni (24. veebr. 1918. a.). Arvesse võttes sõjaolusid, tuleb vaheaeg 31. juulist 1914. a. kuni 24. veebr. 1918. a. patentide kestuse arvestamisest üldse välja jätta. Patentide kestus peaks algama seega nende registreerimise päevast ja olema viieteistkümmend aastat, maha arvates vaheaeg 24. veebr. 1918. a. kuni nende registreerimise päevani, kus Eesti olemas ja kus patente oleks võidud esitada uuesti registreerimiseks. Et aga pärast 24. veebr. 1918. a. Saksa okupatsiooni ja sõjategevuse tõttu korralik läbikäimine Eesti ja Briti vahel puudus, ja arvesse võttes, et niisuguseks läbikäimise ametlikuks alguseks võib lugeda Eesti-Briti kaubalepingu nootide vahetamise päeva, 20. juuli 1920. a., siis võiks seda mahaarvatavat vaheaga lühendada, ja nimelt nii, et mahaarvatav vaheaeg algab mitte 24. veebr. 1918. a., vaid 20. juulist 1920. a. Pärast 20. juuli 1920. a. oli Eesti-Briti vahel läbikäimine ametlikult juba korraldatud ja patente võidi registreerimiseks esitada. Et aga see senini tegemata on jäetud, siis on õiglane selle seaduse põhjal registreeritud patentide viieteistkümnendaastasest kestusest maha arvata aeg 20. juulist 1920. a. kuni nende registreerimise päevani. Mis puutub nende patentide kohta, mis olid välja antud Venemaal enne sõda ja jõus 31. juulil 1914. a., siis olgu tähendada, et enne 31. juulit 1914. a. oli patent jõus ka praeguse Eesti territooriumi peal ja sellepärast tuleb niisuguste patentide registreerimisel nende kestust lühendada veel teise vaheaja peale, nimelt arvates nende väljandmise päevast Venemaal kuni 31. juulini 1914. a.

Kuna kaubamärkide kaitse kestus oli Venemaal kuni kümme aastat, mida võis pikendada, siis ei olnud seega kaubamärkide kaitse kestus piiratud ja sellepärast jäävad nende suhtes kaitse kestuse piiramised ära, seda enam, et ka Eestis maksvate seaduste põhjal registreeritud kaubamärkide kaitset võib pikendada.

Lisa nr. 39.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Briti alamatele kuuluvate patentide ja kaubamärkide kaitse seadusele.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõus tegi üldkomisjon ainult rea vähema tähtsusega redaktsioonilisi parandusi, mis komisjoni arvates seaduse mõtet täpsemalt väljendavad, ilma et need eelnõu sisulikult muudaksid.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas ettetoodud motiividega.

Üldkomisjon esitab eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 40.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI-BRITI VAHELISE KAUBAMUSTRITE KOKKULEPPE KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti-Briti vaheline kaubamustrite kokkulepe, mis alla kirjutatud Tallinnas, 3. mail 1926. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Kokkuleppe ingliskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Lisa nr. 41.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seadusele.

Läbirääkimiste kestel Eesti-Briti kaubalepingu sõlmimise asjus esines Briti valitsus ettepanekuga, sõlmida erikokkulepe kaubareisijate poolt kaasaveetavate kaubamustrite kohta. See ettepanek leidis Vabariigi Valitsuse poolt heakskiitmist ja kokkuleppe sisu kohta jõuti peatselt kokku leppida, kuid tehnilistel põhjustel, mis meist ei olenenud, oli võimatu

kokkuleppele alla kirjutada ühel ajal kaubalepinguga, nagu esialgselt kavatsatud. Nii järgnes kokkuleppe allakirjutamine alles 3. mail 1926. a., kaubalepingu ratifikatsioonikirjade vahetamise päeval.

Kokkulepe normeerib üksikasjaliselt kaubareisijate poolt kaasaveetavate kaubamustrite piiril läbilaskmise korda. Võrreldes uut korda praegumaksva korraga tuleb tähtsama muudatusena ära märkida seda, et templid või pitserid, mis ühe lepinguosalise tollivõimude poolt proovidele peale pandud, tulevad teise lepinguosalise tollivõimudel küllaldasteks identseuse tõendusteks lugeda, millega alus pandud vastavate ametivõimude tunnistuste vastastikusele tunnustamisele. (Teatavasti on pärast seda, 17. juulil 1926. a., alla kirjutatud Eesti ja Tšehhoslovakkia vaheline kokkulepe tsiviilasjus kohtuliku kaitse ja abiandmise kohta, kus tähendatud põhimõtte veel suuremas ulatuses läbi viidud, kuna seal on kaotatud konsulaar-legaliseerimise nõue dokumentide suhtes, mis kummagi riigi ametiasutuste poolt välja antud ja teises riigis tarvitusele tulevad.) Muidugi jääb tollivõimudele sisseveemaal õigus tarbekorral sisseveetavaid kaubaproove varustada ka oma vastavate märkidega.

Mööda minnes kokkuleppe sisu üksikasjades, mis kokkuleppe tekstis selgesti ära määratud, tuleb ainult mainida, et kokkuleppe oma ulatuse poolest on piiratud — ta käib ainult Suur-Britannia ja Põhja-Iirimaa kohta. Mis puutub Indiasse kui ka teistesse Briti dominiionidesse ja asumaadesse, siis on need käesolevast kokkuleppest hoopis välja jäänud, kuigi esialgselt kavatsatud oli kokkuleppet teataval tingimustel ka nende kohta maksuma.

Ei või eitada, et lepingu ulatuse laiendamine Eestile soovitav oleks, kuid selle küsimuse lahendamine oleks seotud olnud suure ajakuluga, mille tõttu otstarbekohasemaks peeti kokkuleppe ulatuse küsimuses praegustesse piiridesse jääda. Kui tulevik peaks näitama tõsist tarvidust kokkuleppe laiendamise järele mõne Briti dominiiooni või asumaa peale, siis oleks see kergemini läbiviidav erikokkuleppes Briti riigi antud osa kohta.

Arvamisel olles, et käesolev kokkulepe moodustab sisuliselt tarviliku täienduse Eesti-Briti kaubalepingule, arvab Vabariigi Valitsus, et motiivid, mis mõõduandvad olid Eesti-Briti kaubalepingu kinnitamisel, käivad ka käesoleva kokkuleppe kohta. Sellest välja minnes toetab Vabariigi Valitsus täielikult kokkuleppe heakskiitmist ja ka kinnitamise seaduseelnõu vastuvõtmist Riigikogu poolt.

Lisa nr. 42.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI**Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seadusele.**

Eesti-Briti vahelise kaubamustrite kokkuleppe kinnitamise seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks esitades ühineb väliskomisjoni välisministri vaatekohaga, et käesolev kokkulepe on sisuliselt tarvilikuks täienduseks Eesti-Briti kaubalepingule.

Ei saa salata, et kokkulepe on olulikul suurema tähendusega Briti kaubandusringkondadele kui Eesti äriühingutele. Sest võrreldes Inglise ärireisijatega Eestis, on vähe neid Eesti ärireisitajaid, kellel võimalik oleks Briti mail kokkuleppe soodustusi ära kasutada. Meile on aga olulikul tähtis, et kokkuleppe loodetavasti kaasa aitab kaubandusliku läbikäimise elustamisele Briti ja Eesti vahel, kergendades Inglise ärireisijate liikumist Eestis.

Sellejuures on kokkuleppes täiesti kinni peetud vastastikuse põhimõttest: Eesti ärireisijad saavad Briti maa-alal nendesamade soodustuste osaliseks kui Inglise ärireisijad Eestis. Ainult üks kitsendus on Inglise ärireisijate suhtes maksma pandud: kaubaproovide ja -mustrite sissevedu Eesti ja tagasivedu võib praegu ainult Tallinna, Valga, Narva ja Pärnu kaudu sündida. Vähemate tolliametite kaudu ei saada seda toimetada, et meie vähestele tolliameti-jõududele mitte liig suurt pingutust peale suruda. Ühtlasi on aga ka siin ette nähtud vastastikuse enamsoodustuse põhimõte: Briti kaubareisijatele peab lubatama kaubamustrid sisse ja tagasi vedada ka iga muu Eesti tolliameti kaudu, mis selleks avatakse mõne muu välisriigi kaubareisijatele.

Kokkuleppes ettenähtud eesõigused ei laiene niisuguste artiklite peale, mida nende hulga ja väärtuse poolest ei saa mustriteks pidada, või mida nende iseloomu järgi ei saaks tagasiveol identifitseerida.

Nii on kõrvaldatud ka eesõiguste kuritarvitus, mis pärast kokkulepet võib igapäidi tervitada.

Lisa nr. 43.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RAHVAVÄELASTE JA NENDE PEREKONDADE PENSIONI SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

§ 1. Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 11 („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920. a. ja nr. 1/2 — 1923. a.) muudetakse ja pannakse maksma järgmisena:

Rahvaväelased, kes oma töövõime kaotanud peale sõjaväest vabastamist, kui aga selle kaotuse põhjuseks olid väeteenistuses saadud haavad, vigastused ehk haigused, ehk kes mõnesugustel põhjustel eelmises paragrahvis tähendatud viisil üle vaadatud ei ole, võivad viie aasta jooksul pärast väeosast lahkumist endid pensionisaamiseks maakonna rahvaväekomisjonis läbi vaadata lasta, kusjuures töövõime kaotuste põhjused selgeks tulevad teha.

Pärast seda tähtaega on töö-koolekandeministril õigus rahvaväelasi, kes eelpool tähendatud korras läbi vaadatud ei ole, nende töövõime kaotuse põhjuste ning töövõime kaotuse protsendi kindlaksmääramiseks maakonna rahvaväekomisjonis läbi vaadata lasta.

Märkus: Kui rahvaväelane ei või arsti poolt konstateeritud tervisliku seisukorra pärast isiklikult läbivaatusele ilmuda, toimetab läbivaatust rahvaväelase viibimise kohas maakonna rahvaväekomisjoni poolt seks komandeeritud arst.

§ 2. See seadus hakkab maksma tema vastuvõtmisega.

Lisa nr. 44.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse muutmise seadusele.**

Rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 11. („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920. a. ja nr. 1/2 — 1923. a.) on öeldud, et rahvaväelased, kes oma töövõime kaotanud pärast sõjaväest vabastamise, kui aga selle kaotuse põhjuseks olid väeteenistuses saadud haavad, vigastused ehk haigused, ehk kes mõnesugustel põhjustel § 10. ettenähtud viisil, see on, väeteenistusest vabastamise ajal üle vaadatud ei ole, võivad viie (5) aasta jooksul pärast väeosast lahkumist endid pensionisaamiseks maakonna rahvaväekomisjonis läbi vaadata lasta, kusjuures töövõime kaotuse põhjused selgeks tulevad teha.

Nagu praktika on näidanud, ei ole mitmed isikud, kellel kõik dokumendid selle kohta olemas, et nende vigastused ehk haigused otsekohe sõjaväeteenistuses saadud, endid algul tähendatud tähtajal rahvaväekomisjonis läbi vaadata lasknud, ja sellepärast jäävad need isikud pensionist ilma. Põhjustest, miks nimetatud isikud läbivaatamisele pole ilmunud, on selgunud, et üksikutele seaduses ülesseatud viieaastane tähtaeg teadmatuks on jäänud, vaa-

tamata selle peale, et ministeerium pärast seaduse väljakuulutamist mitmel korral huvitatud isikute tähelepanu sellele ringkirjade, informatsioonide ja teadaannete kaudu on juhtunud, kuna teised, olles majanduslikult võrdlemisi kindlustatud, lootsid omal jõul ilma pensionita läbi saada ja ei ilmunud meeleldi läbivaatamisele. Vahepeal, kus nende lootused majandusliku seisukorra halvenemise tõttu täide ei läinud, on nad pensionisaamise võimaluse kaotanud. Peale selle on juhtumisi ette tulnud, et mõni haavata saanud rahvaväelane alles pärast viieaastast tähtaega oma töövõime niivõrd kaotab, et temale pensioni määramine võimalik oleks.

Et need isikud otsekohe vabadussõja invaliidid on ja neil moraalne õigus on pensioni saada, paneb töö-hoolekandeministeerium ette rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse § 11. täiendada võimaluse andmisega töö-hoolekandeministrile, üksikuid isikuid, kes tähendatud viie aasta jooksul rahvaväekomisjonis läbi vaadatud ei ole, komisjonis läbi vaadata lasta.

Siia juurde lisab töö-hoolekandeministeerium, et üldist läbivaatamise tähtaja pikendust kõigi rahvaväelaste kohta ministeerium otsustab kohaseks ei pea, vaid ainult neile seda võimalust pakkuda tahab, kellel küllaldased tõendused selle kohta olemas, et nad töövõime rahvaväes saadud haavade, vigastuste või haiguste tagajärjel kaotanud on.

Lisa nr. 45.

Riigikaitse komisjoni

SELETUSKIRI

rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse muutmise seadusele.

Riigikaitse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse motiividega ja võttis § 1. muudatus-teta vastu.

Eelnõu § 2 jäeti välja, kuna seadus võib maksvusele minna ilma kiirustamata.

Komisjon esitab eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 46.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI JA LÄTI VAHELISE SOTSIAALSE ABIANDMISE KOKKULEPPE JA SELLE KOKKULEPPE LISAPROTOKOLLI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti ja Läti vaheline sotsiaalse abiandmise kokkulepe, missugune alla kirjutatud

Tallinnas, 22. novembril 1924. a., ja selle kokkuleppe juurde kuuluv lisaprotokoll, alla kirjutatud Tallinnas, 3. märtsil 1926. a., ning nootidevahetuse samast kuupäevast tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. § 1-ses nimetatud kokkuleppe ja lisaprotokoll ning nootidevahetuse prantsuskeelne algtekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Lisa nr. 47.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Eesti ja Läti vahelise sotsiaalse abiandmise kokkuleppe ja selle kokkuleppe lisaprotokoll kinnitamise seadusele.

22. novembril 1924. a. sõlmiti Eesti ja Läti vahel kokkulepe puudustkannatajatele abiandmise asjus, missugune kokkulepe Vabariigi Valitsuse poolt 12. jaanuaril 1925. a. vastuvõetud otsusega Riigikogule kinnitamiseks esitati. Kokkuleppe kinnitamise seaduseelnõu arutamisel Riigikogu välisasjade komisjonis ühines viimane seaduseelnõu arundaja avaldatud arvamisega, et sõlmitud konventsiooni artikkel 10. ei ole tarviliku täpsusega ära määratud, missugusest päevast tuleb lugeda aastase tähtaja algust, mille möödumisel esitamata arved kustunuks loetakse, ega ka, kuidas talitada arvetega, mis enne lepingu jõusseastumist sündinud abiandmiste kohta käivad. Seda arvesse võttes otsustas Vabariigi Valitsus esitatud seaduseelnõu tagasi võtta, et Läti valitsusega kokku leppida konventsiooni tarviliku muutmise asjus, missuguse otsuse peale Riigikogu juhatus seaduseelnõu Vabariigi Valitsusele tagasi saatis.

Läbirääkimiste kestel, mis sel puhul Läti valitsusega alustati, selgus, et oleks soovitatav peale artikkel 10-da veel artikkel 8-dat muuta selleks, et lahutada teineteisest arvete esitamise (art. 8) ja arvete õiendamise (art. 10) momendid, mis omal ajal kokkuleppes lahusteks jäänud ja osalt tõlgitsemise vajaduseks põhjust andnud.

Sellest välja minnes lepiti kokku vastava lisaprotokoll teksti asjus, missugusele mõlemate poolte volinikud 3. märtsil 1926. a. alla kirjutasiid.

Nagu lisaprotokoll sissejuhatuses näha, jäävad maksuma kõik 22. novembril 1924. a. sõlmitud kokkuleppe eeskirjad, välja arvatud art. art. 8. ja 10., missuguste uus tekst lisaprotokollis sisaldub. See vorm oli tarvis valida selle tõttu, et Läti seim juba 19. V 1925. a. konventsiooni teksti kinnitas, mille

tõttu Läti poolt eelistati uue konventsiooni allakirjutamise asemel muutmise protokollisõlmida. Kuid ka see protokoll kuulub mõlema riigi seadusandlike asutuste kinnitamisele.

Kuna konventsioon ise muutuseti on jäänud, siis arvan otstarbekohase olevat käesolevas seletuskirjas ainult muudetud artiklil peatuda.

Lisaprotokollis artikkel 8. käsib ainuüksi arvete esitamise ja maksuse küsimust. Selle järgi peab arvete esitamine sündima hiljemalt aasta kestel üleandmise päevast arvates. Mis puutub vanadesse arvetesse, siis loetakse kõik arved, mis käivad enne 22. XI 1924. a. teostatud abiandmise kohta, kustunuks, kuna arved abiandmise kohta pärast 22. XI 1924. a. kuni lepingu jõusseastumiseni tulevad esitada hiljemalt aasta kestel lepingu jõusseastumise päevast arvates. Kuigi mõlemad pooled ühisel arvamisel olid selles, et abiandmise momendiks tuleb arvata abiandmise lõpupäev, arvati soovitatavaks arusaamatuste ärahoidmiseks kokku leppida, et enne 22. XI 1924. a. alustatud abiandmise kohta võib arved esitada siis, kui abiandmine vahet pidamata ka pärast 22. XI 1924. a. edasi kestis. Sellega on arvete esitamise kord ja nende maksuse küsimus nüüd selgesti kindlaks määratud.

Mis arvete õiendamisesse puutub, siis käib selle kohta artikkel 10., kusjuures ka algkokkuleppes ettenähtud kord ses mõttes on alal hoitud.

Arvesse võttes, et käesoleva lisaprotokolliga on 22. XI 1924. a. sõlmitud kokkulepe Riigikogu välisasjade komisjoni poolt puudutatud küsimuste suhtes muudetud ja täiendatud, arvab Vabariigi Valitsus, et nimetatud kokkuleppe kui ka selle juurde kuuluva lisaprotokollis kinnitamisel nüüd raskusi ei võiks tekkida, seda enam, et nende kinnitamisest Riigikogu poolt ja maksapanemist nii välis- kui sotsiaalpoliitiliselt täiesti soovitatavaks ja otstarbekohaseks tuleb pidada.

Lisa nr. 48.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti ja Läti vahelise sotsiaalse abiandmise kokkuleppe ja selle kokkuleppe lisaprotokollis kinnitamise seadusele.

Väliskomisjon, esitades Riigikogule Eesti ja Läti vahelise sotsiaalse abiandmise kokkuleppe ja selle kokkuleppe lisaprotokollis kinnitamise seaduseelnõu, ühineb omalt poolt Vabariigi Valitsuse poolt esitatud juurdelisatud seletuskirjaga.

Lisa nr. 49.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

TALLINNA LINNALE KENTMANNI TÄNAVA LAIENDAMISEKS RIIGI MAA-ALA VÕÖRANDAMISE SEADUS.

§ 1. Tallinna linna administratiiv-piirkonnas oleva Kentmanni tänava laiendamise otstarbel lubatakse riigi maa-alast, mis asub Tallinna IV alevi hüpoteegi ringkonnas kinnistus nr. 1075 all, võõrandada Tallinna linnale üheksakümmend (90) ruutsülda maad, sõjaministeeriumi ja linna kokkuleppel, linna poolt vastuantava maa-ala eest.

§ 2. Maa-alade kinnistamise puhul uute omanikkude nimele vabastatakse viimased kõikidest avalikkudest riiklikkudest maksudest, kinnistus-lõivudest ja tempelmaksust.

Lisa nr. 50.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Tallinna linnale Kentmanni tänava laiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadusele.

Tallinna linnavalitsus esines siseministeeriumi kaudu Vabariigi Valitsusele palvega, et linnale antakse Kentmanni tänava laiendamiseks 90 ruutsülla suurune maariba Tallinnas, Kentmanni tänava ja Väike-Pärnu maantee nurgal asuvast riigi maa-alast. Tänavas kitsus kõnealoleval kohal raskendab praegu liikumist ning on välja kutsunud elanikkude proteste ja tänava laiendamise palveid.

Riigi maa-ala Kentmanni tänaval, millest linn tänava laiendamiseks maad soovib, on sõjaministeeriumi valduses.

Sõjaministeeriumi ja linna vahel on saavutamata kokkulepped mitmete maatükkide kohta, mis kaitsevääle Tallinnas vaja, nende hulgas linna maatüki kohta, mis tarvilik Tallinna garnisoni surnuaia laiendamiseks, sest surnuaia praegustes piirides on vaba ruumi väga vähe jäänud.

Kentmanni tänava äärsel riigi krundil olevad hooned ulatavad osalt maaribale, mida linn omale soovib, ja selle maariba eraldamisel tulevad hooned osaliselt teisale ümber ehitada. Sõjaministeeriumi poolt kokkuseatud kalku-latsioonis järgi lähevad hoonete teisale ümber ehitamise tööd maksma 363.500 marka.

Linnaga peetud läbirääkimistel on eelpool-tähendatud asjaolusid arvesse võetud ning järgmisele kokkuleppele jõutud:

Riik annab Tallinna linnale Kentmanni tänavalaaiendamiseks eelpooltähendatud 90 ruut-sülla suuruse maariba, ja Tallinna linn, vastutasuks selle eest annab riigile: 1) Tallinna garnisoni surnuaia laiendamiseks linna maast, praeguse surnuaia kõrvalt 2785,50 ruut-sülla suuruse maatüki; 2) tasub riigile tema maalal olevate hoonete ümberehitamise kulu Mk. 363.500.— suuruses, mille arvel tänava alla antava maa-ala eraldamisest tingitud hoonete ümberpaigutus läbi viiakse, kuna tänava ja kõnnitee korraldab linn omal kulul.

Lisa nr. 51.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Tallinna linnale Kentmanni tänavalaaiendamiseks riigi maa-ala võõrandamise seadusele.

Üldkomisjon peab käesoleva seaduse tarvilikuks Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividel.

Üldkomisjon on Vabariigi Valitsuse ettepanekus teinud ainult ühe paranduse, nimelt jättis § 2. lõpust välja sõnad „kinnistus-lõivu-dest ja tempelmaksust“, kui ülearused, kuna „kinnistus-lõiv ja tempelmaks“ kuuluvad kahtlemata avalikkude riiklikkude maksude hulka.

Lisa nr. 52.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI JA TSHEHOSLOVAKKIA VAHELISE VÄLJAANDMISE JA KRIMINAALASJUS KOHTULIKU ABIANDMISE KONVENTSIOONI JA SELLE LISAPROTOKOLLI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti ja Tshehoslovakkia vaheline väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsioon ja selle lisaprotokoll, missugused alla kirjutatud Tallinnas, 17. juulil 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni ja lisaprotokollide eesti- ja tshehikeelne tekstid avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Lisa nr. 53.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollide kinnitamise seadusele.

Ühel ajal ettepanekuga, sõlmida konventsiooni tsiviilprotsessi asjus esitati Tshehoslovakkia valitsuse poolt ettepanek, kokku leppida ka abiandmise asjus kriminaalprotsessi alal. Tshehoslovakkia poolt esitatud konventsiooni kava, mis pärast väiksemate paranduste sissevõtmist 17. juulil allkirjutamisele tuli, jaguneb praegusel kujul kahte ossa, millest esimene on pühendatud kurjategijate väljaandmise küsimusele, teine — kohtulikule abiandmisele kriminaalprotsessi alal. Mis eelpoolnimetatud esimesesse osasse puutub, siis erineb konventsioon Eesti poolt viimasel ajal sõlmitud väljaandmise konventsioonidest põhimõttelikkult ses mõttes, et selles puudub väljaandmiseks põhjustandvate süütegude nimestik, mis-suguse asemele karistuse alammäära kriteerium on võetud. See põhimõte ei ole Eestile sugugi tundmata, sest samadel alustel on Eesti sõlminud väljaandmise konventsioonid Läti ja Leeduga, ja kui meil pärastpoole tuli sellest põhimõttest kõrvale kalduda, siis ainult sellepärast, et vastaspool hilisemate väljaandmise konventsioonide sõlmimisel nõus ei olnud kuritegude nimestiku süsteemist loobuma. Nii võib öelda, et käesolev konventsioon selle põhimõtte poolest vastab esiteks meie kohtuministeriumi soovidele, ning teiseks — aitab meile tulevikus kergendada sellel uuel põhimõttel põhjendavate konventsioonide sõlmimist. Sest on teada, et iga võrdlemisi noor, mõnes rahvusvahelises lepingus elluviidud põhimõte ainult aegamööda tunnustamist leiab ning et järelikult aitab iga konventsioon, mis uuel põhimõttel sõlmitud, sellele kaasa, et niisugune põhimõte rahvusvaheliselt suuremas ulatuses tarvitusele võetakse.

Konventsiooni väljaandmise osa teiste eeskirjade asjus tuleb tähendada, et need vastavad ülekaalavas osas varemalt sõlmitud konventsioonide omadele, kuigi käesolev konventsioon redaktsiooniliselt üksikasjalisem on. Kõrvalekaldumised, mis siiski ette tulevad, on üldiselt vähema tähtsusega ning on tingitud maksvatest oludest. Nii näiteks on kriminaal-kohtupidamise seadustiku § 852-7 ette nähtud aja suhtes, mil väljaantud kurjategijat võib mõne muu süüteo eest, kui see, mis väljaandmist põhjus-

tanud, kohtu alla anda, juhtumine, mil kurjategija 30 päeva pärast tema vabanemist maalt ei lahku, kuigi selleks takistusi ei olnud. See tähtaeg, mis võib olla loomulik oli Vene riigi suurusega arvestades, on meie oludes liiga pikk, mille tõttu ta käesolevas konventsioonis on lühendatud kuni 48 tunniini (art. 13 p. 2b). Muidu ei sisalda väljaandmise kohta käiv osa suuremaid põhimõttelisi lahkuminekuid, võrreldes varemalt sõlmitud konventsioonidega.

Mis puutub kohtulikkude abiandmisesse kriminaalprotsessi alal, millele konventsiooni teine osa pühendatud, siis on küsimus käesolevas konventsioonis õige üksikasjaliselt käsitatud, mille poolest ta jälle Eesti-Läti konventsioonile ligineb. Ka selles mõttes on käesolev konventsioon meil abiks tulevate konventsioonide sõlmimisel, kuna teiselt poolt selle üksikasjalikkus kergendab selle käsitamist meie kohtu praktikas.

Eeltoodut arvesse võttes tuleks käesoleva konventsiooni heakskiitmist ja ta kinnitamise seaduseelnõu vastuvõtmist Riigikogu poolt soovitavaks ja tarvilikuks tunnustada.

Lisa nr. 54.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni ja selle lisaprotokollide kinnitamise seadusele.

Väliskomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse seletuskirjaga.

Lisa nr. 55.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI JA TSHEHOSLOVAKKIA VAHELISE TSIVIIL- JA KAUBANDUSÕIGUSE ALAL VASTASTIKUSE KOHTULIKU KAITSE JA ABIANDMISE KONVENTSIOONI JA SELLE LÕPUPROTOKOLLI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti ja Tshehoslovakkia vaheline tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsioon ja selle lisaprotokoll, missugused alla kirjutatud Tallinnas, 17. juulil 1926. aastal, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni ja lisaprotokollide eesti- ja tshehikeelne tekstid avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Lisa nr. 56.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokollide kinnitamise seadusele.

Toetudes erijuhtumisele, mis Tshehoslovakkia ja Eesti vahel tekkinud cautio judicatum solvi asjus, esitati Tshehoslovakkia poolt ettepanek küsimust vastastikususe alusel lahendada, mille peale meie poolt ettepanek järgnes, sõlmida kokkulepe deklaratsioonide vahetamise teel, millega Eesti-Soome ja Eesti-Rootsi vastava kokkuleppe eeskujul (seadused nr. nr. 31 ja 32 — „Riigi Teataja“ nr. 69/70 — 1924.) mõlema riigi vahekorras maksuma pannakse Haagis 17.VII 1905. tsiviilprotsessi asjus sõlmitud konventsiooni eeskirjad. Tshehoslovakkia omalt poolt, kuna ta Haagi konventsiooniga ei ole ühinenud, eelistas erikonventsiooni sõlmimist, ning peale vastavate läbirääkimiste konventsiooni kava kohta töötati ühiselt välja konventsiooni lõpulik tekst, mis ka 17. juulil 1926. a. allakirjutamisele tuli.

Enne kui konventsiooni teksti lähemale vaatlusele võtta, tuleb tähendada, et ta oma põhijoontes vastab eelpoolnimetatud Haagi konventsiooni põhimõtetele, mis meie poolt juba tegelikult maksuma pandud Eesti vahekorras Lätiga, Leeduga, Soomega ja Rootsiaga. Seda silmas pidades loen võimalikuks käesolevas seletuskirjas peatuda ainult neil konventsiooni eeskirjadel, mis Haagi konventsiooni omadest sisuliselt erinevad.

Konventsiooni tekstile üle minnes näeme, et artikkel esimesega on maksuma pandud üldine põhimõte, mille järgi kumbki lepinguosaline kindlustab teise lepinguosalise kodanikkudele kohtuliku kaitse alal rahvusliku käsitluse — põhimõte, mis Eestis kõikide suhtes maksev ja millest erandid tehakse ainult mõne vorminõude suhtes. Viimaste hulka kuuluvad cautio judicatum solvi kui ka puudustkannatajatele tasuta kohtuliku abiandmise küsimus, mille kohta kõnealiolevasse konventsiooni eriartiklid mahutatud (art. art. 2 — 3 ja 4 — 7). Cautio judicatum solvi asjus vastavad konventsiooni sellekohased artiklid sisuliselt Haagi konventsiooni vastavatele eeskirjadele. Sedasama

võib öelda tasuta kohtuliku abi käsitlevate eeskirjade kohta, mis vastavatest Haagi konventsiooni eeskirjadest erinevad peaaugalt ainult ses mõttes, et ühe lepinguosalise kodanik, kelle protsess teise lepinguosalise kohtutele allub, võib selle peale vaatamata vastava palvega esineda oma riigi kohtuasutuses, kuigi palve sisuline otsustamine järgneb teise lepinguosalise kohtuasutuse poolt. See kord kindlustab palujale võimaluse ilma liigsete kuludeta veel enne protsessi alustamist selgusele jõuda, kas tema palve tasuta kohtuliku abi kohta rahuldust leiab, ilma et ta varem sunnitud oleks oma palvet teise lepinguosalise kohtule esitada.

Järgmised eeskirjad aktide kättetoimetamise kui ka kohtu erinõuete täitmise kohta erinevad sisuliselt Haagi konventsiooni omadest ses mõttes, et sellekohaste palvete esitamisel vastastikku on ette nähtud diplomaatilise tee asemel kohtuministeeriumide vahetaliitus. Peale selle paneb art. 12 tähtsa uuenduse maksma, mille järgi kumbki riik on õigustatud aktide kättetoimetamist oma kodanikkudele teostama oma diplomaatiliste või konsulaaresitajate kaudu, muidugi ilma sunniabinõude tarvitamiseta. Loomulikult kergendab see vastavat asjaajamist, iseäranis juhtumistel, mis kiire iseloomuga.

Eriti suure, üldpõhimõttelise tähtsusega on eeskirjad, mis sisalduvad art. art. 15. ja 16-das. Nende järgi jääks tulevikus ära tarvidus mitmesuguseid dokumente, mis kummagi riigi asutuste poolt välja antud ja teise lepinguosalise territooriumil kasutamisele tulevad, legaliseerida lasta diplomaatiliste või konsulaaresitajate poolt, vaid nad omaksid ka ilma selleta soovitava jõu. Muidugi on õige, et üldine legaliseerimise klausel, milles väljendatakse, et antud dokument on kokku seatud kooskõlas kohaliku seadusandlusega ja välja antud asjaomase asutuse poolt, peaks võimaldama soovimata arusaamatuste ärahoidmist, kuid tegelikult ei ole konsulaaresitajad sagedasti sugugi mitte kursis, kas nende poolt allkirjutatav klausel ka täieliselt tõeludele vastab, vaid nad toimetavad legaliseerimist ainult selle põhjal, et eelolev välisministeeriumi legalisatsioon neile seda võimaldab, mille tõttu nad eksituse korral võivad toetuda välisministeeriumi legalisatsiooni peale. Just see asjaolu näitab kõige paremini, et konsuli legaliseerimine osutub sagedasti ainult ülearuseks vorminõude täitmiseks ning et loobumine sellest vabastab teda ebaproduktiivsest tööst. Teiselt poolt vastab uuendus kodanikkude huvidele, kes liigsetest aja- ja rahalistest kuludest vabanevad. Mis puutub aga selle lepinguosalise ametivõimude huvidesse, kelle territooriumil antud

dokument tarvitusele tuleb, siis võib kindel olla, et teise lepinguosalise vastava ametiasutuse pitsar ja allkiri ka neile tarvilikuks kindlustuseks on. Loomulikult on selle juures arvesse võetud, et kõik ametiasutused legaliseerimisvõimulised ei või olla, vaid ainult need, missuguste kohta kokku lepitud ja missuguste nimestik konventsioonile juurde lisatud. Konventsiooni art. 15-da järgi võib seda nimestikku täiendada lepinguosaliste valitsuste ühisel kokkuleppel.

Mööda minnes konventsiooni viimastest artiklitest, missugustest esimene sisaldab ainult vastastikuse informatsiooni andmise kohustust, kuna teine käsitleb konventsiooni jõusseastumist ja maksvusaja kestust, on tarvilik alla kriipsutada, et käesoleva konventsiooniga luuakse tarvilik kontakt Eesti ja Tshehoslovakkia kohtuasutuste vahel ja kindlustatakse lepinguosaliste kodanikkudele võimalus oma huvisid teise lepinguosalise territooriumil kaitsa ühevõrdselt selle oma kodanikkudega, mis meie riigi ja meie kodanikkude huvidele täiesti vastab. Selles mõttes peab Vabariigi Valitsus konventsiooni heakskiitmist ja ta kinnitamise seaduseelnõu vastuvõtmist Riigikogu poolt soovitavaks ja tarvilikuks.

Lisa nr. 57.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti ja Tshehoslovakkia vahelise tsiviil- ja kaubandusõiguse alal vastastikuse kohtuliku kaitse ja abiandmise konventsiooni ja selle lõpuprotokollide kinnitamise seadusele.

Väliskomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse seletuskirjaga.

Lisa nr. 58.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

SUGUHAIGUSTE VASTU VÕITLEMISE SEADUS.

§ 1.

Suguhaiguste all selles seaduses mõistetakse siifilist, pehmet shankerit ja tripperit, kuid ainult niikaua, kuni nimetatud haigused on külgehakkavas järgus, või kuni karta on niisuguse järgu uuesti ilmumist.

Külgehakkavaks järguks tuleb lugeda siifilisel positiivset Vassermanni reaktsiooni, peh-

mel shankeril — küllaldas kliinilisi sümptome ja tripperil — gonokokkide leidumist korduval mikroskoobilisel uurimisel.

§ 2.

Suguhaiguste vastu võitlemistööde korraldamine on linna- ja maakonnavalitsuste ülesanne, kes seda teostavad maakonna- ja linnaarsti tegelikul juhatusel.

§ 3.

Igäüks kodanik, kes põeb § 1. tähendatud suguhaigust, on kohustatud alluma tarvilikule arstlikule ravitsemisele, samuti ka täitma eeskirju ja nõudeid, mis temale annab ametlik või vabalt praktiseeriv arst haiguse ravitsemise kohta.

§ 4.

§ 1. tähendatud suguhaiguste kindlakstege mine ja ambulatoorne või statsionaarne arstimine sünnib maksuta maakonna- ja linnavalitsuste poolt selleks määratud asutustes, kusjuures 50% kuludest tasutakse omavalitsustele riigi poolt tervishoiu peavalitsuse eelarve järgi.

§ 5.

Kui ametlik või eraarst leiab haige juures, keda ta järele vaatab või arstib, § 1-es nimetatud suguhaiguse, siis peab ta haigele seletust andma haiguse iseloomu ja külgehakkamishädaohu kohta, ühtlasi teatades, mis haige peab tegema haiguse arstimise ja edasiandmise ärähoidmise suhtes, eriti haige tähelepanu juhtides abiellu astumise keelu peale haiguse külgehakkavuse järgus, kui ka teguviiside karistatavuse peale, mis on ühenduses suguhaiguste edasiandmise hädaohuga.

Neid nõudeid võib aga arst jätta täitmata juhtumistel, kus tema arvates haige tervislik seisukord või muud asjaolud tungivalt nõuavad, et haigele esialgu haiguse iseloom mitte ei saaks avaldatud, või kui haige on alla 15 aasta vana. Viimasel juhtumisel peab arst seletust andma alaealise isiku vanematele, seaduslikele eestkostjatele või kasuvanematele, samuti ka teatama, kuidas tuleb ümber käia haigega ja kuidas takistada haiguse edasiandmist.

§ 6.

Kui ametlik või eraarst otsusele on jõudnud, et tema ravitsemisel olev külgehakkavas järgus suguhaige oma arstimise pooleli on jätnud, on arst kohustatud sellest kinnise kirjaga teatama vastava maakonna- või linnaarstile.

§ 7.

Kui selgub, et maakonna- või linnaarstile tulnud teade, mis puutub § 6. nimetatud asja-

olusid, käib teises omavalitsuse piirkonnas elava isiku kohta, siis tuleb teade edasi saata vastavale maakonna- või linnaarstile.

Kui teade käib teenistuses oleva sõjaväelase kohta, siis tuleb teade edasi saata vastavale sõjaväearstile.

§ 8.

Kui maakonna- või linnaarstile on tulnud § 6. nimetatud teade ja kui teade ei kuulu edasiantavaks, kooskõlas § 7-ga, siis on maakonna- või linnaarsti kohus nõuda ülesantud isikult, et ta kahe päeva jooksul end laseks arstlikult läbi vaadata suguhaiguste suhtes ja esitaks selle üle tunnistuse suguhaigete ambulatooriumilt või ametlikult arstilt.

§ 9.

Kui § 8. järgi ettevõetud järelevaatusel selgub, et järelevaadatu põeb § 1. tähendatud suguhaigust, siis kohustab maakonna- või linnaarst haiget tarvilikku haiguse arstimist kolme päeva jooksul algama kas suguhaigete ambulatooriumis ametliku või eraarsti juures ühtlasi nõudes sellekohase tõenduse esitamist.

§ 10.

§§ 8. ja 9. nimetatud nõudmised peavad sündima kinnises kirjas ja peavad sisaldama teateid järelduste kohta, mis astuvad jõusse nende mittetäitmisel ja mis on nimetatud § 12-das.

Kui nõudmine käib alla 15 aasta vana isiku kohta, siis tuleb ta üle anda selle vanematele, seaduslikule eestkostjale või kasuvanematele.

§ 11.

Kui suguhaige, kes on saanud maakonna- või linnaarstilt § 9. nimetatud nõudmise, § 10. ettenähtud viisil, arstitunnistuse tõendusel on allunud arstimisele kellegi arsti juures, siis peab maakonna- või linnaarst kinnises kirjas viibimata teatama tunnistust väljandja arstile oma korraldustest haige suhtes ja nende korralduste põhjustest.

§ 12.

Kui suguhaige või suguhaiguskahtlane isik ei täida §§ 8. ja 9. loetletud nõudeid, siis teeb maakonna- või linnaarst korralduse suguhaige isiku sundusliku järelevaatuse või haigemaija toimetamise kohta. Selle korralduse täideviimiseks on maakonna- või linnaarstil õigus saada abi politseivõimudelt.

§ 13.

Kui ülesantud suguhaige või suguhaiguskahtlane isik on üle läinud teise omavalitsuse piirkonda või astunud sõjaväeteenistusse või

sellest lahkunud, või on paigutatud mõnda karistus- või sunnitööasutusse, või asetatud vangimajja või sealt välja lastud, või saadetud mõnest üksikust asutusest või vangimajast mõnda teise seesugu asutusse või vangimajja — siis on kohustatud maakonna-, linna-, sõjaväe-, asutuse- või vangimajaarst, kelle alla kuulub haige, andmeid saatma selle isiku kohta vastavale maakonna-, linna-, sõjaväe-, asutuse- või vangimajaarstile, kelle tegevuspiirkonda haige üle läinud.

§ 14.

Arstid, kui ka muu suguhaiguste vastu võitlev ametlik personaal ei tohi omavoliliselt neile, kellesse asi ametlikult ei puutu, edasi anda suguhaigete või suguhaiguskahtlaste isikute kohta käivaid individuaalseid teateid, mis nad on saanud oma ameti põhjal, või oma teenistuse ülesandel. Suguhaigete või suguhaiguskahtlaste isikute kohta käivad vahekirjad ja aktid on salased ning tulevad nii alal hoida, et nad ei ole kättesaadavad neile, kelle otsekoheesse korraldusse asi ei kuulu. Tarvilikul juhul on aga kohtul ja prokurööril õigus nõuda kaebaluse kohta arstlikul järele vaatusel saadud andmeid.

§ 15.

Selle seaduse elluviimiseks on töö-hoolekandeministril ja tervishoiu peavalitsuse juhatajal õigus välja anda määrusi ja juhtnööre.

Lisa nr. 59.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

suguhaiguste vastu võitlemise seadusele.

Veneaegne seadus suguhaiguste kohta on puudulik ja ei käsita nende vastu võitlust otsekohele ühegi määrusega. Устав общ. призрения § 201. käsib vastava komitee haigemajades siifilise haigust, mõne erandiga, ilma tasuta arstida. Nuhtluse seaduse § 854. karistab külgehakkava haiguse nii ka suguhaiguste teadlikku edasiandmist tervele inimesele, ja külgehakkavate haiguste vastu võitlemise seadused käivad üldiselt ka suguhaiguste kohta, kuid suguhaiguste iseloom ja edasiandmise viis on nii erinevad teistest külgehakkavatest haigustest, et nende vastu võitlemiseks eriseadus tarvilik on. Kaudset võitlust peeti prostitutsiooni reguleerimise abil, milleks olid olemas mitmed siseministri ringkirjad. Ka Eesti ajal on suguhaiguste vastu võitlust peamiselt

teostatud kaudsel teel. Selleks on olemas „tervishoiu peavalitsuse määrus prostitutsiooni ja sellega kaasaskäivate suguhaiguste vastu võitlemiseks“ — „Riigi Teataja“ nr. 18 — 1921. a. Selle määruse pea tähelepanu on prostitutsiooni vastu võitlemise korraldamisele juhitud. „Riigi Teatajas“ nr. 145/146 — 1920. a. avaldatud seaduslik määrus „Määrused tervishoiu peavalitsuse osavõtme kohta külgehakkavate haiguste ja taudide vastu võitlemisest ja sellega kaasaskäivate kulude katmisest kohtade peal,“ mille järgi siifilise ravitsemise kulud maakonnalinna haigemajades riigi poolt tasutakse. Muud lähemad korraldused puuduvad.

Et suguhaiguste levinemine suur ühiskondlik pahe on, siis on mõjuvam võitlus nende vastu tingimata tarvilik.

Järeleuurimised ja statistilised andmed näitavad, et suur osa suguhaigusi levineb väljaspool prostitutsiooni, see on väljaspool sugulist läbikäimist registreeritud avalikkude naisterahvastega. Sellepärast on tarvilik eriseadus, mis otsekoheemalt, selgemalt ja laiemalt võitluse suguhaiguste vastu kindlaks määraks. Kaasasolev seadus nõuab, et arstimine oleks sunduslik (§ 3.) ja maksuta (§ 4.) ja kaitseks sellejuures haiguse saladust (§ 14)

Tegelik töö käib peamiselt maakonnalinnaarstide kaudu (§ 6—12.). Arstimise kulud on poolitatud omavalitsuste ja riigi vahel (§ 4.).

Kaasasoleva seaduse kokkuseadmisel on kõige rohkem Rootsi eeskujul — 1918. a. väljaantud suguhaiguste vastu võitlemise seadust — silmas peetud.

Lisa nr. 60.

Sotsiaalkomisjoni

SELETUSKIRI

suguhaiguste vastu võitlemise seadusele.

Sotsiaalkomisjon, läbi vaadates „Suguhaiguste vastu võitlemise seadust“ leidis, et ei ole otstarbekohane omavalitsustele uusi kulusid peale panna sissetulekuallikaid näitamata. Selles mõttes muudeti § 4., võttes suguhaiguste arstimise kulud kõik riigi kanda. Teiseks leidis sotsiaalkomisjon tarviliku olevat käesoleva seaduse mittetäitjate kohta karistusmäärad kindlaks määrata, milleks § 16. juurde võtta.

Muus osas ühineb sotsiaalkomisjoni valitsuse poolt esitatud seadusega ja seletuskirjaga.

Lisa nr. 61.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KRIM. KOHTUP. S. § 33. TÄIENDAMISE JA VÕIMUMÄRKIDE JA VABADUSE RISTI KAITSESEADUSE MUUTMISE SEADUS.

I. Krim. Kohtup. S. § 33. märkus 1. teine lõige („Riigi Teataja“ nr. 33 — 1926.) redigeeritakse järgmiselt:

Erandina alluvad rahukohtunikudele piirituse salase sisse- ja väljaveo ning salajaveetud piirituse varjamise ajad, kui rahatrahvi summa (Kr. Kp. S. § 1127) ei ulata üle 500.000 marga, samuti ka Akts. Sead. §§ 1110. ja 1111. ettenähtud süüteod.

II. Võimumärkide ja Vabaduse Risti kaitseaduse II jagu muudetakse järgmiselt:

U. N. S. §§ 155 jagu II ja 155¹ ettenähtud süüteod alluvad üldises kohtupidamise korras rahukogudele, U. N. S. § 155 jagu I ja Rahuk. tr. s. § 33. ettenähtud süüteod rahukohtunikku-
dele.

Lisa nr. 62.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

krim. kohtup. s. § 33. täiendamise ja võimumärkide ja Vabaduse Risti kaitseaduse muutmise seadusele.

Akts. s. §§ 1110. ja 1111. ning Rk. tr. s. § 33. tähendatud süütegude asjad allusid enne rahukohtunikku-
dele, kuid nende eest määratavate rahatrahvide kõrgendamise-
ga („Riigi Teataja“ nr. 183/184 — 1925. ja nr. 139 — 1924.) läks nende alluvus rahukogudele üle.

Et neid võrdlemisi lihtsaid asju ei ole tarvis rahukogude kätte jätta, kavatakse neid käesolev eelnõu tunnustada alluvaks rahukohtunikku-
dele.

Lisa nr. 63.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

kriminaal kohtupidamise seaduse § 33. muutmise seadusele.

Käesolev eelnõu Vabariigi Valitsuse ettepanekus sisaldas kaks osa: I osa — kriminaal kohtupidamise seaduse § 33. märkus I teise lõike täiendamist ja II osa — võimumärkide

ja Vabaduse Risti kaitseaduse II jao muutmist. Vastavalt eelnõu sisule oli konstrueeritud ka eelnõu pealkiri.

Üldkomisjon kustutas eelnõust teise osa puht praktilistel põhjustel. Ühe seadusega ei ole hea kahte eriseadust muuta, eriti ühise pealkirja all, sest sarnasel korral on raske muutmisseadust „Riigi Teatajas“ leida. Sisuliselt ei ole üldkomisjon teise osa vastu.

Lisa nr. 64.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

LAGEDI JAAMA TERRITOORIUMI LAIENDAMISEKS MAA SUNDVÕÖRANDAMISE SEADUS.

§ 1. Laiarööpalise raudtee Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks võõrandatakse riigi kasuks teedeministri poolt kinnitatavate plaanide järgi Harju maakonnas, Rae vallas asu-
vaist:

1) „Nurga nr. 20“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 6700 all, — 2108,72 m² suurune maa-ala,

2) „Kalmari nr. 21“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 5101 all, — 3936,74 m² suurune maa-ala,

3) „Sepa-Mardi“ nr. 22“ talu maast, mis Lagedi mõisast lahutatud ja asub kinnistus nr. 5102 all, — 3413,34 m² suurune maa-ala.

§ 2. Võõrandatud maade ülevõtmine teedeministeeriumi poolt ja nende eest tasumaksimine senistele omanikkudele raudteevalitsuse 1926./27. a. erakorralise eelarve § 3. ettenähtud summadest sünnib maksvate seaduste järgi.

§ 3. Käesolev seadus hakkab maksma tema väljakuulutamise-
ga „Riigi Teatajas“.

Lisa nr. 65.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadusele.

Riigi raudteevalitsus vajab täiendavate maaalade juurdevõõrandamist Lagedi jaama juures 9458,80 m² suuruses järgmisteks otstarbeteks:

1) juba Vene valitsuse ajal on nimetatud jaama umbtee paigutatud võõra maa peale, kus ta tänini püsib;

2) jaama pakkhoone on maa-ala kitsuse tõttu ehitatud vastu võõrast piiri; kuna aga

laoplatsid teinepool nimetatud pakkhoonet asuvad, puudub neile juurdepääsu tee ja need seisavad selle järeldusena kasutamata;

3) raudtee maa-ala piir asub reisijate platvormist kõigest 2 sülla kaugusel. Et ümbrus lage, on möödapääsemata vajadus talvisel ajal lumeväravaid püstitada, millised võõranduse piiri läheduse tõttu võõra maa peale tulevad asetada, mille järeldusel arusaamatused raudtee ja eramaaomanikkude vahel võivad tekkida.

Raudteevalitsuse poolt on omanikkudega püütud võõrandatava maa hinna üle kokku leppida, kuid üks omanikkudest ütles ennast vabatahtlikust maamüümisest lahti, kuna teised liiga kõrget hinda, 40 mrk. ruutsülla eest, nõuavad.

Lisa nr. 66.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Lagedi jaama territooriumi laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadusele.

Üldkomisjon peab käesoleva seaduse tarvilikuks Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividel.

Üldkomisjon on valitsuse eelnõust välja jätnud § 3., kuna ei ole põhjust käesolevat seadust maksma panna erilises korras. Paragrahvid 1—2 on üldkomisjon vastu võtnud muutmata Vabariigi Valitsuse ettepanekus.

Lisa nr. 67.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

LINNADE EELARVETE JA ARUANNETE KOKKUSEADMISE JA TRAHTERI-NING LÖBUSTUSMAKSUDE TÄHTAEGADE MUUTMISE SEADUS.

1. Linna eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil. Arvete lõpulikke õiendusi ja kreditoridele maksimisi võib toimetada kuni 1. juunini.

2. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad linnad 1927./28. aasta eelarve 15 kuu peale kokku, arvates 1. jaanuarist 1927. a.

3. Vene ajutise valitsuse 29. septembri 1917. a. linnade sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seaduse (Seadl. ja valits. korrald. kogu 1917. a. nr. 274) §§ 132, 134, 144, 146, 147, 163 ja 164 ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 132 — „1. oktoobriks“ ja „1. detsembri“ asemel „1. veebruariks“ ja „1. märtsi“;

§ 134 — „1. aprillini“;

§ 144 — „15. maiks“;

§ 146 — „1. juunist“;

§ 147 — „1. juuni“;

§ 163 — „1. maiks“, „1. augusti“, „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. septembriks“, „1. novembri“, „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“; ja

§ 164 — „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“.

4. Trahteri seaduse (Sead. kogu XII k. 2 j. 1906. a. väljaanne) §§ 31, 35, 42, 43 ja 44 ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 31 — „15. oktoobriks“;

§ 35 — „1. novembrini“;

§ 42 — „20. oktoobriks“ ja „20. oktoobrist kuni 1. novembrini“ asemel „20. novembrist kuni 1. detsembrini“;

§ 43 — „20. oktoobriks“, „10. novembriks“ ja „10. kuni 20. novembrini“ asemel „20. novembriks“, „10. detsembriks“ ja „10. kuni 20. detsembrini“; ja

§ 44 — „20. detsembriks“.

5. Lõbustusmaksu muutmise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 44 — 1922. a., sead. nr. 16) § 3. ettenähtud tähtaegade „15. septembriks“, „15. oktoobriks“ ja „15. oktoobrist kuni 1. novembrini“ asemel lugeda: „15. novembriks“, „15. detsembriks“ ja „15. detsembrist kuni 1. jaanuarini“.

6. Linnaseaduse § 64. märkus panna maksma järgmises redaktsioonis:

„Detsembris määratakse volikogu koosolek linna eelarve täitmise aruande, niisama ka muude linnavalitsuse möödunud aasta aruannete läbivaatamiseks, veebruaris aga — järgneva aasta tulude ja kulude eelarve arutamiseks“.

7. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1927. a.

Lisa nr. 68.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadusele.

Juba mitu korda on omavalitsuste, eriti linnade poolt soov kuuldavale tulnud, et eelarve-aasta muudetakse, et senise kalendriaasta asemele võetaks tarvitusele uus eelarve-aasta,

mis algaks kas 1. aprillist või 1. maist ja lõpeks 31. märtsil või 30. aprillil. See soov on tingitud ühelt poolt sellega, et osa omavalitsuste tegevusalade, nagu heakorra, ehitustegevuse jne. kõige intensiivsem sügisene tööaeg eelarve kokkuseadmise ajaga ühte langeb, mis iseendast juba soovitav pole, sest üks töö takistab teist. Kuna eelarve-summade kalkulatsiooni juures pole praegu võimalik viimase aasta kogemustega arvestada, sest töö tulemused ilmutavad ennast alles pärast eelarve kava kokkuseadmist, nii et kalkulatsiooni tuleb rajada kaugemate aastate andmetele, mille tõttu aga selle täpsus kannatab. Suvise hooaja peale eelarvete väljatöötamist määrata, pole ka otstarbekohane, sest siis langeks see kokku ametnike puhkuse ajaga, mis teatavasti ka raskusi sünnitaks.

Teiselt poolt, et omavalitsuste ettevõtete, nagu gaasivabrikute ja elektrijaamade elavam tegevusajajärk — septembrist aprillini — praegu kahe eelarve-aasta peale langeb, ning muud omavalitsuse tööstuslikud ja majanduslikud ettevõtted, nagu turbatööstus ja mõisad, kalendri-aasta lõpuks oma saadusi realiseerida ei jõua, oleks otstarbekohane ja kasulikum nende kulude ja tulude täpsemaks arvestamiseks ning üldiselt ka omavalitsuste majapidamise huvide seisukohast soovitav, et nende ettevõtete ekspluateerimise hooaeg ühe eelarve-aasta piirides sünniks.

Arvestades nende tingimustega paistab omavalitsuste huvides soovitavamaks, et eelarve-aasta oleks 1. maist — 30. aprillini, sest siis langeks ta ühte ka põllumajandusliku aastaga, kuid riigi eelarve-aasta muutmine loob olukorra, millega arvestama peab ja toob omalt poolt kaasa tungiva vajaduse ka omavalitsuste eelarve-aastat vastavalt muuta, sest mitmedki omavalitsuse tegevusalad on tihedalt seotud riiklike toetustega ja riigi eelarvega. Võiks siin tähelepanu juhtida ainult hoolekande alale. Maksva hoolekandeseaduse § 11. põhjal on iga omavalitsuse asutus kohustatud iga-aastase hoolekande-kava välja töötama ja selle esitama heakskiitmiseks: valla ja alevi omavalitsused — maakonnavalitsusele, maakonna ja linna omavalitsused töö- ja hoolekandeministriumile. Viimane on kohustatud nende üksikute kavade põhjal üleriikliku hoolekande kava välja töötama. Omavalitsuste iga-aastased hoolekande teostamise kavad on õieti hoolekande kudele eelarved, ja kui nüüd omavalitsused ühe — kalendriaastale vastava — eelarve-aasta järgi omad kavad välja töötavad, ning töö- ja hoolekandeministrium riigi eelarve-aasta järgi — 1. aprillist — 31. märtsini — üleriikliku kava kokku peab seadma, siis on kerge ette kujutada, missuguste raskustega see seotud on. Veel rohkem on seotud maakonnavalitsuste do-

tatsioon ja teedetegemiseks antavad summad riigi eelarvega. Riikides, kus riiklik eelarve-aasta muudetud, on suuremalt jaolt ka omavalitsuste eelarve-aastad vastavalt muudetud, mis häid praktilisi tagajärgi on andnud. Sellepärast ei võiks ka meie teist teed käia, vaid tuleks omavalitsuste eelarve-aasta kooskõlastada riigi eelarve-aastaga ning seda 1. aprillist — 31. märtsini kindlaks määrata, olgugi, et nagu juba tähendatud, omavalitsustele vastuvõetavam oleks eelarve-aasta 1. maist — 30. aprillini.

Esitatav seaduseelnõu ei käsita üksi linna omavalitsuste eelarvete ja aruannete kokkuseadmise tähtaegade muutmist, vaid ka nende omavalitsuste maksude tähtaegade muutmist, mis seadusega fikseeritud. Uue eelarve-aasta peale üleminek eeldab ka nende tähtaegade muutmist, sest need on kindlaks määratud kalendriaasta alusel ja on siduvad omavalitsustele eelarvete kokkuseadmisel. Sarnane maksude tähtaegade muutmine on tarvilik järgmiste maksude kohta: trahterimaks — linnades ja maakondades, lõbustusmaks — linnades. Uus eelarve-aasta hakkaks omavalitsuste suhtes maksma 1. aprillist 1927. a., kuna aga eelarve kavade läbivaatamise tähtajad juba 1927. a. maksma hakkaksid, millega tingitud on käesoleva seaduse jõusseastumine 1. jaanuarist 1927. a. Kuid viimasel tähtajal ei ole kriitilise momendi iseloomu: kõnealolevad eelnõud võivad ka maksma hakata 1. juulist 1926. a. — ka siis on võimalik kõikidest muudest tähtaegadest kinni pidada, ning uut eelarve-aastat tegelikult ülal ettenähtud tähtajast maksma panna.

Üleminekuks uue eelarve peale on kõige otstarbekohasem omavalitsuste 1927. — 28. a. eelarve 15 kuu peale kokku seada, mis eelarve tasakaaluviimist tehnilisest küljest kergendaks.

Lõpuks tuleb tähendada, et esitatud seaduseelnõu on vastavalt linnade liidu soovidele kokku seatud.

Lisa nr. 69.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

linnade eelarvete ja aruannete kokkuseadmise ja trahteri- ning lõbustusmaksude tähtaegade muutmise seadusele.

Omavalitsuse komisjon peab käesoleva seaduse tarvilikuks Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividel. Omavalitsuse komisjon on eelnõus teinud ainult mõned redaktsioonilised parandused.

Lisa nr. 70.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VALLA- JA MAAKONNA OMAVALITSUSTE SISSETULEKUTE, VÄLJAMINEKUTE, EELARVETE JA ARUANNETE AJUTISE SEADUSE TÄIENDAMISE JA MUUTMISE NING MAALASUVATE LIIKUMATA VARANDUSTE MAKSU SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

1. Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 — 1920. a., seadus nr. 83) § 72 täiendatakse teise lõike ja märkusega järgmises redaktsioonis:

„Eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil. Arvete lõpulikke õiendamisi ja kreditoridele maksimisi võib toimetada kuni 1. juunini

Märkus. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seatakse 1927./1928. a. eelarve 15 kuu peale kokku, arvates 1. jaanuarist 1927. a.

2. Eelmises punktis tähendatud valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse §§ 28., 29., 78., 80., 88. ja 89. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda:

§ 28 — „1. oktoobriks“ ja „15. oktoobrit“ asemel „1. jaanuariks“ ja „15. jaanuariks“;

§ 29 — „kuni 31. jaanuarini“;

§ 78 — „1. oktoobriks“ ja „1. detsembrist“ asemel „1. jaanuariks“ ja „1. märtsi“;

§ 80 — „aprilliks“;

§ 88 — „1. maiks“, „1. augustiks“, „1. septembriks“ ja „1. oktoobrit“ asemel „1. augustiks“, „1. novembriks“, „1. detsembriks“ ja „1. jaanuari“; ja

§ 89 — „1. septembriks“ ja „1. oktoobriks“ asemel „1. detsembriks“ ja „1. jaanuariks“.

3. Vabariigi Valitsuse poolt 19. jaanuaril 1920. a. vastuvõetud maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 — 1920. a., sead. nr. 82) §§ 28. ja 29. ettenähtud tähtaegade asemel lugeda.

§ 28 — „30. aprilli ja 30. novembrit“; ja

§ 29 — „30. novembrit“.

4. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1927. a.

Lisa nr. 71.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

valla- ja maakonna omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadusele.

Juba mitu korda on omavalitsuste, eriti linnade poolt soov kuuldavale tulnud, et eelarve-aasta muudetak, et senise kalendriaasta asemele võetaks tarvitusele uus eelarve-aasta, mis algaks kas 1. aprillist või 1. maist ja lõpeks 31. märtsil või 30. aprillil. See soov on tingitud ühelt poolt sellega, et osa omavalitsuse tegevusalade, nagu heakorra, ehitustegevuse jne. kõige intensiivsem sügisene tööaeg eelarve kokkuseadmise ajaga ühte langeb, mis iseenest juba soovitatav pole, sest üks töö takistab teist. Kuna eelarve-summade kalkulatsiooni juures pole praegu võimalik viimase aasta kogemustega arvestada, sest töö tulemused ilmutavad ennast alles pärast eelarve kava kokkuseadmist, nii et kalkulatsiooni tuleb rajada kaugemate aastate andmetele, mille tõttu aga selle täpsus kannatab. Suvise hooaja peale eelarvete väljatöötamist määrata pole ka otstarbekohane, sest siis langeks see kokku ametnikkude puhkuse ajaga, mis teatavasti ka raskusi sünnitaks.

Teiselt poolt, et omavalitsuste ettevõtete, nagu gaasivabrikute, elektriijaamade elavam tegevusajajärk — septembrist aprillini — praegu kahe eelarve-aasta peale langeb, ning muud omavalitsuse tööstuslikud ja majanduslikud ettevõtted, nagu turbatööstus ja mõisad, kalendriaasta lõpuks oma saadusi realiseerida ei jõua, oleks otstarbekohane ja kasulik nende kulude ja tulude täpsemaks arvestamiseks ning üldiselt ka omavalitsuste majapidamise huvide seisukohast soovitatav, et nende ettevõtete ekspluateerimise hooaeg ühe eelarve-aasta piirides sünniks.

Arvestades nende tingimustega paistab omavalitsuste huvides soovitamaks, et eelarve-aasta oleks 1. maist — 30. apr., sest siis langeks ta ühte ka põllumajandusliku aastaga, kuid riigi eelarve-aasta muutmise loob olukorra, millega arvestama peab ja toob omalt poolt kaasa tungiva vajaduse ka omavalitsuste eelarve-aastat vastavalt muuta, sest mitmedki omavalitsuse tegevusalad on tihedalt seotud riiklikkude toetustega ja riigi eelarvega. Võiks siin tähelepanu juhtida ainult hoolekande alale. Maksva hoolekandeseaduse § 11. põhjal on iga omavalitsuse asutus kohustatud iga-aastase

hoolekandekava välja töötama ja selle esitama heakskiitmiseks: valla ja alevi omavalitsused — maakonnavalitsusele, maakonna ja linna omavalitsused töö- ja hoolekandeministeeriumile. Viimane on kohustatud nende üksikute kavade põhjal üleriikliku hoolekande kava välja töötama. Omavalitsuste iga-aastased hoolekande teostamise kavad on õieti hoolekande kulude eelarve, ja kui nüüd omavalitsused ühe — kalendriaastale vastava — eelarve-aasta järgi oma kavad välja töötavad, ning töö- ja hoolekandeministeerium riigi eelarve-aasta järgi — 1. aprillist—31. märtsini — üleriikliku kava kokku peab seadma, siis on kerge ette kujutada, missuguste raskustega see seotud on. Veel rohkem on seotud maakonnavalitsuste dotatsioon ja teedetegemiseks antavad summad riigi eelarvega. Riikides, kus riiklik eelarve-aasta muudetud, on suuremalt jaolt ka omavalitsuste eelarve-aastad vastavalt muudetud, mis häid praktilisi tagajärgi on andnud. Sellepärast ei võiks ka meie teist teed käia, vaid tuleks omavalitsuste eelarve-aasta kooskõlastada riigi eelarve-aastaga ning see 1. aprillist—31. märtsini kindlaks määrata, olgugi, et nagu juba tähendatud, omavalitsustele vastuvõetavam oleks eelarve-aasta 1. maist—30. aprillini.

Esitatav seaduseelnõu ei käsita üksi maakonna ja valla omavalitsuste eelarvete ja aruannete kokkuseadmise tähtaegade muutmist, vaid ka maalasuvate liikumata varanduste seaduse §§ 28. ja 29. ettenähtud tähtaegade muutmist. Uue eelarve-aasta peale üleminek eeldab ka tähendatud tähtaegade muutmist, sest nad on kindlaks määratud kalendriaasta alusel ja on saadavad omavalitsustele eelarvete kokkuseadmisel.

Lõpuks tuleb tähendada, et esitatav seaduseelnõu on vastavalt Eesti maakondade liidu soovidele kokku seatud.

Lisa nr. 72.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

valla- ja maakonna omavalitsuste sisestulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seaduse täiendamise ja muutmise ning maalasuvate liikumata varanduste maksu seaduse muutmise seadusele.

Omavalitsuse komisjon peab käesoleva seaduse tarvilikuks Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividel.

Komisjon on eelnõu vastu võtnud muutmatult Vabariigi Valitsuse ettepanekus.

Lisa nr. 73.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

AJUTISE ALEVISEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Vene ajutise valitsuse poolt 15. juulil 1917. a. vastuvõetud (Seadl. ja valits. korrald. kogu 9. augustist 1917. a. nr. 187, art. 1082), seadusandliku delegatsiooni poolt 19. detsembril 1919. a. („Riigi Teataja“ nr. 110/111 — 1919. a., sead. nr. 206, § 4) ja Vabariigi Valitsuse poolt 31. detsembril 1920. a. („Riigi Teataja“ nr. 3 — 1921. a., sead. nr. 21) ning Riigikogu poolt 20. juunil 1924. a., („Riigi Teataja“ nr. 83/84 — 1924. a., sead. nr. 58, peat. II) täiendatud ajutine aleviseadus muudetakse järgmiselt:

I. §§ 70, 103, 128, 130, 135 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 70. Alevivolikogu kutsutakse kokku volikogu enese poolt kindlaksmääratud tähtaegadel. Järgmise aasta alevi kulude ja tulude eelarve läbivaatamiseks ning alevi maksude ja naturaalkohuste jaotamiseks kutsutakse volikogu kokku hiljemalt 1. veebruariks.“

„§ 103. Eelarve-aasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil.

Eelarvesse võetakse kõik eelarve-aasta jooksul kavatsetavad kulud ja loodetavad tulud.

Märkus. Üleminekuks uue eelarve-aasta peale seavad alevid 1927./1928. aasta eelarve 15 kuu peale kokku, arvates 1. jaanuarist 1927. a.“

„§ 128. Alevi kulude ja tulude eelarve kavad ning naturaalkohustuste nimestikud, samuti ka alevi maksude ja naturaalkohustuste jaotuse aluste kavad seatakse kokku alevivalitsuse poolt ja esitatakse alevivolikogule hiljemalt eelmise eelarve-aasta 1. veebruariks.“

„§ 130. Kui alevi aasta-eelarve ei ole kinnitatud 1. aprilliks, siis kuni selle kinnitamiseni on maksev eelmise aasta eelarve.“

„§ 135. Aastaruanne eelarve täitmise kohta seatakse kokku alevivalitsuse poolt ja esitatakse hiljemalt 1. augustiks alevivolikogule kinnitamiseks.“

II. §§ 140. ja 141. ettenähtud tähtaegade asemel võtta: „volikogu poolt seks määratud tähtajaks.“

III. Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanuaril 1927. a.

Lisa nr. 74.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**ajutise aleviseaduse muutmise seadusele.**

Käesolev ajutise aleviseaduse muutmise seaduseelnõu on välja töötatud alevite eelarve-aasta kooskõlastamiseks riigi eelarve-aastaga, milleks alevid linnade liidu kaudu soovi on avaldanud. Linnade, maakondade ja valdade eelarve-aasta samasuguseks muutmiseks on vastavad eelnõud juba varemalt esitatud.

Lisa nr. 75.

Omaavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI**ajutise aleviseaduse muutmise seadusele.**

Omaavalitsuse komisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega. Komisjon on valitsuse eelnõu vastu võtnud muutmatult.

Lisa nr. 76.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

NUHTL. SEADUSE § 359. MUUTMISE SEADUS.

Nuhtl. seaduse § 359 muudetakse järgmiselt:

§ 359. Kui ametnik või teenija, kes süüdi tema kätte teenistusalal usaldatud riigi-, omaavalitsuse- või eravaranduse omastamises või raiskamises, ära jookseb kohtu eest kõrvalehoidmise sihiga või oma kuriteo varjamiseks dokumente võltsib, siis karistatakse teda: sunnitööga § 19. neljanda astme järgi.

Peale selle nõutakse süüdlaselt sisse omastatud või raisatud varanduse väärtus.

Lisa nr. 77.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadusele.**

Sellesse paragrahvi on Riigikogus tema vastuvõtmisel enne kolmandat lugemist ootamatult viga sattunud, mis mõtte hoopis ära moonutab, nimelt muudeti seal järgmised sõnad:

„või oma dokumente võltsib kuriteo varjamiseks“. Selle vea parandamiseks on määratud käesolev eelnõu.

Lisa nr. 78.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI**nuhtl. seaduse § 359. muutmise seadusele.**

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega. Komisjon on valitsuse eelnõu muutmatult vastu võtnud.

Lisa nr. 79.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

NISU- JA MAISIJAHU NING -MANNA MÜÜGI SEADUS.

§ 1. Keelatud on müüa, müügil hoida ja müügi jaoks valmistada nisujahu segatult maisijahuga ja nisumanna segatult maisimannaga.

§ 2. Nisujahu ja nisumanna sissevedamisel peab kaubasaaja tolliasutusele kirjaliku tõenduse andma, et sisseveetav nisujahu või nisumanna maisi saadusi ei sisalda.

Kui kaubasaaja niisugust tõendust tolliasutusele ei esita või kui kahtlus tekib, et sisseveetavasse nisujahusse või nisumannasse maisisaadusi on segatud, tehakse kaubakäsitajale kulul kauba ekspertiis, ja kui selgub, et nisujahud või nisumanna maisi sisaldavad, jäetakse kaubakäsitajale valida, kas kaupa üldises korras tagasi viia või tema vastuvõtmisest tolliseadustiku § 257. määruste järgi loobuda.

§ 3. Maisijahud ja maisimanna, mis veskipidajate või kauplejate ladudes ja ärides müügil hoitakse, peavad kandma kottidel või pakkimistel Eesti keeles suurt selget pealkirja, mis näitab, et jahud või manna maisist on jahvatatud.

§ 4. Süüdlast selles, et ta müüs, müügil hoidis või müügi jaoks valmistas nisujahu või nisumanna, millesse maisisaadused segatud, karistatakse arestiga mitte üle 3 kuu või rahatrahviga mitte üle 30.000 marga. Peale selle konfiskeeritakse niisugune kaup riigi kasuks.

§ 5. Süüdlast käesoleva seaduse § 3. määruste rikkumises karistatakse arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle 10.000 marga.

§ 6. Käesolev seadus astub jõusse kaks kuud pärast ta väljakuulutamist.

Lisa nr. 80.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**nisu- ja maisijahu ning -manna müügi seadusele.**

Vaadates, kuidas teiste maade seadused nisu- ja maisisaaduste segude valmistamise ja müügi asja korraldavad, leiame:

Soomes: Ei ole seadust, mis keelaks võltsitud jahude sissevedu ja võltsimist.

Rootsis: Ei ole seadusi, mis keelaksid nisujahusse maisi segamast. Kui puhta nisu-jahu pähe segatud kaupa müüakse, siis on vastutusele võtmine üldises korras võimalik.

Saksamaal: Importöörid peavad sisseveol nisujahude koosseisu kohta deklaratsiooni andma, milles ära tähendatud koosseis puhtast nisust ja teistest jahusortidest. Kui deklaratsioon tõele ei vasta, langeb importöör kui toiduainete võltsija vastutuse alla.

Hollandis: Ei ole seadust, mis keelaks nisujahu segamast aseainetega, eriti maisiga. Segajahu sisseveoks takistusi ei tehta, kui kottidel jahu sort või aseainete protsendid ära tähendatud.

Inglismaal: Maksev üldmäärus, mis keelab müüa mingisuguseid toiduaineid, mis ostja poolt nõutud kauba loomule, ollusele ja headusele ei vasta, niisama ka segatoiduaineid, mis ei ole kokku seatud ollustest ostja nõuetele vastavalt. Segatud jahu müümine nisujahude nime all oleks üleastumine sellest keelust. Nisujahu maisiga segamise asjus on Briti välisministeeriumil läbirääkimised vastavate asutustega.

Itaalias: Maisisegu müük nisujahu nime all karistatav kui toiduainete võltsimine. Maisiga segatud nisu-jahu võib sisse vedada ja jahu võib segada, aga siis peab kaubal aseaine protsent ära märgitud olema.

Ameerika - Ühisriikides: Segajahude valmistajad ja pakkijad peavad endid registreerima. Igal pakisel peab olema selgesti märgitud, et sisu on segajahud. Segajahude valmistajad ja ümberpakkijad peavad vastavaid raamatuid pidama, kus arvet peetakse tarvitatud ainete ja valmissaaduste üle. Sisseveetud segajahude märkimise kohta maksavad samad määrused, kui sisemaal valmistatud või pakitud jahude kohta.

Käesolev seadus loob seisukorra, mis teiste maade omast sellepoolest eriti lahku läheb, et nisu- ja maisisaaduste segu sissevedu, samuti ka valmistamine äriliseks otstarbeks ja müük üldse ära keelatakse. Siin on võetud seisukoht, et kuigi maailmas väga palju inimesi maisi

toiduks tarvitab ja maisisaadusi, kui nad halvaks ei ole läinud, tervisele kahjulikuks ei või pidada, mõnel maal, kus maisi tarvitamine väike, maisi koguni inimeste toiduks rohkem tarvitusele võtta soovitatakse, peavad siiski tarvitajad kaitstud olema, et neile nisu-jahu või nisumanna asemel, mida osta soovitud, nisu- ja maisisaaduste segu ei antaks, olgu „saia-jahu“ või muu nime all, mis ettekujutuse annab, nagu oleks ostetav kaup puhas saadus nisust.

Käesolev seadus jätab võimaluse puhast maisijahu ja maisimannat sisse vedada, kui ka sisemaal jahvatada ja müügile lasta, aga ainult tingimisel, et niisugused saadused kottidel või pakistel pealkirja kannaksid, mis näitab, et kaup maisist on. Tarvitaja võib siis ise, kui ta soovib, nisu ja maisi igasugustes protsentides oma tarvitamiseks segada.

Maisijahu sissevedu või maisi jahvatamist hoopis ära keelata ei leidu asjalikku põhjust.

Arvesse võttes uut korda, mille käesolev seadus sisseveo alal loob, on tarvilik, et seaduse makspanek kaks kuud pärast ta väljakuulutamist aset leiaks, sest ei või nõuda, et lepingud, mis juba sõlmitud, ootamata seaduse mõju all kannataksid.

Lisa nr. 81.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI**nisu- ja maisijahu ning mannamüügi seadusele.**

Käesolev seaduseelnõu on rahaasjanduse komisjoni poolt täiendatud § 6-ga, mille järgi Vabariigi Valitsusele õigus antakse seaduse teostamiseks täiendavaid määrusi välja anda; muus osas on eelnõu täiesti muutmata jäetud.

Komisjon ühines Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividega ning esitab eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 82.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EESTI JA LÄTI VAHELISE MAKSUDE SISSE- NÕUDMISE JA MAKSUALUSTE KOHTA TEADETEANDMISE KONVENTSIOONI KINNITAMISE SEADUS.

§ 1. Eesti ja Läti vaheline maksude sisse- nõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsioon, mis alla kirjutatud Riias, 28. mail 1926. a., tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konventsiooni prantsuskeelne tekst ja eestikeelne tõlge avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Lisa nr. 83.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadusele.

Eesti-Läti konverentsil, 25. X—1. XI 1923. a., esines kaubalepingu kava väljatöötav komisjon ettepanekuga, tarvilikuks tunnustada lepingu sõlmimist Eesti ja Läti vahel kahekordse maksustamise ärahoidmise ja maksude sissenõudmise asjus. Konverents võttis vastava resolutsiooni vastu, kuid tegelikult ei saadud küsimusele edaspidist käiku anda, sest näis raske olevat konventsiooni sõlmida kahekordse maksustamise ärahoidmise asjus enne maksuseaduste lõpulikku ümbertöötamist, mis mõlemas riigis päevakorral. Kuigi esimene küsimus praegugi veel lahendamata, tundus tarvidus teise küsimuse kohta võimalust mööda kiiremini kokku leppida, sest isikute arv, kes Eestist lahkunud, riigimakse õiendamata jättes, on siiski õige suur, ja neilt saadaolevat summat arvatakse viimase kuue aasta kohta ligi 50.000.000 marga peale tõusvat. Muidugi on raske ette öelda, kui suur osa võlgnikkudest just Lätis elab, kuid arvesse võttes praegumaksvat lihtsustatud Eesti-Läti piirist ülekäimise korda, võib eeldada, et kokkuleppe sõlmimine just Lätiga Eestile tähtsaks osutub. Arvestades sellega tehti meie poolt Lätile vastav ettepanek, mille vastuvõtmise tagajärjel võimalus avanes vastavale konventsioonile 28. V 1926. a. alla kirjutada.

Mis puutub konventsiooni sisusse, siis võtab kumbki lepinguosaline, artikkel 1-se põhjal, enda peale üldise kohustuse oma territooriumil teise riigi kasuks makse sisse nõuda, mis selle poolt peale pandud, kusjuures (art. 2) sissenõudmisele tulevad kõik maksud, mis alates 1. I 1919. a. tasumata jäänud. Artikkel 3-das on kindlaks määratud maksude liigid, missugused konventsiooni põhjal sissenõudmisele kuuluvad, nimelt tulumaks, ärimaks, tempelmaks ja pärandusmaks ning nende kohta käivad trahvid, kuna kõik teised maksud esialgselt konventsiooni eeskirjade alla ei käi. See sisuline konventsiooni ulatuse piiramine on seletatav sooviga, konventsiooni allakirjutamist kiirendada, kuna mõnesuguste teiste maksude, eriti tollimaksude sissevõtmine lisaks eelloetletud maksudele oleks konventsiooni sõlmimist raskendanud.

Kuid peale sisulist piiramist on konventsiooni ulatus piiratud ka sissenõudmisele tuleva maksusumma alammäära suhtes, mis art. 4. põhjal 100 kuldfurangi suurusena ette nähtud. Põhjuseks selle eeskirja sissevõtmisel oli soov, ära hoida teise lepinguosalise ametivõimude poole pööramist juhtumistel, kui sissenõudmisele tuleb summa võrdlemisi tähtsuseta. Kuigi see alammäär kõrge võib näida, on ta siiski praktiliste nõuetega kooskõlas ja fiskaalselt võib ta vaevalt raskena tunduda.

Maksude sissenõudmise korra kohta tuleb tähendada, et sissenõudmine sünnib vormalisest küljest selle riigi reeglite järgi, kus maksud sissenõudmisele tulevad. Kuid juhtumisel, kui maksualune peaks tahtma protestiga esineda, siis on see võimalik ainult korras, mis selles riigis maksev, kelle võimude korraldusel maks sisse nõutakse ja ainult selle riigi asjaomaste võimude ees. Ainukene juhtumine, kus lepinguosaline tohib keelduda teise lepinguosalise palve täitmisest ja kus ta järelikult endale reserveerib õiguse asja ka sisuliselt hindamisele võtta, on ette nähtud konventsiooni artikkel 9-das, mille järgi sarnane keeldumine on õigustatud, kui sissenõudmise teostamine oma iseloomu poolest võib poliitilistel motiividel soovimatuks osutada, erand, mis maksude sissenõudmise kohta käivates konventsioonides harilik. Mööda minnes sissenõudmise tehnilisest korrast, mis konventsioonides küllaldaselt käsitatud, tuleb veel peatuda konventsiooni art. art. 11. ja 12-da eeskirjadel, kus ette nähtud lepinguosaliste asjaomaste asutuste vastastikune kaasabi kõigis küsimustes, mis maksude sissenõudmise alal riigi fiskaalhuvisid riivavad, eriti vastavate õienduste andmise teel, mis loomulikult nende tööd soodustab ja kergendab. Arvamisel olles, et käesolev konventsioon, olles tarvilik eriti riigi fiskuse huvides, ühtlasi kaasa aitab Eesti ja Läti ametivõimude koostööle, mille najal tuntuvalt peab kõvenduma ühistunne mõlema liitriigi vahel, loeb käesoleva konventsiooni sõlmimise Eesti huvidele vastavaks ja soovitab omaltpoolt täielikult konventsiooni kinnitamise seaduseelnõu vastuvõtmist.

Lisa nr. 84.

Väliskomisjoni

SELETUSKIRI

Eesti ja Läti vahelise maksude sissenõudmise ja maksualuste kohta teadeteandmise konventsiooni kinnitamise seadusele.

Väliskomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse seletuskirjaga.

Lisa nr. 85.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

SEADUS MARGARIINI EHK KUNSTVÕI, KUNSTJUUSTU JA KUNSTTOIDURASVA KOHTA.

§ 1. Margariiniks ehk kunstvõiks nimetakse võisarnast segu, mille rasvaained ei ole kõik piimast saadud. Kunsttoidurasvaks nimetatakse searasva sarnast rasva, mis taime-
rasvast või mitmest rasvaainest valmistatud.

§ 2. Margariini ehk kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva valmistamiseks tohib tarvitada ainult toiduks kõlbulikke ja tervisele mittekahjulikke aineid. Nende värvimine kahjuta taimevärvidega ja soolamine on lubatud; konserveerimine muude keemiliste ainetega on keelatud.

§ 3. Ruumides, kus lehmavõid või -juustu ärilisel otstarbel valmistatakse, ei ole lubatud kunstvõid, kunsttoidurasva või kunstjuustu valmistada, hoida või pakkida.

§ 4. Kes soovib margariini (kunstvõid) kunstjuustu või kunsttoidurasva äriliseks otstarbeks valmistada, peab sellekohase teadaande kaubandus- tööstusministeeriumile esitama, kus üles antud oleksid: 1) margariini (kunstvõi), kunstjuustu või kunsttoidurasva tööstusruumide asukoht ja märgid, mis nende ainete pakkimise nõudel ja välistel pakistel tarvitu-
sele võetakse; 2) andmed tööstusettevõttes valmistada kavatsetavate margariini (kunstvõi), kunstjuustu või kunsttoidurasva koosseisu kohta.

Tööstusluba antakse kaubandus- tööstusministeeriumi poolt pärast tööstusettevõtte tehnilist ja tervishoidlikku ülevaatus- ja tehniliste ning tervishoidlikkudele nõuetele vastavaks tunnustamist.

§ 5. Tehase töö algusel tuleb valmistata-
vast margariinist (kunstvõist), kunstjuustust või kunsttoidurasvast kolm proovi, igaüks vähemalt 400 gr. raske, kaubandus- tööstusministeeriumile uurimiseks saata.

Pakkimisnõude, pakiste, kaubamärgi, tööstuse ruumide või margariini (kunstvõi), kunstjuustu või kunsttoidurasva koosseisu muudatustest tuleb teatada kaubandus- tööstusministeeriumile.

§ 6. Margariini (kunstvõi), kunstjuustu ja kunsttoidurasva sissevedu välismailt ja nende müük on ainult selle seaduse §§ 7.—11. nõuete täitmisel lubatud.

Margariini (kunstvõi), kunstjuustu ja kunsttoidurasva proovisid võib välismaadelt sisse vedada ilma erilise loata.

§ 7. Margariini (kunstvõi), kunstjuustu ja kunsttoidurasva teatud sordi sisseveo loa saamiseks müügi jaoks tuleb esitada kaubandus- tööstusministeeriumile: 1) uurimiseks kolm proovi, igaüks vähemalt 400 grammi raske, sellest margariini (kunstvõi), kunstjuustu või kunsttoidurasva sordist, mille alaliseks sisseveoks tahetakse luba saada; 2) andmed nende proovide koosseisu kohta; 3) originaal nõu või pakis, milles kaup Eestis müügile läheb; 4) valmistusmaa vastava ametkonna tunnistus, et saadus alalisel tervishoiu järelevalvel valmistatakse ja 5) valmistaja firma ja asukoha nimi.

Proovide uurimine sünnib kaubakäsitajade kulul.

§ 8. Sisemaal valmistusele, niisama välismaalt sisseveoks lubatud margariini (kunstvõi) või kunsttoidurasva sordid avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 9. Margariinil (kunstvõil), kunstjuustul ja kunsttoidurasval, mille sisseveoks on selle seaduse § 8. põhjal teadaanne avaldatud, peab olema igakordsetel saatetustel valmistusmaa vastava ametkonna tunnistus kaasas, et saadus alalisel tervishoiu järelevalvel valmistatud.

Tunnistused, mis käesoleva seaduse § 7. p. 4. ja § 9. nimetatud, peavad olema tõestatud Eesti esituse poolt.

§ 10. Margariin (kunstvõi), kunstjuust või kunsttoidurasva peavad siseriigis müügil olema nõus või pakises, millele on märgitud valmistaja firma nimi ja asukoht ja kaubanimetus.

§ 11. Kaubandus- tööstusministril on õigus, kokkuleppel töö- hooletandeministriga, määrusi anda margariini (kunstvõi), kunstjuustu või kunsttoidurasva valmistamise, koosseisu osade, pakkimise, hoidmise, müügi ja nendega ühenduses oleva järelevalve kohta.

§ 12. Selle seaduse maksmahakkamisega kaotab maksvuse Sead. Kogu XIII kõite arstiseaduse 1905. a. väljaande, 1913. a. järje § 660. lisa II osa („Margariini ja kunstvõi valmistuse ja müügi kohta.“).

Lisa nr. 86.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

margariini ehk kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva seadusele.

Statistilised andmed näitavad, et aseinete tarvitamine või asemel kiiresti kasvab. Sisse on veetud margariini ja kunstvõi nime all 1923. a. 109 meetertonni, 1924. a. 198 meetertonni ja 1925. a. 222 meetertonni või aseinaid. Eesti oma vabrikud valmistasid või ja toidu-

rasva aseinid 1923. a. 3,2 meetertoni, 1924. a. 109 meetertoni ja 1925. a. 213 meetertoni.

Aseainete tarvitamises peab üldse ettevaatlik olema, et nende läbi tervisele kahju ei sünniks. Isäärani võib igasuguse kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva tarvitamine hädaohhtlikuks saada, kui niisuguste aseainete valmistamiseks on võetud haigete loomade või jälle halvaks läinud või halvamaduslikku rasva. Sellepärast on alalise kontrolli teostamine nende kaupade valmistamise ja müügi juures tungivalt tarvilik.

Seni maksev kord ei võimaldanud niisugust kontrolli teostada. Vene ajal oli margariinisaaduste sissevedu üldse keelatud. Eesti vabariigi ajal on küll lastud kunstvõisid sisse vedada, aga kontrolli ei ole nende omaduste kohta teostatud.

Käesolev seadus näeb tervishoidlikku kontrolli niihästi sisemaal valmistatavate kui ka väljamaalt sisseveetavate kunstvõide, ühtlasi aga ka kunstjuustu ja kunsttoidurasvade kohta ette. Vene ajast jäänud seadus (Sead. k. XIII köide arstiseaduse 1905. a. väljaande 1913. a. järje § 660. II lisa) nägi ainult ette „margariini“ valmistamist veiserasvast Mège-Mouriès viisi järgi osa steariini välja võttes, ja „kunstvõi“ valmistamist Mège-Mouriès viisi järgi margariinist ja piimast või koorest. See vahetegemine on nüüd, kus või aseainete valmistamiseks mitmesuguseid looma- ja taimerasvu kasutatakse, vananenud. Sellepärast on käesolevas seaduses kõik või aseained, mille rasvaained kõik ei ole piimast saadud, „margariini“ mõiste alla viidud, aga võimalus jäetud neid saadusi ka „kunstvõi“ nime all müüa.

Ärahoidmiseks, et loomulikku lehmavõid aseainetega ei võltsitaks, lehmavõi asemel aseaineid ja aseainet kui niisugust alaväärtusliku kaubana ei müüduks, on käesoleva seaduse § 3. ette nähtud keeld neis ruumides, kus lehmavõid ja -juustu ärilisel otstarbel valmistatakse, või ja juustu aseaineid valmistada, hoida ja pakkida.

Lisa nr. 87.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

kunstvõi, kunstjuustu ja kunsttoidurasva seadusele.

Enne eelnõu teksti kokkuseadmisele asumist tulid komisjonil ära otsustada mitmed põhimõttelised küsimused, et siis nendel alustel seaduseelnõu kokku seada. Nii otsustati,

et kunstvõi ja margariin üht ja sedasama ainet tähendavad ja võeti seaduses tarvitusele kunstvõi nimetus. Lähemalt määrati kunstvõi koosseis ära, otsustades, et osa tema 82% rasvaainetest peab piimast pärit olema, ja et kunstvõi üle 16% vett sisaldada ei või. Konserveerimiseks lubati tarvitada bensoe-hapet või selle soolasid, kuid puhta bensoe-happe hulka, olgu ta puhtal kujul või sooladena tarvitatud, ei või tõusta üle 0,2%. Bensoe-happe lubamise motiiviks olid asjaolud, et meie kodumaa kunstvõi suvisel ajal võib kergesti rikki minna, isäärani kaugele maa poodidesse vedamise ja seal alalhoidmise juures.

Kunstvõi segamise ärahoidmiseks lehmavõiga otsustati ainult niisugust kunstvõid müüa lubada, millel indikaator juurde on lisatud. Selle indikaatori abil on võimalik kunstvõid ka lehmavõi hulgas kergesti kindlaks teha. Keelati ära sõna „või“ tarvitamine muu aine kui lehma- ja kunstvõi kohta, põhjendades sellega, et või all tuleb mõista rasvaainet, müügile on ilmunud aga „mesivõi“ ja muude nimetuste all segud, mis rasvaaineid õige vähe või sugugi ei sisalda ja sellega rahva toitmise valele teele juhivad, sest tarvitades neid aineid ei saa inimese organism temale nii tarvilikke rasvaaineid.

§ 7. keelab kunstvõi valmistamise meiereides, sest seal oleks võimalik ilma indikaatorita kunstvõid valmistada ja lehmavõiga segada.

Määruste hooleks jäeti lahendada toiming seadusevastaselt valmistatud halva kaubaga. Seda kaupa valmistavate tehaste sulgumise kord ja muud lähemad juhtnõõrid pakkimise, hoidmise ja müügi kohta jäid ka määruste hooleks. Määruste väljaandmisest peab tööhoolekandeminister (tervishoiu peavalitsus) osa võtma, sest need puudutavad tervishoidlikke küsimusi.

Lisa nr. 88.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGIAMETNIKKUDE JA -TEENIJATE PALGASEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 3. lit. a. („Riigi Teataja“ nr. 1/2—1923. a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt: kevade- ja jõulupühiks kummagil korral ühekordne lisatasu poole kuupalga suuruses Vabariigi Valitsuse poolt määratud tähtpäeval kõigile riigiametnikkudele ja -teenijatele, kes tähendatud päeval riigiteenistuses seisavad.

Märkus. See eeskiri on maksev ka 1926. a. jõulupühade lisapalga suhtes.

Lisa nr. 89.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadusele.**

Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 3. lit. a näeb ette riigiametnikkudele ja -teenijatele peale palga kevade- ja jõulupühiks ühekordse lisatasu andmist poole kuu palga suuruses kummagil korral kõigile riigiametnikkudele ja -teenijatele, kes vahet pidamata kuni ülevõlgnimetatud pühadeni vähemalt 6 kuud riigiteenistuses olnud.

Selle osa käsitlemine on seaduse kestusel raskusi esile kutsunud ja seletamisi nõudnud väljamaksmise korra suhtes, sest et väljamaksmisi on võimatu teostada tähtajal, nagu seaduses ettenähtud kord seda lubab, see on kevade- ja jõulupühade laupäeval, ja tegelikult on tulnud neid lisatasusid igakord varem välja maksta. Kui raskusi ja arusaamatusi oli juba siis, kus ametnikkude ja teenijate lahkumisi juhuslikult ette tuli, suurenevad nüüd, kus ametnikke ja teenijaid suuremal arvul vallandatakse, ka raskused ja arusaamatused.

Tähendatud seaduse § 3. lit. a käsitlemine endisel kujul muutub aga veel raskemaks teenistusaja alal (6 kuud) ja selle tõttu, et seadus on kujunenud ebaühtlaseks hiljem vastuvõetud lisatasude seadustega, nimelt: riigiametnikkude ja -teenijate ühekordse palgalisa ja palgaseaduse muutmise seadusega („Riigi Teataja“ nr. 31 — 1926. a.) ja riigiametnikkude ja -teenijate ühekordse palgalisa seadusega („Riigi Teataja“ nr. 63 — 1926. a.), sest et neis hilisemates seadustes lisatasude maksimise kohta, mis niisama, nagu kevade- ja jõulupühade lisatasugi, on juhitud ametnikkude ja teenijate olukorra parandamiseks, teenistusaja kestust ei ole üles seatud.

Lisa nr. 90.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI**riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse muutmise seadusele.**

Ühinedes Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividega esitab rahaasjanduse komisjon käesoleva seaduseelnõu muutmatult Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 91.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGITEENISTUSEST VABASTAMISE PUHUL PALGA EDASIMAKSMISE SEADUS.

§ 1. Kõik riigiametnikud ja -teenijad, kes alates 31. augustist 1926. a. koosseisude vähendamise tõttu teenistusest vabastatud, saavad oma endise koha järgi kolme kuu jooksul, vabastamise päevast arvates, edasi palka selles suuruses, nagu endise koha tarvis oli seatud riigiteenija teenistusest vabastamise ajal.

Riigiametnikud ja -teenijad, kes vabariigi riigiteenistuses olnud kaks või rohkem aastat, saavad peale selle järgmise kolme kuu jooksul edasi pool palka.

Astub aga vabastatu eelmistes lõigetes tähendatud aja jooksul uuesti riigiteenistusse samapalgalisele või kõrgemapalgalisele kohale, siis kaotab ta õiguse nimetatud palka edasi saada endise koha järgi teenistusse astumise päevast arvates. Saab ta aga uuel kohal vähem palka, kui eelmiste lõigete järgi maksetav palk või pool palka, siis maksetakse temale endise teenistuskoha järgi vahe vastavalt eel-pool nimetatud kuude jooksul.

Märkus. Välismaail teenistuses olevatele riigiametnikkudele ja -teenijatele käesolevas paragrahvis nimetatud tasu maksmisel võetakse aluseks vastava teenistusastme palk siseriigis. Vastava teenistusastme määrab kindlaks Vabariigi Valitsus.

§ 2. Käesoleva seaduse alusel makstakse kolme kuu jooksul palka edasi ametist vabastatud Riigivanemale ja ministritele ning teenistusaja lõppemise puhul teenistusest vabastatud riigikontrolöridele.

§ 3. Teenistusest vabastatud riigiametniku või -teenija surma korral makstakse § 1. esimeses ja teises lõikes ning § 2. nimetatud palk kadunu ülalpidamisel olnud abikaasale, lastele ja ülenevatele sugulastele võrdsetes osades.

§ 4. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotab maksvuse riigiteenistusest vabastamise korral palga edasimaksmise seadus („R. T.“ nr. 51/52—1924. a.).

Lisa nr. 92.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seadusele.**

Selle seaduseelnõu esitamine on tingitud eestkätt sellest, et võimaldada koosseisude

koondamise tõttu vabastatud riigiteenijaile praeguse maksva seaduse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 51/52—1924. a.) kolme terve kuu-palga asemel palka edasi maksta keskmiselt nelja ja poole kuu palk, nii nagu see riigiteenistuse seaduse § 17. („Riigi Teataja“ nr. 149—1924. a.) on ette nähtud.

Võrreldes endise seadusega („Riigi Teataja“ nr. 51/52—1924. a.) on käesolevas seaduseelnõus veel mõned olulised muudatused tehtud. Kõigepealt on ette nähtud, et välismaail teenistuses olevad riigiteenijad palga edasisaamise suhtes on asetatud siseriigis teenistuses olevate teenijatega ühesugustele alustele (§ 1. märkus.) Et enne selle seaduse maks-mahakkamist vabastatud riigiteenijaid seada ühesugustele alustele nendega, keda vabastatakse selle seaduse maksvuse kestusel, siis peaksid vähemalt sellele seadusele alistuma ka need, kes on teenistusest vabastatud pärast 31. aug. 1926. a. See tähtaeg on kooskõlas sellega, et võimaldada ka varem vabastatud teenijaile palga edasimaksmist kolme järgmise kuu jooksul, see on 1. dets. 1926. a. alates (§ 1).

Selles seaduses on kindlaks määratud, et riigiteenijale makstakse palka edasi selles suuruses, nagu makseti temale teenistuskoha järgi kuni vabastamise päevani.

Lisa nr. 93.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

riigiteenistusest vabastamise puhul palga edasimaksmise seadusele.

Rahaasjanduse komisjon esitab käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks parandusega § 2-ses, mille järgi riigikontrolörile käesoleva seaduse alusel kolme kuu jooksul palka edasi makstakse ühesugusel alusel Riigivanema ja ministritega, leides, et vahetegevuseks olulist põhjust ei ole. Muus osas ühines komisjon Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja motiividega.

Lisa nr. 94.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

TEEDEMINISTEERIUMI 1927./28.

AASTA EELARVE ARVEL TEEDE JA SILDADE KORRASHOIU TÖÖDE LEPIGUTE SÖLMIMISE SEADUS.

§ 1. Lubada kuni riigi 1927./28. a. eelarve maksmahakkamiseni teedeministeeriumi 1927./28. a. eelarve-ettepanekus ettenähtud

teede ja sildade korrashoiu tööde alal lepinguid sõlmida summas kuni Mk. 100.000.000.—

§ 2. See seadus hakkab maksma tema avaldamisega „Riigi Teatajas“.

Lisa nr. 95.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

teedeministeeriumi 1927./28. aasta eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadusele.

Tööpuudust aitaks tunduvalt vähendada, kui juba käesoleval talvel oleks võimalik 1927./28. a. eelarve arvel maanteede ja sildade korrashoiu töid teha, peaaesjalikult selleks materjali vedada, mis talve hooajal tuleb pealegi palju odavam. Selle teostamiseks tuleks võimaldada lepingute sõlmimist enne, kui vastavad summad eelarve korras lubatud, kuna seda muidu keelab riigi eelarve seaduse § 34 („Riigi Teataja“ nr. 185/186—1925. a.).

Omaavalitsused täidaksid nimetatud töid kuni 1927./28. a. eelarve maksmahakkamiseni kas võlgu või oma summadest, mis pärast eelarve maksmahakkamist kaetakse lubatud krediitidega.

Teede ja sildade korrashoiu kuludeks võetakse 1927./28. a. eelarve-ettepanekusse vähemalt 130.000.000 marka.

Lisa nr. 96.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

teedeministeeriumi 1927./28. aasta eelarve arvel teede ja sildade korrashoiu tööde lepingute sõlmimise seadusele.

Rahaasjanduse komisjon esitab käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks muudatusega, mille järgi teedeministeeriumile võimalus antakse eelnõus tähendatud lepinguid sõlmida kogu teede ja sildade korrashoiu kuludeks riigi 1927./28. a. eelarve-ettepanekusse võetava summa, see on 130.000.000 marga peale.

Lisa nr. 97.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

HOOLEKANDE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigikogu poolt 19. juunil 1925. aastal vastuvõetud hoolekande seaduse („R. T.“

nr. 120/121 — 1925. a.) § 210. p. p. 2. ja 3. muudetakse ja pannakse maksma järgmistena:

2) käesolevas seaduses tähendatud hoolekande kavad peavad kokku seatama 1. jaanuariks 1928. a.; maakonna ja linna omavalitsuste poolt alluva piirkonna kohta väljatöötatud kavad esitatakse töö-hoolekandeministeeriumile heakskiitmiseks 1. juuliks 1927. a.;

3) käesolevas seaduses ettenähtud hoolekandeesutused, nagu lastekodud, vanadekodud, vigastekodud, rinnalaste- ja emadekodud jne. kutsutakse ellu kümne aasta jooksul arvates 1. jaanuarist 1926. a., kusjuures omavalitsuse asutused kokku seavad kavad 1. juuliks 1927. a. nende asutuste ellukutsumise järjekorra kohta ja saavad need teadmiseks töö-hoolekandeministeeriumile; töö- ja hoolekandeministeerium kutsub asutusi ellu ja teostab käesoleva seadusega riigi kohuseks tehtud hoolekande ülesannete ülevõtmist omavalitsuse asutustelt töö- ja hoolekandeministri poolt makspannud ja Riigikogu poolt lubatud krediitidega kooskõlas olevate määruste ulatuses.

Lisa nr. 98.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

hoolekande seaduse muutmise seadusele.

Hoolekande seaduse § 11. järgi on omavalitsused kohustatud välja töötama alluva piirkonna kohta üldised hoolekandekavad ja need esitama töö-hoolekandeministeeriumile, kus esitatud kavade alusel H. S. § 210. p. 2. järgi 1. jaanuariks 1927. a. kokku seatakse üldine üleriiklik hoolekandekava, mis hoolekande seaduse teostamist kuni 1. jaanuarini 1936. a. ette näeb.

Üldiste hoolekandekavade väljatöötamisele asudes olid omavalitsused sunnitud üksikute alade hoolekandelise tarviduse edaspidist ulatust selgitama ja selleks põhjalikke andmeid hoolekannet vajavate isikute arvu kohta koguma. Peale selle oli omavalitsustel tarvilik, arvesse võtta võimalusi, missugustel aladel ja kui suures ulatuses eraorganisatsioonide ja eraisikute poolt korraldatav hoolekanne eelolevatel aastatel areneb, et sellega kooskõlas omavalitsuste poolt korraldatavat hoolekannet juhtida, kindlaks tehes, kui suur on üksikute liikide järgi hoolekannet vajavate isikute arv, kellele tarviliku hoolekande korraldamine omavalitsuste ülesandeks jääb, ja kui palju nendest isikutest kinnistesse hoolekandeesutustesse paigutada tarvilik.

Nende eeltöödega ei ole omavalitsused suutnud valmis saada, nagu selgus 6. novembril

1926. a. töö-hoolekandeministeeriumis ühiselt omavalitsuste tegelastega korraldatud sellekohasel nõupidamisel, mispärast hoolekandekavasid seaduses näidatud tähtjaks välja töötada võimalik ei ole. Samal nõupidamisel arvasid omavalitsuste tegelased, et omavalitsused tarvilikkude eeltöödega 1. juuliks 1927. a. lõpule jõuavad ja samaks tähtjaks ka kavad ministeeriumile esitavad.

Kuna omavalitsuste tegelaste arvamised põhjendatud on, ja silmas pidades, et üldise üleriikliku hoolekandekava kokkuseadmine töö-hoolekandeministeeriumis samuti tarvilikke eeltöid peale omavalitsuste poolt esitatavate kavade kättesaamist nõuab, on hoolekande seaduse § 210. p.p. 2. ja 3. muutmise tarvilik.

Lisa nr. 99.

Sotsiaalkomisjoni

SELETUSKIRI

hoolekande seaduse muutmise seadusele.

Sotsiaalkomisjon esitab käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks Vabariigi Valitsuse seletuskirjas toodud motiividel.

Lisa nr. 100.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

EKSPORTTAPAMAJADE RIIKLIKU LAENU SEADUS.

§ 1. Põllutöoministeeriumile riigi 1926./27. a. eelarves (operatsioonifondid § 7) määratud krediit Mk. 5.000.000.—, kui ka edaspidi riigi eelarves eksporttapamajadele laenu andmiseks määratavad summad tarvitatakse laenu andmiseks ühistegeliste ühingutele ning nende liitudele eksporttapamajade ehitamiseks ja nende sisseseadete muretsemiseks.

§ 2. Vabariigi Valitsusel on õigus anda määrusi laenude väljaandmise korra, nõutavate kindlustuste, laenu pealt võetava protsendimäära ja laenu kestvuse kohta.

Lisa nr. 101.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

eksporttapamajade riikliku laenu seadusele.

Viimastel aastatel on meil karjapidamine hoogsalt arenenud ning ühenduses sellega on

karjasaaduste, eriti või väljavedu suuresti kasvanud. Kuna sigadekasvatuse väga tihedas ühenduses seisab piimakarjapidamisega, ei anna ta plaanikindla arendamise juures ka vähem sissetulekut, kui või eksport, nagu seda Taani andmed näitavad (et Eesti sigadeeksport alles tegevust alustamas, tuleb Taani arenemist jälgida).

Taanimaal on 1923. a. välja vedanud võid ümmarguselt — 35.185.000.000 Emk. eest ja pekoni 31.595.200.000 Emk. eest. 1924. a. on pekoni väljavedu või väljaveost suurem olnud. Sigadekasvatuse arendamine ja tulukus on aga ainult siis mõeldav, kui kõrgeväärtuslike saaduste valmistamine ja turule toimetamine järjekindlalt sünnib, nagu seda Taanis pekoni ekspordi näol teostatakse.

Taanis oli:	Ühispiimatähtsusi.	Ühistegelise eksport-tapamaju.
1880. a.	30	—
1887. a.	168	1
1888. a.	251	8
1898. a.	1013	25
1923. a.	1361	46

Ka Rootsis on 657 ühispiimatähtsuse kõrval töötamas 25 ühistegelise eksport-tapamaju. Ühistegeliste eksport-tapamajade ehitamiseks antakse Taanimaal riiklikku odavaprotsendilist laenu, kuna eksport-tapamaja ehitamine 30—40 miljonit Emk. ehituskapitali nõuab ja peale selle, kui arvesse võtta 500 sea ümber-töötamise nädalas, veel kuni 30 miljonit operatsiooni-kapitali vajab, on arusaadav, et riikliku odavaprotsendilise laenu võimaldamine siin tähtis ja tarvilik on.

Põllutööministeeriumi 1926./27. a. eelarvesse on laenu andmiseks ühistegeliste eksport-tapamajade ehitamiseks ja sisseseadmiseks üles võetud 5 miljonit mk., missugusele summale järgmistel aastatel lisa tuleks määrata. Laenude väljaandmiseks on vastav seaduseelnõu välja töötatud, missugune siinjuures esildatakse.

Laenude kestus, protsendimäär, valitsemine, väljaandmise kord, laenude kindlustus ja tasumine määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt.

Lisa nr. 102.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

eksport-tapamajade riikliku laenu seadusele.

Rõhutamiseks eksport-tapamajade tähtsust meie rahvamajanduse tõstmisel ning tarvilikuks tun-

nistades sellekohase võrgu kavakindlat arendamist, esitab rahaasjanduse komisjon käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks täiendusega, mille järgi uute eksport-tapamajade asutamist riikliku laenuga toetada tuleb.

Lisa nr. 103.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

MAAKONNANÕUKOGUDE VALIMISE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1920. a. vastuvõetud maakonnanõukogude valimise seadus („Riigi Teataja“ nr. nr. 147/148, 187/188, 219/220 — 1920. a. ja nr. 30 — 1926. a.) muudetakse järgmiselt:

I. §§ 9, 14, 26, 30, 31, 33, 35, 36, 39, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 70, 73 ja 79 panakse maksma järgmises redaktsioonis:

„§ 9. 1) valvamine selle järele, et jaoskonna komisjonid õigel ajal asutatakse ja oma tegevust algaksid;

2) kandidaatide nimekirjade vastuvõtmine ja läbivaatamine ja avalikuks nägemiseks välja panemine;

3) valimisedelitel ja ümbrikkude, trükitud kandidaatide nimekirjade, jaoskonna komisjonide istumiste protokollide, plankide jne. valmistamine ja edasitoimetamise korraldamine jaoskonna komisjonidele;

4) valimiste tagajärgede kokkuvõtmine, nõukogu liikmeks valitud isikute nimekirja kokkuseadmine, selle avalikuks teadmiseks väljakuulutamise ja valitud liikmetele sellekohaste tunnistuste väljaandmine;

5) valimismaterjalide edasitoimetamine sisse- ja välisministrile ja sisse- ja välisministrile administratiiv-osakonnale“.

„§ 14. Maakonnanõukogu valimistel on tarvitusel Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926. a., sead. nr. 17) §§ 21.—25. ja § 26. esimeses lõikes ettenähtud hääleõiguslike kodanikkude nimekirjad“.

„§ 26. Igale kandidaatide nimekirjale peab vähemalt viis valijat soovitajatenä alla kirjutama, kusjuures kandidaadid ei või olla soovitajatenä. Soovitajate allkirjad peavad tõestatud olema vastavate valla-, alevi- või linnavalitsuste (§ 30. teine lõige) või nende poolt volitatud ametnikkude poolt.

Nimekirjale lisatakse juurde kõigi kandidaatide teadmised, et nad nõus on end selle nimekirja järgi hääletada laskma.

Nimekirjale võib ka juurde lisatud olla nimekirja nimetus, kui see seaduste ja kõlb-luse vastu ei käi, mille üle maakonnakomitee otsustab.

On nimekirjad esitatud mõne registreeritud organisatsiooni nimetusega (ühingute ja nende liitude seadus „R. T.“ nr. 37 — 1926. a. §§ 2.—5. ja ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seadus „Riigi Teataja“ nr. 37 — 1926. a. §§ 6 ja 7), võib selle organisatsiooni juhtiv keskorgan hiljemalt kaks-kümmend neli päeva enne valimiste esimest päeva maakonnakomiteele teatada, missugusele esitatud nimekirjale ta ei luba organisatsiooni nimetust pealkirjana tarvitada. Selleks on tal õigus saada tarvilikke teateid maakonnakomiteelt esitatud nimekirjade kohta. On eelnime-tatud keskorgan keelanud mõnele nimekirjale organisatsiooni nimetust nimekirja pealkirjana tarvitada, kustutab maakonnakomitee nimekirjalt nimetuse, tühistab liitumise teadaande teiste samanimeliste nimekirjadega, kui see tähendatud nimekirjal on tehtud ja loeb nimekirja iseseisvaks nimekirjaks. Nimekirja nimetuse kustutamisest ja liitumise teadaande tühistamisest teatab maakonnakomitee viivitamata nimekirja esitajale“.

„§ 30. Kandidaate võib nimekirja poolteist korda niipalju üles võtta, kuipalju maakonnanõukogu liikmeid valida on määratud. Nimekirjades, kus rohkem kandidaate, jäetakse viimased arvesse võtmata.

Kandidaatide nimekirja võib üles võtta ainult neid, kel õigus sama maakonnanõukogu või sama maakonna alevite ja linnade volikogude valimistest osa võtta“.

„§ 31. Ühte ja sama isikut ei või mitmes kandidaatide nimekirjas üles seada. On üks ja sama isik mitmes kandidaatide nimekirjas üles seatud ja kandidaadi nõusoleku teadustused selleks esitatud, siis loetakse ta kandidaadina esimesena maakonnakomiteele antud nimekirjas“.

„§ 33. Kandidaadi nõusoleku teadaanne ja soovitaja allkiri, samuti kui kandidaatide nimekiri ja liitumise teadaanne, on tagasi-võtmatu“.

„§ 35. Kandidaatide nimekirjadele, mis käesolevas seaduses ettenähtud nõuetele vastavad, märgitakse, mis kuupäeval ja tunnil nad vastu võetud. Nende andmetega kviitung antakse nimekirja esitajale“.

„§ 36. Kandidaatide nimekirjad ühes organisatsioonide nimetustega, kui see nimekirjale juurde lisatud, seatakse üles maakonnakomitee ruumides hiljemalt kaks-kümmend kaks päeva enne esimest valimispäeva“.

„§ 39. Valimisedelid peavad olema vä-lise kuju poolest ühesarnased ja sisaldama ühe

vastava maakonna kandidaatide nimekirja ilma mingi muudatuseta ja ümberpaigutamiseta ning nimekirja nimetuse, kui nimekiri oli sellega varustatud (§ 26.)“.

„§ 60. Maksvaks tunnustatud häälte kogu-arv jagatakse valimisele kuuluva maakonna-nõukogu liikmete koguarvule. Leitud terve arv on esialgne jagaja, millest valimise jagaja suurem ei või olla. Igale nimekirjade ühendu-sele, samuti ka igale iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häälte arv jagatakse esialg-sele jagajale. Jagamisel saadud terved arvud näitavad vastava nimekirjade ühenduse või iseseisva nimekirja peale langevat esialgset kohtade arvu. Lõpulikult vastava nimekirja peale langev kohtade arv ei või olla vähem esi-algsest kohtade arvust.“

Esialgselt kindlaksmääratud kohtade kogu-arv arvatakse maha valimisele kuuluvast maa-konnanõukogu liikmete koguarvust. Leitud arv näitab, mitu kohta pärast esialgset määra-mist jagamata on jäänud.

Pärast seda jagatakse igale nimekirjade ühendusele, samuti ka igale iseseisvale kandi-daatide nimekirjale antud häältearv järgi-mööda esialgsele kohtade arvule +1, +2, +3 jne. Jagamisel saadud arvudest eraldatakse nii mitu kõigesuuremat arvu, kui palju maa-konnanõukogu liikmete kohti jagamata jäi pärast esialgset jagamist; need arvud seatakse ritta vähenevas järjekorras. Viimane tähendatud arvudest on valimise jagaja.

Lõpulikult iga nimekirjade ühenduse, sa-muti ka iseseisva nimekirja peale langev maa-konnanõukogu liikmete kohtade arv määra-takse ära nii nimekirjade ühendusele, kui ka iseseisvale kandidaatide nimekirjale antud häälte arvu jagamise kaudu valimise jagajaga.

Valimisel nimekirjade ühendusele või ise-seisvale nimekirjale antud valimise jagajale võrdne häältearv annab õiguse ühe maakonna-nõukogu liikme koha saamiseks.

Kui niisugusel maakonnanõukogu liikmete kohtade jaotamisel nimekirjade ühenduste või iseseisvate kandidaatide nimekirjade keskel vii-manne koht mitmele ühendusele või mitmele iseseisvale kandidaatide nimekirjale langeb, siis antakse eesõigus sellele ühendusele või nimekirjale, millele kõige rohkem hääli on antud.

Ühesuguse häälte arvu juures otsustatakse küsimus liisu läbi“.

„§ 61. Kui eelmises (60) paragrahvis ette-nähtud jaotamisel mõne iseseisva kandidaatide nimekirja kohta rohkem maakonnanõukogu liikmete kohti langeb, kui selles nimekirjas kandidaate on, jaotatakse ülejäänud maakonna-nõukogu liikmete kohad eelmise paragrahvi korras kõigi nimekirjade ühenduste ja ise-seisvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Samas korras talitatakse ka siis, kui hiljem iseseisvas kandidaatide nimekirjas ei leidu kandidaate vabanenud maakonnanõukogu liikmete kohtade täitmiseks“.

„§ 62. Nimekirjade ühendusele antud häälte koguarv jagatakse ühenduse peale langeva kohtade koguarvuga. Saadud arv on esialgne ühenduse jagaja. Igale ühenduse nimekirjale antud häälte arv jagatakse esialgse ühenduse jagajaga. Jagamisel saadud terved arvud näitavad vastava nimekirja peale langevat esialgset kohtade arvu.

Esialgsest kindlaksmääratud kohtade koguarv arvatakse maha nimekirjade ühenduse peale langevast kohtade koguarvust. Leitud arv näitab, mitu kohta pärast esialgset määramist jagamata on jäänud. Lõpulikult määratakse iga ühenduse nimekirja peale langev kohtade arv samas korras, nagu see ette nähtud käesoleva seaduse § 60-da kolmandas lõikes, selle vahega, et seal tähendatud „nimekirjade ühendusele“ ja „iseseisvale nimekirjale“ asemel tuleb lugeda „ühenduse nimekirjale“ ning et arv, mille põhjal viimane koht määratakse, ühenduse jagajaks nimetatakse“.

„§ 63. Kandidaatide arvu puudumisel mõnes nimekirjade ühendusse kuuluvast kandidaatide nimekirjas jaotatakse ülejäänud maakonnanõukogu liikmete kohad § 62. korras teiste samasse ühendusse kuuluvate kandidaatide nimekirjade vahel.

Juhtumisel, kui vabanenud maakonnanõukogu liikmete kohtade täitmiseks üheski nimekirjade ühendusse kuuluvast kandidaatide nimekirjas enam kandidaate üle ei jäänud, jaotatakse vabanenud maakonnanõukogu liikmete kohad kõigi teiste (§§ 17.—20. korras arvesse võetud) nimekirjade ühenduste ja iseseisvate nimekirjade vahel § 60. ja järgmiste korras“.

„§ 64. Kandidaatide nimekirja piirides tunnustatakse maakonnanõukogu liikmeks valituks kõigepealt need kandidaadid, kes on saanud vähemalt nii palju nimelisi häáli, kui suur on ühenduse jagaja (§ 62), iseseisva nimekirja juures — kui suur on valimise jagaja (§ 60)“.

„§ 65. Kandidaatide nimekirja peale langevad kohad, mis eelmises (65) paragrahvis jagamata jäävad, jaotatakse järgmiselt: nimekirjale ilma üksikut kandidaati märkimata antud häälte arvust arvatakse nimekirjas seismise järjekorras esimesele, teisele, kolmandale jne. kandidaadile temale antud nimeliste häälte juurde, kui tal neid ei ole, siis tema nimele niipalju häáli, et ühenduse jagaja, iseseisva nimekirja juures — et valimise jagaja, täis saab. Ei tee üksikut kandidaati tähendamata antud häälte arvu ülejääk ka nimekirjas järg-

neva kandidaadi nimeliste häältega koos ühenduse või vastavalt valimise jagajat välja, arvatakse ülejääk nimelisteks häälteks nimekirjas seismise järjekorras esimesele kandidaadile, keda veel ei ole valituks loetud, ja arvatakse valituks see kandidaat, kellel sellega on kõige rohkem nimelisi häáli, kusjuures ühesuuruse häälte arvu juures annab nimekirja järjekord eesõiguse“.

„§ 66. Ei ole nimelisi häáli üldse antud loetakse kandidaadid valituks nimekirja järjekorras.

Ei ole üksikut kandidaati tähendamata häáli üldse antud, loetakse kandidaadid valituks nende nimeliste häälte arvu suuruse järjekorras“.

„§ 68. Kodanikud, kes süüdi on tegude toimepanekus, mille sihiks maakonnanõukogu valimiste vabadust, õigust ja korralikkust rikkuda, võetakse vastutusele Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse põhjal“.

„§ 70. Pärast valimiste toimetamise lõppu lõpetavad valimisasutused oma tegevuse ja kogu valimismaterjal saadetakse kahe päeva jooksul järelvalve asutusele, kes võib seitsme päeva jooksul vastavas kohtus administratiivkohtu korras protestiga esineda“.

„§ 73. Kui kohus toimepandud valimised terves ulatuses ära muudab, teeb järelvalve asutus korralduse uute valimiste toimepanemiseks poolteise kuu jooksul. Kui kohus üksikute maakonnanõukogude liikmete valimised tühjaks tunnustab, siis loetakse nad nõukogu liikmete nimekirjast väljaarvatuks, kuna nende asemele maakonnaavalitsuse poolt käesoleva seaduse §§ 63—64. korras vastavast kandidaatide nimekirjast uued kutsutakse.

Käesolevas paragrahvis nimetatud asjus tehtud kohtuotsused tulevad ära täita, kuid nende peale võib ühe kuu jooksul pärast kohtuotsuse väljakuulutamist Riigikohtule edasi kaevata“.

„§ 79. Maakonnanõukogude volitused kestavad kolm aastat“.

II. § 65. märkus kaotab maksvuse.

Lisa nr. 104.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

maakonnanõukogude valimise seaduse muutmise seadusele.

Maksvad omavalitsuse esituskogude valimiseadused olid kooskõlasse viidud endise Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seadusega („Riigi Teataja“

nr. 105 106 — 1920. a., sead. nr. 242). Uue Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvalgatamise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926. a., sead. nr. 17) vastuvõtmisega tekkis küsimus, kas kooskõlastada tähendatud valimiseadusi ka uue Riigikogu valimiseadusega, tehes neis vastavaid parandusi, või vastu tulles I Eesti omavalitsuse tegelaste kongressil vastu võetud soovile: asuda uute valimiseaduste väljatöötamisele, neis ette nähes liikumata nimekirjade asemel liikuvaid nimekirju. Et omavalitsuse esituskogude valimised on käesoleva aasta lõpul, siis näib otstarbekohasemana lahendada küsimust sel viisil, et omavalitsuse esituskogude valimiseadusi tuleks võimalikult kooskõlastada Riigikogu valimiseadusega, ühtlasi arvestades nende parandustega, mis on tehtud Riigikogu omavalitsuse komisjoni poolt linnavolikogude ja vallanõukogude valimiseadustes.

Peale selle on arvestatud ka maakonnanõukogude valijate valimisvabadusega — nimelt seaduseelnõu näeb ette, et maakonnanõukogude liikmeteks võib valida ainult isikuid, kel õigus sama maakonnanõukogu või maakonna linnade ja alevite volikogude valimistest osa võtta (§ 30). See uuendus on kooskõlas Eesti maakondade liidu ettepanekuga.

Lisa nr. 105.

Omavalitsuse komisjoni

SELETUSKIRI

maavolikogude valimise seadusele.

Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule „maakonnanõukogude valimise seaduse muutmise seaduse“. See valitsuse ettepanek oli tingitud vajadusest, kooskõlastada maakonnanõukogude valimise seadust uue Riigikogu valimise seaduse vastavate paragrahvidega.

Omavalitsuse komisjon pidas tarvilikuks kooskõlastada maakonnanõukogude valimise seadust terves ulatuses Riigikogu valimise seadusega ja Riigikogule esitada maakonnanõukogude valimise seaduse tervikuna, millesse mahutatud praegumaksev seadus ühes muudatustega ja täiendustega. Ühtlasi tunnustas komisjon omaks põhimõtted, mis väljendatud Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas.

Üksikute paragrahvide, tehtud muudatuste ja täienduste kohta on komisjonil järgmist seletada.

Eelnõu pealkirjaks võttis komisjon „maavolikogude valimise seadus“. Selleks andis põhjust Riigikogu otsus, millega muudeti

„vallanõukogud“ „vallavolikogudeks“. „Maakonna“ ja „maakonnavalitsuse“ asemele võttis komisjon „maa“ ja „maavalitsuse“, kuna põhiseaduse § 2. kõneleb „Läänemaast“, „Virumaast“ jne., mitte aga „Lääne maakonnast“, „Viru maakonnast“ jne.

§ 9. Komitee juhatajaks võttis komisjon „maavolikogu esimehe“ asemele „maavalitsuse esimehe“, mis tingitud kooskõlastamisest Riigikogu valimise seadusega ja mis otstarbekohasem.

§ 68. Komisjon asus seisukohale, et maavolikogude valimised tulevad kogu riigis ühel ajal läbi viia.

§ 72. Komisjon asus niihästi valla-, alevi-, linna- kui ka maavolikogude valimiseaduste arutamisel põhimõttelikult seisukohale, et iga kodanik võib ainult ühes omavalitsuse algüksuses valijate nimekirjas olla, kusjuures valija ise otsustama peab, kus tema hääletada tahab. Käesoleva paragrahvi tõlgitsemisel on siseministril õigus ka ülevalt tähendatud mõiste kohaselt arusaamatusi lahendada.

§ 73. Juhtumisel, kui valla- ja maavolikogude valimised ühe ja sama päeva peale määratakse, võib siseminister oma määrustega lähemalt korraldada, kuidas valimisi läbi viia. Seks võib siseminister määrata: kas valimisedeliste jaoks on kaks kasti või üks kast ja kas ümbrikud peavad olema erivärvilised või tulevad valla- kui ka maavolikogu valimisedelid panna ühte ümbrikku ja lasta ühte kasti. Samuti peaks siis siseminister lahendada sedelite maksvusetuks tunnustamise korra käesoleva seaduse alusel.

Lisa nr. 106.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGI TRÜKIKOJA PÕHIMÄÄRUSE MUUTMISE SEADUS.

Riigi trükikoja põhimääruse §§ 5., 12., § 20-da punktid d ja e ning § 24 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 5. Riigi trükikoja tegevuskapitaliks määratakse 100.000.000.— väärtkindlat marka, mille hulka kuuluvad kõik eelarve korras riigilt saadud summad ja endistelt Vene asutustelt päritud kui ka teistelt asutustelt tasuta üle võetud materjalid ja sisseseaded. Tegevuskapital loetakse riigikassa pressendita laenuks.

§ 12. Vabariigi Valitsuse ja riigi trükikoja nõukogu poolt ametisse kinnitatud ametnikud loetakse riigiteenistuses olevateks ja neil on kõik õigused ja kohused, mis teistelgi riigiametnikudel. Vabateenijatel on pensioni-

saamise õigus ühesugusel alusel riigiteenijatega. Nende koosseisu kinnitab Vabariigi Valitsus.

§ 20. punktid d ja e.

punkt d) laenutegemine ja võlakohustuste väljaandmise küsimused, kui summa ulatab üle 500.000.— väärtkindla marga.

punkt e) lepingute kinnitamise küsimused, kui üksuse summa ulatab üle 1.000.000.— väärtkindla marga.

§ 24. Aruandes kindlakstehtud puhaskasu jaotatakse rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal peale aruande kinnitamist järgmiselt:

- a) vähemalt 10% tagavarakapitaliks;
- b) 10% ettevõtete laiendamise kapitaliks;
- c) kuni 8% riigi trükikoja juhatuse ja nõukogu liikmetele ning juhtivatele eriteadlastele eritasuks ja muudeks otstarveteks;
- d) kuni 12% ametnikkude ja tööliste lisatasuks ja olukorra parandamiseks;
- e) ülejäänud osa riigikassa sissetulekuks.

Märkus. § 24 loetakse käesoleval kujul maksvaks 1. jaanuarist 1925. a. arvates.

Lisa nr. 107.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

riigi trükikoja põhimääruse muutmise seadusele.

Riigi trükikoja põhimäärus on analoogiline riikliku turbatööstuse põhimäärusele. Viimase suhtes on Riigikogu rahaasjanduse komisjon — läbi vaadates põhimääruse muutmise seadust, mõned muudatused heaks kiitnud. Seda Riigikogu komisjoni seisukohta arvesse võttes, tuleksid riigi trükikoja põhimääruses samuti vastavad muudatused teha, see on §§ 5., 12. ja 24-das.

Niisama nõuab ka maksimahakanud kuldbilansside seadus tarvilikke muudatusi. Vastavates paragrahvides (§§ 5 ja 20) on sõnale „mark“ juurde lisatud „väärtkindel“.

Paragrahvid, mis puutuvad 3-liikmelisse juhatusse, on riigi trükikoja põhimääruses ühe juhataja süsteemi näol juba ette nähtud. §§ 5. ja 24. uues põhimääruse kavas jäätavad välja kahemiljonilise põhikapitali amortisatsiooni maksu. Selle ebamäärase maksu otstarb on selgusetu, riigi trükikoja põhimäärusesse on see sattunud analoogiliselt varemalt vastuvõetud riikliku põlevkivi ja turbatööstuse põhimääruste kohaselt. Kuna iga tööstuslik asutus kriiside ajajärkudel kahjusid kannatab, on tõe-

näoline, et ka riigi trükikoda sarnastel ajajärkudel puudujäägiga töötada võib. Juba puudujääk üksi on tööstuslikule asutusele raskeks hoobiks, kui aga asutusel, käesoleval juhtumisel riigi trükikojal, peale puudujäägi veel kahemiljoniline maks tasuda, siis tuleb see maks ülekohtuseks lugeda ja tema tasumine võib asutuse suhtes saatusliku tagajärje omada. Seda maksu ei tunne väljamaa seadusandlus, ega ta pole ka eraaktsiaseltside juures praktiliseritav. Riigi turbatööstuse suhtes on Riigikogu rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse seisukohaga tagasimaksu ärajätmise asjus ühinenud.

§ 12. Käsitab ametnikkude ja vabateenijate õiguseid ja kohuseid. Senine põhimääruse § 12. on täiesti selgusetu, ei võimalda töö- ja hoolekandeministeeriumil ega trükikojal kategoorilist ja vastuvaidlemata seletust anda, kes kuulub pensioniseaduse alla. Uus paragrahv jätab selle otsustamise Vabariigi Valitsusele, nagu seda ka Riigikogu poolt 7. oktoobril 1924. a. vastuvõetud riigi- ja omaavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus nõuab („Riigi Teataja“ nr. 199/200 — 1924. a.).

§ 24 on muudetud vastavalt § 5-le.

Nende paragrahvide muutmisega tuleks seaduse maksimahakkamine panna 1. jaan. 1925. a. peale, sest juba 1925. a. aruande kinnitamisega tuleks lahendada kapitali amortisatsiooni maks.

Lisa nr. 108.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

riigi trükikoja põhimääruse muutmise seadusele.

Riigi trükikoja põhimääruse muutmise seadust läbi vaadates leidis rahaasjanduse komisjon, et ka riigi trükikoda peaks maksustamise suhtes alluma eraettevõtete kohta maksvatele seadustele. Sellepärast võeti see nõue § 4. esitades selle uues redaktsioonis.

§ 5. kohta peeti tarvilikuks täpselt märkida seletuskirjas, millest koosneb riigi trükikoja põhikapital.

Riigi trükikoda on saanud põhikapitali arvel:

1) teistelt asutustelt ülevõetud sissetadete ja materjalide näol:

a) väärtmärkide valmistamise osakond võeti üle 30. aprillil 1923. aastal bilansiga, mis 1. jaan. 1923. a. peale oli kooskõlastatud Mk. 10.681.337.23. Selles summas olid eelmiste aastate puhaskasu ja teised osakonna võlad ja kohustused, mis reguleeriti 1923. a.

eelarve korras, lubatud 20.000.000.— krediidiga. Vastuvõetuna võiks lugeda bilansis näidatud paberi, materjali, liikuva vara, masinate ja tähtede kogusumma Mk. 8.048.347.— ja endiselt kohtuministeeriumilt trükikoja sisse-

seade . . . . . „ 125.801.—
Mk. 8.174.148.—

b) raudteevalitsuselt (1. XII. 1923.) sisseseade ja materjal . . . . . „ 2.999.161.—

d) kaitseministeeriumilt (2. I. 1924.) sisseseade ja materjal . . . . . „ 1.770.103.50

e) posti peavalitsuselt (1. XI. 1924.) sisseseade ja materjal . . . . . „ 209.713.—
Kokku Mk. 13.153.125.50

2) eelarve korras lubatud krediitidest:

a) rahaministeeriumile trükikoja krundi ja elumaja ostmiseks . . . . . Mk. 4.873.908.—

b) riigikassale trükikoja hoonete ehitamiseks . . . . . „ 50.000.000.—

d) riigi trükikojale Mk. 20.000.000.— maha arvates sisseseade ja materjal (p. 1. a) Mk. 8.048.347.— „ 11.951.653.—

e) riigi trükikojale 1924. a. lubatud krediit . . . . . „ 20.000.000.—
Mk. 86.825.561.—

Kokku saadud Mk. 99.987.686.50

Puuduva summa Mk. 21.313.50 peale on riigi trükikoda esinenud palvega, tagasi maksta riigi trükikojale endisele väärtmärkide valmistamise osakonnale lubatud ja kinnipeetud krediidist.

Teised paragrahvid valitsuse poolt esitatud eelnõus jäid muutmata, ühinedes valitsuse seletuskirjas toodud motiividega.

Lisa nr. 109.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

ALEVIVOLIKOGUDE VALIMISTE SEADUSE MUUTMISE SEADUS.

Ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1920. a. vastuvõetud seadus alevivolikogude valimiste

kohta („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a., sead. nr. 312) muudetakse järgmiselt:

§ 1. Alevivolikogude valimisi toimetatakse aleviseaduse (Seadl. ja valits. korrald. kogu nr. 187 — 1917. a., art. nr. 1082) põhjal nende muudatustega, mis tehtud linnavolikogude valimiste ajutistes määrustes (Seadl. ja valits. korrald. kogu nr. nr. 95 ja 143 — 1917. a.).

§ 2. Alevivolikogude kui ka nende poolt valitud ametnikkude volitused kestavad kuni 1. jaanuarini 1920. a.

Lisa nr. 110.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

alevivolikogude valimiste seaduse muutmise seadusele.

Ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1920. a. vastuvõetud alevivolikogude valimisseaduse („Riigi Teataja“ nr. 147/148 — 1920. a., sead. nr. 312) § 1. on öeldud: „Alevivolikogude valimisi toimetatakse 15. juulil 1917. a. Vene ajutise valitsuse poolt antud ja valitsuse korralduste kogu nr. 187 — 1917. a. välja kuulutatud aleviseaduse põhjal, selle seaduse kohta muudatusi vastavalt tarvitusele võttes, mis Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1920. a. vastuvõetud seaduses linnavolikogude valimiste kohta ette nähtud“.

Seda arvesse võttes tekkis vajadus alevivolikogude valimisseaduse kooskõlastamisel Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvalgatamise seadusega („Riigi Teataja“ nr. 16 — 1926. a., sead. nr. 17), kas välja töötada uus alevivolikogude valimisseadus, kus oleksid ette nähtud kõik üksikasjad, või minna varemalt Vabariigi Valitsuse poolt määratud teed. Valiti viimane tee, sest et nii linna- kui ka alevivolikogude valimisseadused on ajutist laadi (Linnavolikogude valimiste ajutised määrused — Seadl. ja valits. korrald. kogu nr. nr. 95 ja 143 — 1917. a., — ajutine aleviseadus, — Seadl. ja valits. korrald. kogu nr. 187 — 1917. a.); ja teiseks, tehes teatavaid muudatusi linnavolikogude valimiste ajutistes määrustes, ei oleks neid muudatusi vaja teha alevivolikogude valimisseaduses.

Vastavalt sellele parandusele on kokku seatud esitatav seaduseelnõu.

Lisa nr. 111.

Omavalitsuse komisjon;

SELETUSKIRI**alevivolikogude valimise seadusele.**

Ühenduses teiste omavalitsuste valimis-seaduste ühtlustamisega Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise nõudmise seadusega on tarvilik vastavaid muudatusi ette võtta ka alevivolikogude valimise seaduses. Vastava eelnõu esitas Vabariigi Valitsus, mis komisjonis uue linnavolikogude valimise seaduse vastuvõtmise tõttu tuli ümber töötada.

Omavalitsuse komisjon leidis otstarbekohaseks maksuma panna alevivolikogude valimise läbiviimiseks vastavaid paragrahve uuesti linnavolikogude valimise seadusest (§ 1). Ühes sellega kuuluksid muutmisele Vene ajutise valitsuse seaduse paragrahvid ühes pärastiste muudatustega, mis käsitavad alevivolikogude valimisi, volikogude liikmete arvu ja nende volituste kestuse aega (§ 4).

Volikogude kestuse ajaks otsustas komisjon määrata kolm aastat. Uutes alevites kestaksid aga volikogude volitused kuni olevate alevite volikogude volituste kestuseni, kuna komisjon seisukohale asus, et alevivolikogude valimised üle riigi ühel ajal peaksid olema. Käesoleval aastal peaksid selle põhimõtte läbiviimiseks uuesti valimisele tulema volikogud ka neis alevites, kus volikogude volitused käesoleval aastal ei lõpe. Alevivalitsuste volitused peavad loomulikult lõppema alevivolikogude volitustega. Et aga maksvas aleviseaduses vastav paragrahv küllalt selgelt pole redigeeritud, on see seisukoht § 2. märkusesse sisse võetud (§ 2.).

Alevivolinnikude arv (§ 3) jääb endiseks.

Lisa nr. 112.

Vabariigi Valitsuse ettepanek
II Riigikogule 11. märtsist 1926. a.

KROONU HANGETE JA TÖÖVÖTETE SEADUSE TÄIENDAMISE SEADUS.

(Vaata lisa nr. 114).

Lisa nr. 113.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadusele, esitatud II Riigikogule 11. märtsil 1926. a.

(Vaata lisa nr. 115.)

Lisa nr. 114.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KROONU HANGETE JA TÖÖVÖTETE SEADUSE TÄIENDAMISE SEADUS.

1. Kroonu hangete ja töövõtete seaduse § 38. redigeeritakse järgmiselt:

§ 38. Kroonu hangete ja töövõtete lepingud kindlustatakse järgmiselt: 1) kinnisvara pantimisega; 2) vallasvara pantimisega; 3) käemeeste vastutusega; 4) seadusliku viivustrahviga, ja 5) seaduslikul alusel tegutsevate krediitasutuste garantiikirjadega.

2. Sama seaduse esimene peatükk, kolmas jaotus, Rooma V täiendatakse järgmise p. 5-ga:

5) Garantiikirjad.

§ 90¹. Krediitasutused annavad välja kroonu hangete ja töövõtete lepingute kindlustuseks garantiikirju üldises krediit-operatsioonide korras, järelikult alluvad garantiikirjad tähtaegade ja kindlustuste suhtes kõigile krediit-asutuse põhikirjas ja seadustes krediit-operatsioonide kohta ettenähtud nõuetele.

Lähemad määrused selle kohta, missugustel tingimistel võib vastu võtta krediitasutuste garantiikirju riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustuseks, antakse rahaministri poolt ja avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 90². Riigiasutuste nõudmised garanteerija vastu riiklikkude hangete ja töövõtete asjus rahuldatakse riiklikkude vastuvaidlemata sissenõudmiste korras (Riiklikkude vastuvaidlemata sissenõudmiste seadus, XVI köide, 2. jagu).

Krediitasutuse maksujõuetuse korral kuuluvad need nõuded rahuldamisele esimeses järjekorras (Sead. kogu XVI k. Tsiviil kohtupidamise sead. § 1899 — lisa § 36. p. 4.).

§ 90³. Garanteerija kannab vastutust riigiasutuste eest solidaarselt peavõlgnikuga ja ei või garanteeritud summade väljamaksmise eest kõrvale hoida, kui seda eelmises (90²) paragrahvis tähendatud korras nõutakse, ei vastuvaidlemise teel lepingu vastu, mis on aluseks tema poolt enda peale võetud kohustusele, ei ka vastuõuete tasaarvamise teel.

§ 90⁴. Riigiasutuse korraldust garanteerijalt tema poolt garanteeritud summade vastuvaidlemata korras sissenõudmise kohta ei panda seisma ka siis, kui kontrahendi või garanteerija poolt selle riigiasutuse vastu garantiid või garantiile aluseks oleva lepingu pärast nõudmine on tõstetud, nii kaua kui selles asjas täitmisele kuuluvat sisulikku tsiviil kohtuotsust ei ole tehtud, mis garanteerija vastutusest vabastab.

§ 90⁵. Garanteerija võib seda raha, mis temalt vastuvaidlematalt sisse nõutud, riigilt tagasi nõuda ja ühtlasi tehtud kahju tasumist nõuda harilikus tsiviilkohtu korras, kui riigiasutus temalt raha garantii põhjal sisse on nõudnud, ilma et leping, mis peavõlgnikuga tehtud, selleks seaduslikku alust oleks andnud.

Lisa nr. 115.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadusele.

Eestis on senini maksvad riiklikkude hangete ja töövõtete asjus Vene seadused, mille põhjal sellekohaste lepingute kindlustuseks vastu võetakse kinnisvarad, sularaha ja ka väärtpaberid perioodiliselt rahaministri poolt kindlaksmääratava hinnaga (Riikl. hangete ja töövõtete seadus, §§ 38—77). See riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustamise kord teeb suuri raskusi ja ei ole kaugeltki otstarbekohane.

Tuleb arvesse võtta, et praegusel ajal Eesti rahaturg veel väga kitsastes raamides püsib, sest kapitalide kogumise protsess on alles oma algstaadiumis ja terves riigis annab end teataval määral tegevuskapitali puudus tunda. Niisugustes oludes riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustamist sularahas nõuda ei oleks otstarbekohane, sest see takistaks tervet rida töö- ja teguvõimelisi isikuid ja ärisid riiklikkudest hangetest ja töövõtetest osa võtmast, kuna hoopis väike salgake rahaliselt jõukaid isikuid niiviisi selles asjas monopoli oma kätte saaks, mille tagajärg aga oleks hindade tõstmine.

Mis puutub edasi hangete ja töövõtete kindlustamisesse väärtpaberitega, siis tuleb siin kõigepealt arvesse võtta, et Eestis väljastatud väärtpaberite arv õige väike on; riiklikkudest paberitest on käimas ainult võidulaenu piletid, kuna aga erapaberitel sageli püsiv ja kindel turg puudub, kus võimalik oleks neid börsihinnaga müüa. Kõige selle tõttu on väärtpaberitel meil hangete ja töövõtete kindlustusobjektidena esialgu veel õige vähene tähtsus.

Tegeliku elu nõudmised sunnivad sellepärast teisi võimalusi riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustamiseks ära kasutama. Niisuguse võimaluse pakuvad krediitasutuste garantiikirjad. Neil on järgmised positiivsed omadused: nad ei immobiliseeri olemasolevaid rahalisi kapitali, nad annavad võimaluse laemal ettevõtjate ringil riiklikkudest hangetest

ja ettevõtetest osa võtta, sellega võistlust suurendades ja hindu alandades ja lõpuks, on nad võrdlemisi kinnisvarade ja liiategi väärtpaberitega teatud tingimistel palju kergemini realiseeritavad.

Krediitasutuste garantiikirjade ärakasutamisel riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustustena on tähtsad järgmised kaks põhitingimust: garanteerija peab olema maksujõuline ja riigil peab kindlustatud olema garanteeritud summa viibimata kättesaamine.

Esimese tingimuse kohaselt määrab seaduseelnõu § 38³, et lähemad määrused selle kohta, missugustel tingimustel võib vastu võtta krediitasutuste garantiikirju riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustuseks, annab välja rahaminister.

Teise tingimuse täitmiseks paneb seaduseelnõu maksma järgmised alused:

a) nõudmised garanteerijate vastu rahuldakse riiklikkude vastuvaidlemata sissenõudmiste korras (§ 38⁴); krediitasutuse maksujõuetuse korral kuuluvad eelmised nõuded rahuldamisele esimeses järjes;

b) garanteerija kannab vastutust solidaarselt kontrahendiga (peavõlgnikuga) ja riigi nõudmiste vastu garanteeritud summade väljamaksmise asjus ei või vaielda. 1., ei sel põhjal, et see nõudmine käesoleva hanke ja ettevõtte lepingus sisalduvatele määrustele ja nende kindlustamise korrale ei vasta (§ 38⁵) ja 2., ei ka riigi vastu tõstetud vastunõudmiste kompenseerimise alusel (§ 38⁶ 1. lõige).

Garanteerijale jääb, arusaadavalt, õigus harilikus kohtukorras temalt sissenõutud summa tagasimaksmist ja sissenõudmise tõttu tekkinud kahju tasumist nõuda (§ 38⁶ 2. lõige).

Niisugune vahekord valitsuse ja riiklikkude hangete ja töövõtete kindlustajate vahel kaitseb täiel määral riiklikke huviseid ja pakub ühtlasi kaubandusele ja tööstusele uue kergendatud legaalse kindlustusviisi kohustuste ülevõtmisel riiklikkude hangete ja töövõtete asjus.

Lisa nr. 116.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

kroonu hangete ja töövõtete seaduse täiendamise seadusele.

Käesoleva seaduseelnõuga tahetakse seni maksvat seadust kroonu hangete ja töövõtete kindlustamise suhtes täiendada krediitasutuste garantiikirjade sissevõtmisega.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõu §§ 38, 90¹, 90² ja 90³ juures üldkomisjon sisu-

lisi muudatusi ei teinud. Küll aga muutis üldkomisjon § 90⁴ ettenähtud garantiide sissenõudmise seismapaneku korda, kustutades „tsiviilkohtu“ ning jättes eelnõusse sõna „kohtu“ selle asemele, mis annab laiema mõiste, sest senise praktika järgi lahendatakse neid küsimusi ka administratiivkohtu korras. Sama muudatus on tehtud ka § 90⁵.

Selgituseks peab märkima, et § 90³ tähen- datud lepingu all mõistetakse vahekorda ga- ranteeri ja ning riigi vahel, kuna § 90⁵ ette- tulev leping on siduvaks peavõlgniku-teolise ja riigi vahel.

Garantiikirjade kustutamise suhtes on pool- tel vabad käed, kokku leppides igal üksikul juhusel garanti kestuse ning automaatse kus- tumise korra kohta. Lähemad määrused kre- diitasutuste garantiikirjade väljaandmise korra ja vastuvõtmise kohta kroonu hangete ja töö- võtete kindlustuseks annab rahaminister.

Üldkomisjon esitab käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 117.

Vabariigi Valitsuse ettepanek
II Riigikogule 9. märtsil 1926. a.

VIIMSI-TAMMENEEME-LEPPNEEME TEE ÕIENDAMISEKS MAA SUND- VÕÖRANDAMISE SEADUS.

(Vaata lisa nr. 119.)

Lisa nr. 118.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

**Viimsi - Tammeneeme - Leppneeme tee
õiendamiseks maa sundvõõrandamise
seadusele, esitatud II Riigikogule 9. märtsil
1926. a.**

(Vaata lisa nr. 120.)

Lisa nr. 119.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

VIIMSI-TAMMENEEME-LEPPNEEME TEE ÕIENDAMISEKS MAA SUND- VÕÖRANDAMISE SEADUS.

§ 1. Harju maakonna Viimsi valla Viimsi-
Tammeneeme-Leppneeme II klassi tee õien-

damiseks sundvõõrandatakse tarvisminev maa
Harju maakonnavalitsuse korraldusse Viimsi
vallas asuvatelt Viimsi mõisast lahutatud järg-
mistelt maaüksustelt:

a) Uuetoa (kinnistuse nr. 3269) talu kül-
jest 3092,4 ruutmeetrit,

b) Pärtli (kinnistuse nr. 3256) talu küljest
2253,36 ruutmeetrit,

d) Kiltsi (kinnistuse nr. 3299) talu küljest
2237,04 ruutmeetrit,

e) Vanatoa (kinnistuse nr. 3367) talu kül-
jest 1161 ruutmeetrit.

§ 2. Sundvõõrandatud maade eest Harju
maakonnavalitsus maksab senistele omanik-
kudele tasu vastavate seaduste järgi.

§ 3. Sundvõõrandamise teostab siseminis-
teerium.

Lisa nr. 120.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadusele.

Kindral Laidoner märgukirjaga 23. ja-
nuarist 1925. a. juhtis Harju maakonnavalit-
suse tähelepanu asjaolule, et Tallinna kaitse
mõttes merepoolt küljest on isäraline tähtsus
Viimsi poolsaare ida ja põhja-ida rannal.
Praegune tee sinna viib läbi Viimsi asunduse,
üle Viimsi põldude ja läbi Lubja küla. Selle
tee peal on mitu väga järsku tõusu ja langust,
ja pealegi läheb tee sellel ulatusel kohati mööda
mäe külgi, kus tee on väga kitsas ja halb.
Kahurväe läbisõit seda teed mööda on praegu
väga raske, rasketel kahuritel täiesti võimatu,
mis Tallinna kaitse mõttes väga hädaohtlik.

Kõiki neid takistusi võiks kergesti kõrval-
dada, ajades uus tee mäe alt, läänepoolt Viimsi
asundust ja põhja-lääne poolt Lubja küla,
nagu see on märgitud juurdelisatud kaartil.
Uut teed tuleks ehitada mitte rohkem kui
2 kilomeetrit võrdlemisi kindla põhjaga ma-
alal. Riigikaitse huvides tuleksid juba 1925. a.
tähenatud teosed ehitada, mis võimaldaks
tarviliku ühenduse Viimsi poolsaare põhja-ida
ja ida rannaga ning oleks ka suureks kergen-
duseks kohalikele elanikkudele mitte ainult
Viimsi ida, vaid ka lääne rannas, kes saaksid
lähema ja palju parema ühenduse pealinnaga
kui senini, sest jääksid ära järsud tõusud ja
kitsad rasked kohad mäe külgedel. Tallinna
kindluse ehituse juures Vene ajal ei pandud
mingit rõhku ühenduste peale idapool Tallin-
nat, kuna vaenlast oodati läänest. Meil võib
aga tulla sõjahädaohidast.

Selle, kindral Laidoner'i poolt nii riigikaitse kui kohalikkude elanikkude huvides soovitatud Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme teeosa uuele kohale asetamiseks seal, kus see läheb läbi riigimaadest, põllutöoministerium lubas tarviliku maa tasuta, kuid nelja talukoha omanikud, kelle maadest uuelt rajatav teeosa ka läbi läheb, keelduvad selleks maad andmast, on maa vabatahtlikult lubamisest igasuguse tasu eest kategooriliselt ära öelnud.

Seepärast Harju maakonna valitsus palub Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme eeltähendatud teeosa õiendamiseks tarviliku maa sundvõõrandamist nendelt maaomanikkudelt, kes on keeldunud seda lubamast vabatahtlikult, nimelt Viimsi vallas asuvatelt Viimsi mõisast lahutatud järgmistelt taludelt:

1) Uuetoa (kinnistuse nr. 3.269) — Jüri Hansu p. Kristjuhani — talu heinamaast 257,10 meetri pikkuselt ja 12,00 meetri laiuselt, kokku 3.092,40 ruutmeetrit;

2) Pärtli (kinnistuse nr. 3.256) — Ado Teichmann'i pärijate lese Anete Jüri tr. Teichmann'i ja Anton, Feodor, Voldemar, Ludvig, Salme, Laura ja Pauline Ado laste Teichmann'ide — talu heinamaast 187,78 meetri pikkuselt ja 12,00 meetri laiuselt, kokku 2.253,36 ruutmeetrit;

3) Kiltsi (kinnistuse nr. 3.299) — Andres Otto p. Papli — talu heinamaast 186,42 meetri pikkuselt ja 12,00 meetri laiuselt, kokku 2.237,04 ruutmeetrit;

4) Vanatoa (kinnistuse nr. 3.367) — Jaak Kivisilla — talu heinamaast 96,75 meetri pikkuselt ja 12,00 meetri laiuselt, kokku 1.161,00 ruutmeetrit.

Harju maakonna valitsus, kes võõrandamist palub ja kelle korraldusse võõrandatav maa läheb, maksab maa eest senistele omanikkudele tasu sellekohaste seaduste järgi (S. K. X k., tsiviilsead. 1914. §§ 577. — 593. ja § 582. muutm. sead. 22.VI 1922. „R. T.“ 1922. nr. 86).

Võõrandamise teostab siseministerium (Tsiviilsead. §§ 577., 587. ja 588.).

Lisa nr. 121.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Viimsi-Tammeneeme-Leppneeme tee õiendamiseks maa sundvõõrandamise seadusele.

Üldkomisjon ühineb Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividega. Komisjon on eelnõu vastu võtnud sisuliselt muutmata Vabariigi Valitsuse ettepanekus.

Lisa nr. 122.

Vabariigi Valitsuse ettepanek II Riigikogule 23./28. septembril 1925. a.

KARISTUSEMÄÄRUSED KAITSEVÄE- TEENISTUSE SEADUSE RIKKUMISE ASJUS.

(Vaata lisa nr. 124).

Lisa nr. 123.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

karistusemäärustele kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus, esitatud II Riigikogule 23./28. septembril 1925. a.

(Vaata lisa nr. 125).

Lisa nr. 124.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

KARISTUSEMÄÄRUSED KAITSEVÄE- TEENISTUSE SEADUSE RIKKUMISE ASJUS.

I osa.

§ 1. Kes kohustatud oli ennast kohalikus arvestamise asutuses III järgu reservi arvele võtmiseks üles andma ja süüdlane on selles, et ta seda kohustust ei täitnud kuni 1. novembrini sel aastal, millal tema 17 aastat vanaks sai, karistatakse rahatrahviga mitte üle kolmetuhande marga.

Sama karistuse alla langeb 17 kuni 55 aasta vanune kodanik, kes mõnesugustel põhjustel veel üldse kaitseväeteenistuse kohuslike kodanikkude arvele võetud ei ole, kuid arvestamise alla kuulus, ja kes süüdlane on selles, et ta ilmudes valla, alevi ehk linna piirkonda ennast 7 päeva jooksul kohalikus arvestamise asutuses ülesse ei andnud kaitseväeteenistuse kohuslike kodanikkude arvele võtmiseks.

§ 2. Kes kohustatud oli ennast kaitseväeteenistuse kutseluste nimekirjadesse sissekandmiseks ülesse andma ja süüdlane on selles, et ta seda kohustust ei täitnud kuni selle aasta 1. veebruarini, mille aasta alguks tema 20 aastat vanaks oli saanud, karistatakse rahatrahviga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 3. Kes kaitseväeteenistuse komisjoni ilmuma pidi vanaduse kindlaksmääramiseks

väljuse järele ja süüdlane on selles, et ta ilma mõjuva põhjusega selleks määratud ajaks ei ilmunud, karistatakse rahatrahviga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 4. Kaitseväeteenistuse kutsealuste nimekirjadesse sissekantud kodanik, kes oli kohustatud kaitseväeteenistuse komisjoni poolt välja kuulutatud kohta ja ajal ilmuma kaitseväeteenistusse vastuvõtmiseks või arstlikule järelkatsumisele või läbivaatamisele ja süüdlane on selles, et tema ilma mõjuva põhjusega ei ilmunud, kuid peale ilmumist või tabamist kaitseväeteenistusse vastu võetud ei saanud, karistatakse:

kui ta ilmus enne 16. aprilli või 16. oktoobrit vastavalt — kas aasta esimese või teise kutse meeste sekka kuulus — arestiga mitte üle kolme nädala;

kui ta ilmus või tabati enne 30 aastat vanaks saamist — vangimajaga mitte üle ühe aasta;

kui ta ilmus või tabati peale 30 aastat vanaks saamist — kinnipidamisega parandusmajas mitte üle kolme aasta.

§ 5. Süüdlast selles, et ta

1) kaitseväeteenistuse kohustuste täitmisest kõrvale hoidmise sihiga ise või teise isiku läbi tekitas enese juures kehavigastuse või tervisrikke,

2) pettust tarvitas kaitseväeteenistuse kohustuste täitmisest vabanemiseks või temale seadusega mitte antud kergenduste saamiseks,

karistatakse peale kaitseväeteenistusse määramist kinnipidamisega sõjaväe üksikvangistuses mitte üle nelja kuu.

§ 6. Süüdlast selles, et ta tekitas teisele isikule, tema soovil või nõusolekul kehavigastuse või tervisrikke sihiga takistada tema kaitseväeteenistusse võtmist või et ta pettust tarvitas selle isiku vabastamiseks riigikaitse kohuste täitmisest, karistatakse:

kinnipidamisega parandusmajas mitte üle kolme aasta.

§ 7. Süüdlast selles, et ta teist isikut kihutas riigikaitse kohuste täitmisest kõrvale hoiduma, karistatakse:

vangimajaga mitte üle ühe aasta.

§ 8. Süüdlast selles, et ta tegelikult kaitseväeteenistuses seisvat isikut kihutas väejuoksule või muude teenistuskohuste täitmata jätmisele, karistatakse:

vangimajaga mitte üle ühe aasta.

§ 9. Süüdlast selles, et ta varjas teadvalt väejuoksikut või isikut, kes kuulub käsutus-, reserv- või maakaitseväge ja kaitseväeteenistusest kõrvale hoidub, karistatakse:

vangimajaga mitte üle ühe aasta.

§ 10. Käsutus-, reserv- ja maakaitseväge last, kes süüdlane on selles, et ta vastavale

asutusele, käsutus-, reserv- ja maakaitseväge arvestamiseks ettenähtud teateid hoopis või õigel ajal ei andnud, karistatakse:

rahatrahviga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 11. Reserv- või maakaitseväge ohvitseri, kes süüdlane on selles, et ta oma alalisest elukohast ajutiselt lahkudes vastavaid abinõusid tarvitusele ei võtnud, et valitsuse korraldused kaitseväeteenistusse kutsumise asjus ajutisel viibimise kohal õigel ajal tema kätte jõuaksid, karistatakse:

rahatrahviga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 12. Kontrollkõrvalduse kutse alla kuuluvat kaitseväeteenistuse kohuslikku kodanikku, kes kutse piirkonnas asub ja süüdlane on selles, et ta ilma mõjuva põhjusega määratud ajaks kontrollkõrvaldusele ei ilmunud, karistatakse:

arestiga mitte üle seitsme päeva.

II osa.

§ 13. Selles seaduses §§ 1., 2., 3., 4. esimese ja teine punkt, 5., 7., 8., 9., 10., 11. ja 12. ettenähtud süüteo alluvad rahukohtunikule, teised — rahukogule esimeses astmes.

§ 14. Selles seaduses ettenähtud süütegude arutamisel tuleb käia Uue kriminaalseadustiku üldosa määruste järele.

§ 15. Vana Nuhtluseaduse (Uloshenie o Nakasaniah) §§ 506 — 531 muudetakse ära.

Lisa nr. 125.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

karistusemääruste kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus.

Kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse maksmapanemisega tekib tarvidus maksva Nuhtlus Seaduse (Uloshenie o Nakasaniah) §§ 506 — 531 ümber töötada kooskõlas tähen-datud seadusega.

Ühtlasi on loomulik, et uued normid maksma pannakse vastavalt uue kriminaalseadustiku üldosa põhimõtetele, nagu see viimasel ajal kõigi uute kriminaalnormide maksmapanemisel on sündinud.

Põhimõttelised muudatused maksvas seaduses, mis ei olene uue kriminaalseadustiku süsteemist, vaid kaitseväeteenistuse kohustuse seadusest, on järgmised:

1) Seni maksva ühekordse registreerimise asemel on arvesse võetud, et kaitseväeteenistuse kohustuse seaduseelnõu näeb ette §§ 150. ja 63. 17-aastaliste kodanikkude III

järgu reservi ja 20-aastaliste kodanikkude kaitseväeteenistuse kutsealuste arvele võtmist.

2) Vene kaitseväe komisjonide töö hooaeg kestis sügisest kuni 15. veebruani, meil kuni 16. aprillini ja 16. oktoobrini, mille tõttu on ette nähtud kergem karistus neile kodanikkudele, kes tähtajaks hiljaks jäänud, kuid kuni ülemaltähendatud terminiteni ilmunud on.

3) Vene kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse järgi ei kuulunud need, kes kuni 34 a. vanaks saamiseni ennast väeteenistusest kõrvale hoidnud, tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmise alla, vaid said maakaitseväge (opoltschenije) arvatud. Kaitseväeteenistuse kohustuse seaduseelnõu § 2. j. 3 p. b on vastav vanadus 30 aastat, selle vahega, et eelnõu järgi nad saavad reservväkke arvatud.

4) Kaitseväeteenistuse kohustustest kõrvalehoidjad, kes tegelikku teenistusse vastu võetud, langevad eelnõu XVIII peatüki järgi sõjakohtu alla. See iseenesest uuendus pole, vaid maksab juba 1916. a. uue sõja Nuhtlus Seaduse § 129. redaktsioonist peale N. S. §§ 509., 510. ja t. põhimõtted on vastavalt välja jäetud.

5) Nuhtlus Seaduse § 514² kohast paragrahvi karistusemäärustes pole, sest selle paragrahvi p. 1. on § 508. kordamine. P.p. 2. ja 3. erinesid § 508¹. ja § 513. ainult karistus raskuse suhtes. Et aga karistusemääruste § 4-das on uue kriminaalseadustiku põhimõtete kohaselt ainult karistuse ülemmäär märgitud, siis langevad ära põhjused, miks N. S. § 514². väljamaal viibivatele kutsealustele erilist karistust ette nägi.

6) Vene kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse §§ 308 — 319, 362 — 407 ja 461 nägid ette mitmesuguste teadete andmist üksikute reserv- ja maakaitsevägealaste liikide kohta. Uus eelnõu aga annab üldised juhtnõõrid, mida kõik käsutus-, reserv- ja maakaitsevägealased peavad täitma. V. §§ 152, 154 ja 156. Eriline norm ohvitseride kohta § 11. on loodud vastavalt kaitseväeteenistuse kohustuse seaduseelnõu § 194. Vene kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse §§ 386. ja 382. ettenähtud kohuseid Eesti eelnõu ohvitseride ja arstide peale ei pane, selle tõttu ei ole karistusemäärustes paragrahvi, mis vastaks Nuhtlus Seaduse § 516¹.

Karistusemäärustele vastavad kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse paragrahvid on järgmised:

Karistusemäärused.	Kaitseväeteenistuse kohustuse seadus.
§ 1	§ 150.
§ 2	§ 63.
§ 3	§ 64.
§ 4	§§ 19, 20, 74, 78, 79, 2 j. 3, p. b.

Karistusemäärused.

Kaitseväeteenistuse kohustuse seadus.

§§ 5, 6, 7, 8, 9. §	— —
§ 10	§§ 152, 154 ja 156.
§ 11	§ 194.
§ 12	§ 161.

Lisa nr. 126.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

karistusemäärustele kaitseväeteenistuse seaduse rikkumise asjus.

Üldiselt peab üldkomisjon käesoleva eelnõu Vabariigi Valitsuse eelnõu seletuskirjas toodud motiividel tarvilikuks.

Komisjon kustutas Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõust § 1. esimese lõike, milles oli ette nähtud karistusnorm 17 — 20-aastaste noortemeeste kohta, kes kaitseväeteenistuse seaduse järgi on kohustatud ennast kohalikus arvestamise asutuses III järgu reservi võtmiseks teatama ja kes seda ei teinud, järgmistel põhjustel:

1) üldpõhimõttelikult ei saa allealisi karistada,

2) kui neid karistada, siis langeb rahatrahvi tasumine tegelikult vanemate või eestkostjate peale,

3) arestiga karistamist ei saa käesoleval juhtumisel üldse õiglaseks pidada.

Teistes paragrahvides ettevõetud parandused on tingitud ühtlustamisest kaitseväeteenistuse seadusega.

Üldkomisjon esitab käesoleva eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 127.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

RIIGI 1926./27. A. LISAEELARVE NR. 2.

Suurendamine.

Korralised kulud.

Riigikogu.

Peatükk II.

Kantselei.

§ 1. Palgad	124.300.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	70.000.—
§ 9. Majapidamine	14.100.—
§ 10. Sõidukulud	2.800.—
	<hr/>
Kantselei	211.200.—
Riigikogu	211.200.—

Riigivanem ja riigikantselei.**I jagu.****Peatükk I.****Riigivanem.**

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	19.600.—
§ 8. Kantseleikulud	30.000.—
§ 10. Sõidukulud	75.000.—
§ 14. Hoonete remont	89.000.—
Riigivanem	213.600.—

II jagu.**Riigikantselei.**

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	59.600.—
§ 8. Kantseleikulud	100.000.—
Riigikantselei	159.600.—

Peatükk III.**Riigiarhiiv.**

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	40.000.—
Riigiarhiiv	40.000.—

Peatükk IV.**Riigi statistika keskbüroo.**

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	54.000.—
Riigi statistika keskbüroo	54.000.—

Riigivanem ja riigikantselei	467.200.—
-------------------------------------	------------------

Riigikontroll.

§ 1. Palgad	1.042.600.—
§ 2. Ametsõidud	400.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	400.000.—
§ 8. Kantseleikulud	60.000.—
§ 40. Kodifikatsioon ja kirjastamine	100.000.—
Riigikontroll	2.002.600.—

Rahaministeerium.**Peatükk I.****Keskasutus.**

§ 1. Palgad	97.200.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	50.000.—
§ 8. Kantseleikulud	80.000.—
Keskasutus	227.200.—

Peatükk II.**Riigikassa.**

§ 1. Palgad	255.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	64.400.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	100.000.—
§ 9. Majapidamine	7.400.—
§ 12. Vallasvara	40.000.—
§ 23. Väärtmärkide valmistamine	5.300.000.—
§ 90. Segakulud	15.000.—
Riigikassa	5.781.800.—

Peatükk III.**Otsekoheste maksude peavalitsus.****A. Keskasutus.**

§ 1. Palgad	201.800.—
§ 2. Ametsõidud	100.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	95.000.—
§ 9. Majapidamine	35.000.—

Otsekoheste maksude peavalitsus	431.800.—
--	------------------

B. Riigi kinnisvarade maksuamet.

§ 1. Palgad	58.100.—
§ 2. Ametsõidud	15.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	16.600.—
Riigi kinnisvarade maksuamet	89.700.—

C. Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee.

§ 1. Palgad	26.800.—
§ 9. Majapidamine	1.700.—
Iseäralise tulu- ja ärimaksu komitee	28.500.—

D. Maksujaoskonnad.

§ 1. Palgad	640.000.—
§ 2. Ametsõidud	9.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	366.400.—
§ 8. Kantseleikulud	160.000.—
§ 9. Majapidamine	8.400.—
Maksujaoskonnad	1.183.800.—

Otsekoheste maksude peavalitsus	1.733.800.—
--	--------------------

Peatükk IV.**Aktsiisi peavalitsus.****A. Keskasutus.**

§ 1. Palgad	162.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	36.000.—
§ 9. Majapidamine	8.500.—
Aktsiisi peavalitsuse keskasutus	207.100.—

B. Aktsiisi ringkonnad.

§ 1. Palgad	517.900.—
§ 2. Ametsõidud	581.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	398.400.—
§ 8. Kantseleikulud	67.400.—
§ 9. Majapidamine	44.900.—
Aktiisi ringkonnad	<u>1.609.600.—</u>

C. Piirituse monopol.

§ 1. Palgad	130.000.—
§ 2. Ametsõidud	5.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	394.800.—
§ 8. Kantseleikulud	17.500.—
§ 9. Majapidamine	691.100.—
§ 11. Veokulud	2.700.—
§ 12. Vallasvara	125.000.—
§ 26. Piirituse monopoli eriku- lud	55.537.400.—
Piirituse monopol	<u>56.903.500.—</u>
Aktiisi peavalitsus	<u>58.720.200.—</u>

Peatükk V.

Tolli peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 9. Majapidamine	1.700.—
Tolli peavalitsuse keskasutus	1.700.—

B. Tallinna peatolliamet.

§ 1. Palgad	811.000.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	450.000.—
§ 9. Majapidamine	11.300.—
Tallinna peatolliamet	<u>1.302.300.—</u>

C. Tolliametid.

§ 1. Palgad	326.000.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	230.000.—
Tolliametid	<u>586.000.—</u>
Tolli peavalitsus	<u>1.890.000.—</u>

Peatükk VI.

Kinnisvarade hindamise amet.

§ 1. Palgad	419.700.—
Kinnisvarade hindamise amet	<u>419.700.—</u>
Rahaministeerium	<u>68.772.700.—</u>

Kaubandus-tööstusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	14.400.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtu- kulud	167.200.—
§ 8. Kantseleikulud	14.000.—
§ 9. Majapidamine	7.900.—
§ 14. Hoonete remont	200.000.—
§ 90. Segakulud	98.000.—
Keskasutus	<u>501.500.—</u>

Peatükk III.

Tööstusosakond.

§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	50.000.—
Tööstusosakond	<u>80.000.—</u>

Kaubandus-tööstusminis- teerium	<u>581.500.—</u>
------------------------------------	------------------

Haridusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	71.400.—
Keskasutus	71.400.—

Peatükk II.

Majandusosakond.

§ 1. Palgad	51.200.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	150.000.—
§ 9. Majapidamine	15.800.—
Majandusosakond	<u>247.000.—</u>

Peatükk III.

Kooliosakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	61.100.—
Kooliosakonna keskasutus	<u>61.100.—</u>

B. Riigikoolid.

§ 1. Palgad	1.314.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	187.800.—
§ 8. Kantseleikulud	22.700.—
§ 9. Majapidamine	307.300.—
Riigikoolid	<u>1.832.400.—</u>

C. Avalikud ja erakoolid.

§ 1. Palgad	45.422.100.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	2.100.000.—
Avalikud ja erakoolid	47.522.100.—
Kooliosakond	49.415.600.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

B. Tartu ülikool.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	670.800.—
§ 9. Majapidamine	120.700.—
§ 15. Kultuuriline toetus	260.000.—
Tartu ülikool	1.051.500.—

C. Tallinna tehnikum.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	28.000.—
§ 9. Majapidamine	9.100.—
Tallinna tehnikum	37.100.—

D. Riigi keskarhiiv.

§ 1. Palgad	51.500.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	18.400.—
§ 9. Majapidamine	7.700.—
Riigi keskarhiiv	77.600.—
Teaduse- ja kunstiosakond	1.166.200.—

Peatükk V.

Rahvussekretärid.

§ 1. Palgad	18.000.—
Rahvussekretärid	18.000.—
Haridusministeerium	50.918.200.—

Kohtuministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	119.700.—
§ 8. Kantseleikulud	25.000.—
§ 9. Majapidamine	1.700.—
Keskasutus	146.400.—

Peatükk II.

Kohtud.

A. Riigikohus.

§ 1. Palgad	333.400.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	98.000.—
§ 8. Kantseleikulud	25.000.—
§ 9. Majapidamine	2.000.—
Riigikohus	458.400.—

B. Kohtupalat.

§ 1. Palgad	348.800.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	63.100.—
§ 41. Tunnistajate ja ekspertide tasu	156.900.—
Kohtupalat	568.800.—

C. Rahukogud.

§ 1. Palgad	2.859.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	1.034.700.—
§ 8. Kantseleikulud	807.000.—
§ 9. Majapidamine	169.500.—
§ 12. Vallasvara	394.000.—
§ 14. Hoonete remont	840.800.—
§ 41. Tunnistajate ja ekspertide tasu	3.931.000.—
Rahukogud	10.036.000.—
Kohtud	11.063.200.—

Peatükk III.

Prokuratuur.

§ 1. Palgad	548.500.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	218.300.—
Prokuratuur	766.800.—

Peatükk IV.

Vangimajad.

A. Vangimajad.

§ 1. Palgad	1.685.000.—
§ 2. Ametsõidud	35.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	1.931.000.—
§ 8. Kantseleikulud	62.400.—
Vangimajad	3.713.400.—

B. Harku alaealiste kurjategijate kolonii.

§ 1. Palgad	122.500.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	80.400.—
Harku alaealiste kurjategijate kolonii	202.900.—
Vangimajad	3.916.300.—
Kohtuministeerium	15.892.700.—

Siseministeerium.

Peatükk I.

Administratiiv-osakond.

§ 1. Palgad	281.600.—
§ 2. Ametsõidud	30.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	178.700.—
§ 9. Majapidamine	15.200.—

§ 10. Sõidukulud	2.300.—
§ 11. Veokulud	5.000.—
§ 12. Vallasvara	10.000.—
§ 14. Hoonete remont	55.000.—
§ 74. Rahvapargid ja -platsid	22.200.—
Administratiiv-osakond	600.000.—

Peatükk II.

Politsei osakond.

§ 1. Palgad	7.248.200.—
§ 2. Ametsõidud	1.250.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	3.946.800.—
§ 8. Kantseleikulud	3.375.500.—
§ 9. Majapidamine	89.800.—
§ 10. Sõidukulud	13.500.—
§ 11. Veokulud	1.840.400.—
§ 12. Vallasvara	160.000.—
§ 34. Hariduslikud kulud	180.000.—
§ 42. Vangide ülevalpidamine	67.800.—
Politsei osakond	18.172.000.—

Peatükk III.

Piirivalve valitsus.

§ 1. Palgad	985.000.—
§ 9. Majapidamine	137.400.—
§ 42. Vangide ülevalpidamine	3.000.—
Piirivalve valitsus	1.125.400.—
Siseministeerium	19.897.400.—

Sõjaministeerium.

§ 1. Palgad	15.134.900.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	6.159.300.—
§ 9. Majapidamine	2.200.000.—
§ 14. Hoonete remont	1.200.000.—
§ 53. Sisseseadmine ja asutamine	150.000.—
Sõjaministeerium	24.844.200.—

Põllumajandusministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	6.800.—
§ 9. Majapidamine	14.500.—
§ 14. Hoonete remont	20.000.—
Keskasutus	41.300.—

Peatükk II.

Maakorralduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	3.483.100.—
§ 8. Kantseleikulud	834.000.—
Maakorralduse peavalitsuse keskasutus	4.317.100.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Palgad	2.009.300.—
§ 2. Ametsõidud	114.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	189.500.—
§ 9. Majapidamine	228.000.—
Asutused kohtadel	2.540.800.—

Maakorralduse peavalitsus 6.857.900.—

Peatükk III.

Põllumajanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	112.500.—
§ 8. Kantseleikulud	108.600.—
§ 9. Majapidamine	2.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	2.871.700.—
Põllumajanduse peavalitsuse keskasutus	3.094.800.—

B. Riigi seemnekontrolljaam.

§ 1. Palgad	19.600.—
§ 2. Ametsõidud	9.900.—
§ 8. Kantseleikulud	5.200.—
§ 9. Majapidamine	2.000.—
Riigi seemnekontrolljaam	36.700.—

C. Riigi põllutöökatsejaam.

§ 1. Palgad	12.600.—
Riigi põllutöökatsejaam	12.600.—

D. Tütarlaste põllutöö- ja majapidamiskool.

§ 1. Palgad	319.900.—
Tütarlaste põllutöö- ja majapidamiskool	319.900.—

E. Kuremaa karjakasvatuskool.

§ 1. Palgad	30.500.—
Kuremaa karjakasvatuskool	30.500.—

F. Kuusiku karjakasvatuskool.

§ 1. Palgad	137.600.—
Kuusiku karjakasvatuskool	137.600.—
Põllumajanduse peavalitsus	3.632.100.—

Peatükk IV.

Loomatervishoiu peavalitsus.

§ 1. Palgad	207.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	46.600.—
Loomatervishoiu peavalitsus	254.200.—

Peatükk V.

Metsade peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	340.400.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	41.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	112.000.—
§ 9. Majapidamine	4.000.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	18.000.—
Metsade peavalitsuse kesk-	
asutus	515.400.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Palgad	11.260.500.—
§ 2. Ametsõidud	1.035.900.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	3.635.900.—
§ 8. Kantseleikulud	350.000.—
§ 9. Majapidamine	9.600.—
§ 10. Sõidukulud	85.000.—
§ 66. Metsaasjandus	
Asutused kohtadel	16.376.900.—

C. Metsakool.

§ 10. Sõidukulud	8.000.—
Metsakool	8.000.—

Metsade peavalitsus 16.900.300.—

Põllutööministeerium 27.685.800.—

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	335.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	27.200.—
§ 9. Majapidamine	7.600.—
§ 14. Hoonete remont	160.000.—
§ 29. Loodusvarade uurimine	13.800.—
§ 73. Teede, sildade ja parvede korrashoid	6.782.900.—
Keskasutus	7.326.500.—

Peatükk II.

Riigiraudteede valitsus.

§ 1. Palgad	24.870.000.—
§ 2. Ametsõidud	125.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	8.550.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate varustus	698.400.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	20.300.—
§ 9. Majapidamine	83.200.—

§ 12. Vallasvara	200.000.—
§ 13. Materjalide proovimised ja saaduste kontroll ning katsed	150.000.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	340.000.—
§ 67. Rongide liikumine ja kaubavedu	624.000.—
§ 68. Veerevate abinõude korrashoid	4.632.500.—
§ 69. Teede ja raudtee ehituste korrashoid	2.805.400.—
§ 70. Varustuse talitus	3.244.700.—
§ 71. Abiettevõtte kulud	822.000.—
Riigiraudteede valitsus	47.165.500.—

Peatükk IV.

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	365.000.—
§ 9. Majapidamine	50.600.—
§ 14. Hoonete remont	21.000.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	100.000.—

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsuse keskasutus 536.600.—

B. Asutused kohtadel.

§ 1. Palgad	4.925.000.—
§ 2. Ametsõidud	200.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	2.950.000.—
§ 9. Majapidamine	181.200.—
§ 14. Hoonete remont	66.000.—
Asutused kohtadel	8.322.200.—

Posti-telegrahvi-telefoni peavalitsus 8.858.800.—

Peatükk V.

Mereasjanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	129.600.—
§ 2. Ametsõidud	10.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	109.200.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	50.400.—
§ 9. Majapidamine	10.000.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	30.000.—

Mereasjanduse peavalitsuse keskasutus 339.200.—

B. Sadamad ja nende ujuvad abinõud.	
§ 1. Palgad	2.040.000.—
§ 2. Ametsõidud	15.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	168.400.—
§ 9. Majapidamine	9.500.—
§ 14. Hoonete remont	400.000.—
§ 77. Ujuvate abinõude, tuletornide ja elektrikraanade varustus	10.000.000.—
§ 79. Ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remont	2.700.000.—
§ 90. Segakulud	3.000.000.—
Sadamad ja nende ujuvad abinõud	18.332.900.—

C. Ehitusosakond.	
§ 1. Palgad	60.900.—
§ 2. Ametsõidud	25.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	67.000.—
Ehitusosakond	152.900.—

D. Süvendustööd.	
§ 1. Palgad	49.500.—
§ 79. Ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remont	4.000.000.—
Süvendustööd	4.049.500.—

E. Tuletornide osakond.	
§ 1. Palgad	703.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	163.300.—
Tuletornide osakond	867.000.—

F. Varustuse jaoskond.	
§ 1. Palgad	42.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	34.700.—
Varustuse jaoskond	77.300.—

G. Elektrikraanad.	
§ 1. Palgad	259.100.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	4.800.—
§ 79. Ujuvate abinõude, päästejaamade, tuletornide ja elektrikraanade remont	100.000.—
Elektrikraanad	363.900.—
Mereasjanduse peavalitsus	24.182.700.—
Teedeministeerium	87.533.500.—

Välisministeerium.

Peatükk I.	
Keskasutus.	
§ 1. Palgad	471.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	80.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	6.800.—
§ 9. Majapidamine	14.400.—
§ 10. Sõidukulud	4.100.—
§ 12. Vallasvara	91.000.—
§ 80. Rahvusvaheliste lepingute sõlmimine ja täitmine	52.500.—
Keskasutus	720.400.—

Peatükk II.	
Välisesindus.	
A. Üldised kulud.	
§ 2. Ametsõidud	1.670.000.—
Üldised kulud	1.670.000.—

B. Välisesindused.	
§ 9. Majapidamine	1.525.000.—
§ 12. Vallasvara	67.800.—
§ 14. Hoonete remont	25.000.—
Välisesindused	1.617.800.—
Välisesindus	3.287.800.—
Välisministeerium	4.008.200.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk I.	
Keskasutus.	
§ 1. Palgad	85.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	80.000.—
§ 7. Juriidiline abi ja kohtukulud	30.000.—
§ 9. Majapidamine	10.700.—
Keskasutus	206.400.—

Peatükk II.	
Hoolekande osakond.	
A. Keskasutus.	
§ 1. Palgad	84.100.—
§ 2. Ametsõidud	60.000.—
§ 87. Pension	23.514.100.—
§ 89. Riiklik hoolekanne	5.700.000.—
Hoolekande osakonna keskasutus	29.358.200.—

B. Lastevarjupaigad.

§ 1. Palgad	220.800.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	25.000.—
§ 9. Majapidamine	817.400.—
Lastevarjupaigad	<u>1.063.200.—</u>

C. Mitmesugused hoolekandeaasutused.

§ 1. Palgad	179.500.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	33.000.—
§ 10. Sõidukulud	19.600.—
§ 64. Põllumajanduslikud kulud	134.400.—

Mitmesugused hoolekandeaasutused 366.500.—

Hoolekande osakond 30.787.900.—

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	43.300.—
§ 2. Ametsõidud	60.000.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	12.400.—

Töökaitse osakonna keskasutus 115.700.—

B. Töökaitse jaoskonnad.

§ 1. Palgad	93.700.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	38.400.—
§ 8. Kantseleikulud	38.000.—
§ 12. Vallasvara	3.600.—

Töökaitse jaoskonnad 173.700.—

Töökaitse osakond 289.400.—

Peatükk IV.

Tervishoiu peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	41.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	2.170.000.—
§ 48. Rahva tervishoid	1.362.800.—

Tervishoiu peavalitsuse kesk-asutus . . . . . 3.573.800.—

B. Leprosoriumid.

§ 1. Palgad	156.400.—
§ 2. Ametsõidud	17.900.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	90.000.—
§ 8. Kantseleikulud	19.500.—
§ 9. Majapidamine	290.000.—
§ 11. Veokulud	40.000.—
§ 12. Vallasvara	35.000.—

Leprosoriumid 648.800.—

C. Tervishoiuasutused ja varjupaigad.

§ 1. Palgad	1.015.600.—
§ 3. Ametnikkude ja teenijate toetus	43.400.—
§ 8. Kantseleikulud	10.000.—
§ 9. Majapidamine	139.800.—
§ 14. Hoonete remont	118.500.—
§ 64. Põllumajanduslikud kulud	128.000.—

Tervishoiuasutused ja varjupaigad 1.455.300.—

Tervishoiu peavalitsus 5.677.900.—

Töö - hoolekandeministeerium 36.961.600.—

Riigi võlad.

§ 27. Riigi võlgade ja %%% tasumine . . . . . 32.710.500.—

Riigi võlad 32.710.500.—

Korralised kulud 372.487.300.—

Erakorralised kulud.

A. Riigi keskasutuste kulud.

Riigivanem ja riigikantselei.

II jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1. Rahaline tasu autasumaa tarvitamise seaduse alusel	6.000.000.—
§ 2. Autasud vabadusristi saajatele	155.000.—

Riigivanem ja riigikantselei 6.155.000.—

Rahaministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 4. Sisemise automaat-telefoni sisseseadmise kulud	400.000.—
§ 5. Kultuurkapitali tuludeks 2,5% piirituse ja viinamüügi sissetulekute pealt 1926. a. 1. jaanuarist kuni eelarve-aasta lõpuni	33.664.900.—
§ 6. Toetuseks omavalitsustele hädatööde korraldamiseks tööpuuduse puhul	5.000.000.—

Rahaministeerium 39.064.900.—

Haridusministeerium.

Peatükk III.

Kooliosakond.

C. Avalikud ja erakoolid.

§ 1. Toetus omavalitsustele õpetajate palkade maksmiseks	—
Haridusministeerium	—

Kohtuministeerium.

Peatükk II.

C. Rahukogud.

§ 1. Pärnu maja ostmine	206.000.—
-----------------------------------	-----------

Peatükk IV.

A. Vangimajad.

§ 2. Haapsalu vangimaja hoonete ostmine	5.673.200.—
Kohtuministeerium	5.879.200.—

Sõjaministeerium.

§ 5. Inseneriline ja tehniline varustus	780.000.—
§ 8. Uued ehitused	—
§ 9. Rannakindlustus	577.500.—
Sõjaministeerium	1.357.500.—

Põllutöministeerium.

Peatükk II.

Maakorralduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 4. Tagasi arvataivate maade eest inkasseeritud rentide tagasimaksmiseks	1.887.000.—
§ 5. Mitmesuguste varanduste ostmiseks	1.530.000.—
Maakorralduse peavalitsuse keskasutus	3.417.000.—

Peatükk III.

Põllumajanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 6. Rahekahju tasumiseks	1.500.000.—
Põllumajanduse peavalitsus	1.500.000.—
Põllutöministeerium	4.917.000.—

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 7. Maanteede ja sildade ehitamine	7.127.600.—
§ 8. Riigikogu hoone ehitus	254.100.—
§ 9. Hädaabitööde korraldamiseks tööpuuduse tekimisel	2.000.000.—
Keskasutus	9.381.700.—

Peatükk II.

Riigiraudteede valitsus.

§ 6. Sonda-Mustvee kitsarööplise raudtee uued tööd	300.000.—
§ 12. Tallinna-Nõmme vahel II tee ehitamine	4.099.500.—
§ 13. Riisipere jaamast kitsarööplise raudtee rööbastiku ülevõtmine	262.500.—
§ 14. Raudteel rendiplatside tegemine umbtee nr. 28 ääres	120.000.—
§ 15. Narva-Kulgu raudtee ehitamine	2.942.700.—
Riigiraudteede valitsus	7.724.700.—

Peatükk V.

Mereasjanduse peavalitsus.

§ 3. Hüdrotehnilised ehitused meresadamates	928.800.—
§ 9. Stenskäri tuletorni pimedada sektori valgustamine	620.000.—
§ 10. Kühvel-greiferite muretsemine Tallinna sadamale	700.000.—
Mereasjanduse peavalitsus	2.248.800.—
Teedeministeerium	19.355.200.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk II.

Hoolekande osakond.

B. Lastevarjupaigad.

§ 3. Kinnisvara muretsemine	419.000.—
§ 4. Narva lastekodule (Vai-varas) hoonete kordaseadmise ja ümber- ning juurdeehituste kuludeks	—
§ 5. Vigastelaste kodule elektrijõujaama ehitamiseks ja hoonetesse elektrivalgustuse sisseseadmiseks	—
Hoolekande osakond	419.000.—

Töö-hoolekandeministeerium	419.000.—
Riigi-keskasutuste kulud	77.147.800.—

B. Operatsiooni fondid.

Kaubandus-tööstusministeerium.

Tööstusosakond.

§ 1. Toetuslaenuks „Kesk-Kalale“	2.000.000.—
Kaubandus-tööstusministeerium	2.000.000.—

Haridusministeerium.

Peatükk III.

Kooliosakond.

A. Keskasutus.

§ 3. Eesti käsitöö keskinstituudi eeltööde kuludeks	5.000.000.—
Haridusministeerium	5.000.000.—

Põllutööministeerium.

Peatükk III.

Põllumajanduse peavalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Ühispiimatalituste riikliku laenufondi täiendamiseks	5.000.000.—
§ 3. Põllumajanduslike koolide ja katsejaamade riikliku laenufondi täiendamiseks	1.000.000.—
§ 4. Kalameeste riikliku laenufondi täiendamiseks	—
§ 7. Laen ühistegeliste eksporditapamajadele	—
Põllutööministeerium	6.000.000.—

Teedeministeerium.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1. Toetus laevasõidumetile	2.400.000.—
Teedeministeerium	2.400.000.—

Töö-hoolekandeministeerium.

Peatükk III.

Töökaitse osakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Toetuslaen töölistajade o/ü. „Töölise Kodule“	5.954.000.—
Töö hoolekandeministeerium	5.954.000.—
B. Operatsiooni fondid	21.354.000.—
Erakorralised kulud	98.501.800.—
Kulude suurendamine	470.989.100.—

KULUDE ABSOLUUTNE

SUURENEMINE 470.989.100.—

TULUD.**Suurendamine.****Korralised tulud.**

Peatükk X.

Kaudsed maksud.

Tollid:

§ 1. Sisseveotoll	159.000.000.—
§ 2. Väljaveotoll	20.000.000.—
§ 3. 3 ja 5% aktsidentsid	1.257.000.—
§ 4. Kantsleimaks	1.000.000.—
§ 6. Mitmesugused tulud	500.000.—
Tollid	181.757.000.—
Kaudsed maksud	181.757.000.—

Peatükk XII.

Riigi monopolid.

Piirituse monopol.

§ 1. Piirituse ja denaturaadi müük	115.500.000.—
§ 2. Tulu väljaveetavalt piirituselt	1.500.000.—
§ 5. Mitmesugused tulud	3.881.100.—
Piirituse monopol	120.881.100.—
Riigi monopolid	120.881.100.—

Riigi ettevõtted ja varandused.

Peatükk XV.

Raudteed.

§ 1. Sõidupiletid	5.000.000.—
§ 2. Pagasivedu	2.100.000.—
§ 3. Kaubavedu	68.891.000.—
§ 4. Transiit	5.000.000.—
§ 6. Maksud eelmiste aastate eest	60.000.000.—
Raudteed	140.991.000.—

Peatükk XIX.

Mitmesugused riigi varandused.

§ 2. Trükitööde müük	860.000.—
§ 3. Mitmesuguste varanduste müük	21.500.000.—
Mitmesugused riigi varandused	22.360.000.—
Riigi ettevõtted ja varandused	163.351.000.—
Korralised tulud	465.989.100.—

Erakorralised tulud.

§ 7. O/ü. „Töölise kodu“ obligatsioonide realiseerimine	5.000.000.—
Erakorralised tulud	5.000.000.—
Tulude suurendamine	470.989.100.—

See seadus hakkab maksma tema avaldamisega „Riigi Teatajas“.

Lisa nr. 128.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI**riigi 1926./27. a. lisaeelarvele nr. 2.**

Riigi 1926./27. a. kulude algeelarves on lubatud ainult kulud, mis olid tingitud maksvate seaduste täitmisest või vajadustest, mille rahuldamist nõuab otstarbekohane riigi majapidamise juhtimine ning rahvamajandusliku olukorra tõstmine, kusjuures needki kulud üldiselt piiratudna üles võeti.

Tähendatud alused, mis olid juhtnööriks algeelarve kokkuseadmisel, tingisid juba juulikuul lisaeelarve nr. 1 esitamise, sest oli tarvis peasjalikult reguleerida riigiteenijate majandusliku seisukorda ühekordse palgalisa näol kuupalga suuruses („Riigi Teataja“ nr. 63 — 1926. a.) ja rahuldada tarbeid, missuguseid kutsusid esile vahepeal jõusseastunud seadused.

Ka praegu on veel pooleli riigiteenijate palgaküsimuse lahendamine ning Vabariigi Valitsuse otsusega 10. novembrist s. a. (protokoll nr. 111 p. V) on lubatud välja maksta lisatasu poole kuu palga suuruses, mis neile on kindlustatud riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadusega („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923. a.) ning selle kulu katteks on vastav krediit lisaeelarvesse nr. 2 üles võetud, sest et algeelarves lubatud 13. kuupalk 30. aprillil s. a. („Riigi Teataja“ nr. 31 — 1926. a.) välja makstud.

Lisatasusid makseti lisatasude seaduste põhjal („Riigi Teataja“ nr. 31 ja 63 — 1926. a.) kõigile kooliõpetajatele, kes riigikassast palka saavad, kummagil korral ühe kuupalga suuruses, mis tervelt riigi kanda osutusid, sest omavalitsuse asutustel, kellelt osa kooliõpetajatest poole palgast saab, ei olnud tulusid toetuste maksmiseks, ning lisaeelarvega nr. 2 tuleb puudujääkide ulatuses krediit määrata.

Ühenduses palkade reguleerimisega on selle eelarve kestel riigiteenijatele makstud lisatasude puhul ka lasteabiraha kahe kuu normi suuruses („Riigi Teataja“ nr. 31 ja 63 — 1926. a.) ning on kaotatud 5% ja 10% mahaarvamised, mis ette nähtud riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse § 1. p. b ja p. c all. Kuna algeelarves lasteabiraha 12 kuu peale arvatud ja palgakrediit kalkuleeritud 5% ja 10% mahaarvamistega, siis on nende kulukrediitide täiendamine tarvilik lisaeelarvega nr. 2., sest vastasel korral ei jätkuks edaspidiseks krediite jooksva tarviduse korras lasteabiraha maksmiseks, seda enam, et abirahasaajate arv väljendab tõusmise tendentsi. Arstiabi kulud on järjekindlalt tõusnud, nii et algeelarves ja osalt ka lisaeelarves nr. 1. lubatud krediitidest kaugeltki ei jätku ja täien-

davate lisakrediitide määramine tarvilik on. See asjaolu sundis Vabariigi Valitsust tööhoolekandeministrit kohustama arstliku abiandmise korraldust revideerimisele võtma kulude vähendamise mõttes (protokoll nr. 99 p. VIII). Eelarve-aasta kestel on suurenenud ka sõidukulud, ühenduses raudtee tariifide („Riigi Teataja“ nr. 55 — 1926. a.) ja osalt ka küüdinormide tõstmisega („Riigi Teataja“ nr. 32 — 1926. a.).

Krediitide täiendamist nõuab ka kaitsevaelaste ning riigi ja omavalitsuse teenijate-pensionäride varustamine, sest et eelarve-aasta kestel on tuntavalt suurenenud pensionäride arv ja ühtlasi keskmine pensioninorm, kuna aegajalt kõrgemapalgalisi teenijaid-pensionäre juurde tuleb. Loetletud kuludele, mis seotud valitsemise aparadi ja teenijaskonnaga, seltsivad veel kulud, mis juhitud otsekohe riigimajanduse korraldamiseks ja rahvamajanduse tõstmiseks ja teised vähemad, mis tingitud maksvate seaduste täitmisest või otsekohesest vajadusest. Neist oleks nimetada: krediite, mis ette nähtud tööde läbiviimiseks, mis algatatud kas otsekohe või enne kavatsatud tähtaega, et muretseda tööd töötatööliste ja toetuste andmiseks omavalitsustele, samaks otstarbeks; viina ja piirituse müügileaskmise kulud, mis tingitud müügi suurenemisest; riigi võlgade ja protsentide tasumine — raudteematerjalide ostmiseks tehtud laenu alal; kivisöe muretsemine jäälõhkujatele, missuguse krediidi suurendamine tarvilik kivisöe hindade tõusu tõttu; raudtee veereva koosseisu ja ehituste korrashoidmine, kus kulude suurenemine tekkis peasjalikult tööliste makstud ühekordsest toetusest (Vabariigi Valitsuse otsus 26. märtsist 1926. a. — protokoll nr. 35 p. II); rahaline tasu autasumaa tarvitamise seaduse alusel („Riigi Teataja“ nr. 199/200 — 1925. a.) maa-saamise õigusest lahtiõelnud vabadussõjast osavõtnutele, kelle arv suureneb; kultuurkapitali seaduse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 27/28 — 1925. a.) piirituse- ja viinamüügi pealt kultuurkapitali tuludeks 2,5% üleandmine, sest et riigi 1926./27. a. eelarves piirituse- ja viinamüügi tulud brutto-summana arvutati, Haapsalus vangimaja hoonete ostmine jt. Operatsiooni fondide all on ette nähtud toetuslaenusid, mille andmine rahvamajandusele väga tarvilik ja nimelt: „Kesk-Kalale“, Eesti käsitöö keskinstituudi eeltöödeks, ühispimatalitustele riikliku laenufondi täiendamiseks, toetuslaen töölismajade o/ü „Tööliste Kodule“ ja teised vähemad.

Kulude krediiti suurendatakse lisaeelarve nr. 2. järgi Mk. 480.989.100.—, mille kohta riigi-keskasutuste ja eelarve liikide järgi alljärgnevalt ülevaade.

Riigi keskasutuse nimetus.	Korralised kulud.	Erakorralised kulud.	Operatsiooni fondid.	K O K K U.
Riigikogu	211.200.—	—	—	211.200.—
Riigivanem ja riigikantselei	467.200.—	6.155.000.—	—	6.622.200.—
Riigikontroll	2.002.600.—	—	—	2.002.600.—
Rahaministeerium	68.772.700.—	39.064.900.—	—	107.837.600.—
Kaubandus-tööstusministeerium	581.500.—	—	2.000.000.—	2.581.500.—
Haridusministeerium	50.918.200.—	—	5.000.000.—	55.918.200.—
Kohtuministeerium	15.892.700.—	5.879.200.—	—	21.771.900.—
Siseministeerium	19.897.400.—	—	—	19.897.400.—
Sõjaministeerium	24.844.200.—	1.357.500.—	—	26.201.700.—
Põllutöoministeerium	27.685.800.—	4.917.000.—	6.000.000.—	38.602.800.—
Teedeministeerium	87.533.500.—	19.355.200.—	2.400.000.—	109.288.700.—
Välisministeerium	4.008.200.—	—	—	4.008.200.—
Töö-hoolekandeministeerium	36.961.600.—	419.000.—	5.954.000.—	43.334.600.—
Riigi võlad	32.710.500.—	—	—	32.710.500.—
Kokku	372.487.300.—	77.147.800.—	31.354.000.—	470.989.100.—

Kulud kaetakse lisatuludest, mis on arvatud nende esimesel poolaastal tegelikult saadud summade alusel, mille vähenemisteks teisel poolel ei ole praegu olemas põhjusi. Neid tulusid on suuremal määral loota tollidest, piirituse monopolist ja raudteedest.

Kulude vähendamist ei ole lisaelarves nr. 2. näidatud, sest et 1) riigi-keskasutustel nende kohta puuduvad veel täpsed ülevaated ja 2) neid on tarvilik reserveerida tarvete katteks, mis võivad edaspidi vajalisteks osutada ja mida tuleb rahuldada lisaelarvega nr. 3.

Lisaelarve nr. 2 on tasakaalustatud kogusummas Mk. 470.989.100.—

Lisa nr. 129.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

1926./27. aasta lisaelarve nr. 2. muutmise ettepanekule.

Riigi 1926./27. a. erakorralisse eelarvesse rahaministeeriumi operatsiooni fondina on mahutatud Riigikogu poolt rahaministeeriumi nõusolekuta Mk. 7.000.000.— Läänemaa ühisgümnaasiumi hoone ehitamiseks.

Laenu andmine Lääne maakonnavalitsusele gümnaasiumi ehitamiseks ei osutu soovitatavaks, kuna maakonnavalitsus rahapuuduse tõttu ei suuda ehitusfondi seaduse põhjal

(„Riigi Teataja“ nr. 60/61 — 1922.) nõutavat minimaalset 25% ehituskuludest ise katta ja pealegi on ehituskrunt ühes krundil oleva endise hoonega, millele juurde ehitatakse, haridusministeeriumi, see on riigi omandus. Tähenatud kinnisvara kasutas Lääne maakonnavalitsus 21. juulil 1922. a. sõlmitud rendilepingu põhjal, mille kestust Vabariigi Valitsus pikendas kuuekümnepäevase aasta peale (otsus 20.X 1926. a. — prot. nr. 102 p. XIV) tingimusega, et maakonnavalitsus kõik tarvilikud juurde- ja ümberehitused maakonna kulul teeb. Kuna maakonnavalitsus tegelikult laenu puhul isegi seadusepärast osa ehituskuludest kanda ei suuda, tuleks asi nii korraldada, et gümnaasiumi hoone ehitamise võtaks oma peale riik ja annaks selle maakonnavalitsusele kas üürile või tasuta tarvitamiseks teatud aja peale, kuid igatahes oleks siis riik vähemalt juriidiliselt oma varanduse peremees ja oleks temal otsustada oma varanduse kasutamisel.

Ehituse püstitamiseks riigi arvel on tarvilik, et rahaministeeriumi 1926./27. a. operatsiooni fondides ettenähtud summa Mk. 7.000.000.— vähendataks lisaelarve nr. 2. korras ja võetaks sealsamas üles haridusministeeriumi alla erakorralise krediidina ptk. II § 1. Sama eelarve jaotuse alla kantakse ka 1927./28. a. eelarves selleks otstarbeks ettenähtud summad.

Lisa nr. 130.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

riigi 1926./27. a. lisaeelarve nr. 2. juurde.

Riigi 1926./27. a. lisaeelarve esitati Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule tasakaalustatult Mk. 470.989.100.— suuruses.

Rahaasjanduse komisjon esitab selle Riigikogule tasakaalustatult Mk. 466.705.100.— suuruses.

Lisaeelarve vähendamine on tingitud järgmistest rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud muudatustest.

Korralistes kuludes vähendati mereasjanduse peavalitsuse poolt jaotus B all § 77-das ujuvate abinõude, tuletornide ja elektrikraanade varustamiseks nõutud 10 miljoni marga suurust krediiti 6 miljoni marga võrra, leides, et mereasjanduse peavalitsuse poolt kalkulasiooni aluseks võetud kivisöe hind käesoleval momendil liiga kõrgeks osutub.

Kuigi Vabariigi Valitsuse poolt tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel hädaabitööde korraldamiseks lisaeelarvesse rida summasid on üles võetud, leidis komisjon tarvilikuks selleks otstarbeks summasid suurendada, Riigikogule ette pannes määrata selleks töö-hoolekandeministeeriumi korraldusse 10.000.000 marka, sellejuures kustutades teedeministeeriumi erakorralistes kuludes „hädaabitööde korraldamiseks tööpuuduse tekkimisel“ valitsuse poolt nõutud 2 miljoni marga suuruse krediiti.

Komisjon paneb ette: 1) lisaeelarvest kustutada operatsiooni fondina haridusministeeriumi poolt „Eesti käsitöö keskinstituudi eeltööde kuludeks“ nõutud krediit Mk. 5.000.000 suuruses, arvesse võttes, et vastava asutuse põhikiri veel kinnitamata ning 2) vähendada teedeministeeriumi poolt toetuseks laevasõidumetile a/1 „Kajaka“ Ameerikasse ja tagasi Euroopasse reisi puudujäägi katmiseks nõutud 2.400.000 marga suurust krediiti Mk. 1.116.000.— peale, määrates viimase summa a/1 „Kajaka“ ärajooksnud meeskonna eest tagatise maksmiseks, ette pannes „Kajaka“ reiste kulude katmiseks krediiti määramise eeldasi lükata küsimuse selgitamiseni, kelle süü jäbi a/1 „Kajaka“ puudujääk on tekkinud, ja kas riik selle puudujäägi katma peab.

Vabariigi Valitsuse täiendava ettepaneku põhjal kandis komisjon riigi 1926./27. a. põhieelarves rahaministeeriumile Lääne maakonna gümnaasiumi ehitamiseks määratud Mk. 7.000.000.— suuruse operatsiooni fondi haridusministeeriumi erakorraliste kulude lisaeelarvesse motiividel, mis Vabariigi Valitsus täiendus-ettepaneku põhjendamiseks

ette toonud. Lõpuks soovitab komisjon operatsiooni fondiks töö-hoolekandeministeeriumi osas ettenähtud toetuslaenu töölismajade o/ü „Tööliste Kodu“le“ Mk. 5.954.000.— suuruses muuta toetuseks.

Tulude osas suurendati korraliste tulude ptk. XIX § 3. — mitmesuguste varanduste müügist loodetavat tulu Mk. 716.000.— võrra, kuna erakorralistes tuludes o/ü „Tööliste Maja“ (valitsuse ettepanekus eksikombel „Töölise Koduks“ nimetatud) obligatsioonide realiseerimisest ettenähtud Mk. 5.000.000.— tulu kustutati, arvesse võttes, et tähendatud obligatsioonide realiseerimise küsimus veel lahtine ning üldse küsitav on, kas obligatsioonide realiseerimine lisaeelarves ettenähtud määral sissetulekut annab.

Peale eelmiste muudatuste on komisjon kulude suurendamise osas mõned tähtsusetud ümberpaigutused krediitides ette võtnud, vastavate ametkondade sellekohasel ettepanekul, mis aga lisaeelarve üldsummade kujunemise peale mõju ei avalda.

Lisa nr. 131.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

PETSERI JA NAROOVATAGUSTE MAADE KINNISVARADE KREPOSTEERIMISE SEADUS.

I.

Krepostikomisjonide asutamine.

1. Krepostiraamatute- ja -registrite sisse seadmiseks asutatakse ajutised krepostikomisjonid: üks Narvas — Naroovataguse maa-ala jaoks ja teine Petseris — Pihkva kubermangust Eesti külge liidetud maa-ala jaoks.

2. Krepostikomisjonid kuuluvad kohtuministeeriumi ametkonda.

3. Komisjon seisab koos esimehest ja liikmetest. Viimaste arv määratakse kindlaks kohtu- ja põllutööministrite kokkuleppel.

4. Esimehe määrab kohtuminister isikute seast, kes vastavad kohtuniku ameti nõuetele (Kohtu asut. sead. § 19. p. 1—2). Osa liikmetest peab vastama samadele nõuetele, kui esimees ja peale selle praktiliselt tuttav olema asjaajamise korraga krepostijaoskonnas; teine osa liikmeid määratakse maamõõtjatest, kes maakorralduse töodes vilunud.

Liikmed määrab kohtuminister, viimast liiki liikmed kokkuleppel põllutööministriga.

5. Komisjoni esimehe võimkonda kuulu-

- a) krediitide käsutamine;
- b) komisjoni eeltööde korraldamine;
- d) komisjoni tööde juhtimine üldkogu läbi;
- e) järeelvalve komisjoni osakondade ja liikmete tegevuse üle;
- g) kantselei juhatamine.

6. Eeltööd, millest eelmise paragrahvi p. b räägitakse, on järgmised:

- a) majandusliikude ülesannete täitmine, nagu ruumide ja kantselei korraldamine, trükitööde tellimine, inventari muretsemine jne;
- b) teadete kogumine maaüksuste omanikkude üle;

d) üleskutsete toimepanemine avalikkude kuulutuste läbi isikute kohta, kellel on omandus ehk sellega ühevääriline asiõigus maaüksuste peale ehk kellele kuulub asiõigus võõra maaüksuse peale.

Nende tööde jaoks määratakse esimees tarviliku arvu liikmetega kohale juba enne komisjoni täies ulatuses tööle asumist.

7. Komisjon tegutseb üldkoguna, osakonnana ja üksikute liikmetena.

8. Komisjoni üldkoosolekud ja osakondade istangud kutsub kokku esimees.

9. Komisjoni üldkoosolekud on kahte liiki, harilikud ja kohtulikud.

10. Esimesest võtavad osa kõik komisjoni liikmed ja sinna võidakse esimehe korraldusel kutsuda nõuandva häälega maakorralduse komisjoni alaline liige, maksuinspektor ja maakonnaavalitsuse esitaja.

11. Hariliku üldkoosoleku võimkonda kuulub:

- a) kõik komisjoni tegevuse juhtimine;
- b) järeelvalve osakondade, nende eesistujate ja liikmete tegevuse üle;
- d) komisjoni esimehe asetäitja valimine;
- e) maa-ala hüpoteekliikudeks ringkondadeks jaotamine;
- g) osakondade loomine, nende eesistuja ja liikmete määramine;
- i) hüpoteekliikude ringkondade jaotamine osakondade vahel;
- j) kõikide teiste kohuste täitmine, mis käesolevas seaduses ette nähtud;
- k) kõikide nende küsimuste lahendamine, mis komisjoni esimees ette paneb;
- l) kaebuste lahendamine, mis osakondade eesistujate ja liikmete distsiplinaar- vastutuse kohta käivad.

12. Üldkogu kohtulikud istangud moodustavad enesest teise astme, kuhu võib kaevata osakondade otsuste ja korralduste peale korras, mis krepostiraamatute sisseseadmise määru- ses ette nähtud.

13. Üldkogu kohtulikkudest istangutest võtavad osa komisjoni esimees ehk tema ase-

täitja ja kolm liiget, nende hulgas osakonna liikmetest, kelle otsuse peale kaevatakse, ainult tema eesistuja.

14. Kui töörohkus nõuab ja komisjoni liikmete arv lubab, võib komisjoni üldkogu kohtulikke istanguid paralleelselt kahes või mitmes koosseisus pidada.

15. Komisjoni esimehe asetäitjaks ja osakondade eesistujateks võib määrata ainult komisjoni liikmeid õigusteadlasi.

16. Komisjoni osakonna ülesandeks on:

a) tema ringkonda kuuluvate maaüksuste ja nende pidajate nimekirjade kokkuseadmine, läbikatsumine ja parandamine;

b) maaüksuste pidajate väljakutsumine, ülekuulamine ja tõenduste vastuvõtmine;

d) isikute väljakutsumine, kellel võõra maa peale õigusi on, nende ülekuulamine ja tõenduste vastuvõtmine;

e) eelmistes punktides b ja d tähendatud tõenduste läbikatsumine;

g) notariaal seaduse §§ 353. ja 354. ette- nähtud otsuste tegemine.

17. Komisjoni osakonna üksikute liikmete peale võib panna järgmised toimetused:

- a) nimekirjade läbikatsumine kohapeal;
- b) maaüksuste pidajate ja võõra maa peale õiguste avaldajate seletuste ärakuulamine ja protokoleerimine;
- d) dokumentide vastuvõtmine (viimane ainult osakonna asupaigas) ja e) osakonna korraldusel avaldajate tõenduste läbikatsumine.

18. Komisjonil ja tema osakondadel on pitsat, millega varustatakse kõik nende poolt väljaantavad dokumendid.

II.

Krepostiraamatute sisseseadmise kord.

A. Üldreeglid.

19. Endistest Pihkva ja Peeterburi kubermangudest Eesti vabariigi külge liidetud maa- aladel jääb maksma, nii palju kui see Eesti vabariigi seadustega muudetud ei ole, praegu seal maksev Vene eraõigus kuni eriti seadusega saab kindlaks määratud tähtaeg ja kord Eesti seaduste laiendamise kohta nende maade peale.

20. Krepostiraamatud ja registrid nende juurde seatakse kokku praegumaksva süsteemi järgi (Notariaal seadus § 303 — 335), kus juures aga krepostiraamatute pidamine kinnis- vara juriidiliste omaduste järele ära kaotatakse (Not. sead. § 306.).

21. Krepostiraamatud pannakse maksma kõikide Balti Eraõiguses ettenähtud tagajärge- dega, sellest samast ajast alates, kui nimetatud eraõigus nende maa-alade peale laiendatakse, mille kohta raamatud käivad.

22. Hüpoteeklikkude ringkondade jaotamise aluseks võetakse praegused vallad, kusjuures täpipealne piiridest kinnipidamine mitte kohustav ei ole.

23. Hüpoteeklikkude ringkondade piirid määratakse kindlaks komisjoni üldkogu iseäralise otsusega tema peale pandud tööde lõpul; otsus peab sisaldama piiride täpipealse kirjelduse ja ta kuulutatakse „Riigi Teatajas“.

24. Kord kindlaks määratud hüpoteeklikkude ringkondade piirid on jäädavad ja ei muutu mitte administratiivsete ringkondade muutmise korral.

25. Küsimuste lahendamine, mis asjaajamise kohta käivad ja kahtlust äratavad, sünnib tsiviil-kohtupidamise-, kohtuasutuse- ja Notariaal-seaduste vastavate määruste põhjal, kusjuures tunnistatakse üheõiguslikuks komisjoni esimees — ringkonnakohtu esimehega, osakonna esistuja — ringkonnakohtu abiesimehega ja komisjoni liikmed — ringkonnakohtu liikmetega.

26. Lähemad juhtnöörid käesoleva seaduse elluviimise kohta annab välja kohtuminister.

B. Asjatoimetamise kord krepostikomisjonides.

27. Komisjon kuulutab üldiseks teadmiseks oma tegevuse algamisest ja kutsub üles kõiki isikuid, kellele kuuluvad omandus- ehk teised asiõigused maaüksuste peale, mis asuvad komisjonile alluvas maa-alas, nende õigusi üles andma ühes algdokumentide või muude kirjalikkude tõenduste ettepanemisega ehk niisuguste puudumisel teiste nende käes olevate tõenduste äratähendamise, kuue kuu jooksul, kuulutuse „Riigi Teatajas“ ilmumise päevast alates, — hoiatades, et peale selle tähtaja möödaminekut avaldatud õigused komisjoni otsuse põhjal alustatavatesse krepostiraamatutesse kantud saada, kuna isikute peale, kellele kuuluvad avaldamata jäänud õigused, langevad kahjulikud tagajärjed, mis õiguste raamatutesse kandmata jätmisest järgnevad.

28. Kuulutused tehakse esimehe korraldusel ühekordselt „Riigi Teatajas“ ja ühes loetavamas pealinna ajalehes ning pannakse välja kohalikkude vallamajade ja kirikute juures.

29. Kõik isikud, kellele kuulub omandus- või teine sellega ühevääriine asiõigus teatava maaüksuse peale, on kohustatud:

a) tähendatud õigusi avaldama ja neid õigusi tõendavaid dokumente ehk teisi tõendusite ette panema;

b) teatama kõikidest nendele kuuluva maaala peal lasuvatest omandusõiguse kitsendustest, asiõigustest ja hüpoteeklikkudest võimalikest.

Isikud, kes seda kohustust rikuvad, vastutavad R. N. S. § 176. põhjal (1914. a. väljaanne).

30. Komisjoni esimees nõuab vastavate ametkondadelt nende käes olevate teadete andmist, mis maaüksuste nimekirjade ja teadete kokkuseadmiseks tarvis lähevad.

31. Kogutud teated katsutakse läbi tarbekorral isikliku juurdluse teel koha peal vastavate isikute ülekuulamise läbi ja täiendatakse ning parandatakse vastavalt saadud teadetele.

32. Teated peavad sisaldama maaüksuse nime, kui niisugune olemas on; tema pidaja ees-, isa- ja perekonnanime; pidamise õigusliku aluse, kusjuures, kui viimane ei põhjene omandusõiguse peal, nõutakse omaniku kohta samade teadete äratähendamist kui pidaja kohta ja peale selle tema elukoht.

33. Pidajaks loetakse see, kes maaüksust tegelikult kasutab, olgugi, et ta tunnistab omanikuks teist isikut, nagu volinik, rentnik j. m.

34. Kui omandus- ehk sellega ühevääriine asiõigus põhjeneb kirjaliku ehk muu dokumendi peal, siis tähendatakse, mis liiki (algdokument ehk ärakiri, kreposti, notariaal ehk kodune akt jne.), kelle poolt ja milleks välja antud ja kus alal hoitakse.

35. Kogutud andmete järgi seatakse kokku maaüksuste esialgsed nimekirjad, mis peale osakondade loomist nendele üle antakse allu- vuse järele.

36. Nimekirjad seatakse kokku valdade järele, kus iga maaüksus saab numbri, käies valla tsentrumist järjekorras spiraaljooneliselt läbi selle piirini.

37. Peale komisjoni isikliku koosseisu täien- damist valib selle üldkogu esimehe asetäitja, moodustab osakonnad, valib nende esistujad ja liikmed ning jaotab nende vahel hüpotee- likud ringkonnad.

38. Komisjoni osakond algab oma koha- pealset tegevust maaüksuste pidajate nime- kirja kokkuseadmise teadete põhjal, mis temale komisjoni poolt üle antud (§ 6 p. b) ehk kuidagi teistviisi saadud.

39. Nimekiri katsutakse läbi ja paran- datakse ära ettetuleval juhtumisel kogu komis- joni tegevuse jooksul.

40. Peale nimekirja kokkuseadmist saa- dab osakond igale selles nimekirjas äratähen- datud omanikule ja pidajale isiklikult nimelise kutse osakonna ruumidesse ilmuda teatavaks päevaks ja tunniks §§ 27. ja 29. mainitud sele- tuste andmiseks ja dokumentide ettepane- miseks.

41. Ilmumine kutse järele on sunduslik. Juriidiliste isikute kohta käsitatakse Ts. Kp. S. §§ 26. ja 27.

42. Isik, kes kutset kätte saades, kindlaks määratud tähtpäevaks ei ilmu, ilma mõjuvate põhjenduste ette panemata, karistatakse rahatrahviga kuni 2.500 m. ning kutsutakse välja uueks tähtpäevaks.

43. Kui isik teise kutse peale mitte ei ilmu, võetakse nimekirja järele tema valdamisel olev kinnisvara hoolekande alla Ts. Kp. S. §§ 1940. ja järgmistes ettenähtud korras, kui peremeheta vara, mille üle osakond vastava korralduse tegemiseks teatab kohalikule hoolekandekohtule.

44. Ilmunud isikute samasust tõendatakse Notariaalsead. §§ 72.—74. ettenähtud korras.

45. Ilmunud kinnisvara üksuse pidaja ja omanik vannutatakse ära ja vandetöötus kirjutatakse isikute poolt alla ning lisatakse akti juurde.

46. Pidajale pannakse ette üles anda kellel ta omi õigusi tuletab, täpisele tähendamise, kus nimelt viimane elab.

47. Kui eelmises paragrahvis nimetatud omaniku elukoht teada ja Eesti vabariigi piirides on, kutsutakse ta välja samal viisil, kui nimekirja ülesvõetud isik.

48. Omaniku ülekuulamine, kelle elukoht teadmata ehk kes asub väljaspool Eesti vabariigi piirid, võib ära jääda. Kuulatakse üle tema esitajana maaüksuse pidaja ehk viimase poolt äratähendatud teine äraoleva omaniku esitaja.

49. Omanikule ehk tema esitajale pannakse ette: 1) oma elukoht üles anda, mille järele Ts. Kp. S. § 282. vastavalt äraantud kutse loetakse kutsutavale kätteantuks; 2) tema kinnisvara kohta käivaid dokumente komisjoni osakonnale sisse anda.

50. Dokumentide kohta, mis avaldajal võimalik ei olnud kätte saada, on tema kohustatud teatama, kus neid alal hoitakse.

51. Komisjonil ja tema osakondadel on õigus nõuda teateid ja dokumente kõikidelt isikutelt ja riigi-, omavalitsuse ning eraasutustelt ja selle otstarbe saavutamiseks isikuid trahvida kuni 2500 m.

52. Dokumentide vastuvõtmise üle antakse üleandjale kviitung. Avaldajate õiguste krepostiregistrisse sissekandmise korral antakse temale tema poolt sisseantud dokumentide asemele uued krepostiaktid; vastasel korral saab avaldaja oma dokumendid tagasi.

53. Omanikud ehk pidajad, kes äraoleva omaniku aset täidavad, kuulatakse üle kõikide nende andmete selgitamiseks, mis krepostiregistri kõiki nelja osasse kantakse ning Notar. sead. §§ 315.—328. ära tähendatud, nii palju kui need andmed praegu veel maksivad õigusi puudutavad.

54. Komisjoni osakond võib üksikuid kaasomanikke üle kuulamata jätta, kui ta teiste poolt antud ütelustega seisukorra küllalt selgitatuks arwab. Ülekuulamata jäänud kaasomanikkudele tuleb teatada, missugused õigused teiste kaasomanikkude seletuste põhjal on otsustatud sisse kanda.

55. Avaldatud õiguste kitsendustest, asiõigustest, hüpoteekidest jne. teatab komisjoni osakond isikutele, kellele need õigused kuuluvad; viimased on kohustatud 2 nädala jooksul kutse kätteandmise päevast arvates nende õigustesse puutuvaid dokumente komisjoni osakonnale sisse andma.

56. Isikutel, kes enda kasuks mingisuguste õiguste krepostiregistrisse sissekandmist nõuavad, mis dokumentaalselt mitte küllalt tõendatud ei ole, pannakse ette nende õiguste tõenduseks tunnistajaid üles anda.

57. Peale avaldajate seletuste ärakuulamist ja dokumentide vastuvõtmist teeb komisjoni osakond omas koosseisus määruse nende tõenduste kohta, millega avaldajate palve järele või § 51. põhjal tuleb toimetust täiendada.

58. Iga maaüksuse kohta teeb komisjoni osakond kohapeal järelevaatuse ja juurduse ümbruselanikkude ülekuulamise läbi korras, mis §§ 63.—74. ette nähtud.

59. Avaldajate poolt ülesantud kohalikud tunnistajad kuulatakse üle maaüksuse kohalikul järelevaatusel peale maa ettenäitamist.

60. Avaldajate poolt ülesantud tunnistajad, kes väljaspool kohaliku rahukohtuniku ringkonda elavad, võivad üle kuulatud saada nende oma ehk avaldaja palvel kohtuniku poolt, kelle ringkonnas nad elavad.

61. Järelevaatuse toimetamist, ümbruselanikkude ja tunnistajate ülekuulamist võib komisjoni osakonna määruse põhjal tema üksikute liikmete peale panna.

62. Osakonna liige teeb korralduse selle kohta, missugused üksused ta järkjärgult teataval tähtajal järel vaatab, teatab sellest kohalikule vallavalitsusele ja kutsub sama valitsuse läbi välja nende toimetuse kohale järelevaadatavate üksuste omanikud ja need tunnistajad, kes koha peal üle kuulatakse.

63. Vallavalitsus seab kokku nimekirja, millesse kantakse kõik esilolevad kauaaegsed kohalikud elanikud ja teisi kohalikke elanikke mitte vähem kui kaksteistkümmend isikut, kelle elukohad on nende maaüksuste ümbruses, mis komisjoni osakonna liikme teadaandes on ära tähendatud. Nimekirja ei kanta isikuid, kes teenivad üksuste omanikkude juures, nende abikaasaid ja teadaandmise alla käivaid sugulasi ja hõimlasi (Ts. Kp. S. § 373). Nimekiri pannakse osakonna liikmele aegsasti ette.

64. Vallavalitsus komandeerib oma esitaja juurdluse juures olemiseks ning teatab aegsasti tema isiku üle osakonna liikmele.

65. Nimekirja sissevõetud isikud kutsutakse välja osakonna liikme poolt kindlaks-määratud juurdluse tähtjaks selle alguspunkti.

66. Komisjoni liige katsub nimekirja läbi selle tõenduseks, kas ta vastab eelpooltähen-datud nõuetele ning valib temasse kantud ümbruselanikkude seast loosi läbi 8 isikut, kes peale vannutamist temaga ühes kõik ülevaatusel määratud kinnisvara üksused läbi käivad.

67. Eelmise paragrahvi järele valitud kahek-sast ümbruselanikust on igal omanikul õigus tema üksuse kohta käivast juurdlusest kõrval-dada kaks isikut ilma põhjuste ette panemata.

68. Juurdluse toimetaja kuulab üle iga maa maaüksuse kohta 6 ümbruselanikku, selle üksuse omaniku ja ettetuleval juhtumisel tema õiguseandjate valdamise ja selle õigus-liku aluse selgitamiseks iganemise tähtja jooksul.

69. Kui omaniku õigus on tõendatud doku-mentidega, millele seadus (Ts. Kp. S. §§ 457 ja 459) annab avaliku usu, võib juurdluse toimetaja üle kuulata ainult kaks ümbrus-elanikku.

70. Juurdluse toimetaja võib, kui seis-ukord eelpooltähen-datud tõendustega mitte kül-lalt selgitatud ei ole, juurdlust täiendada üle kuulates oma äranägemise järele selle maa-üksuse piirimehi ehk teisi kõrvalisi isikuid.

71. Tunnistajate (ümbruselanikkude) üte-lused protokolleeritakse samas keeles, milles nad antud.

Protokollid kirjutatakse alla juurdluse toi-metaja, tunnistaja, üksuse omaniku ja valla-esitaja poolt.

72. Kui läbikäimisel ilmsiks tuleb maa-üksus, mida kasutatakse, mille omanik aga teadmata ehk väljaspool Eesti vabariigi piire viibib ja kohapeal tema seaduslik esitaja puudub, tehakse selle kohta protokoll ja komisjoni osakond teatab sellest vastavale hoolekandeohtule tähendatud kinnisvara hoole alla võtmiseks.

73. Vaidlused piiride kohta juurdluse alla ei käi ja kõrvaldatakse toimetusest.

74. Peale juurdluse lõpetamist paneb selle toimetaja akti komisjoni osakonnale ette, kelle eesistuja määrab asja kuulamisele, välja kutsu-des omanikku ja kõiki isikuid, kes õigusi on avaldanud käesoleva üksuse kohta.

75. Asjade kuulamisel käsitatakse Ts. Kp. S. §§ 324, 327—329, 335, 338 ja 339.

76. Komisjoni osakond teeb otsuse: 1) keda tuleb maaüksuse omanikuna kreposti-

registrisse sisse kanda, 2) kas ja missugused õigused nimelt tulevad samasse registrisse kanda kõrvaliste isikute kasuks.

77. Peale selle määrab otsus kindlaks maa-üksuse krepostinumbri, tema nime, andes niisugust kui seda seniajani ei olnud, asukoha ja suuruse, niipalju kui seda võimalik oli selgeks teha juurdluse juures.

78. Maaüksused, mis ei seisa kellegi valda-mises, kirjutatakse registrisse üles kui pere-meheta; samuti peremehetaks kirjutatakse ka need üksused, mille kohta §§ 43. ja 72. käivad.

79. Kui valdaja poolt avaldatud omandus-õiguse kohta vaidlusi ei teki, siis on kinnisvara registrisse kandmiseks küllalt, kui avaldaja omandusõigus on kirjalikult tõendatud koha-liku vallavalitsuse või teise riikliku asutuse poolt ehk vande all antud tunnistajate üte-luste või dokumentide läbi on tõenäoliseks tehtud, et avaldaja isiklikult, ehk tema eel-käija pidamise aega juurde arvates, on kinnis-vara pidanud omandusvaldamisel vahet pida-mata vähemalt 10 aastat.

80. Kui korda ei lähe tõendustega kindlaks teha tingimisi, mille tõttu omandusavaldamine muutub omandusõiguseks, pidaja valdamise algusmoment aga on kindlaks tehtud, siis kantakse viimane krepostiregistrisse omandus-valdajana, see juures tema valdamise alg-momenti ära tähendades.

81. Isik, kelle nime peale kinnisvara eel-mise paragrahvi järele registrisse kantud, võib, kui kümne aasta jooksul tema valdamise algmomentist peale keegi vaidlust pole tõst-nud, paluda kohalikku rahukogu teda oma-nikuks tunnistada hoiukorras iganemise tõttu (V. S. K. X. k. I. j. §. 533).

82. Enne eelmises paragrahvis tähendatud kinnitamise täideviimist ei või omandusval-daja mingisuguseid krepostiraamatusse kanta-vaid korraldusi teha tema valdamisel oleva kinnisvara kohta.

83. Kui juurdlusel selgub, et valdaja aval-duse peale vaatamata tema valdamine ei ole iseseisev, vaid ripub ära teatavast omanikust, siis kutsub komisjoni osakond asja aruta-misele mõlemad isikud, tekkinud vastolu lahendamiseks.

84. Kui kutsutud isik avaldaja õiguste vastu vaidleb, siis talitab komisjoni osakond järgmiste §§ 85. ja 86. järele, kui aga tema vastu ei vaidle, ehk võimalik ei olnud temale kutset kätte anda, siis toimetatakse §§ 80. ja 81. järele.

85. Teatava kinnisvara õiguste kohta tek-kinud vaidlused ei takista otsuse tegemist peale parteide tõenduste läbikatsumist.

86. Puutub vaidlus omandusõigusesse, ot-sustab komisjoni osakond, kumb vaidlevatest

pooltest kantakse krepostiregistrisse omanikuna; teise poole õiguste kindlustamiseks kantakse ühtlasi krepostiregistrisse vastav keelumärkus (Notar. sead. § 316 p. 3).

87. Kui vaidlus tekib omaniku ja isiku vahel, kes nõuab õiguste kreposteerimist, selle üksuse kui võõra vara peale, siis otsustab komisjoni osakond, kas nõuet rahuldada või rahuldamata jätta ja viimasel juhtumisel, kas teda kindlustada keelumärkuse registrisse sissekandmise teel või kindlustamata jätta.

88. Samuti toimetab komisjoni osakond, kui vaidlus on õiguste järjekorra üle võõraste, vara peal lasuvate, õiguste vahel.

89. Paragrahvide 86.—88. põhjal registrisse kantud kindlustuse märkused kustutatakse omaniku nõudel maha:

1) peale 3 kuu möödaminekut sissekandmise päevast arvates kui isik, kelle huvide kaitseks märkus sisse kantud, ei pane, enne otsuse tegemist kohtutunnistust ette, et ta on nõudmise tõstnud kindlustatud õiguse maksmapanemiseks;

2) üldisel alusel selle kohtumääruse põhjal, millele 1-ses punktis tähendatud nõudmine allub, kindlustuse mahakustutamise kohta.

90. 10. oktoobri 1919. a. ja 29. juuni 1922. a. maaseaduste läbi tingitud muudatused õiguste suhtes teatava maauksuse kohta kantakse krepostiregistrisse siis, kui nad tegelikult maksuma pandud ja täide viidud, see on kui valdamine endiselt õiguse kandjalt tegelikult üle läinud uuele kandjale; endise õiguse kandja poolt avaldatud õigused kindlustatakse vastava märkuse krepostiregistrisse kandmisega; maareformi peal põhjenevate, kuid veel täide viimata õiguste teostamine jääb endisel alusel põllutöoministeriumi hooleks.

91. Krepostikomisjon ei võta arutuse alla küsimust lepingu maksvuse kohta, mille peale maauksuse valdaja oma õiguse põhjendab 29. juuni 1922. a. seaduse § 4. ja selle paragrahvi juures olevate märkuste 1. ja 2. põhjal.

Vaidluse tõstmise korral lepingu maksvuse kohta eelpooltähendatud seaduse paragrahvi põhjal kreposteerib komisjon üksuse omanduse valdaja nimele, kui tema tiitlid teistele seadusnõuetele vastavad ja kannab registrisse vaidluse kindlustamiseks keelumärkuse.

92. Mainitud vaidluse tõstmise õigus kustub ära samal alusel, kui kõikide teiste krepostiraamatutesse kantud õiguste vastu käiv vaidluse tõstmise õigus, mis riivab raamatutele omandatud avalikku usku.

93. Krepostikomisjoni ja tema osakondade otsused kuulutatakse ilmunud isikutele lõpuvormis kohe peale asja arutamist; ilmunata isikutele, kellel kutse käes, loetakse otsus kuulutatuks samal päeval.

94. Osakonna otsuse peale võib edasi kaevata komisjoni kohtulikule üldkogule kahe nädala jooksul kuulutamise päevast arvates.

95. Kaebtused antakse osakonnale korras, mis tsiviil kp. s. §§ 786, 788—790 ette nähtud.

96. Kui otsus on tehtud häälteenamusega, eesistuja hääle vastu, siis käib see otsus üldkogu revisjoni alla, ka ilma kaebtusetä.

97. Asja arutamisel komisjoni üldkogus käsitatakse ts. kp. s. §§ 767.—774.

98. Komisjoni üldkogu otsuse peale edasi kaevata ei või; kuid isikud, kes leiavad oma õigused riivatud olevat, võivad kuni krepostiraamatute maksmapanemiseni (§ 21.) endisel alusel ja piirides nõudmisi tõsta sissekirjutuste parandamiseks isikute vastu, kelle õigustesse nõue puutub.

99. Kohus, milles sarnane nõudmine tõstetud, teatab sellest ametlikult komisjonile, tema osakonnale või krepostijaoskonnale vastava kindlustusmärkuse registrisse kandmiseks.

100. Sarnaste nõudmiste lahendamisel on mõõduandev nende tõstmise päev; enne krepostiraamatute maksmapanemist tõstetud nõudmisi lahendatakse tolleaegsete seaduste järele.

101. Peale edasikaebtuse tähtaja möödaminekut komisjoni osakonna otsuse peale, või pärast üldkogu otsustamist, kuulutatakse „Riigi Teatajas“ omanikkude nimekirjad, kusjuures iga omaniku kõrval tähendatakse ära üksuse nimi ja krepostinumber.

102. Tähendatud kuulutustega ühendatakse üleskutse kõikidele isikutele, kes arvavad, et neile kuuluvad nende varanduste kohta omandus- või teised õigused nende maksmapanemiseks nõudmisi tõsta vastavas kohtus 3 kuu jooksul, kuulutuse „Riigi Teatajas“ ilmumise päevast arvates.

Nõudmiste toimetamisel ja lahendamisel, mis on tõstetud selle tähtaja jooksul ehk enne krepostiraamatute maksmapanemise tähtpäeva, on maksvad §§ 99. ja 100.

103. Kuulutuse tegemise päevaks peavad kinnisvara üksuste jaoks avatud krepostiregistrid, mille kohta tähendatud kuulutused käivad, täidetud olema lõpuliku otsusega kindlaksmääratud teadetega.

104. Enne eelmises paragrahvis tähendatud tähtaja kättejõudmist ei või krepostiraamatuid maksuma panna.

105. Peale otsuse seaduslikku jõusseastumist annab komisjon kõikidele õigustatud isikutele nende õiguste tõestamiseks vastava krepostiakti välja.

106. Krepostiraamatute maksmapanemise ajast arvates kaotavad kõik komisjonilt väljaantavate uute krepostiaktide vastu ümberva-

hetamata jäänud endised krepostiaktid, mille põhjal nõudmisi ei tõstetud, oma maksvuse krepostiaktidena.

107. Eelmistes paragrahvides tähendatud komisjoni ja tema osakondade toimetused, kui ka krepostiaktide väljaandmine, sünnib makсутa.

108. Omaniku avalduse vastuvõtmise momendist alates, kuni otsuse seadusjõusse astumiseni, ei toimetata mingisuguste õiguste muutmise kreposteerimist, toimingut põhjal, mis peale esimest tähtaega tehtud.

109. Eelmises paragrahvis ettenähtud juhtumisel tuleb õiguse muutmiseks tarvisoleva kreposteerimise asemele palve õiguse kohta selle omandaja poolt ja kreposteerimise nõusoleku avaldamine isiku poolt, kelle varandus koormatakse, notariaal sead. § 345. tähendatud avaldusraamatusse sisse kanda, õiguse muutmise saab kreposteeritud, niipea kui isik, kelle kinnisvarasse see kreposteerimine puutub, on lõpulikult selle kinnisvara omanikuks tunnistatud ja niisugusena registrisse sisse kantud.

110. Peale § 94. tähendatud tähtaja möödaminekut toimetatakse kreposteerimist notar. sead. §§ 336.—369. ettenähtud korras.

Lisa nr. 132.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

Petseri ja Naroova-taguste maade kinnisvarade kreposteerimise seadusele.

Kohtuministeeriumi juures Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal 8. septembrist 1922. a. moodustatud komisjon, kellele ülesandeks tehti, välja töötada seaduseelnõu Balti eraõiguse ja krepostisüsteemi laiendamise üle Petsermäe ja Naroova-taguste valdade peale, käsitas selle ülesande täitmisel järgmisi kaalutlemisi:

1) Kõige pealt leidis komisjon tarvilikuks peatuda nende tööde täideviimise vahe- ja järjekorra küsimuse lahendamise juures, mis seotud eelpooltähendatud mõlema ülesandega, nimelt Petseri ja Naroova-taguste maade kohta käivate krepostiraamatute sisseseadmise ja Balti eraõiguse laiendamisega nendesamade maa-alade peale. Seejuures läks komisjon välja sellest põhimõttest, et alused, millele meie juures maksev krepostisüsteem rajatud, on sõnastatud meie eraseaduse asiõiguslikkus osas. Need alused on: 1) omandus- või teiste asiõiguste krepostiraamatutesse sissekandmise sunduslikkus, kui need õigused vallasvarasse puutuvad (B. E. S. §§ 809—813, 944, 959, 1262—1264, 1310, 1328, 1503, 1523, 1569, 3002,

3004 j. t.) ja 2) avalik usk (fides publica), mis krepostiraamatute sissekirjutustele omandatakse ja mis selles seisab, et igapähele, kes omandab heas usus õigusi, põhjenedes sissekirjutuste peale krepostiraamatutes, kindlustatakse nende õiguste kõikumatus, selle peale vaatamata, kas need sissekirjutused oluliselt õiged on, või ei ole; viimasel korral vastutab kahjusaja ees süüdi olev krepostijaoskonna ametnik (§§ 3011, 3016). Neist alustest tuleatakse kõik teised krepostisüsteemi iseäraldused, nagu raamatute avalikkus, hüpoteekide spetsialiteet, sissekirjutuste vanemus (starshinstvo) ja sissekirjutatud õiguste eraldus iganemise toimusest (isjatje ot deistvija davnosti). Venemaal maksvatele seadustele on kõik need iseäraldused võõrad. Seal valitseb vallasvarade kohta piiramatult reegel, et keegi ei või enam õigusi edasi anda, kui temale enesele kuulub (X. k. 1. j. § 420; Sen. ots. 1888, nr. 62). Selle tõttu ei või seal keegi, enne 10-aastase iganemise tähtaja möödumist, kindel olla, et tema poolt heas usus omandatud vallasvara tõesti ka tema kätte jääb.

Ettetoodud andmetest järgneb, et Baltimaade asiõiguse Petseri ja Naroova-taguste maade peale laiendamise eelduseks on eelkäiv krepostiraamatute sisseseadmine seal asuvate kinnisvara üksuste kohta. Vene seaduste kogu X k. 1. j. sisalduvad seadused ei takista niisugust tööd, mis kannab enne valmistatud krepostiraamatute maksmapanemist, maa kohta ainult lihtloomasolevate õiguslike vahetõrgete registreerimise iseloomu. Kui see aga nii on ja silmas pidades, et Petseri ja Naroova-taguste maade rahva pea-tööstusharu on põllumajandus, mis pärast tema kasudes kõige tarvilikum näib asiõiguslike vahetõrgete normeerimine olevat, leidis komisjon, et edasi lükata seaduseelnõu väljatöötamist seal krepostisüsteemi sisseseadmise üle kuni nende maa-alade peale Balti eraõiguse osade, peale asiõiguse, laiendamiseni, ei ole mingit põhjust, vaid vastuoksa, tuleb kõige esiteks asuda seal krepostisüsteemi sisseseadmisele ja juba siis laiendada Balti eraõigust kõiges tema ulatuses nende õiguslike territooriumide peale. Sellele vastavalt on redigeeritud §§ 19, 21.

II) Mis nüüd selle esimese seaduseelnõu väljatöötamisesse puutub, siis ei või komisjon nimetamata jätta riskust, mille vastu ta kõige pealt pörkas ja mis seisab valmis abinõude puuduses. Krepostiraamatud tekkisid peaaegu igalpool pikkamisi, ajaloolise arenemise teel ja sellepärast puuduvad seadusandlikud aktid, mis nende esialgset sisseseadmist normeeriksid. Komisjonil läks korda saada ärakirja Preisimaa 30. augusti 1915. a. seadusest krepostiraamatute ennistamise kohta, mis Arys,

Biollas, Johannsburgis, Zyckis, Markgrabovas, Pillkallenis ja Stallupönenis ära hävitatud said Vene sõjaväe sissetungimisel. Kuid selle seaduse eeldused on koguni teised, kui need, millega komisjonil tegemist. Nimelt olid tähendatud Preisimaa kohtades omanikkude nimekirjad ehk tabelid alles jäänud. Pealegi võis seal ära kasutada ka katastriraamatute väljavõtteid. Mõni üksik paragrahv (§§ 15—33) leidub peale selle veel Preisimaa 13. nov. 1899. a. korralduses krundiraamatute kohta, mis puutub pärastisesse krepostiraamatute sisseseadmisesse (v. Dr. Otto Fischer'i Grundbuchordnung für das Deutsche Reich nebst den preussischen Ausführungsbestimmungen, Guttentagi väljaanne, 1920. a.)

III) Tähendatud seaduseelnõu väljatöötamisele asudes, leidis komisjon, et ta loomulikult jaguneb kahte jakku, mis peaksid normeerima: 1) organite loomist, kelle peale krepostiraamatute sisseseadmine pannakse ja 2) nende töötamise korda; viimane omalt poolt jaguneb kahte osasse, millest üks sisaldaks need reeglid, millel üldine või jäädav iseloom, ja teine asjaotmetamise üksikasjalised reeglid.

IV) Muidugi mõista peab asutuste organisatsioon, mille peale krepostiraamatute sisseseadmine pannakse, tähendatud töö iseloomuga kooskõlla viidama. Sellelt seisukohalt vaadates paistab, et töö on kahejärguline, kusjuures mõlemate järkede vahel on õige vähe sarnadust. Ühelt poolt tulevad kinnisvara üksused ja nende omanikud registreerida ühes mõnesuguste teadete äratähendamisega, mis maa üksuste individualiseerimiseks tarvis lähevad, kuna aga teiselt poolt tuleb täitsa kohtulikke talitusi toime panna, nagu tõenduste koondamist, läbikatsumist ja otsuste tegemist kreposteeritavate õiguste kohta. Esimest liiki tööd võib edukalt ainult üksikute isikute läbi toimendada ja seda on kõige kohasem maamõõtjate peale panna, kes maakorralduse töödes vilunud. Kohtulikud talitused jagunevad omalt poolt kahte osasse, mille esimese osa moodustavad need talitused, mida ka tsiviilkohtupidamise seaduse põhjal võib üksikute kohtunikude peale panna, nagu avalduste ja seletuste vastuvõtmine, üteluste protokolleerimine, kohaliku järelevalvuse toimepanemine jne. Need talitused võivad oma lihtsuse tõttu sama edukalt nii kohtunikude kui ka maamõõtjate maakorraldajate poolt toime pandud saada. Puhtkohtuliku tööna jääb järele: otsuste tegemineiihästi küsimuse kohta, missuguseid tõendusid nimelt tuleb koondada ja läbi katsuda (§ 57) kui ka, peale selle täitmist, missugused vastuvaidlemata või vaieldavad õigused tulevad kreposteerida (§ 76) ja mil viisil tulevad viimasel korral — kreposteerimata jäänud aval-

dused kindlustada (§§ 86, 87). Nende otsuste tegemise peab huvide tõsiduse pärast, mida nad puudutavad, kollegiaal-asutuste kätte usaldama, milles enamus kuuluks õigusteadlastele, kes vastavad kohtuniku ameti täitmise nõuetele ja kelle otsuste peale võiks edasi kaevata. Liikmed-õigusteadlased peavad komisjoni arvamisel tuttavad olema asjaajamise korraga krepostijaoskonnas (§ 4). Selle tingimuse loeb komisjon nii tähtsaks, et tema arvamisel peaks kohtuminister krepostikomisjoni liikmete-õigusteadlaste ametisse määramiseks valitud kandidaatidele, kui nad sellele tingimusele ei vasta, võimalust andma ennast asjaajamise korraga krepostijaoskonnas praktiliselt tutvustada enne oma ametikohuste täitmisele asumist. Ettetoodud kaalutlemistele vastavalt kavatakse eelnõu järgi 2 krepostikomisjoni luua. Üks Narvas ja teine Petseris (§ 1); mis koos seisaks osalt õigusteadlastest, osalt maamõõtjatest-maakorraldajatest (§ 4), kusjuures nende liikmete vaheline võrre (proportsioon) komisjoni arvamisel võiks vast olla umbkaudselt Narva komisjonis kaks kolme vastu ja Petseri komisjonis neli kuue vastu. Krepostikomisjonid tegutsevad üldkoguna, osakonnana ja üksikute liikmetena (§ 7). Üldkoosolekud on kahte liiki, harilikud ja kohtulikud (§ 9). Viimased moodustuvad enesest teise kohtu astme, kuhu võib kaevata osakondade otsuste peale (§ 12). Nendest võtavad osa esimees või tema asetäitja ja kolm liiget, nende hulgas selle osakonna liikmetest, kelle otsuse peale kaevatakse, ainult tema eesistuja (§ 13). Krepostikomisjoni esimees peab õigusteadlane olema (§ 4), samuti tema asetäitja ja osakondade eesistujad (§ 15), §§ 13, 4 ja 15 kõrvuti seadmisest selgub, et sellega on kindlustatud, et krepostikomisjoni kohtuliku üldkogu otsuste tegemisel — teise kohtuastmena — enamus liikmete-õigusteadlaste käes oleks, kuna neljast liikmest neile nõuetele vastavad esimees ja osakonna eesistuja. Tõsi, osakonna istungitest osavõtjatest peab õigusteadlane olema ainult eesistuja ja sellepärast saavad vist teised osavõtjad mitteõigusteadlased olema. Kuid tasakaaluna sellele on vastu võetud § 96, mille järgi kui osakonna otsus on tehtud häälteenamusega, eesistuja hääle vastu, siis käib see otsus üldkogu revisjoni alla ka ilma kaebuseta. Peale selle pööras komisjon tähelepanu selle peale, et krepostiraamatute sisseseadmise peatulesande täitmisele asumine, nagu omanikkude ülekuulamine, tõenduste läbiuulimine ja otsuste tegemine, nõuab terve rea eeltööde tegemist, mis §§ 6., 30.—35. ära tähendatud. Nende tööde täideviimiseks arvas komisjon otstarbekohase olevat, et veel enne krepostikomisjonide täie koosseisu ame-

tisse määramist nimetatakse temale esimees ühes nende tööde teostamiseks tarviliku arvu liikmetega, millele vastavalt redigeeriti §. 6 teine osa. Seejuures tuleb ära tähendada, et mitte kõik eeltööd ei või üksinda esimehe poolt toimetatud saada, kelle võimkonda nende korraldamine kuulub (§ 5), näiteks ei või tema üksinda asutustelt saadud teateid maaomanikkude kohta kohapeal läbi katsuda, mis töö väga tähtis on ja peaaesjalikult juba sellepärast tuleb ühes temaga eeltööde teostamiseks ka teatav arv liikmeid ametisse määrata.

V) Üldreeglite § 20. korraldab, et krepostiraamatud ja -registrid nende juurde seatakse kokku praegumaksva süsteemi järgi (Not. sead. §§ 303—335). Põhjus ei nõua seletusi, kuid seejuures oli vaja ära tähendada, et not. sead. § 306. ettenähtud krepostiraamatute pidamine kinnisvara juriidiliste omaduste järgi (po rodu nedvishimostei) Petseri ja Naroovataguste maa-alade kohta ära kaotatakse, kuna ka kinnisvarade juriidilised iseräldused on ärakaotamisele määratud. Nõnda siis jäävad järele ainult territoriaalsed hüpoteeklikud ringkonnad. Nende jaotamise aluseks kavatsetakse võtta praegused vallad, kui kõige väiksem administratiiv-üksus. Kuna aga hüpoteeklikude ringkondade jaotusel on püsiv ja olenev administratiivsest jaotusest tähtsus ringkinnisvarade krepostinumbrite muutmine ripumisi ringkonna piiride muutmisest on väga soovimata, siis korraldavad §§ 23. ja 24., et hüpoteeklikkude ringkondade piirid määratakse krepostikomisjoni otsusega kindlaks, ning need piirid on jäädavad ja ei muutu administratiivsete ringkondade muutmise korral. Lõpuks määrab § 25, et küsimuste lahendamine, mis kahtlust äratavad, sünnib tsiviil-kohtupidamise, kohtuteasutamise ja notariaalseaduse vastavate määruste põhjal. Muidugi mõista peab niisuguse kõrvaliste seaduste täiendava tarvitusele võtmise juures talitama õige ettevaatlikult ning, nagu Saksa seadusandlikus terminoloogias öeldakse, mõttepäraliselt (sinn-gemass) tarvitusele võetavatele seadustele. Seejuures tähendab § 25 veel, et üheõiguslikuks tunnistatakse krepostikomisjoni esimees—ringkonnakohtu esimehega, osakonna eesistuja—ringkonnakohtu abiesimehega ja komisjoni liikmed—ringkonnakohtu liikmetega. See tähendus võiks näpunäitena teenida krepostikomisjoni ametnikkude palkade kindlaksmääramisel.

VI) Asudes asjatoimetamise korda normeerivate reeglite väljatöötamisele, tegi komisjon enesele ülesandeks, liig üksikasjaliste ettekirjutustega mitte piirata tööde täideviivate tegelaste vabadust, kohaldada oma tööd asja seisukorra järgi. Sellest mõttest välja minnes

otsustas komisjon reglementeerida ainult talitusi ja vahekordi, mis tingimata reglementeerimist nõuavad. Seejuures võttis komisjon arvesse, et asjatoimetamine peab väljendama kompromisse kahe peaaegu vastupoolse põhimõtte vahel, ja nimelt omandatud õiguste kõikumatuse põhimõtte ja tungiva riikliku vajaduse vahel, piiratud aja jooksul laiendada asiõiguste kreposteerimise korda rahulepingu järgi Eesti külge liidetud maa-alade peale. Siit järgneb, et normeerimist kõige pealt nõuavad niisugused määrused, mis oleksid sihitud tähendatud riikliku ülesande kättesaamise peale ilma eraisikute omandatud õigusi rikkumata. Omandatud õiguste kaitsmiseks on mõjuv abinõu kindlustada krepostikomisjoni ja tema osakondade tegevusele kõige laiem avaldus ja avalikkus. Selle sihiga on vastu võetud §§ 27. ja 101., mille järgi tehakse kuulutusi niihästi krepostikomisjoni tegevuse algamisest kui ka tema otsuste põhjal krepostiregistrisse kantud omanikkude üle. Sama sihiga korraldavad §§ 40, 47 ja 55, et kõigile neile huvitatud isikuile, nagu omanikkudele ja isikutele, kellele kuuluvad õigused võõra varanduse peale, ja kelle elukoht on teada ning mitte väljaspool Eesti piirisid, isiklikult saadetakse nimelised kutsed komisjoni ilmumiseks. Teine omandatud õiguste kaitsemise abinõu on ametlik kohustus, mis krepostikomisjoni osakondade peale pandud ning selles seisab, et kindlustada keelumärkuse krepostiregistrisse kandmise teel niisuguseid õigusi, mille kohta komisjoni ees vaidlus tekkinud (§§ 86, 87, 88, 99). Nõudmisi, mis krepostiregistrite sissekirjutuste parandamise peale sihitud, võib tõsta endisel alusel ja piirides kuni krepostiraamatute maksmapanemiseni (§§ 98 ja 102). Säärased nõudmised lahendatakse endiste seaduste põhjal (§ 100). Krepostiraamatuid ei või maksta panna enne kõigi kuulutustes ülesantud tähtaegade möödaminekut (§ 104). Edasi on komisjon teataval määral loobunud tsiviil-kohtupidamise seadusele põhjapanevast võiste-printsipiist (sostjasetljnoe nathsalo) vastupidise uurimise-printsipi kasuks (sledstvennoe nathsalo), §§ 51, 58 ja 70, andes krepostikomisjonile ja tema osakondadele õigust, nõuda teateid ja dokumente kõigilt eraisikutelt ja asutustelt, korraldades, et kohalik järelevaatus ja juurdlus ümbruselanikkude läbi toimetatakse iga kinnisvara üksuse kohta ning lubades juurdluse toimetajale, kui seisukord mitte küllalt selgitatud ei ole, juurdlust täiendada oma äranägemise järgi, üle kuulates maaüksuse piirimehi või teisi kõrvalisi isikuid. Siis teeb käesolev seaduseelnõu eelpooltähendatud otstarbe kättesaamiseks veel sunduslikuks ilmumise, teadete ja dokumentide ülesandmise niihästi maaüksuste

omanikkudele ja pidajatele, kui ka võõra maa kohta käivate asiõiguste kandjatele (§§ 29, 42 ja 55). § 29 ähvardab isikuid, kes temas tähendatud kohustusi rikuvad vastutusega R. N. S. § 176. järgi (1914. a. väljaanne.) §§ 42 ja 43 lubavad kutse kättesaanud omanikku ja pidajat mitteilmumise eest karistada trahviga kuni 2500 m. ning korduval juhtumisel tema valdamisel olevat kinnisvara hoolekande alla võtta tsiviil-kohtupidamise seaduse § 1940. ja järgmistes ettenähtud korras. Tsiviil-kohtupidamise seaduse § 1945. ja B. E. S. § 522. on ära tähendatud tingimused, mille juures hoolekande võib jälle maha võetud saada. § 55 ei määra kindlaks tagajärgi, mida kutse järgi ilmumata jäämine peab kaasa tooma isikute kohta, kellele kuuluvad asiõigused võõra kinnisvara peale, sest nemad kutsutakse välja ainult oma eneste huvides ning sellepärast ei ole põhjust nende peale veel trahvi panna peale §§ 27. ja 106. ettenähtud kahjulikkude tagajärgede, mis õiguste raamatutesse kandmatajäämisega seotud. 10. oktoobri 1919. a. maaseaduse laiendamisest Naroovataguste ja Peterimaa maa-alade peale („Riigi Teataja“ 1922., nr. 89) tingitud õiguslike muudatuste suhtes korraldab § 90, et need muudatused kantakse krepostiregistrisse siis, kui nad tegelikult ellu viidud või teiste sõnadega, kui õiguste valdamine nende endiselt kandjalt tegelikult üle läinud uuele kandjale, kusjuures endise õiguse kandja poolt avaldatud õigused kindlustatakse vastava märkuse krepostiregistrisse kandmisega. Tähendatud korralduse leidis komisjon kõige enam vastavat sellekohaste seaduste mõttele, sest 1) § 3004 märkus 2. järgi on seaduse sõnal põhjenevad asiõigused maksvad ka ilma krepostiregistrisse kandmata; 2) maareformi seadused jäätavad endistele omanikkudele teatavaid õigusi, mispärast on tungivalt tarvis fikseerida, kelle käest nimelt maa võõrandatakse; 3) maareformi seadused määravad kindlaks ainult kinnisvarade üldised tunde- määrgid, mis võõrandamise alla käivad, mispärast iga antud maaüksuse kohta peab eraldi ära otsustama küsimuse, kas tuleb teda võõrandada või mitte; selle küsimuse lahendamine on aga 28. jaanuari 1920. a. määruse § 15. läbi põllutöoministeriumi ülesandeks tehtud („Riigi Teataja“ nr. 16/17.) ja ei ole mingisugust põhjust nüüd tähendatud ülesannet krepostikomisjoni peale üle viia. Teine asi, kui teatav maaüksus juba põllutöoministeriumi poolt üle on võetud. Niisugusel korral tuleks komisjonil, nagu ka kõigi teiste kinnisvaraüksuste kohta, tegemist teha ainult praktilise õigusliku seisukorra konstateerimisega. Momendina, millest alates tulevad maaseaduse peal põhjenevate õiguste muutused krepostiregistrisse kan-

da, seab § 90. üles valdamise ülemineku kui niisuguse tundemärgi, millega, väljaspool krepostisüsteemi, seotud on mõiste omandusõiguse täieliku ülemineku kohta selle uue kandja peale (B. E. S. § 799. j. t.). Ei või ära normeerimata jätta komisjoni tegevuses ka üht teist 29. juuni 1922. a. seaduses vastuvõetud korralduse tagajärge. Nimelt tunnistab § 4. ja tema juures olevad märkused 1 ja 2 teatavatel tingimustel maksvusetuks peale 2. veebruari 1920. a. maa kohta tehtud lepingud. Tekib küsimus, missugune tähtsus on tähendatud maksvusetul asiõiguste kreposteerimise suhtes. Meie seadused eristavad 3 liiki maksvusetust: tühisus (nullitas, nitshtoshnostj, Nichtigkeit), kusjuures tunnistatakse leping tühiseks algusest peale, seaduse sõna järgi ja maksvusetus kitsamas mõttes (rescissibilitas, nedeistviteljnostj, Ungültigkeit), kusjuures leping tühistatakse ainult huvitatud isiku nõudmisel kas algusest saadik (ex tunc), või ainult nõudmise tõstmise momendist alates (ex nunc). Peatudes küsimuse juures, missugust nimelt maksvusetust peab silmas tähendatud seaduse § 4., leidis komisjon, et mainitud maksvusetuse all ei mõisteta kahtlemata tühisust (nullitas) ega ka maksvusetust vaidluse tõstmise momendist (rescissibilitas ex nunc), vaid maksvusetust vaidluse täitmisel lepingu tegemise momendist alates (rescissibilitas ex tunc). See järgneb ühelt poolt seaduse sõnast, mis räägib mitte tühisusest, vaid maksvusetusest ja teiselt poolt sellest, et maksvusetus tunnustatakse ikkagi avalikõiguslike huvides, millised küllalt kindlustatud ei oleks maksvusetusega, mis tabaks lepingu tagajärgi ainult nõudmise tõstmise momendist alates, jättes jõusse enne seda tehtud õiguslike transaktsioone. Kõik kolm tähendatud maksvusetuse liiki eeldavad aga ühte viisi lepingu tühisuse või maksvusetuse konstateerimist kompetentse asutuse poolt, missugune krepostikomisjon igatahes ei saa olla, kuna ta selle ülesande täitmiseks, mis tema pealesande iseloomuga hoopis lahku läheb, oma organisatsiooni järgi ei ole kõlblik. Sellele vastavalt määrab § 91., et krepostikomisjon ei võta, ilma et vaidlust tõstetud oleks, küsimust üles lepingu maksvuse kohta, mille peale valdaja oma õiguse põhjendab, § 4 järgi, ja kui vaidlus tõstetud, kindlustab teda vastava keelumärkuse registrisse kandmisega, kreposteerides üksust omandusvaldaja nimele, kui tema tiitlid teistele seaduse nõuetele vastavad. Viimaks korraldab § 92, et vaidluse tõstmise õigus 29. juuni 1922. a. seaduse § 4. põhjal kustub ära üldisel alusel, kui kõigi teiste krepostiraamatutesse kantud õiguste vastu käiv vaidluse tõstmise õigus, mis riivab raamatutele omandatud avalikku usku. Niisugused vaid-

lused on need, mis on sihitud kolmandate isikute poolt heas usus ja krepostiraamatute sissekirjutustele vastavalt omandatud õiguste tühistamise peale. Muidugi mõista astub tähendatud õiguslik tagajärg jõusse ainult krepostiraamatute maksmapanemise momendist alates.

Mis nüüd lõpuks krepostikomisjoni poolt koondatud tõendusmaterjali hindamisesse üldse puutub, siis jätavad projekteeritud reeglid krepostikomisjonile ja tema osakondadele samasuguse vabaduse, kui kohtule tsiviil-kohtupidamise seadus (tsiviil-kohtupidamise seaduse § 365 j. j.). §§ 57—89 sisaldavad ainult mõnda juhatust, kuidas talitada tõenduste koondamise, läbikatsumise ja hindamise suhtes. Nendest korraldavad: § 58 — et peab koha peal järele vaadatama iga maaüksus ja juurdlust toimetatama ümbruselanikkude ülekuulamise läbi ning § 69 — et kui omaniku õigus on tõendatud dokumentidega, millele seadus annab avaliku usu, võib juurdluse toimetaja üle kuulata ainult 2 ümbruselanikku. See nõue põhjendab selle peale, et pärast dokumentide tegemist võisid ju õigusemuutmised ette tulla ja et notariaal seaduse § 168. ettenähtud õiendusi ei saa teha vastavate registrite puudusel. Nii siis täidab kahe ümbruselaniku ülekuulamine nende õienduste aset. § 79 reprodutseerib Preisimaa 30. augusti 1915. a. seaduse § 512. ja krundiraamatute korralduse 13. novembri 1899. a. § 520. p. 2 a ja b. Eelnõu lubab edasi kaevata ainult appellatsiooni — mitte aga kassatsiooniteel ja nimelt sel põhjusel, et kassatsioonikaebuste andmise luba venitaks pikale krepostikomisjoni asjaajamise, kuna selle pahega leppimiseks pole tõsist vajadust, sest § 98. järgi võib komisjoni kohtuliku üldkogu otsusega mitte rahul olev isik kuni krepostiraamatute maksmapanemiseni nõudmisi tõsta sissekirjutuse parandamiseks endisel alusel ja piirides.

Lõppude lõpuks tuleb tähendada, et raamatute maksmapanemisega kaotatakse muidugi ära õigused, mis ülesandmata jäänud, tingimusel, kui need õigused nende nimeliste, raamatute sissekirjutatud kandjate poolt kolmandatele isikutele üle läinud, kes neid heas usus omandanud. Kuid see on möödapääsemata ning omane kõigi õiguste mahakustutamise toimetustele avalikkude kuulutuste teel, millest aga maksvates seadustes ette nähtud terve rida (ts. kp. s. §§ 2054—2093).

Lisa nr. 133.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI

Petseri ja Narvataguste maade kinnisvarade kinnistamise seadusele.

Petseri ja Narvataguste maade kinnisvaradel ei ole kuni käesoleva ajani mingisuguseid kinnistusraamatuid. Puuduvad andmed, kes on ühe või teise kinnisvara omanik, sest endised vanemate notaariuste arhiivid Pihkvas ja Peeterburis on hävinenud sõja ja revolutsiooni keerus, mille varal oleks võinud kindlaks teha omandusõigust kinnisvarade peale. Vabariigi Valitsus, soovides sarnasele segasele seisukorrale lõppu teha, esitas käesoleva seaduseelnõu, millega tahetakse fikseerida praegust faktilist omandusõiguslikku vahekorda, ühes sellega aga anda kodanikkudele võimalust enda omandusõigusi ja juriidilisi vahekordi selgitada harilikus tsiviilkohtu korras. Üldkomisjoni alamkomisjon arutas käesolevat eelnõu juba 1925. a. lõpul, kuid ei jõudnud läbivaatamisega lõpule, vaid jõudis ainult selgusele, et eelnõus ettenähtud komisjoni tegevuse korda on võimalik lihtsustada. Tolleaegse üldkomisjoni soovil vaatas kohtuministeerium eelnõu 1926. a. I poolel uuesti läbi ning parandas.

Kolmanda Riigikogu üldkomisjon on eelnõu arutamisel omaks võtnud kõik kohtuministeeriumi parandused.

§ 1. Üldkomisjon leidis, et ühest kinnistuskomisjonist oleks küllalt, kuna kinnistuskomisjon saaks oma tööd korraldada oma osakondade läbi ühteaegu nii Petseris kui ka Narvataga. Kinnistuskomisjoni kohtulikud istungid võib komisjon ise korraldada tegelikkude tarvidust mööda nii Narvataga kui ka Petseris.

§ 2. Komisjoni esimehe ja liikmete suhtes seati üles suuremad nõudmised hariduse ja praktilise tegevuse kohta. Peeti tarvilikuks, et esimeheks võib olla vanem ja vilunud jurist. Koosseisu määramisel oleks soovitav, et kohtuminister arvesse võtaks, et nimetatavad oleksid Petserimaa ja Narvataguste oludega tuttavad.

§ 9. Üldkoosolekute kohtulikude istungite koosseis oleks harilikude küsimuste otsustamisel vähemalt kolmeliikmeline, kui aga arutusele tulevad põhimõttelikud, üldtähtsusega asjad või küsimused, siis peaks komisjoni koosseis suurem olema.

§ 21. Et kõik asjasthuvitatud isikud asjast rohkem teada saaksid, tuleks § 21. tähendatud kuulutused välja panna ka rahvarikkamates ja käidavamates kohtades, nagu laada- ja turuplatsidel, suuremate teede ristidel jne.

§ 43. Tähtendatud kahenädalist tähtaega dokumentide ja tõenduste esitamiseks tuleb mõista nii, et kui pärast tähtendatud tähtaega, kuid enne asja arutamist, on asjaomastel õigus veel dokumente ja tõendusid ette panna.

§ 82. Komisjoni üldkoosoleku otsused on lõpulikud ja viimaste peale ei ole õigust edasi kaevata enam ka administratiivkohtu korras.

Lisa nr. 134.

Eesti sotsialistliku tööliste partei
Riigikogu rühma ettepanek.

AMNESTIA SEADUS.

1. Riigikogu määrab vabastada vastutusest ja karistusest ühes kõigi selle tagajärgedega neid, kes on kohtu poolt süüdlaseks mõistetud või keda süüdistatakse kuritegudes, mis on toime pandud kuni käesoleva seaduse väljakuulutamiseni „Riigi Teatajas“ ja on ette nähtud uue nuhtl. sead. (Угол. уложение) §§ 121, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 129¹, 130—133.

2. Kõigile, kes on süüdi mõistetud, või keda süüdistatakse kuritegudes, mis on toime pandud kuni käesoleva seaduse väljakuulutamiseni „Riigi Teatajas“ ja on ette nähtud U. N. S. (Угол. уложение) §§ 100, 101 ja 102 vähendada karistuseks vahiall viibimise aega ühe neljandiku peale kohtu poolt määratud karistusest; neile aga, kes surma või eluaegsele sunnitööle mõistetud, määratakse karistuseks viis aastat sunnitööd.

3. Kui isik on süüdi mõistetud kuritegude koostuse või karistuse kokkuarvamise määruste järele kuritegude eest, mille hulgast ühed käesoleva seaduse alla käivad, aga teised selle alla ei käi, siis tuleb käesolevat seadust esimeste kuritegude kohta tarvitada, ning peale selle arvatakse üldine karistusaeg vastavalt kas koostuse või kokkuarvamise määruste järele.

4. Selle seaduse viibimata täitmine panna kohtu- ja sõjaministri peale, selle järele, kummale alluvad süüteoasju ajavad ja karistust täitvad asutused ja ametnikud.

5. Käesolev seadus hakkab maksuma väljakuulutamisega „Riigi Teatajas“.

Lisa nr. 135.

Eesti sotsialistliku tööliste partei
Riigikogu rühma

SELETUSKIRI

amnestia seadusele.

Poliitilise amnestia küsimus on päevakorras juba Asutava Kogu päevist alates. Pärast rahu-

lepingu ratifitseerimist otsustati küsimus põhimõtteliselt jaatavalt ja valiti erikomisjon, kellele ülesandeks tehti amnestia seaduseelnõuga esineda.

Esimeses Riigikogus arutati sama küsimust kolm korda. Üldkomisjon, kellel tarvitada olid ka Asutava Kogu sellekohase komisjoni materjalid, ei leidnud võimalikuks amnesteerida poliitilisi süütegusid, vaid töötas välja osalise amnestia seaduseelnõu sõjaväeliste süütegude kohta. Sealjuures amnesteeriti osaliselt isegi sõjaväelaste raskemaid kaelakohtulisi kuritegusid, näiteks röövimisi. Täielik amnestia anti väejooksikutele.

Eelnõu võeti Riigikogu enamuse poolt vastu. Sama enamus lükkas aga hiljem kaks esitatud poliitilise amnestia eelnõu tagasi.

Selle tõttu on seniajani amnesteerimata poliitilised süüteod, mis sündisid erakorralistes sõjaaja oludes ja selguseta ning segastes vahekorrades, mis valitsesid riigi loomise ajajärgul. Rääkimata sellest, et karmilt karistatud kodanikud juba kauemat aega vangikodades viibivad, algatatakse asju, mis aastate eest sündinud, võetakse nende eest vastutusele ja ei tohiks teadmata olla Heideman'i surmamõistmise otsus mingisuguse sõjaajal toimepandud süüteo eest.

Oleks viimane aeg anda poliitiline amnestia, mis tõendaks, et rahvaesituse kindel tunne on riigi tugevuses, ja tema kardetavaks ei pea täiesti andeks anda väiksemaid poliitilisi süütegusid, suuremate kuritegude eest aga karistust vähendada.

Eriti aga teevad vajalikuks amnestia andmise karmid otsused, mis möödunud aastal sõjakohtute poolt tehtud isikute kohta, kes sagedasti juhtumisi ja teadmatuse tõttu poliitilisteks süüdlasteks saanud. Oli ju kuni 1. detsembri väljaastumiseni kommunistidele leaalne tegutsemise võimalus antud, mille tõttu paljud, kellel poliitiliste erakondade vahekorrad ja nende sihid täiesti selged ei ole, eksitusse viidi.

Esitatud eelnõu järgi vähendatakse karistust U. N. S. §§ 100, 101, ja 102. ettenähtud kuritegude eest ühe neljandiku peale, eluks ajaks sunnitööle mõistetuile ja surmanuhtlusele kuuluaile, kelle kohta otsused tegemata või täide viimata, viieaastase sunnitööni.

Väiksemate süütegude eest, mis seaduseelnõu § 1. üles loetud, on karistus täiesti maha jäetud.

Lisa nr. 136.

Vabariigi Valitsuse

SEISUKOHT**amnestia seaduse kohta.**

Vabariigi Valitsusele.

Vabariigi
Valitsuse
resolutsioon
8. oktoobril
1926. a.

Ühineda koh-
tuministri
seisukohaga.
(J. Teemant.)
Riigivanem.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud amnestia seaduseelnõu kohta kannan ette järgmist:

Eelnõu seletuskirjas põhjendatakse muuseas tema vajadust sellega, et poliitilise amnestia küsimus olla päevakorras juba Asutava Kogu päevilt. Tõsi, seda on nõutud pahemalt poolt juba meie riigi algusest peale. Siiski aga on pärastised sündmused (esimene detsember) näidanud kõigile päris selgesti, kui aluseta oli see nõudmine ja kui hädaohtlik oleks olnud selle teostamine.

Sellepärast on vaja ka praeguse eelnõu juures enne täielikule selgusele jõuda, kas on hädaoht tõepoolest möödas, ja kas on võitlus meie riigi vägivaldsete kukutajatega juba lõppemas. Kahjuks peame tunnustama, et seda veel ei ole. Hädaoht on küll käesoleval momendil väiksemaks jäänud, kuid seda peaasjalikult just sellepärast, et meie oleme võitlust riigivastastega raugematalt edasi pidanud.

Eesti rahvas on kallist hinda maksnud oma riikliku iseseisvuse eest, ja ei või arvata, et ta seda kergesti käest anda tahaks ja ise hävitama hakkaks. Sellepärast võiks küll päris kindlasti öelda, et kui meil karta ei tarvitseks välist survet, välist agitatsiooni ja toetust riigikukutajatele, siis peaks tunne meie riigi tugevusest, millest räägib eelnõu seletuskiri, küll täiesti kindel olema ka amnestia läbiviimise korral.

Kahjuks aga ei ole meil seda eeldust praegu veel olemas: sisemiste riigivastaste seljataga seisavad välised isiklikud ja ainelised jõud, kes meid sunnivad võitlust oma iseseisvuse eest raugematalt jätkama. Peame seda aga jätkama, siis tuleb ka poliitilise amnestia seadus praegu veel enneaegseks lugeda. Ei võiks kuidagi lubatav olla, et üks riigiasutus (rahvaesitus) paraliseerima hakkab teise asutuse (kohtuvõimu) tegevust, mida see on sunnitud,

nagu öeldud, hoogsalt jätkama meie riigi ja rahva kaitseks.

Neil põhjustel arvan, et Vabariigi Valitsus peaks käesoleva eelnõu kohta eitava seisukoha võtma.

Kohtuminister (Joh. Sepp).

Lisa nr. 137.

Üldkomisjoni

SELETUSKIRI**amnestia seaduseelnõule.**

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud „amnestia seaduseelnõu“ (paljundus 3.VIII. 1926. a. nr. 310/37) esitab üldkomisjon Riigikogule tagasilükkamiseks kohtuministri motiividel, millega ühinenud ka Vabariigi Valitsus. Need motiivid on järgmised:

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud „amnestia seaduseelnõu“ seletuskirjas põhjendatakse muuseas tema vajadust sellega, et poliitilise amnestia küsimus olla päevakorras juba Asutava Kogu päevilt. Tõsi, seda on nõutud pahemalt poolt juba meie riigi algusest peale. Siiski aga on pärastised sündmused (esimene detsember) näidanud kõigile päris selgesti, kui aluseta oli see nõudmine ja kui hädaohtlik oleks olnud selle teostamine.

Sellepärast on vaja ka praeguse eelnõu juures enne täielikule selgusele jõuda, kas on hädaoht tõepoolest möödas, ja kas on võitlus meie riigi vägivaldsete kukutajatega juba lõppemas. Kahjuks peame tunnustama, et seda veel ei ole. Hädaoht on küll käesoleval momendil väiksemaks jäänud, kuid seda peaasjalikult just sellepärast, et meie oleme võitlust riigivastastega raugematult edasi pidanud.

Eesti rahvas on kallist hinda maksnud oma riikliku iseseisvuse eest ja ei või arvata, et ta seda kergesti käest anda tahaks ja ise hävitama hakkaks. Sellepärast võiks küll päris kindlasti öelda, et kui meil karta ei tarvitseks välist survet, välist agitatsiooni ja toetust riigikukutajatele, siis peaks tunne meie riigi tugevusest, millest räägib eelnõu seletuskiri, küll täiesti kindel olema ka amnestia läbiviimise korral.

Kahjuks aga ei ole meil seda eeldust praegu veel olemas: sisemiste riigivastaste seljataga seisavad välised isiklikud ja ainelised jõud, kes meid sunnivad võitlust oma iseseisvuse eest raugematult jätkama. Peame seda aga jätkama, siis tuleb ka poliitilise amnestia seadus praegu veel enneaegseks lugeda. Ei võiks kuidagi lubatav olla, et üks riigiasutus (rahva-

esitus) paraliseerima hakkab teise asutuse (kohtuvõimu) tegevust, mida see on sunnitud, nagu öeldud, hoogsalt jätkama meie riigi ja rahva kaitseks.

Lisa nr. 138.

Eesti sotsialistliku tööliste partei
Riigikogu rühma ettepanek.

VÕÖRANDATUD MAADEL ASUVATE ELUHOONETE KASUTAMISE SEA- DUS.

1. Võõrandatud maadel asuvad seni müümata või lepingute alusel kasutamisele andmata põllumajanduslikkudeks otstarveteks ehitatud ja teised elukorteriteks kasutuskõlbulikud hooned eraldatakse ühes hoonealuse ja perekonna kohta vähemalt poolehektaarilise aiamaaga planeerimise korras asunduskruntidest eluaseme kohtadena väljaandmiseks.

2. Eelmises paragrahvis tähendatud hooned antakse soovijatele samadel tingimustel, mis maksvad maaseaduse § 15. p. a. ettenähtud maasaajate kohta, kuid ilma enampakkumiseta; hoone juurde planeeritud maa kasutamine sünnib riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses („R. T.“ nr. 109/110 — 1925. a.) ettenähtud alustel ja korras.

3. Eluasemekoha saajad määrab kindlaks maakonnavalitsus vallandukogu ettepanekul. Endistel mõisatöölistel on eluasemekohtade saamisel eesõigus.

4. Asundustalu või käsitööliskoha küljest käesoleva seaduse alusel eraldatud eluaseme-maa asemele annab põllutöoministerium riigi maatagavarast vastaval määral maad asemele.

5. Vabariigi Valitsusel on õigus käesoleva seaduse piirides selle teostamiseks anda tarvilikke määrusi.

Lisa nr. 139.

Eesti sotsialistliku tööliste partei
Riigikogu rühma

SELETUSKIRI

võõrandatud maadel asuvate eluhoonete kasutamise seadusele.

Senised mõisatöölised on ainult osalt maaga varustatud. Maataajäanute seisukord muutub eriti raskeks seal, kus nende peakohalt ka eluhoone lõhutakse või müüakse. Kohati müüakse mitme perekonna peavari mõnekümne tuhande marga eest. On juhtumisi, kus müüdi endisi

töolistemaju ära vedamiseks, saades perekonnakorteri eest enampakkumisel kaugelt alla 10.000 marga. Kuna riik ühelt poolt toetab ehituslaenuga elukorterite ehitamist, tuleb teiselt poolt hoolitseda selle eest, et olevaid elukortereid ei hävitataks.

Lisa nr. 140.

Vabariigi Valitsuse

SEISUKOHT

võõrandatud maadel asuvate eluhoonete kasutamise seaduse kohta.

Vabariigi Valitsusele.

Vabariigi
Valitsuse
resolutsioon
25. augustil
1926. a.

Ühineda põl-
lutöoministri
seisukohaga.
(J. Teemant.)
Riigivanem.

Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt esitatud „Võõrandatud maadel asuvate eluhoonete kasutamise seaduseelnõu“ sihiks on endiste mõisahoonete ära kasutamine kohapeal eluhoonetena.

Selleks otstarbeks tahetakse eraldada ühes vastava maa-alaga kõik seni müümata ja väljarendimata mõisahooned, mis põllumajanduslikuks otstarbeks ehitatud, või hooned, mis nimetatud otstarbeks ei ole ehitatud, kuid siiski elukorteriteks kasutuskõlbulikud. Tähendatud hoonete eraldamine sünniks asundustaludest ja käsitöökohtadest, ning eraldamise tarvidust põhjendatakse sellega, et mõisatöölised ainult osalt on maaga varustatud ja maataajäänud mõisatöölised seniseid hooned müüakse kas kohapeal kasutamiseks krundisaajale või ära vedamiseks.

Riigimaade planeerimisel jaotatakse maa kruntideks, silmas pidades üld- ja kohalikke vajadusi ning olusid. Maade planeerimisel asutatakse normaaltalusid, ühehobuse-käsitöökohti ning eluasemeks ehitusplatse. Olemasolevaid hooned püütakse ära kasutada eestkätt üldkasulikuks otstarbeks, nagu koolimajadeks, heategevate asutuste paigutamiseks jne., siis uute majapidamise vajaduseks vastavalt uue majapidamise nõuetele. Kõigi püüdumiste peale vaatamata ei ole võimalik hooned, mis ehitatud suurmaapidamise tarviduste rahuldamiseks, ära kasutada uutest oludes ning hulk hooned muutuvad paratamata kasutuskõlbmatuks kohapeal. Sarnastena osutuvad suuremalt osalt suured hobuste- ja veistellid, vanad härrastemajad, vabrikute hoo-

ned, küünid ja aidad, sest nende ümberehitamine vastavalt uue majapidamise nõuetele on sedavõrd kulukas, et uute ehitamine palju odavam tuleb. Samuti suureks takistuseks hoonete kasutamiseks on nende asend. Kõigil neil põhjustel tuleb osa hooned likvideerida.

Kui nüüd kõiki olemasolevaid hooned, mis asundustalude ja käsitöökohtade piirides asuvad ja mis seni müümata või välja rentimata ning omal ajal põllumajanduslikuks otstarbeks ehitatud, eraldada iseseisvateks üksusteks ja välja anda endistele mõisatööliste ja teistele soovijatele elukorteriteks ümberehitamiseks, siis muutub nende asundustalude ja käsitöökohtade seisukord õige raskeks, kui mitte otsekohe võimatuks.

Pealegi tarvitab põllumajanduslikkudeks otstarbeks ehitatud suurte hoonete ümberehitamine elukorteriteks suuri kapitale ning vaevalt leidub nende soovijaid selleks otstarbeks tarvilikul määral. Samuti suurte raskustega on seotud ka hoonete likvideerimine uutele hoonetesajaajatele kollektiivselt, milliseks otstarbeks tuleb välja anda seadus, mis lubaks sunduslikult korraldada hoonekasutajate ühikut jne.

Arvesse võttes neid põhjusi ei ole praegustes oludes mingit tarvidust sellekujulise seaduse järele ning see ei vastaks ka meie oludele, sellepärast tuleks see seadus tagasi lükata.

(Osk. Köster.) Põllutööminister.

Lisa nr. 141.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

võõrandatud maadel asuvate eluhoonete kasutamise seadusele.

„Võõrandatud maadel asuvate eluhoonete kasutamise seadus“ esitati Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma poolt põhjendusega, et endised mõisatöölised on ainult osalt maaga varustatud, ja et maatajäänute seisukord muutub eriti raskeks seal, kus nende peakohalt ka eluhooned, kus seni mitu perekonda peavarju leidnud, lõhutakse või müüakse mõne tuhande marga eest. Kuna riik ühelt poolt toetab elukorterite ehitamist, tuleks teiselt poolt ka selle eest hoolitseda, et olemasolevaid elukortereid ei hävitataks.

Maakomisjon käesolevat seaduseelnõu arutades, leidis — ühelt poolt: silmas pidades, et riik lähemas tulevikus ei suuda maale üksikuid elukortereid ehitada, kuna aga maal põllutööliste puudus suureneb elukorterite puudumiste tõttu, tuleksid endised mõisatöölised oma praegustesse elukorteritesse jätta, tarbekorral koope-

ratiivse kasutamiseõigusega. Ka leidis sama osa komisjoni liikmeid, et kuna maareformi teostamine veel lõppenud ei ole, on ka riigil nüüd veel võimalus sarnaste elukorterite allesjätmise ja kasutamise korral neile aiamaad juurde planeerida, vähemalt seal, kus see võimalik. Ühes sellega leidis sama pool komisjoni liikmeid, et kui ühelt poolt kasutamiskõlbulikud elukortereid on tühjad ja teiselt poolt inimesed korteriteta, siis see ebaloomulik nähtus on ja sarnasel korral tuleksid inimesed tühjadesse korteritesse paigutada, või vähemalt mitte nende peavarju lõhkuda, enne kui neile uusi võimalusi ei ole leitud asukoha saamiseks.

Teiselt poolt leidis teine pool komisjoni liikmeid, et käesoleva seaduseelnõuga luuakse uusi eluaseme kohti just asundustalude südamesse. Kui nüüd kõiki olemasolevaid hooned, mis asundustalude ja käsitöökohtade piirides asuvad ja mis seni müümata või välja rentimata ning omal ajal põllumajanduslikuks otstarbeks ehitatud, eraldada iseseisvateks üksusteks ja välja anda endistele mõisatööliste ja teistele soovijatele elukorteriteks ümberehitamiseks, siis muutub nende asundustalude ja käsitöökohtade seisukord õige raskeks, kui mitte otsekohe võimatuks. Ka looks sarnane asundustaludelt maade äralõikamine kindluseta oleku maasaajate hulgas.

Pealegi tarvitab põllumajanduslikkudeks otstarbeks ehitatud suurte hoonete ümberehitamine elukorteriteks suuri kapitale ning vaevalt leidub nende soovijaid selleks otstarbeks tarvilikul määral. Samuti suurte raskustega on seotud ka hoonete likvideerimine uutele hoonetesajaajatele kollektiivselt, milliseks otstarbeks tuleb välja anda seadus, mis lubaks sunduslikult korraldada hoonekasutajate ühikut jne. Ühes sellega leiti, et kollektiivne hoonete kasutamine enesega raskusi ja halbtusi kaasa toob, mille tõttu teine pool komisjoni liikmeid käesoleva seaduse vastuvõtmise vastu oli.

Seaduseelnõu I lugemisel jagunesid hääled maakomisjoni pooleks, Maakomisjon otsustas seaduseelnõu II lugemisele mitte asuda ja Riigikogu kodukorra § 29. põhjal esitab Riigikogule mõlemad arvamisid — I variant — seaduseelnõu vastuvõtmiseks; II variant — seaduseelnõu tagasilükkamiseks.

Lisa nr. 142.

Vabariigi Valitsuse ettepanek.

MAASEADUSE §§ 15., 20., 22. JA 23. MUUTMISE SEADUS.

Riigikogu poolt 12. aprillil 1924. a. vastu võetud maaseaduse §§ 15., 20. ja 22 (,Riigi

Teataja“ nr. 51/52 — 1924. a.) ja Riigikogu poolt 15. detsembril 1922. a. vastuvõetud maaseaduse § 23. („Riigi Teataja“ nr. 159 — 1922. a.) pannakse maksma järgmiselt:

§ 15. Riigimaid antakse tarvitada sellekohaste eriseaduste alusel:

a) põliselt (pärandavalt) tarvitada põllumajapidamiseks väikemajapidamistena või kõrvaltööhäruuna peetavate käsitöö-, kalameeste-, maatöölise- ja aiapidamiste maakohtadena maaseaduse § 20. korras määratud maasaajatele, ning juurdelõigetena väikemaapidamistele;

b) pikaajaliselt kuni 99 a. peale omavalitsustele, põllumajanduslikkudele, hariduslikkudele, ühistegeliste ja teistele üldkasulikkudele organisatsioonidele ning üksikutele isikutele eluasemeks ehituskruuntidena, tööstuslikuks ja kaubanduslikuks otstarbeks või ülesharimiseks uudismaana;

c) tähtajaliselt kuni 24 a. peale üksikutele isikutele põllumajapidamiseks.

Märkus 1. Kuni eriseaduste maksmapanekuni antakse selle paragrahvi lit. b ja c tähendatud maid tarvitada Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud määruste põhjal.

Märkus 2. Riik võib maid ka oma kätte jätta pidamiseks.

Märkus 3. Põllutöoministerium võib piiri õiendamise ja majapidamiste koondamise otstarbel vahetada riigimaid eraomanduses olevate maade vastu Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud juhtnõõride põhjal. Maade vahetusest tingitud kinnistused ja vastavad lepingud on vabad tempelmaksust ja kinnituslõivust.

§ 20. § 15. lit. a tähendatud maakohtade saajate järjekorra määrab maakonnavalitsus vallanõukogu ettepanekul.

Märkus. Põllutöoministril jääb õigus määrata maad omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda:

a) vabadussõjast osavõtnud ja maaseaduse § 21. p.p. 1—2 tähendatud sõjaväelastele ja lahingust osavõtnud vabatahtlikkudele;

b) vabadussõjas langenud sõjaväelaste maata perekondadele;

c) mõisatöölisele, kes 1919. a. mõisates alalisteks töolisteks olid ja kuni mõisa tükkendamiseni mõisates teenisid. Kaitseväes teenimine ei takista maasaamist mõisatöölisenä;

d) uudismaadele asujatele;

e) käsitöölisele ja kalameestele;

f) isikutele, kes § 15. lit. c alusel tarvitada antud maid korralikult pidanud vastavalt rendilepingu tingimustele.

§ 22. Riigistatud maade saamiseks § 15. lit. a alusel, mis seni väiketaludena rendil olid, antakse eesõigus nende talude rentnikkudele, kuid sellejuures võib riik maid uuesti kruntida (§§ 17. ja 18. alusel.) Seda eesõigust ei ole omavalitsustel ja teistel juriidilistel isikutel.

Märkus. Käesolevas paragrahvis tähendatud väiketalude rentnikkude õigused omandavad ka likvideeritud ja likvideeritavate metsaametnikkude ja metsatöölise kohtade pidajad, kui nemad ise ehk nende perekonnad neid kohti palgamaana või rendi alusel pidanud kuni 11. novembrini 1918. aastal ja kui neid kohti § 15. lit. a alusel tarvitada antakse.

§ 23. Võõrandatud mõisate metsad ei tule jagamisele, vaid jäävad riigi omanduseks.

Märkus. Põllutöoministril jääb õigus määrata tarvitamiseks § 15. alusel:

a) metsamaid, mis tarvilikud põllumajanduslikuks otstarbeks ning selleks kõlbulikud;

b) lahusolevaid metsatükke;

c) piiriõiendamiseks linnade ja alevite laiendamiseks ning suvituskohadeks tarvilikke metsamaid.

Lisa nr. 143.

Vabariigi Valitsuse

SELETUSKIRI

maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadusele.

Maaseaduse § 15. („Riigi Teataja“ nr. 51/52 — 1924. a.) põhjal võib eriseaduse alusel riigimaid põliseks tarvitamiseks anda ainult põllumajapidamiseks väikemajapidamistena ja kõrvaltööhäruuna peetavate maakohtadena. Teiseks otstarbeks ja kujul võib riigimaid anda asutustele ja ehituskruuntidena ka üksikutele isikutele pikaajaliselt kuni 99 a. peale rendile. Üksikutele isikutele tööstuslikuks, kaubanduslikuks ja põllumajanduslikuks otstarbeks on võimalik riigimaid rendile anda ainult lühikeseks ajaks (maaseaduse § 15. lit. c). Rahvamajanduse huvides ei tule riigimaade kasutamist põliselt kindlustada mitte üksni neile, kes maad saanud põllumajapidamiseks iseseisvate väikemajapidamistena või kõrvaltööhäruuna peetavate maakohtadena, vaid ka sellekohaste eriseaduste alusel linnadele ja alevitele ning üksikutele isikutele, kes maad kasutavad kaubanduslikuks ning tööstuslikuks otstarbeks. Kuni vastavate eriseaduste ilmuniseni tuleb riigimaade kasutamist korraldada Vabariigi Valitsuse poolt selleks antud määruste alusel.

Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldamise seaduse teostamisel on tarvilik olemasolevaid väikema- ja -majapidamisi elujõuliseks muuta. Seda on võimalik teostada, kui neile maad juurde anda. Juurdelõigete andmine sünniks eeskätt riigimaadest, kui maad piirduvad ehk asuvad läheduses, et maade majandamine põllumajanduslikult võimalik. Juurdelõikeid on ka varem riigimaade planeerimise korras antud ja kuni 1926. a. on juurdelõigeteks ära planeeritud 7.313,3 ha. Maksva seaduse alusel on juurdelõigeteks planeeritud maid võimalik anda rendile ainult lühikeseks ajaks (Maaseaduse § 15. lit. c). Sarnane olukord aga ei luba neid ülesandeid teostada, mis juurdelõigete andmist põhjendasid. Seda asjaolu arvesse võttes on maaseaduse § 15. tarvilik sarnaselt muuta, et juurdelõikeid ühtlase alusel iseseisvate maakohtadega tarvitada võib anda. Samuti on tarvilik luua võimalust, mis kindlustaks üksikutele isikutele, kuni vastava eriseaduse ilmumiseni, riigimaade kasutamiseks andmist pikaajaliselt kaubanduslikuks ja tööstuslikuks otstarbeks. Mis nüüd puutub maade vahetamisse, siis on vahetusega seotud toimingud maakorralduse seaduse § 81. alusel vabad tempelmaksust ja kinnistusloivust ning ei ole otstarbekohane maade vahetamist riigimaade planeerimisel teistsugusele alusele rajada ja kinnistustoimingud tulevad vabastada maksudest (§ 15. märkus 2).

1919. a. anti hulk riigimaid planeeritult ja planeerimata maasaajatele, samuti anti põllutöoministeriumi korraldusel maid välja, millele omavalitsus maasaajaid ei määranud. Maa-reformi teostamise määruste §§ 76. ja 79. alusel kasutatavad maasaajad maid ning on sinna omale elanud asutanud, kas omal jõul või riikliku toetusega. Et isikutele, kes oma maakohti korralikult pidanud ja rendilepingu tingimusi täitnud, võimalust anda maakohta põliseks tarvitamiseks või omanduseks saada, on tarvilik anda põllutöoministrile õigus neid maasaajateks määrata (§ 20. märkus lit. f). Nii oli 1919. a. välja antud 184 üksust 3.635,1 tiinu. Väiketalude rentnikkul oli eesõigus maadesaamisel edaspidiseks kasutamiseks § 22. põhjal. Nii on ka omavalitsustel ja teistel juriidilistel isikutel eesõigus nende käes kasutada olevate maade suhtes. See on arusaadav ja tarvilik, kui neid maid kasutatakse sihtvarandustena, aga suuremalt osalt on need maad edasi renditud põllumajapidamiseks, ning maaseaduse mõiste järgi peaks maasaamiseks eesõigus olema sel juhtumisel maa tegelikul pidajal. Metsade valitsemises ettevõetud koosseisude vähendamise ja sellega ühenduses oleva metskondade koondamise juures on ilm-

siks tulnud, et riiklikust seisukohast välja minnes igakord mitte otstarbekohane ei ole maaseaduse § 22. juurde kuuluva märkuse järgi käia ja likvideeritud või likvideeritavate metsaametnikkude-metsatöölise kohti nende senistele pidajatele endiste rendikohtadena kasutamiseks edasi jätta, sest metsaametnikkude, eriti metsavahtide ja metsnikkude ametist vabastamine, kohti vakantseks jättes, on paljudel juhtumistel võimalik ainult siis, kui ametnikkude seas suuremad ümberpaigutused saavad ette võetud. Seejuures on võimalik, et vabastatava ametniku või töölise asukohale uus ametnik tuleb määrata. Selle tagajärjel tuleb § 22. juurde kuuluv märkus nii muuta, et ainult need metsatöölisekohad endistele pidajatele renditaludena väljarentimise osaliseks saaksid arvatud, mis metsavalitsusele ametnikkude-teenijate palgamaadeks ja asukohtadeks tarvilikud ei ole (§§ 22. märkus).

Et võimaldada juurdelõigete andmist olevatele väikemajapidamistele, läbi viia majapidamiste koondamist ning tarvilikke piiriõidusi, on tarvilik peale puhtpõllumajanduslikult kasutatavate maade maaseaduse § 15. alusel anda tarvitamiseks metsamaid. Metsamaade tarvitamiseks andmine peab sündima kindla kava järgi, silmas pidades põllumajanduslikke ja metsamajanduslikke nõudeid (§ 23).

Lisa nr 144.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadusele.

Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud seaduseelnõus tegi maakomisjon peale redaktsiooniliste paranduste järgmised muudatused ja täiendused:

§ 15. lit. a täiendati komisjoni poolt nii, et väikemaapidamistele võib riigimaadest teha juurdelõikeid tarbekorral ka alguskruundist lahusolevate maatükkide näol.

Valitsuse eelnõu järgi anti põllutöoministrile võimalus eesõigustatud korras maad määrata vaid nendele mõisatöölisele, kes juba 1919. a. mõisatööliseks olid. Maakomisjoni arvates on õiglane ja otstarbekohane seda eesõigust laiendada kõigi alaliste mõisatöölisele peale, kes enne käesoleva seaduse maksma hakkamist seda olid ja mõisatükeldamiseni mõisas teenisid. Selleks tehti vastav muudatus § 20. märkuse lit. c. Valitsuse eelnõus sama paragrahvi märkuse lit. f-ga taheti põllutöoministrile õigus anda eesõigustatud järjekorras määrata maad põliseks pidamiseks isikutele,

kes korralikult pidanud nende käes § 15. lit. c alusel, see on lühikeseajalisel rendil olevaid maid. Põllutöoministeriumi esitaja seletuse järgi kasutatakse nimetatud lit. alusel peale valitsuse seletuskirjas nimetatud kohtade veel kõiki eriotstarbekohti, nende hulgas 131 kohta kogusuurusega 3.819,97 ha niisugust maad, mis põllumajandusliku kultuuri edendamise otstarbel välja antud, end. mõisaaia kohti, j. t. Komisjoni arvates võiks eesõigustatud järjekorras põllutöominister maad määrata ainult niisugustele isikutele, kellel isearalikke teeneid Eesti riigi ees on (Vabadussõjast osavõtjad) või kellele maa-andmine riiklikult hädatarvilik (mõisatöölised, kalamehed jne.). § 15. lit. c alusel maad kasutatavatel isikutel aga niisuguseid tunnuseid ei ole, — seepärast peaks nendele maa-andmine põliseks tarvitamiseks sündima harilikus korras omavalitsuse asutuste kaudu. Et aga osa niisugustest maakasutajatest juba elamuid asutanud, maaparandustöid läbi viinud jne., siis leidis maakomisjon tarvilikuks kustutatud lit. f asemele võtta uue märkuse, mis küll ette näeb põllutöoministri poolt määramist, kuid mitme kitsendusega, millistest tähtsam see, et nõutakse vallanõukogu soovitus, see on omavalitsuse asutusest see määramine ärarippuvaks tehakse. Erand selles mõttes on tehtud isikutele, kes peavad niisuguseid kohti, mille juures omavalitsuse asutused omad õigused tarvitamata jättnud.

§ 22. märkuse lõpust peab komisjon tarvilikuks sõnad „ja kui neid kohti § 15. lit. a alusel tarvitada antakse“ välja jätta, leides, et vastasel korral likvideeritavate metsatöölise ja metsaametnikkude kohtade pidajate õigused vähe kindlustatud oleksid.

Et avaramat võimalust luua põllutöoministritele eluasemekohtade loomiseks, muudeti § 23. märkuse lit. c vastavalt. Ühtlasi peeti tarvilikuks, et metsamaadest selleks otstarbeks määrataks erijoones neid, mis asuvad maanteede ääres — pidades seda tähtsaks nii kohtade saajate kui ka teekäijate seisukohalt.

Muis asjus ühineb maakomisjon valitsuse motiividega.

Maakomisjon esitab eelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

Lisa nr. 145.

Maakomisjoni

SELETUSKIRI

maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seadusele.

Maaseaduse §§ 15., 20., 22. ja 23. muutmise seaduse §§ 20., 22. ja 23. anti Riigikogu poolt 7. detsembril s. a. maakomisjoni tagasi.

§ 20. anti tagasi maakomisjoni põllutöoministri poolt tehtud paranduse läbivaatamiseks. Maakomisjon leidis selle paranduse, millega Vabariigi Valitsusele õigus antakse erandlikkudel juhtumistel maad määrata omavalitsuse asutusteta väljaspool § 21. ettenähtud järjekorda, vajaliku olevat, kuid pidas tarvilikuks piirata selle paranduse alusel väljaantava maa hulka 1200 hektaariga, mis pärast ka vastavalt täiendas põllutöoministri ettepanekut. Ühtlasi otsustas komisjon tarvilikuks tunnustada, et valitsus informeeriks maakomisjoni igal üksikul juhtumisel, kui selle paranduse (§ 20. märkus 3) põhjal maid välja antakse. Seaduse teksti aga seda viimast nõudmist sisse võtta ei peetud sündsaks.

§§ 22. ja 23. maakomisjon muudatusi ette ei võtnud.

Maakomisjon esitab Riigikogule vastuvõtmiseks seaduseelnõu § 20. ühes nimetatud täiendusega ning §§ 22. ja 23. muutmatault.

Lisa nr. 146.

Eesti sotsialistliku tööliste partei
Riigikogu rühma ettepanek.

RIIGITÖÖLISTE ÜHEKORDSE PÄL- GALISA SEADUS.

§ 1. Kõigile riigiasutuste ja -ettevõtete töölistele määratakse ühekordse palgalisana 4.000 marka ja neile, kes on õigustatud saama perekonna-abiraha, lisaks perekonna-abiraha ühe kuu määral.

§ 2. Eelmises paragrahvis nimetatud kulude katteks avatakse riigi-keskasutustele rahaministri poolt tarvilikul määral eelkrediit.

Riigiettevõtted, mis oma põhikirjade, samuti ka erielarvete põhjal töötavad, katavad sellekohased kulud oma operatsiooni-summadest.

§ 3. Käesolevas seaduses ettenähtud palgalisa maksetakse välja 1. novembrist 1926. a. alates.

Lisa nr. 147.

Eesti sotsialistliku tööliste partei
Riigikogu rühma

SELETUSKIRI

riigitöölise ühekordse palgalisa seadusele.

Käesolev seadus on tarvilik selleks, et talve tulekul võimaldada riigitöölisele, kes väikest palka saavad, tänavu veel ühekordset

palgalisa, et hädalisemaid eluülespidamise tarvidusi rahuldada. Selleks on riigitöölistel täielik õigus. Varemalt on alati, kui riigiteenijatele ühekordset toetust määrati, selle osaliseks tehtud ka riigitöölised. Tänavu pole riigitöölised üldse veel toetust saanud. Tarvismineva summa võib katta üle eelarves ettenähtud määra sissetulnud tuludest.

Lisa nr. 148.

Vabariigi Valitsuse

SEISUKOHT

riigitöölise ühekordse palgalisa seaduse kohta.

Vabariigi Valitsusele.

Tagasi saates Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepaneku riigiasutuste ja ettevõtete tööliste ühekordse palgalisa asjus teatan, et mina ettepanekut ei poolda järgmistel motiividel:

Vabariigi Valitsuse resolutsioon 27. oktoobril 1926. a. Ühineda rahaministri seisukohaga. (J. Teemant.) Riigivanem.

1) tööliste palgaalamäärad on tõstetud, maksmat pannes 1. märtsist s. a. palgamiinimumid: meestöölisele — Mk. 168.—, naistöölisele — Mk. 152.— ja õpilastele — Mk. 88.—, Vabariigi Valitsuse otsusega 19. veebruarist 1926. a. (protokoll nr. 23),

2) asutuste 1926./27. a. eelarved on kokku seatud kalkulatsioonide alusel, kus sarnaseid lisasid ei ole ette nähtud, nii et nende maksmine kalkulatsioonid ümber lööks ja lisakrediitide nõudmise esile tooks, mille katmiseks mina vastavaid tulusid ette ei näe,

3) ka ei ole ettepanekus näidatud, missugustest tuluallikatest kavatsesvat kulu võiks katta, ja

4) eelkrediitide määramine praegu, kus riigi 1926./27. a. eelarve juba vastu võetud, ei ole lubatav riigi eelarve seadusega („Riigi Teataja“ nr. 185/186 — 1925. a.) §§ 47. ja 48.

Rahaminister (Leo Sepp.)

Riigikassa juhataja (Jantson.)

Lisa nr. 149.

Rahaasjanduse komisjoni

SELETUSKIRI

riigitöölise ühekordse palgalisa seadusele.

Riigikogu rahaasjanduse komisjon on asunud eitavale seisukohale riigiasutuste ja ettevõtete tööliste määratava palgalisa asjus järgmistel põhjustel:

Käesoleva aasta märtsikuus on palga alammäär päevatöölisele, kes seni kõige vähem teenistuse tasu said ja seega kõige rohkem toetust vajasid, juba isegi tõstetud.

Palga alammäärat tõstmine teeb aastas rohkem välja, kui ennemalt saadud ja praegu ettepanek ühekordne toetus palgalisa näol. Nimelt tahetakse seadusega palgalisa määrata 4.000 marka, palga alammäärat tõstmise läbi teenivad aga töölised umbes 4.600 marka rohkem. Ilma toetuseta jäävad küll tükitöölised, kuid nende teenistus on isegi märksa suurem päevatöölisest ja praegune majanduslik seisukord ei võimalda neile palgalisa määrata. Kõigile riigiasutustes ja ettevõtetes teenivatele tööliste 4.000-margaline palgalisa teeks välja umbes 15.000.000 marka, missugune summa eelarves puudub, ja seaduse esitajad ei ole ka vastavaid sissetulekuid selle summa katmiseks näidanud.

Vabariigi Valitsus, kes selle seaduse kohta üldiselt eitavale seisukohale asunud, teatas komisjonile, et temal summasid palgalisa läbi tekkivate väljaminekute katteks ei ole.

Neil motiividel esineb rahaasjanduse komisjon Riigikogule ettepanekuga, „Riigitöölise ühekordse palgalisa seaduseelnõu“ — tagasi lükata.

Lisa nr. 150.

Rkl. L. Johanson'i ettepanek.

RIIGITÖÖLISTELE TÖÖ JA ABI KORRALDAMISE SEADUS.

(Rkl. L. Johanson tagasi võtnud kodukorra § 38. seletus II põhjal. Rahaasjanduse komisjoni otsus 3. maist 1927. a. ja Riigikogu juhatus otsus 5. maist 1927. a. Vaata III Riigikogu III istungjärgu lisad.)

Lisa nr. 151.

Riigikogu riigi majapidamise
aruande komisjoni

SELETUSKIRI

**esitisele riigikontrolli tegevuse kohta
1921., 1922., 1923., 1924. ja 1925. a. a. kohta.**

Riigi majapidamise aruande komisjon vaatas läbi riigikontrolli aruanded riigikontrolli tegevuse kohta 1921., 1922., 1923., 1924. ja 1925. a. a. Komisjon leidis, et kuigi kord riigiasutuste eelarve täitmises ja majanduslikus asjaajamises aast-aastalt tuntavalt paraneb, eriti aruandmises, riigi varade hoidmises, lepingute sõlmimises, üldse eelarve täitmises, leiavad ikkagi aset veel puudused ning väärnähtused.

Riigi majapidamisse puutuvad seadused ei vasta kõik meie oludele. Eriti tuntav on olnud ministeeriumide korraldusseaduse ja eelarve seaduse puudumine, samuti hangete ja arve-seaduse ebakohasus.

Riigiasutuste ja -ettevõtete arv, millel ise-seisev maja- ja arvepidamine, oli liig suur (1924.aastal 1268 asutust), samuti ei olnud riigiasutustes maksma pandud ühise kassa põhimõtet, mis eelarve täitmist, aruandmist ja järelevalvet asutuste tegevuse kohta on väga raskendanud.

Ametasutused on nende lahendamisel olevate asjade otsustamisega viivitanud ja ei ole kinni pidanud asjaajamises seaduste nõuetest.

Rohkem, kui teistes ministeeriumides on leidunud puudusi ja väärnähtusi põllutöö-, sõja- ja teedeministeeriumides (eriti metsade peavalitsus ja raudteevalitsus). Osalt on see tingitud sellest, et need ministeeriumid kõige suuremad ja nende tegevusharud laiali üle maa.

Kokkuvõetult väärivad tähelepanu järgmised puudused ja kõrvalekaldumised seaduslikust korrast.

Rahaministeerium.

Riigikassa aasta bilansid on esitatud hiljaks-jäämisega ja nendes puuduvad enamasti andmed riigikassa käsutada olnud väärtuste ning aktiva ja passiva kohustuste liikumise kohta.

Samuti on riigikassa kas hoopis esitamata jätnud või puudustega kokku seadnud aruanded riigi tulude ja kulude eelarve täitmise kohta.

Puudub kindel kontakt ja võrdluskord riigikassa ja tulusid arvestavate asutuste vahel riigikassale üleantud tulusummade võrdluse ja andmete kooskõlastamise alal.

Peavalitsuste aruanded on tuluaruannete alal olnud puudulikud ja täpselt kooskõlastamata tõendavate dokumentidega kui ka riigikassa aruannetega; eriti otsekoheste maksude

kohta ei ole üldse esitatud maksuametite ja peavalitsuse aruandeid maksude määramiste, vähendamiste, sissetulnud ja võlgajäänud summade üle, mis sellest tingitud, et maksude kohta ei ole korrapärast arvestamist maksuametites sisse seatud.

Ka tuleb ette otsekoheste maksude alal liiga sagedasti juhtumisi, kus maksud on määratud kontroleerimata andmete põhjal, mille järelduseks on ilmaaegne kirjavahetus ekslikult määratud maksude asjas. Korduvad samuti maksude vähemas suuruses määramised, kui see seadustega nõutud (tollid, otsekoheised maksud).

Kuluaruannete alal korduvad juhtumised, kus söidu- ja päevarahad, arstiabisummad ja perekonna-abirahad välja makstakse seaduste ja määruste vastaselt, — see on üldine nähtus ka teistes ministeeriumides.

Sõjaministeerium.

Krediitide tarvitamisel ei ole küllalt kindlalt peetud kinni eelarve jaotustest.

Valmistus- ja ehitusoperatsioonide läbi viimine ei ole sündinud tarviliku plaanikindlusega, vastavalt valmistus- ja ehitushooaegadele.

Lepingute ja tingimiste kavad ning tehnilised eelarved olid üksikutel juhtumistel puudulikult kokku seatud, mis mõjus halvavalt tehingute läbiviimise peale, kutsudes esile ehituste alal lisatöid, mille tõttu tähendatud tööd märksa kallimaks läksid, kui see oli ette nähtud. Järelevalve ehituse tööde juures oli puudulik.

Ostusid ja tellimisi on kavatsetud toimetada hindadega, mis ei olnud riigile küllalt kasulikud.

Riigi varandustega ümberkäimine ei ole olnud küllalt hoolikas, eriti paistab see silma ümberkäimises hobustega ja nõrgas järelevalves ladude üle.

Varustuse tarvitamises on ette tulnud üleminekud kindlaksmääratud normidest.

Aruandmine kulude ja tulude üle kannatas puuduste all ja sündis hiljaksjäämisega.

Üldse ei ole olnud sõjaministeeriumis majanduslik distsipliin ja ülemuse järelevalve tarvilikult kindel.

Põllutööministeerium.

Maakorralduse peavalitsus.

Tööstusettevõtteid on välja renditud enam-pakkumiseta, mille tõttu riigile on kahjud tekkinud.

Suuremaid ja paremaid maa-alasid on välja renditud igasugusteks eriotstarbeteks, ilma eriotstarbekohtade võrgu kava välja töötamiseta ja nende kohta kasutamise tingimuste kindlaks määramata.

Üksikud ametnikud on oma ametivõimu abil muretsenud iseenestele ja oma perekonna-liikmetele varanduslikke soodustusi.

Metsade peavalitsus.

Metsaametnikud on metsaga hangendanud, omavoliliselt karjatanud ja heina teinud kultuuridel.

Metsatööstusega seotud töösid on välja antud ebaseaduslikus korras ja riigile ebasoodsatel tingimustel.

Maaseadusega võõrandatud metsaalade ülevõtmisega on viivitatud ja nende metsade eksploateerimist võimaldatud eraisikutele.

Metsa valmismaterjalide väljavedamist on võimaldatud enne materjalide väärtuse äratsumist või selle kindlustamist.

Metsalanke ei ole tarvilikult täpselt hinnatud vastavalt nende tegelikule väärtusele.

On ette tulnud puudujäägid kassades ja raha raiskamised.

Välisministeerium.

On leitud puudujääke kassas ja korratusi arvepidamises (keskasutus); palga arvel on avansina suuri summasid välja antud (keskasutus). Riigi eelarvest ja koosseisu normidest ei ole kinni peetud. Informatsiooni ja propaganda ning esitussummade tarvitamise ja aruandmise kohta on puudunud kindel kord ja tarvilikud tõendused summade tarvitamise kohta.

Aruandmine on kuni hilisema ajani puudulik olnud ja sündinud suure hiljaksjäämisega. Arved ja tõendusdokumendid on olnud eriti sõidu- ja päevarahade alal puudulikud.

Teedeministeerium.

Üldnähtustena kõigi asutuste kohta võiks nimetada:

Tempelmaksu seaduste puudulik tundmine, mille tõttu sagedased eksimised sellel alal.

Puudulikud lepingute sõlmimised.

Väärtused ei ole ajakohaselt hinnatud ja arvele võetud ning materjalide arvestus on puudulik.

Arvete õiendamine üksikute asutuste vahel sünnib liigapikaldaselt, viibides isegi aastateviisi.

Mereasjanduse peavalitsus.

Arvepidamine puudulik, samuti aruanded, ametnikkudel käes liiga suured avansid.

Materjalide arvestamine on puudulik, ladude ja varanduste inventeerimine on sündinud liiga pikaldaselt.

Suurte ehitustööde ettevõtmises ei ole tarvilikku plaanikindlust, töid on alatud ilma vajaduste kindlaks tegemata ja tarvilikult põhjalikkude eeluurimisteta (süvendustööd, sadamate korraldamine).

Liiga sagedasti määratakse asjade otsustamiseks komisjone, mis ametnikkude vastust vähendab ja liig agaviitev ning kulukas on.

Ladudes on müüdnud riigi varandusi võistluspakkumisteta, mis juures saadud summad ei ole kantud igakord otsekohe riigi sissetulekutesse.

Laoplatside ja muude objektide väljarentimisel ei ole saavutatud kindlat korda.

Postipeavalitsus.

Puuduliku kontroleerimise ja liig suure usalduse tõttu asutuste ülemate poolt olid võimaldatud suuremad kuritegevuse juhtumised, eriti postitšekkide alal.

Raudteevalitsus.

Metsamaterjalide ja eriti küttepuidu soetamise, hoiu ja kasutamise alal on ette tulnud puudused, mis riigile suuremaid kahjusid sünnitanud. Üksikutes jaamades ja ladudes on lamanud ehitusmaterjalid aastate kaupa ja lastud rikki minna.

Materjalide arvestamises on puudused; on ostetud materjale mitme aasta peale korraga või sarnaseid, mida küllaldaselt olemas, kuna teiselt poolt mõnede materjalide puudumisel, mida õigel ajal ei muretsetud, tekkisid tööseisakud (1923).

Üksikutel juhtumistel on makstud lisatasusid ja preemiaid ametnikkudele seadusliku aluseta.

Ehitusplaanid ja eelarved ei ole küllalt täielikult ja põhjalikult välja töötatud, mille tõttu on ette tulnud suured lisakulud (Tehnika tänava maja).

Ehitustöid on hilja välja antud, mille tõttu nende toimimine on jäänud talve peale, mis tööd kallimaks tegi.

Lepingute täitmise kohta ei ole järelevalve tarvilikult kindel olnud, mille tagajärjel mõned lepingud jäivad üldse täitmata või täideti hiljaksjäämisega.

Kaks viimast nähtust on kordunud ka teistes ministeeriumides. Nimelt olid tehnilised eelarved sagedasti puudulikult kokku seatud.

Tööde kindlaksmääramine ei ole olnud küllalt täpne, mille tõttu on tulnud teha lisatöid või on koguni tehtud tööd ümber tehtud. Järelevalves riigi hoonete üle on puudusi olnud, samuti tehnilisel järelevalvel tööde tegemisel.

Lepingute tähtaegu on pikendatud sagedasti tagantjärele.

Silmas pidades, et komisjon vaatas läbi 1921., 1922., 1923., 1924. ja 1925 a. a. aruanded ligikaudu ühel ajal, otsustas ta Riigikogule esitada kõigi nende aruannete kohta ühise soovivaalduse.

Tervete aruannete paljundamine (kokku umbes 750 lehekülge, peale selle lisad ja skeemid) oleks sünnitanud teatavaid raskusi. Sellepärast otsustas komisjon paljundada ainult aruannete üldosad.